

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

SØNDERJYSK ALMANAK

2002

SØNDERJYDSK SKOLEFORENING

••• Aktiv i grænselandet •••

Folkeafstemningen i 1920 delte Sønderjylland ved Skelbækken. To nationale mindretal opstod, og anerkendelse af disse er en vigtig forudsætning for et godt samarbejde på tværs af landegrænsen. Der hersker gode forhold mellem mindretals- og flertalsbefolkning, - men stadig er der forskel på dansk og tysk. Ca. 50.000 sydslesvigere ønsker at leve som danske i det tyske samfund. En af forudsætningerne for et aktivt dansk kulturelt og folkeligt liv i Sydslesvig er støtten fra Danmark. Den giver midler til drift af danske børnehaver og skoler - ungdoms- og kirkeligt arbejde - biblioteker og meget mere.

Den danske stat og Grænseforeningen yder og formidler denne støtte. En stor medlemsskare i Grænseforeningen er det folkelige grundlag for, at dette fortsat kan ske.

Bliv medlem af GRÆNSEFORENINGEN

»Det er Grænseforeningens formål at virke til støtte for danskheden i grænselandet - særligt syd for grænsen, samt at styrke og udbrede kendskabet til grænselandets forhold«

Protector:
Hans Kongelige Højhed Prins Joachim

Årskontingentet varierer i lokalforeningerne omkring 100,- kr. For dette beløb får du seks gange om året bladet »GRÆNSEN«, - Grænseforeningens smukke årbog samt indflydelse på det lokale arbejde i din egen kreds.

Ring eller skriv efter Grænseforeningens brochure: Postboks 1530, Peder Skrams Gade 5, 1020 Kbh. K. Tlf. 33 11 30 63 eller hos den lokale formand.

Tønder Amt

Svend Kristiansen
Østerbyvej 32
6280 Højer
tlf. 74 78 32 15

Haderslev Vesteramt

Sigrød Andersen
Rangstrupvej 20
6534 Agerskov
tlf. 74 83 31 56

Haderslev Østeramt

Lisbet Skau
Hasselvej 4,
Hammelev
6500 Vojens
tlf. 74 50 79 22

Sønderborg Amt

Marie Hess
Frydenlundvej 5
6430 Nordborg
tlf. 74 45 62 65

Aabenraa Amt

Ove Nissen
Dalsmark 3
6300 Gråsten
tlf. 74 65 07 45

SØNDERJYSK ALMANAK 2002

9. ÅRGANG

Udgivet af Sønderjydsk Skoleforening

Sønderjysk Almanak

9. årgang

Udgivet af Sønderjysk Skoleforening^o

Redaktion: Inger Rahbek Andersen, Uffe Bjerre, Hanne Clausen,
Hans Schmidt, Andreas Andresen, Johann Mikkelsen,
Lisbet Skau, Kern Haurum Pedersen og Hans-Ole Mørk (ansvarshavende)

Ekspedition: Hans-Ole Mørk, Farverhus 21, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 62 80 62, fax 74 62 80 49

Pris i boghandelen: 75,- kr.

Abonnement: 65,- kr. + porto.

Abonnement kan tegnes ved henvendelse til

Hanne Clausen, Møllevvej 33, Møgeltønder, 6270 Tønder, tlf. 74 73 81 87

Forside: Idrætshøjskolen i Sønderborg (privat foto)

Sats og tryk: Aabenraa Bogtrykkeri

Bogbinder Møller, Haderslev

ISBN-nr. 87-988609-0-9

Indholdsfortegnelse

Forord

Forord	5
--------------	---

Almanak

Kalenderen	8
Solens opgang og nedgang	32
Højvandet ved vestkysten	33
Stjernesked	34
Formørkelser i året 2002	35

Artikler og digte

Inger Rahbek Andersen: Prolog 2002	38
Arne G. Larsen: For 50 år siden	40
Ivan Skjoldager: Idrætshøjskolen i Sønderborg	53
Kaja Linnet: Ung i dag - ung i går - ung for mange år siden	58
Jørgen Kreutzmann: Da unge sønderjyder delte skæbne med Europas ungdom	62
Jacob Holst: Gensyn med Sønderjylland	68
Thomas Kjær Hansen: I krig og kærlighed .	74
H.E. Sørensen: Henrik Ibsen og krigen 1864	82
Ole Jul: Landskab med figurer - bylandskabet i Jeppe Madsen-Ohlsens Christiansfeld-malerier	89
Anders Ølgaard: (Syd)Slesvigske Spørgsmålstejn	94
Sigfred Andresen: Æ linke ben	100
Rolf Lehfeldt: Politik - en nødvendighed ...	102
Henrik Skov Kristensen: Frøslevlejren - fangelejr, museum, mindesmærke, efterskole og Foreningen af danske ekspertvognmænd	106
Æ Skolmesterkuen: Fru Jensens papegoj ...	117
Hans Christian Fogtmann Lauridsen: Danmark Længe Leve	118
Bent A. Koch: Den nye fase	120
Sprogforeningen: 1980-2000	125
Sønderjydsk Skoleforenings årsberetning 2001	130

Mindeord

Flemming la Cour Møller, Padborg	134
Dronning Ingrid	135
Ingeborg Heick, Viborg	136
Marguerite Hahnemann, Aabenraa	137
Erik Andersen, Haderslev	138
Bodil Thomsen, Fjelstrup	139
Lene Johansen, Nordborg	140
Christian Petersen Caspersen, Broager	142
Ellen Langberg Lesch, Nykirke	143
Jørgen Chr. Aalling Jensen, Brøns	144
Erling Overgaard, Møgeltonder	145

Håndbog og vejviser

Det danske kongehus	148
Regeringen Nyrup Rasmussen IV	149
Valg i Sydslesvig	150
5-mandsudvalget	151
Sønderjyllands Statsamt	152
Sønderjyllands Amt	153
Udvalgenes sammensætning i Sønderjyllands Amt	154
Regionalrådet for Region Sønderjylland/ Schleswig	155
Amtsprogramrådet	156
Amtsmusikudvalget	157
Det regionale faglige kulturmiljøråd	158
Kommuner i Sønderjyllands Amt	158
Foreninger, organisationer, institutioner m.v.	161
Kirkelige foreninger og organisationer	164
Fonde	165
Danske og frisiske foreninger og institutioner i Sydslesvig	165
Musik, teater og kunst	172
Lokalhistoriske foreninger, arkiver og samlinger	174
Biblioteker	181
Frie skoler	184
Kirkemusikskoler	186
Erhvervsskoler	187
Gymnasier og voksenuddannelsescentre	187
Videregående uddannelser	188
Turistforeninger	189
Vandrerhjem	190
Museer m.v.	190
Museer m.v. i Sydslesvig	194
Forbrugerorganisationer	198
Husholdningsforeninger	198
Landboforeninger	199
Familielandbrug	200
Land- og skovbrug	200
Haveselskaber	201
Husdyrbrugsorganisationer	202
Slagterier	202
Handel	202
Erhvervsråd og håndværker- og industriforeninger	203
Finansiering	206
Jagt- og vildtforvaltning	207
Vildtforvaltningsområder og vildtkonsulenter i Sønderjylland	208
Uddrag af Lov om jagt- og vildtforvaltning	208
Jagttider og fredningsbestemmelser	209
Den obligatoriske jagtprøve og riffelprøve ..	212
Ferieplan for skolerne i Sydslesvig m.v.	212
Flagregler	213
Officielle civile flagdage	214
Notater	215

Forord

Sønderjysk Almanak udkommer nu med 9. årgang - som landsdelens Almanak og opslagsbog med nyttige oplysninger til foreninger, organisationer og andre, som ønsker information om sønderjyske forhold.

Forsidemotivet er denne gang Idrætshøjskolen i Sønderborg, der fylder 50 år i 2002.

Som hidtil indeholder Almanakken en række artikler og indlæg med relation til Sønderjylland og sønderjyske forhold. bl.a.: For 50 år siden. Idrætshøjskolen i Sønderborg. Da unge sønderjyder delte skæbne med Europas ungdom. I krig og kærlighed. (Syd)Slesvigske Spørgsmålstejn. Landskab med figurer - bylandskabet i Jeppe Madsen-Ohlsens Christiansfeld-malerier. Frøslevlejren - fangelejr, museum, mindesmærke, efterskole og Foreningen af danske eksportvognmænd.

Almanakken kan ikke fungere som et egentlig debatforum, når den kun udgives en gang om året. Men redaktionen ser det som en væsentlig opgave, at der bringes indlæg, der er egnede til at skabe eller bidrage til debat rundt omkring i landsdelen. Dette års almanak indeholder flere artikler, der uden tvivl vil medvirke hertil.

Almanakken rummer som hidtil også mindeord over kendte, afdøde personer fra landsdelen eller med tilknytning til landsdelen samt fyldige kalenderoplysninger med sol- og højvandskalender m.m.

Almanakkens „vejviser“ med adresser og telefonnumre på foreninger, organisationer, skoler m.fl. i Sønderjylland og Sydslesvig forbedres og udbygges løbende. Forslag hertil modtages meget gerne af redaktionen.

Sønderjysk Skoleforening vil også gerne her rette en varm tak til de mange, som støtter Almanakken. Det gælder annoncører, det gælder de mange, der beredvilligt har bidraget med indlæg og ideer, og det gælder foreningens tillidsmænd og medlemmer, der med praktisk indsats og opbakning har støttet arbejdet.

Sønderjysk Skoleforening og redaktionen ønsker med Almanakken en god jul og et godt nytår 2002.

Sydslesvigsk Forening

DEN STORE KULTURELLE FORENING I SYDSLESVIG SIDEN 1920

JYDSKE VESTKYSTEN

Periode:
Hele året rundt!

ALMANAK

JANUAR 2002

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 7 timer 4 min. og tiltager i månedens løb 1 time 32 min.				SOL		MÅNE	
				OP	NED	OP	NED
Ti.	1	Nytårsdag	Solens radius 16' 16" Jupiter i opp. til solen	08.41	15.45	18.13	10.27
		<i>Fadervor: Matt. 6,5-13</i>					
On.	2	Abel	Tusmørket varer 49 min. (nærmest jorden Jorden nærmest solen Vega kulm. midn. m.n.	08.41	15.47	19.43	10.57
To.	3	Enoch		08.41	15.48	21.13	11.19
Fr.	4	Methusalem	Sirius kulm. midn.	08.40	15.49	22.42	11.36
Lø.	5	Simeon		08.40	15.51	-	11.51
Sø.	6	Hellig 3 konger s. <i>De vise mænd. Matt. 2,1-12 el. Johs. 8,12-20</i>	Hellig 3 konger ● S. kv. 04.55	08.39	15.52	00.09	12.05
Ma.	7	Knud, hertug		08.39	15.53	01.34	12.19
Ti.	8	Erhardt		08.38	15.55	02.58	12.35
On.	9	Julianus	Tusmørket varer 48 min.	08.37	15.57	04.22	12.54
To.	10	Paul Eremit		08.37	15.58	05.43	13.20
Fr.	11	Hyginus		08.36	16.00	06.58	13.54
Lø.	12	Reinhold	Merkur st. østl. elong.	08.35	16.02	08.03	14.41
Sø.	13	1.s.e.h. 3 k. <i>Jesus velsigner de små børn. Mark. 10,13-16</i>	Hilarius. ● N.M. 14.29	08.34	16.03	08.54	15.39
Ma.	14	Felix		08.33	16.05	09.32	16.47
Ti.	15	Maurus		08.32	16.07	09.59	17.59
On.	16	Marcellus	Tusmørket varer 46 min. Castor kulm. midn.	08.31	16.09	10.19	19.13
To.	17	Antonius		08.29	16.11	10.34	20.26
Fr.	18	Prisca	(fjernest jorden Procyon kulm. midn.	08.28	16.13	10.47	21.37
Lø.	19	Pontianus	Pollux kulm. midn.	08.27	16.14	10.58	22.49
Sø.	20	Sidste s.e.h. 3 k. <i>Hvedekorvet. Johs. 12,23-33</i>	Fabian og Sebastian	08.25	16.16	11.09	-
Ma.	21	Agnes	● F. kv. 18.46	08.24	16.18	11.21	00.00
Ti.	22	Vincentius		08.23	16.20	11.34	01.13
On.	23	Emerentius	Tusmørket varer 45 min.	08.21	16.22	11.50	02.29
To.	24	Timotheus		08.20	16.25	12.11	03.47
Fr.	25	Pauli omv.		08.18	16.27	12.41	05.06
Lø.	26	Polycarpus		08.16	16.29	13.24	06.22
Sø.	27	Septuagesima <i>De betroede talenter. Matt. 25,14-30</i>	Chrysostamus	08.15	16.31	14.24	07.28
Ma.	28	Fred. 6.s. føds.	Carolus Magnus ○ F.M. 23.50	08.13	16.33	15.43	08.18
Ti.	29	Chr. 7.s. føds.	Valerius	08.11	16.35	17.12	08.55
On.	30	Adelgunde	Tusmørket varer 43 min. (nærmest jorden	08.09	16.37	18.46	09.21
To.	31	Vigilius		08.08	16.39	20.20	09.41

JANUAR 2002

		Højvande ved Vidåslusen (se s. 33)	
Ti.	1 Nytårsdag	04.12	16.42
On.	2	04.55	17.25
To.	3	05.34	18.05
Fr.	4	06.15	18.44
Lø.	5	06.57	19.31
Sø.	6 Hellig 3 konger	07.48	20.27
Ma.	7 2	08.50	21.35
Ti.	8	10.02	22.50
On.	9	11.18	–
To.	10	00.02	12.28
Fr.	11	01.04	13.30
Lø.	12	01.57	14.25
Sø.	13	02.44	15.12
Ma.	14 3	03.26	15.52
Ti.	15	04.01	16.30
On.	16	04.36	17.01
To.	17	05.09	17.34
Fr.	18	05.42	18.06
Lø.	19	06.18	18.39
Sø.	20	06.54	19.16
Ma.	21 4	07.34	19.57
Ti.	22	08.21	20.46
On.	23	09.16	21.45
To.	24	10.20	22.53
Fr.	25	11.29	–
Lø.	26	00.03	12.39
Sø.	27	01.09	13.44
Ma.	28 5	02.10	14.45
Ti.	29	03.07	15.41
On.	30	03.58	16.32
To.	31	04.44	17.16

FEBRUAR 2002

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 8 timer 36 min. og tiltager i månedens løb 2 timer 3 min.				SOL		MÅNE	
				OP	NED	OP	NED
Fr.	1	Brigida	Solens radius 16' 14"	08.06	16.41	21.50	09.57
Lø.	2	Kyndelmisse	Deneb kulm. midn. m.n.	08.04	16.44	23.19	10.11
Sø.	3	Seksagesima	Blasius	08.02	16.46	–	10.26
<i>Sædens vækst. Mark. 4,26-32</i>							
Ma.	4	Veronica	☉ S. kv. 14.33	08.00	16.48	00.46	10.41
Ti.	5	Agathe	UGE 6	07.58	16.50	02.11	10.59
On.	6	Dorothea	Tusmørket varer 42 min.	07.56	16.52	03.33	11.23
To.	7	Richard		07.54	16.54	04.50	11.54
Fr.	8	Corintha		07.52	16.57	05.57	12.36
Lø.	9	Apollonia		07.50	16.59	06.52	13.30
Sø.	10	Fastelavn	Quinquagesima. Esto mihi. Scholastica	07.48	17.01	07.33	14.35
<i>Op til Jerusalem. Luk. 18,31-43</i>							
Ma.	11	Euphrosyne	UGE 7	07.45	17.03	08.02	15.46
Ti.	12	Hvide tirsdag	Eulalia. ● N.M. 08.41	07.43	17.05	08.24	16.59
On.	13	Aske onsdag	Tusmørket varer 41 min. Benignus	07.41	17.08	08.41	18.13
To.	14	Valentinus	(fjernest jorden	07.39	17.10	08.54	19.25
Fr.	15	Faustinus		07.37	17.12	09.06	20.36
Lø.	16	Juliane		07.34	17.14	09.16	21.47
Sø.	17	1. s. i fasten	Quadragesima. Invocavit Findanus	07.32	17.16	09.27	22.59
<i>Hvem er den største? Luk. 22,24-32</i>							
Ma.	18	Concordia	UGE 8	07.30	17.18	09.39	–
Ti.	19	Ammon		07.27	17.21	09.53	00.13
On.	20	Tamperdag	Tusmørket varer 40 min. Eucharis. ☉ F. kv. 13.02	07.25	17.23	10.11	01.28
To.	21	Samuel	Merkur st. vestl. elong.	07.23	17.25	10.36	02.45
Fr.	22	Peters stol		07.20	17.27	11.11	04.01
Lø.	23	Papias		07.18	17.29	12.01	05.10
Sø.	24	2. s. i fasten	Reminiscere. Matthias Regulus kulm. midn.	07.15	17.31	13.10	06.06
<i>Drengen med den urene ånd. Matt. 9,14-29</i>							
Ma.	25	Victorinus	UGE 9	07.13	17.33	14.34	06.49
Ti.	26	Inger		07.11	17.36	16.07	07.20
On.	27	Leander	Tusmørket varer 39 min. (nærmest jorden	07.08	17.38	17.43	07.42
			○ F.M. 10.17				
To.	28.	Øllegaard		07.06	17.40	19.18	08.00

FEBRUAR 2002

		Højvande ved Vidåslusen (se s. 33)	
Fr.	1	05.27	17.53
Lø.	2	06.05	18.31
Sø.	3	06.45	19.11
Ma.	4	6	07.31 19.58
Ti.	5	08.26	20.57
On.	6	09.33	22.10
To.	7	10.50	23.28
Fr.	8	–	12.08
Lø.	9	00.38	13.16
Sø.	10	Fastelavn	01.37 14.12
Ma.	11	7	02.27 14.59
Ti.	12	03.08	15.40
On.	13	03.45	16.14
To.	14	04.19	16.43
Fr.	15	04.50	17.12
Lø.	16	05.22	17.39
Sø.	17	05.51	18.08
Ma.	18	8	06.22 18.35
Ti.	19	06.56	19.09
On.	20	07.34	19.50
To.	21	08.24	20.45
Fr.	22	09.27	21.55
Lø.	23	10.46	23.17
Sø.	24	–	12.11
Ma.	25	9	00.37 13.25
Ti.	26	01.46	14.29
On.	27	02.47	15.25
To.	28	03.40	16.14

MARTS 2002

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 10 timer 39 min. og tiltager i månedens løb 2 timer 23 min.				SOL		MÅNE	
				OP	NED	OP	NED
Fr.	1	Albinus	Solens radius 16' 9"	07.03	17.42	20.52	08.15
Lø.	2	Simplicius		07.01	17.44	22.23	08.30
Sø.	3	3.s. i fasten	Oculi. Kunigunde	06.58	17.46	23.53	08.45
<i>Løgnens fader. Johs. 8,42-51</i>							
Ma.	4	Adrianus		06.56	17.48	-	09.03
Ti.	5	Theophilus		06.53	17.50	01.19	09.24
On.	6	Gotfred	Tusmørket varer 39 min. ☉ S. kv. 02.24	06.51	17.52	02.41	09.53
To.	7	Perpetua		06.48	17.54	03.52	10.32
Fr.	8	Beata		06.46	17.57	04.51	11.23
Lø.	9	40 riddere		06.43	17.59	05.36	12.25
Sø.	10	Midfaste	Lætare. Ædel	06.40	18.01	06.08	13.35
<i>Jesus, livets brød. Johs. 6,24-35 (37)</i>							
Ma.	11	Fred. 9.s. føds.	Thala	06.38	18.03	06.31	14.48
Ti.	12	Gregorius		06.35	18.05	06.49	16.01
On.	13	Macedonius	Tusmørket varer 39 min.	06.33	18.07	07.02	17.14
To.	14	Eutychius	(fjernest jorden ● N.M. 03.02	06.30	18.09	07.14	18.26
Fr.	15	Zacharias		06.27	18.11	07.25	19.37
Lø.	16	Gudmund		06.25	18.13	07.35	20.49
Sø.	17	Mariæ bebud. dag	Judica. Gertrud	06.22	18.15	07.46	22.02
<i>Marias lovsang. Luk. 1,46-55</i>							
Ma.	18	Fred. 3.s. føds.	Alexander	06.20	18.17	07.59	23.17
Ti.	19	Joseph		06.17	18.19	08.15	-
On.	20	Gordius	Tusmørket varer 39 min. Jævn døgn 20.16	06.14	18.21	08.36	00.33
To.	21	Benedictus		06.12	18.23	09.06	01.48
Fr.	22	Paulus	☉ F. kv. 03.28	06.09	18.25	09.48	02.58
Lø.	23	Fidelis		06.07	18.27	10.47	03.58
Sø.	24	Palmesøndag	Ulrica	06.04	18.29	12.02	04.45
<i>Jesus salves i Betania. Mark. 14,3-9 el. Johs. 12,1-16</i>							
Ma.	25	Mariæ bebud.		06.01	18.31	13.29	05.19
Ti.	26	Gabriel		05.59	18.33	15.03	05.44
On.	27	Kastor	Tusmørket varer 39 min.	05.56	18.35	16.38	06.03
To.	28	Skærtorsdag	Ingrid. Eustachius	05.54	18.37	18.13	06.19
(nærmest jorden. ○ F.M. 19.25							
Fr.	29	Langfredag	Jonas	05.51	18.39	19.48	06.33
Lø.	30	Quirinus		05.48	18.41	21.22	06.48
Sø.	31	Påskedag	Fred. 5.s. føds. Balbina.	06.46	19.43	23.54	08.04
Sommertid begynder <i>Jesu Kristi opstandelse. Matt. 28,1-8</i>							

MARTS 2002

		Højvande ved Vidåslusen (se s. 33)	
Fr.	1	04.27	16.56
Lø.	2	05.09	17.33
Sø.	3	05.46	18.07
Ma.	4	10	06.25 18.43
Ti.	5	07.07	19.27
On.	6	07.57	20.21
To.	7	09.01	21.30
Fr.	8	10.22	22.51
Lø.	9	11.47	–
Sø.	10	00.08	12.57
Ma.	11	11	01.11 13.53
Ti.	12	02.01	14.39
On.	13	02.43	15.16
To.	14	03.21	15.48
Fr.	15	03.54	16.19
Lø.	16	04.27	16.46
Sø.	17	04.57	17.13
Ma.	18	12	05.26 17.36
Ti.	19	05.54	18.02
On.	20	06.22	18.29
To.	21	06.57	19.08
Fr.	22	07.43	20.00
Lø.	23	08.46	21.11
Sø.	Palmesøndag	10.11	22.41
Ma.	25	13	11.48 –
Ti.	26	00.12	13.08
On.	27	01.25	14.10
To.	Skærtorsdag	02.25	15.04
Fr.	Langfredag	03.18	15.50
Lø.	30	04.04	16.31
Sø.	Påskedag - Sommertid begynder	05.44	18.06

APRIL 2002

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 13 timer 2 min. og tiltager i månedens løb 2 timer 14 min.				SOL		MÅNE	
				OP	NED	OP	NED
Ma. 1	2. påskedag	Hugo	UGE 14	06.43	19.45	–	08.24
		Solens radius 16' 0"					
Ti. 2	Theodosius			06.41	19.47	01.22	08.50
On. 3	Nicætas	Tusmørket varer 40 min.		06.38	19.49	02.41	09.26
To. 4	Arnbrosius	☉ S. kv. 16.29		06.35	19.51	03.47	10.14
Fr. 5	Irene			06.33	19.53	04.37	11.14
Lø. 6	Sixtus			06.30	19.55	05.13	12.22
Sø. 7	1.s.e. påske	Quasimodo. Egesippus		06.28	19.57	05.39	13.35
	<i>Vogt mine får. Johs. 21,15-19</i>						
Ma. 8	Chr. 9.s. føds.	Janus	UGE 15	06.25	19.59	05.57	14.49
Ti. 9	Procopius			06.23	20.01	06.12	16.02
On. 10	Ezechiel	Tusmørket varer 41 min. (fjernest jorden		06.20	20.03	06.23	17.14
To. 11	Leo			06.18	20.05	06.34	18.26
Fr. 12	Chr. 4.s. føds.	Julius		06.15	20.07	06.44	19.38
		● N.M. 20.21					
Lø. 13	Justinus			06.12	20.09	06.54	20.52
Sø. 14	2.s.e. påske	Misericordia Domini. Tiburtius		06.10	20.11	07.06	22.07
	<i>Mine får hører min røst. Johs. 10,22-30</i>						
Ma. 15	Chr. 5.s. føds.	Olympia	UGE 16	06.08	20.13	07.21	23.23
		Spica kulm. midn.					
Ti. 16	Margrethe	Mariane		06.05	20.15	07.40	–
	2.s. fødsel						
On. 17	Anicetus	Tusmørket varer 42 min.		06.03	20.17	08.06	00.39
To. 18	Eleutherius			06.00	20.19	08.43	01.52
Fr. 19	Daniel			05.58	20.21	09.35	02.55
Lø. 20	Sulpicius	☉ F. kv. 13.48		05.55	20.23	10.43	03.45
Sø. 21	3.s.e. påske	Jubilate. Florentius		05.53	20.25	12.04	04.21
	<i>Vejen, sandheden og livet. Johs. 14,1-11</i>						
Ma. 22	Cajus		UGE 17	05.50	20.27	13.32	04.48
Ti. 23	Georgius			05.48	20.29	15.04	05.08
On. 24	Albertus	Tusmørket varer 44 min.		05.46	20.31	16.37	05.24
To. 25	Mark. evang.	(nærmest jorden		05.43	20.33	18.10	05.38
Fr. 26	Bededag	Cletus		05.41	20.35	19.44	05.52
Lø. 27	Charl. Amalie	Ananias. ☉ F.M. 04.00		05.39	20.37	21.18	06.06
Sø. 28	4.s.e. påske	Cantate. Vitalis.		05.36	20.39	22.51	06.24
		Arcturus kulm. midn.					
	<i>Sandheden gør fri. Johs. 8,28-36</i>						
Ma. 29	Peter martyr		UGE 18	05.34	20.41	–	06.47
Ti. 30	Severus			05.32	20.43	00.18	07.18

APRIL 2002

		Højvande ved Vidåslusen (se s. 33)		
Ma. 1	2. påskedag	14	06.23	18.39
Ti. 2			07.00	19.15
On. 3			07.41	19.56
To. 4			08.31	20.47
Fr. 5			09.33	21.51
Lø. 6			10.51	23.10
Sø. 7			–	12.17
Ma. 8		15	00.30	13.28
Ti. 9			01.34	14.23
On. 10			02.26	15.05
To. 11			03.10	15.42
Fr. 12			03.48	16.17
Lø. 13			04.26	16.48
Sø. 14			05.00	17.19
Ma. 15		16	05.33	17.46
Ti. 16	Dronning Margrethe		06.04	18.13
On. 17			06.30	18.34
To. 18			06.58	19.03
Fr. 19			07.30	19.40
Lø. 20			08.17	20.34
Sø. 21			09.22	21.45
Ma. 22		17	10.51	23.16
Ti. 23			–	12.28
On. 24			00.48	13.46
To. 25			02.02	14.46
Fr. 26	Bededag		03.01	15.38
Lø. 27			03.52	16.24
Sø. 28			04.38	17.03
Ma. 29		18	05.21	17.39
Ti. 30			05.58	18.14

MAJ 2002

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 15 timer 16 min. og tiltager i månedens løb 1 time 47 min.				SOL		MÅNE		
				OP	NED	OP	NED	
On.	1	Voldermisse	Tusmørket varer 46 min. Philip og Jacob Solens radius 15' 53"	05.30	20.45	01.33	08.01	
To.	2	Athanasius		05.27	20.47	02.33	08.58	
Fr.	3	Korsmisse		05.25	20.49	03.15	10.05	
Lø.	4	Florian	☉ S. kv. 08.16. Merkur st. østl. elong.	05.23	20.51	03.45	11.19	
Sø.	5	5.s.e. påske	Danmarks befrielse. Rogate. Gothard. De lyse nætter beg. <i>Jesu bøn for disciplene.</i> Johs. 17,1-11	05.21	20.53	04.05	12.34	
Ma	6	Johannes ante portam	UGE 19	05.19	20.55	04.21	13.48	
Ti.	7	Flavia	(fjernest jorden	05.17	20.57	04.33	15.01	
On.	8	Stanislaus	Tusmørket varer 49 min.	05.15	20.59	04.44	16.13	
To.	9	Kr. himmelfart	Caspar	05.13	21.01	04.53	17.25	
Fr.	10	Gordianus		05.11	21.03	05.03	18.38	
Lø.	11	Mamertus		05.09	21.05	05.15	19.53	
Sø.	12	6.s.e. påske	Exaudi. Pancratius ● N.M. 11.45 <i>At de alle må være èt.</i> Johs. 17,20-26	05.07	21.06	05.28	21.10	
Ma.	13	Ingenuus	UGE 20	05.05	21.08	05.45	22.28	
Ti.	14	Kristian		05.03	21.10	06.08	23.43	
On.	15	Sophie	Tusmørket varer 52 min.	05.01	21.12	06.42	-	
To.	16	Sara		04.59	21.14	07.29	00.51	
Fr.	17	Bruno		04.58	21.16	08.32	01.45	
Lø.	18	Erik		04.56	21.17	09.49	02.25	
Sø.	19	Pinsedag	Potentiana. ☉ F. kv. 20.42 <i>Helligåndens komme.</i> Johs. 14,15-21	04.54	21.19	11.14	02.54	
Ma.	20	2. pinsedag	Angelica	UGE 21	04.53	21.21	12.43	03.15
Ti.	21	Helene		04.51	21.23	14.13	03.32	
On.	22	Tamperdag	Tusmørket varer 55 min. Castus	04.49	21.24	15.42	03.46	
To.	23	Desiderius	(nærmest jorden	04.48	21.26	17.13	03.58	
Fr.	24	Esther		04.46	21.27	18.45	04.12	
Lø.	25	Urbanus		04.45	21.29	20.17	04.27	
Sø.	26	Trinitatis	Kpr. Frederik. Beda ○ F.M. 12.51 <i>Dåb i den treenige Guds navn.</i> Matt. 28,16-20	04.44	21.31	21.48	04.46	
Ma.	27	Lician	UGE 22	04.42	21.32	23.11	05.12	
Ti.	28	Vilhelm		04.41	21.34	-	05.49	
On.	29	Maximinus	Tusmørket varer 58 min.	04.40	21.35	00.19	06.40	
To.	30	Vigand		04.39	21.37	01.11	07.45	
Fr.	31	Petronella		04.38	21.38	01.46	08.58	

MAJ 2002

		Højvande ved Vidåslusen (se s. 33)	
On.	1	06.37	18.48
To.	2	07.19	19.30
Fr.	3	08.06	20.19
Lø.	4	09.02	21.18
Sø.	5 Danmarks Befrielse	10.14	22.27
Ma.	6 19	11.33	23.41
Ti.	7	–	12.42
On.	8	00.47	13.37
To.	9 Kr. himmelfartsdag	01.42	14.23
Fr.	10	02.29	15.02
Lø.	11	03.12	15.40
Sø.	12	03.52	16.17
Ma.	13 20	04.32	16.51
Ti.	14	05.11	17.25
On.	15	05.44	17.55
To.	16	06.17	18.21
Fr.	17	06.46	18.52
Lø.	18	07.21	19.30
Sø.	19 Pinsedag	08.08	20.24
Ma.	20 2. pinsedag 21	09.12	21.33
Ti.	21	10.36	22.58
On.	22	–	12.06
To.	23	00.23	13.20
Fr.	24	01.35	14.21
Lø.	25	02.35	15.13
Sø.	26 Kronprins Frederik	03.29	15.59
Ma.	27 22	04.17	16.40
Ti.	28	05.00	17.18
On.	29	05.40	17.52
To.	30	06.20	18.29
Fr.	31	06.59	19.09

JUNI 2002

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 17 timer 3 min. og tiltager derefter indtil den 21., hvor den er 17 timer 28 min. Herefter og til månedens ende aftager dagen 7 min.				SOL		MÅNE	
				OP	NED	OP	NED
Lø.	1	Nikomedes	Antares kulm. midn. Solens radius 15' 46"	04.36	21.39	02.11	10.15
Sø.	2	1.s.e. trin. <i>Den rige bonde.</i> Luk. 12,13-21	Marcellinus	04.35	21.41	02.28	11.30
Ma.	3	Fred. 8.s. føds.	Erasmus UGE 23 ☉ S. kv. 01.05	04.35	21.42	02.41	12.44
Ti.	4	Optatus	(fjernest jorden	04.34	21.43	02.53	13.57
On.	5	Grundlovsdag	Tusmørket varer 61 min. Kong Hans' føds. Bonifacius	04.33	21.44	03.02	15.09
To.	6	Norbertus		04.32	21.45	03.12	16.21
Fr.	7	Jeremias	Pluto i opp. til solen	04.31	21.46	03.23	17.36
Lø.	8	Medardus		04.31	21.47	03.35	18.52
Sø.	9	2.s.e. trin. <i>Kristi efterfølgelse.</i> Luk. 14,25-35	Primus	04.30	21.48	03.50	20.11
Ma.	10	Onuphrius	UGE 24	04.29	21.49	04.11	21.29
Ti.	11	Prins Henrik	Barnabas apostel ● N.M. 00.46	04.29	21.50	04.41	22.41
On.	12	Basilius	Tusmørket varer 63 min.	04.29	21.51	05.23	23.41
To.	13	Cyrillus	Cappella kulm. midn. m.n.	04.28	21.52	06.22	-
Fr.	14	Rufinus		04.28	21.52	07.36	00.27
Lø.	15	Valdemarsdag	Vitus	04.28	21.53	09.01	00.59
Sø.	16	3.s.e. trin. <i>Den fortabte søn.</i> Luk. 15,11-32	Tycho	04.27	21.53	10.29	01.23
Ma.	17	Botolphus	UGE 25	04.27	21.54	11.58	01.40
Ti.	18	Leontius	☾ F. kv. 01.29	04.27	21.54	13.26	01.54
On.	19	Gervasius	Tusmørket varer 64 min. (nærmest jorden	04.27	21.55	14.54	02.07
To.	20	Sylverius		04.27	21.55	16.22	02.19
Fr.	21	Albanus	Solhverv 14.24. Længste dag Merkur st. vestl. elong.	04.28	21.55	17.52	02.33
Lø.	22	10000 martyrer		04.28	21.55	19.21	02.50
Sø.	23	4.s.e. trin. <i>Elsk jeres fjender.</i> Matt. 5,43-48	Paulinus	04.28	21.55	20.47	03.12
Ma.	24	St. Hansdag	○ F.M. 22.42 UGE 26	04.28	21.55	22.02	03.43
Ti.	25	Prosper		04.29	21.55	23.01	04.27
On.	26	Pelagius	Tusmørket varer 63 min.	04.29	21.55	23.44	05.26
To.	27	Syvsoverdag		04.30	21.55	-	06.37
Fr.	28	Carol. Amalie	Eleonora	04.30	21.55	00.13	07.53
Lø.	29	Petrus Paulus		04.31	21.55	00.33	09.11
Sø.	30	5.s.e. trin. <i>Peters bekendelse.</i> Matt. 16,13-26	Lucina	04.32	21.54	00.48	10.26

JUNI 2002

		Højvande ved Vidåslusen (se s. 33)	
Lø.	1	07.43	19.53
Sø.	2	08.34	20.45
Ma.	3	23	09.31 21.43
Ti.	4	10.35	22.47
On.	5	Grundlovsdag	11.40 23.51
To.	6	–	12.39
Fr.	7	Prins Joachim	00.50 13.30
Lø.	8	01.43	14.17
Sø.	9	02.32	15.01
Ma.	10	24	03.20 15.44
Ti.	11	Prins Henrik	04.07 16.27
On.	12	04.50	17.08
To.	13	05.33	17.44
Fr.	14	06.12	18.19
Lø.	15	Valdemarsdag	06.47 18.54
Sø.	16	07.24	19.33
Ma.	17	25	08.09 20.23
Ti.	18	09.05	21.24
On.	19	10.16	22.37
To.	20	11.35	23.57
Fr.	21	–	12.50
Lø.	22	01.11	13.54
Sø.	23	02.15	14.49
Ma.	24	Skt. Hansdag	26 03.11 15.39
Ti.	25	04.02	16.23
On.	26	04.48	17.01
To.	27	05.30	17.38
Fr.	28	06.06	18.14
Lø.	29	06.43	18.50
Sø.	30	Prinsesse Alexandra	07.22 19.30

JULI 2002

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 17 timer 21 min. og aftager i månedens løb 1 time 24 min.				SOL		MÅNE		
				OP	NED	OP	NED	
Ma.	1	Chr. 2.s. føds.	Fred. 2.s. føds.	UGE 27	04.33	21.54	01.00	11.40
			Theobaldus. Solens radius 15' 44"					
Ti.	2	Mariæ besøg.	(fjernest jorden		04.33	21.53	01.10	12.52
			☉ S. kv. 18.19					
On.	3	Cornelius	Tusmørket varer 62 min.		04.34	21.53	01.20	14.04
			Vega kulm. midn.					
To.	4	Ulricus			04.35	21.52	01.30	15.17
Fr.	5	Anshelmus			04.36	21.52	01.41	16.32
Lø.	6	Dion	Jorden fjernest solen		04.37	21.51	01.55	17.49
Sø.	7	6.s.e. trin.	Villebaldus		04.38	21.50	02.13	19.08
		<i>Den rige yngling. Matt. 19,16-26</i>						
Ma.	8	Kjeld		UGE 28	04.39	21.49	02.39	20.23
Ti.	9	Sostrata			04.41	21.48	03.16	21.30
On.	10	Knud, konge	Tusmørket varer 59 min.		04.42	21.47	04.08	22.22
			● N.M. 11.26					
To.	11	Josva			04.43	21.46	05.19	23.00
Fr.	12	Henrik			04.44	21.45	06.42	23.27
Lø.	13	Margarethe			04.46	21.44	08.12	23.47
Sø.	14	7.s.e. trin.	Bonaventura. (nærmest jorden		04.47	21.43	09.42	-
		<i>Bekendelse uden frygt. Matt. 10,24-31</i>						
Ma.	15	Apostl. deling		UGE 29	04.49	21.42	11.12	00.02
Ti.	16	Susanne			04.50	21.41	12.41	00.15
On.	17	Alexius	Tusmørket varer 56 min.		04.51	21.39	14.08	00.28
			☉ F. kv. 05.47					
To.	18	Arnolphus			04.53	21.38	15.37	00.41
Fr.	19	Justa			04.55	21.36	17.05	00.56
Lø.	20	Elias			04.56	21.35	18.30	01.16
Sø.	21	8.s.e. trin.	Evenus		04.58	21.33	19.48	01.43
		<i>At høre og gøre derefter. Matt. 7,22-29</i>						
Ma.	22	Maria Magd.	Altair kulm. midn.	UGE 30	04.59	21.32	20.52	02.21
Ti.	23	Apollinaris	Hundredagene beg.		05.01	21.30	21.40	03.13
On.	24	Christina	Tusmørket varer 53 min.		05.03	21.29	22.14	04.19
			○ F.M. 10.07					
To.	25	Jacobus			05.04	21.27	22.37	05.34
Fr.	26	Anna			05.06	21.25	22.54	06.52
Lø.	27	Martha			05.08	21.23	23.07	08.08
Sø.	28	9.s.e. trin	Aurelius		05.09	21.22	23.18	09.23
		<i>At vente på Herren. Luk. 12,32-48 el. Luk. 18,1-8</i>						
Ma.	29	Oluf		UGE 31	05.11	21.20	23.27	10.36
Ti.	30	Abdon	(fjernest jorden		05.13	21.18	23.37	11.48
On.	31	Germanus	Tusmørket varer 50 min.		05.15	21.16	23.48	13.00

JULI 2002

		Højvande ved Vidåslusen (se s. 33)	
Ma. 1	27	08.01	20.14
Ti. 2		08.46	21.00
On. 3		09.36	21.53
To. 4		10.32	22.51
Fr. 5		11.31	23.53
Lø. 6		–	12.31
Sø. 7		00.54	13.28
Ma. 8	28	01.52	14.22
Ti. 9		02.48	15.15
On. 10		03.42	16.05
To. 11		04.34	16.52
Fr. 12		05.24	17.36
Lø. 13		06.08	18.17
Sø. 14		06.46	18.54
Ma. 15	29	07.23	19.32
Ti. 16		08.02	20.17
On. 17		08.49	21.09
To. 18		09.48	22.14
Fr. 19		11.00	23.30
Lø. 20		–	12.18
Sø. 21		00.48	13.29
Ma. 22	30	01.59	14.31
Ti. 23		03.00	15.25
On. 24		03.54	16.10
To. 25		04.41	16.50
Fr. 26		05.21	17.26
Lø. 27		05.53	17.57
Sø. 28		06.25	18.31
Ma. 29	31	06.55	19.06
Ti. 30		07.28	19.41
On. 31		08.04	20.20

AUGUST 2002

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 15 timer 57 min. og aftager i månedens løb 2 timer 10 min.				SOL		MÅNE		
				OP	NED	OP	NED	
To.	1	Peters fængsel	☉ S. kv. 11.22 Solens radius 15° 45''	05.17	21.14	24.00	14.13	
Fr.	2	Hannibal	Neptune i opp. til solen	05.19	21.12	–	15.29	
Lø.	3	Nikodemus		05.20	21.10	00.15	16.46	
Sø.	4	10.s.e. trin. <i>Dom over denne slægt. Matt. 11,16-24</i>	Dominicus. Deneb kulm. midn.	05.22	21.08	00.37	18.02	
Ma.	5	Osvaldus	UGE 32	05.24	21.06	01.08	19.13	
Ti.	6	Kristi forkl.		05.26	21.04	01.53	20.12	
On.	7	Donatus	Tusmørket varer 47 min. De lyse nætter ender	05.28	21.02	02.55	20.56	
To.	8	Ruth	● N.M. 20.15	05.30	21.00	04.15	21.28	
Fr.	9	Romanus		05.32	20.57	05.45	21.50	
Lø.	10	Laurentius		05.34	20.55	07.18	22.08	
Sø.	11	11.s.e. trin. <i>Jesus og synderinden. Luk. 7,36-50</i>	Herman. ☾ nærmest jorden	05.35	20.53	08.51	22.22	
Ma.	12	Chr. 3.s. føds.	Clara	UGE 33	05.37	20.51	10.23	22.35
Ti.	13	Hippolytus		05.39	20.49	11.53	22.48	
On.	14	Eusebius	Tusmørket varer 45 min.	05.41	20.46	13.23	23.02	
To.	15	Mariæ himmelf.	☾ F. kv. 11.12	05.43	20.44	14.52	23.20	
Fr.	16	Rochus		05.45	20.42	16.19	23.45	
Lø.	17	Anastatius		05.47	20.39	17.39	–	
Sø.	18	12.s.e. trin. <i>Bespottelse imod Ånden. Matt. 12,31-42</i>	Agapetus	05.49	20.37	18.47	00.19	
Ma.	19	Sebaldus	UGE 34	05.51	20.35	19.39	01.06	
Ti.	20	Bernhard	Uranus i opp. til solen	05.53	20.32	20.16	02.07	
On.	21	Salomon	Tusmørket varer 43 min.	05.55	20.30	20.42	03.19	
To.	22	Symphorian	○ F.M. 23.29 Venus st. østl. elong.	05.57	20.27	21.00	04.36	
Fr.	23	Zakæus	Hundredagene ender	05.58	20.25	21.14	05.53	
Lø.	24	Bartholomæus		06.00	20.22	21.25	07.08	
Sø.	25	13.s.e. trin. <i>Zebedæussønnerne. Matt. 20,20-28</i>	Ludvig	06.02	20.20	21.35	08.22	
Ma.	26	Irenæus	☾ fjernest jorden	UGE 35	06.04	20.17	21.44	09.34
Ti.	27	Gebhardus		06.06	20.15	21.54	10.46	
On.	28	Lovise	Tusmørket varer 42 min. Augustinus	06.08	20.12	22.05	11.59	
To.	29	Joh. halsh.		06.10	20.10	22.19	13.13	
Fr.	30	Benjamin		06.12	20.07	22.37	14.28	
Lø.	31	Bertha	☉ S. kv. 03.31	06.14	20.05	23.03	15.44	

AUGUST 2002

		Højvande ved Vidåslusen (se s. 33)	
To.	1	08.42	21.03
Fr.	2	09.27	21.53
Lø.	3	10.22	22.53
Sø.	4	11.26	–
Ma.	5	32	00.03 12.35
Ti.	6	01.14	13.43
On.	7	02.21	14.46
To.	8	03.23	15.43
Fr.	9	04.20	16.36
Lø.	10	05.11	17.24
Sø.	11	05.55	18.07
Ma.	12	33	06.34 18.44
Ti.	13	07.09	19.21
On.	14	07.44	20.01
To.	15	08.26	20.49
Fr.	16	09.18	21.49
Lø.	17	10.25	23.04
Sø.	18	11.45	–
Ma.	19	34	00.30 13.06
Ti.	20	01.48	14.13
On.	21	02.52	15.09
To.	22	03.45	15.54
Fr.	23	04.29	16.34
Lø.	24	05.02	17.07
Sø.	25	05.34	17.38
Ma.	26	35	06.00 18.09
Ti.	27	06.28	18.38
On.	28	06.55	19.10
To.	29	07.23	19.41
Fr.	30	07.55	20.18
Lø.	31	08.32	21.02

SEPTEMBER 2002

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 13 timer 47 min. og aftager i månedens løb 2 timer 16 min.				SOL		MÅNE	
				OP	NED	OP	NED
Sø.	1	14.s.e. trin.	Ægidius. Solens radius 15' 51" Merkur st. østl. elong. <i>Den syge ved Betesda dam. Johs. 5,1-15</i>	06.16	20.02	23.40	16.56
Ma.	2	Elisa	UGE 36	06.18	20.00	–	18.00
Ti.	3	Seraphia		06.20	19.57	00.33	18.50
On.	4	Juliane Marie	Tusmørket varer 40 min. Theodosia	06.22	19.55	01.44	19.26
To.	5	Regina		06.23	19.52	03.10	19.52
Fr.	6	Magnus		06.25	19.50	04.43	20.11
Lø.	7	Louise	Robert. ● N.M. 04.10	06.27	19.47	06.18	20.26
Sø.	8	15.s.e. trin.	Mariæ føds. ☾ nærmest jorden Formalhaut kulm. midn. <i>Ét er fornødent. Luk. 10,38-42</i>	06.29	19.44	07.54	20.40
Ma.	9	Gorgonius	UGE 37	06.31	19.42	09.28	20.53
Ti.	10	Burchardt		06.33	19.39	11.01	21.07
On.	11	Hillebert	Tusmørket varer 39 min.	06.35	19.37	12.34	21.24
To.	12	Guido		06.37	19.34	14.05	21.46
Fr.	13	Cyprianus	☾ F. kv. 19.08	06.39	19.31	15.30	22.17
Lø.	14	† ophøjelse		06.41	19.29	16.43	23.00
Sø.	15	16.s.e. trin.	Eskild <i>Lazarus' opvækkelse. Johs. 11,19-45</i>	06.43	19.26	17.40	23.58
Ma.	16	Euphemia	UGE 38	06.45	19.23	18.21	–
Ti.	17	Lambertus		06.47	19.21	18.48	01.07
On.	18	Tamperdag	Tusmørket varer 39 min. Chr. 8.s. føds. Titus	06.48	19.18	19.08	02.23
To.	19	Constantia		06.50	19.15	19.23	03.40
Fr.	20	Tobias		06.52	19.13	19.34	04.56
Lø.	21	Matthæus	○ F.M. 14.59	06.54	19.10	19.44	06.10
Sø.	22	17.s.e. trin.	Mauritius <i>Jesus som gæst hos tolderen Levi. Matt. 2,14-22</i>	06.56	19.08	19.53	07.23
Ma.	23	Linus	Jævn døgn 05.55 ☾ fjernest jorden UGE 39	06.58	19.05	20.02	08.35
Ti.	24	Tecla		07.00	19.02	20.12	09.47
On.	25	Cleophas	Tusmørket varer 38 min.	07.02	19.00	20.25	11.01
To.	26	Chr. 10.s. føds.	Adolph. Venus lyser klarest	07.04	18.57	20.41	12.16
Fr.	27	Cosmus		07.06	18.55	21.02	13.31
Lø.	28	Venceslaus		07.08	18.52	21.33	14.44
Sø.	29	18.s.e. trin.	St. Michael. ● S. kv. 18.03 <i>Det sande vintræ. Joh. 15,1-11</i>	07.10	18.49	22.18	15.50
Ma.	30	Hieronymus	UGE 40	07.12	18.47	23.20	16.44

SEPTEMBER 2002

		Højvande ved Vidåslusen (se s. 33)	
Sø.	1	09.21	21.58
Ma.	2	36	10.25 23.12
Ti.	3	11.45	–
On.	4	00.37	13.09
To.	5	01.57	14.20
Fr.	6	03.03	15.22
Lø.	7	03.59	16.16
Sø.	8	04.49	17.05
Ma.	9	37	05.34 17.46
Ti.	10	06.12	18.25
On.	11	06.45	19.02
To.	12	07.20	19.40
Fr.	13	07.59	20.27
Lø.	14	08.48	21.25
Sø.	15	09.51	22.42
Ma.	16	38	11.13 –
Ti.	17	00.14	12.39
On.	18	01.33	13.49
To.	19	02.36	14.45
Fr.	20	03.25	15.30
Lø.	21	04.03	16.07
Sø.	22	04.37	16.41
Ma.	23	39	05.05 17.14
Ti.	24	05.33	17.43
On.	25	05.59	18.13
To.	26	06.24	18.40
Fr.	27	06.49	19.09
Lø.	28	07.16	19.39
Sø.	29	07.50	20.20
Ma.	30	40	08.36 21.16

OKTOBER 2002

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 11 timer 31 min. og aftager i månedens løb 2 timer 19 min.				SOL		MÅNE	
				OP	NED	OP	NED
Ti.	1	Remigius	Solens radius 15' 58"	07.14	18.44	–	17.25
On.	2	Ditlev	Tusmørket varer 38 min.	07.16	18.41	00.38	17.54
To.	3	Mette		07.18	18.39	02.06	18.15
Fr.	4	Franciscus		07.19	18.36	03.40	18.31
Lø.	5	Placidus		07.21	18.34	05.15	18.45
Sø.	6	19.s.e. trin.	Fred. 7.s. føds. Broderus (nærmest jorden. ● N.M. 12.18 <i>De første disciple.</i> Johs. 1,35-51	07.23	18.31	06.50	18.57
Ma.	7	Fred. 1.s. føds.	Amalie UGE 41	07.25	18.29	08.27	19.10
Ti.	8	Ingebord		07.27	18.26	10.03	19.26
On.	9	Dionysius	Tusmørket varer 39 min.	07.29	18.23	11.39	19.46
To.	10	Gereon		07.31	18.21	13.11	20.13
Fr.	11	Fred. 4.s. føds.		07.34	18.18	14.33	20.53
Lø.	12	Maximilian		07.36	18.16	15.38	21.47
Sø.	13	20.s.e. trin.	Angelus. ● F. kv. 06.33 Merkur st. vestl. elong. <i>De onde vinbønder.</i> Matt. 21,28-44	07.38	18.13	16.24	22.55
Ma.	14	Calixtus	UGE 42	07.40	18.11	16.55	–
Ti.	15	Hedeveg		07.42	18.08	17.17	00.10
On.	16	Gallus	Tusmørket varer 39 min.	07.44	18.06	17.32	01.27
To.	17	Florentinus		07.46	18.03	17.44	02.44
Fr.	18	Lukas evang.		07.48	18.01	17.54	03.58
Lø.	19	Balthasar		07.50	17.59	18.03	05.11
Sø.	20	21.s.e. trin.	Felicianus. (fjernest jorden <i>De dræbte galilæere.</i> Luk. 13,1-9	07.52	17.56	18.11	06.24
Ma.	21	11000 jomfruer	○ F.M. 08.20 UGE 43	07.54	17.54	18.21	07.36
Ti.	22	Cordula		07.56	17.51	18.32	08.50
On.	23	Søren	Tusmørket varer 40 min.	07.58	17.49	18.46	10.05
To.	24	FN dag	Proclus	08.00	17.47	19.06	11.21
Fr.	25	Crispinus		08.02	17.44	19.33	12.35
Lø.	26	Amandus		08.04	17.42	20.12	13.44
Sø.	27	22.s.e. trin.	Sem Sommertid slutter <i>Den største i Himmeriget.</i> Matt. 18,1-14	07.06	16.40	20.07	13.42
Ma.	28	Marie Sophie	Frederikke UGE 44	07.09	16.38	21.17	14.26
Ti.	29	Narcissus	Simon og Judas ● S. kv. 06.28	07.11	16.35	22.39	14.57
On.	30	Absalon	Tusmørket varer 41 min.	07.13	16.33	–	15.20
To.	31	Reform. beg.	Louise	07.15	16.31	00.08	15.37

OKTOBER 2002

		Højvande ved Vidåslusen (se s. 33)	
Ti.	1	09.40	22.32
On.	2	11.04	–
To.	3	00.08	12.35
Fr.	4	01.32	13.53
Lø.	5	02.38	14.56
Sø.	6	03.34	15.50
Ma.	7	41	04.24 16.39
Ti.	8	05.07	17.23
On.	9	05.44	18.02
To.	10	06.20	18.39
Fr.	11	06.54	19.20
Lø.	12	07.34	20.05
Sø.	13	08.22	21.02
Ma.	14	42	09.23 22.19
Ti.	15	10.41	23.48
On.	16	–	12.05
To.	17	01.06	13.15
Fr.	18	02.04	14.10
Lø.	19	02.50	14.54
Sø.	20	03.29	15.35
Ma.	21	43	04.01 16.11
Ti.	22	04.34	16.44
On.	23	05.03	17.18
To.	24	FN-dag	05.32 17.48
Fr.	25	05.59	18.17
Lø.	26	06.23	18.43
Sø.	27	Sommertid slutter	05.49 18.14
Ma.	28	44	06.22 18.53
Ti.	29	07.09	19.49
On.	30	08.13	21.05
To.	31	09.35	22.40

NOVEMBER 2002

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 9 timer 12 min. og aftager i månedens løb 1 time 48 min.				SOL		MÅNE		
				OP	NED	OP	NED	
Fr.	1	Alle helgen	Solens radius 16' 7"	07.17	16.29	01.39	15.51	
Lø.	2	Alle sjæle		07.19	16.27	03.12	16.03	
Sø.	3	Alle helgens s.	Hubertus	07.21	16.24	04.46	16.15	
<i>Jordens salt og verdens lys. Matt. 5,13-16 el. Matt. 5,1-12</i>								
Ma.	4	Otto	☾ nærmest jorden ● N.M. 21.34	UGE 45	07.23	16.22	06.23	16.29
Ti.	5	Malachias			07.25	16.20	08.00	16.46
On.	6	Leonhardus	Tusmørket varer 42 min.		07.28	16.18	09.38	17.09
To.	7	Engelbrecht			07.30	16.16	11.08	17.43
Fr.	8	Claudius			07.32	16.14	12.25	18.32
Lø.	9	Theodor			07.34	16.12	13.21	19.36
Sø.	10	24.s.e. trin.	Luther		07.36	16.10	13.59	20.52
<i>Fra døden til livet. Johs. 5,17-29</i>								
Ma.	11	Morten bisp	☾ F. kv. 21.52	UGE 46	07.38	16.09	14.24	22.11
Ti.	12	Torkild			07.40	16.07	14.41	23.29
On.	13	Arcadius	Tusmørket varer 44 min.		07.42	16.05	14.54	-
To.	14	Frederik			07.44	16.03	15.04	00.45
Fr.	15	Leopold			07.46	16.02	15.13	01.59
Lø.	16	Othenius	☾ fjernest jorden		07.48	16.00	15.21	03.11
Sø.	17	25.s.e. trin.	Anianus		07.50	15.58	15.30	04.23
<i>Guds rige er midt iblandt jer. Luk. 17,20-23</i>								
Ma.	18	Hesychius		UGE 47	07.52	15.57	15.41	05.37
Ti.	19	Elisabeth			07.54	15.55	15.54	06.52
On.	20	Volkmarus	Tusmørket varer 45 min. ○ F.M. 02.34		07.56	15.54	16.11	08.09
To.	21	Mariæ ofring			07.58	15.52	16.35	09.25
Fr.	22	Cecilia			08.00	15.51	17.10	10.37
Lø.	23	Clemens			08.02	15.49	18.00	11.39
Sø.	24	Sidste s. i kirkeåret	Chrysogonus		08.04	15.48	19.06	12.27
<i>Kom til mig. Matt. 11,25-30</i>								
Ma.	25	Catharina		UGE 48	08.06	15.47	20.24	13.02
Ti.	26	Conradus			08.08	15.46	21.49	13.26
On.	27	Facundus	Tusmørket varer 46 min. ● S. kv. 16.46		08.10	15.44	23.17	13.44
To.	28	Sophie Magd.			08.11	15.43	-	13.58
Fr.	29	Saturninus			08.13	15.42	00.46	14.10
Lø.	30	Chr. 6.s. føds.	Andreas		08.15	15.41	02.16	14.22

NOVEMBER 2002

		Højvande ved Vidåslusen (se s. 33)	
Fr.	1	11.07	–
Lø.	2	00.06	12.24
Sø.	3	01.12	13.28
Ma.	4	02.07	14.23
	45		
Ti.	5	02.55	15.13
On.	6	03.39	15.58
To.	7	04.19	16.40
Fr.	8	04.55	17.20
Lø.	9	05.32	18.00
Sø.	10	06.13	18.46
Ma.	11	07.00	19.42
	Morten Bisp		
	46		
Ti.	12	07.56	20.49
On.	13	09.04	22.06
To.	14	10.19	23.19
Fr.	15	11.28	–
Lø.	16	00.18	12.25
Sø.	17	01.05	13.14
Ma.	18	01.46	13.56
	47		
Ti.	19	02.24	14.37
On.	20	02.59	15.17
To.	21	03.35	15.54
Fr.	22	04.10	16.30
Lø.	23	04.40	17.04
Sø.	24	05.11	17.32
Ma.	25	05.38	18.05
	48		
Ti.	26	06.13	18.43
On.	27	07.00	19.36
To.	28	08.00	20.47
Fr.	29	09.14	22.11
Lø.	30	10.37	23.32

DECEMBER 2002

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 7 timer 24 min. og aftager derefter indtil den 22., hvor den er 6 timer 56 min. Herefter og til månedens ende tiltager dagen 7 min.			SOL		MÅNE	
			OP	NED	OP	NED
Sø.	1	1.s. i advent Arnold. Solens radius 16' 13" <i>Jesus indtog i Jerusalem. Luk. 4,16-30</i>	08.16	15.40	03.47	14.34
Ma.	2	Bibiana (nærmest jorden UGE 49 Aldebaran kulm. midn.	08.18	15.40	05.22	14.48
Ti.	3	Svend	08.20	15.39	06.58	15.07
On.	4	Barbara Tusmørket varer 48 min. Charlotte Frederikke ● N.M. 08.34	08.21	15.38	08.33	15.35
To.	5	Sabina	08.23	15.37	09.59	16.16
Fr.	6	Nikolaus	08.24	15.37	11.08	17.14
Lø.	7	Agathon Venus lyser klarest	08.26	15.36	11.55	18.27
Sø.	8	2.s. i advent Mariæ undf. <i>Når Mennteskesønnen kommer. Luk. 21,25-36</i>	08.27	15.36	12.26	19.48
Ma.	9	Rudolph UGE 50	08.28	15.35	12.47	21.09
Ti.	10	Judith	08.30	15.35	13.01	22.27
On.	11	Damasus Tusmørket varer 49 min. ● F. kv. 16.49	08.31	15.35	13.13	23.43
To.	12	Epimachus Rigel kulm. midn.	08.32	15.34	13.22	-
Fr.	13	Lucia Capella kulm. midn.	08.33	15.34	13.31	00.56
Lø.	14	Chrispus (fjernest jorden	08.34	15.34	13.39	02.08
Sø.	15	3.s. i advent Nikatus <i>Johannes Døber i fængsel. Matt. 11,2-10</i>	08.35	15.34	13.49	03.21
Ma.	16	Lazarus UGE 51	08.36	15.34	14.01	04.35
Ti.	17	Albina Saturn i opp. til solen	08.37	15.34	14.16	05.52
On.	18	Tamperdag Tusmørket varer 49 min. Lovise	08.38	15.35	14.38	07.09
To.	19	Nemesius ○ F.M. 20.10	08.38	15.35	15.09	08.24
Fr.	20	Abraham	08.39	15.35	15.54	09.31
Lø.	21	Thomas	08.40	15.36	16.56	10.25
Sø.	22	4.s. i advent Solhverv 02.14. Korteste dag Japetus. Betelgeuse kulm. midn. <i>Johannes Døbers vidnesbyrd. Johs. 1,19-28</i>	08.40	15.36	18.11	11.05
Ma.	23	Torlacus UGE 52	08.41	15.37	19.36	11.32
Ti.	24	Juleaften Alexandrine. Adam	08.41	15.37	21.03	11.52
On.	25	Juledag Tusmørket varer 49 min.	08.41	15.38	22.31	12.07
To.	26	2. juledag St. Stephan. Merkur st. østl. elong.	08.41	15.39	23.58	12.19
Fr.	27	Joh. evang. ● S. kv. 01.31	08.42	15.40	-	12.30
Lø.	28	Børnedag	08.42	15.41	01.27	12.41
Sø.	29	Julesøndag Noah <i>Simeon og Anna. Luk. 2,25-40</i>	08.42	15.42	02.57	12.54
Ma.	30	David (nærmest jorden UGE 1	08.42	15.43	04.29	13.10
Ti.	31	Sylvester	08.42	15.44	06.02	13.32

DECEMBER 2002

		Højvande ved Vidåslusen (se s. 33)	
Sø.	1	11.55	–
Ma.	2	49	00.40 13.02
Ti.	3		01.38 13.59
On.	4		02.30 14.51
To.	5		03.16 15.39
Fr.	6		03.58 16.25
Lø.	7		04.37 17.05
Sø.	8		05.16 17.46
Ma.	9	50	05.55 18.30
Ti.	10		06.40 19.18
On.	11		07.30 20.11
To.	12		08.26 21.12
Fr.	13		09.28 22.16
Lø.	14		10.32 23.17
Sø.	15		11.32 –
Ma.	16	51	00.11 12.26
Ti.	17		00.58 13.17
On.	18		01.42 14.04
To.	19		02.26 14.49
Fr.	20		03.09 15.34
Lø.	21		03.50 16.18
Sø.	22		04.29 16.57
Ma.	23	52	05.07 17.32
Ti.	24	Juleaften	05.38 18.07
On.	25	Juledag	06.15 18.42
To.	26	2. juledag	06.58 19.28
Fr.	27		07.50 20.27
Lø.	28		08.54 21.39
Sø.	29		10.08 22.57
Ma.	30	1	10.26 –
Ti.	31		00.11 12.38

Alle oplysninger i denne kalender er meddelt af Københavns Universitet, bortset fra højvandtiderne (se side 33). De i kalenderen angivne tidspunkter for solens og månens opgang og nedgang er beregnet for disse himmellegemers centre og gælder for København. Alle klokkeslæt i denne kalender er i perioden fra 31. marts til 27. oktober angivet i sommertid, som er en time mere end melleuropæisk tid, der er normalt i Danmark.

Solens opgang og nedgang

Korrektioner for Sønderjylland

De i kalenderen angivne klokkeslæt for Solens opgang og nedgang gælder for Københavns horisont. Ved hjælp af de i nedenstående tabel anførte korrektioner er det muligt at udregne tidspunkterne for henholdsvis Aabenraa og Slesvig.

Tabellen anvendes på følgende måde: I tabellens første kolonne opsøges tidspunktet på året, idet de efter månederne anførte romertal I og II betegner henholdsvis første og sidste halvdel af den pågældende måned. De ud for

månedhalvdelen anførte tal i de følgende kolonner er det antal minutter, der skal lægges til kalenderens klokkeslæt for henholdsvis solopgang og solnedgang for at få klokkeslættet for vedkommende lokalitet.

I landsdelens vestlige egne indtræder de omhandlede begivenheder yderligere op til 3 minutter senere, ved østkysten 1-2 minutter tidligere.

Eksempel: Solopgang i Højer den 7. juli. Kalenderen angiver 04.38. Hertil lægges ifølge tabellen for juli I for Aabenraa 17 minutter, hvorved man får 04.55. Da Højer ligger ved vestkysten lægges yderligere 3 minutter til. Resultat: 04.58.

Det bemærkes, at tabellen ikke kan anvendes til korrektion af tidspunkterne for månens op- og nedgang.

MÅNED	AABENRAA		SLESVIG	
	Solopgang	Solnedgang	Solopgang	Solnedgang
December II	+ 8	+ 17	+ 4	+ 20
Januar I – December I	+ 9	+ 17	+ 5	+ 19
Januar II – November II	+ 9	+ 16	+ 6	+ 18
Februar I – November I	+ 10	+ 15	+ 8	+ 16
Februar II – Oktober II	+ 11	+ 14	+ 9	+ 15
Marts I – Oktober I	+ 12	+ 13	+ 11	+ 13
Marts II – September II	+ 13	+ 13	+ 12	+ 12
April I – September I	+ 14	+ 12	+ 13	+ 11
April II – August II	+ 15	+ 11	+ 15	+ 9
Maj I – August I	+ 16	+ 10	+ 17	+ 7
Maj II – Juli II	+ 16	+ 9	+ 18	+ 6
Juni I – Juli I	+ 17	+ 8	+ 20	+ 4
Juni II	+ 17	+ 8	+ 20	+ 4

Højvandet ved vestkysten

Højvandet er i kalenderen beregnet for Vidåslusen. Udgangspunktet er højvandet ved Havneby som angivet i Færvandsvæsenets tidevandstabel.

Tidsangivelserne er mellemeuropæisk tid med hensynstagen til dansk sommertid. Vil man kende vandtiderne ved andre punkter på vestkysten end ved Vidåslusen, må man ved:

Nordslesvig

Havneby, Rømø	trække 23 min. fra
Lakolk	trække 1 t. og 3 min. fra
Koldby	trække 3 min. fra
Ballum sluse	trække 18 min fra

Rejsby sluse	trække 3 min. fra
Vester Vedsted	trække 13 min. fra

Fanø

Nordby	lægge 2 min. til
Sønderho	trække 43 min. fra

Sydslesvig

Dagebøl	
(forb. til Fjør)	trække 28 min. fra
Schlüttsiel (forb.	
til Halligerne)	trække 48 min. fra
Husum (forb. til	
Pellworm m.v.)	trække 48 min fra
Frederiksstad	lægge 56 min. til
Tønning	lægge 2 min. til
Wyk	trække 38 min. fra
St. Peter	trække 1 t. og 31 min. fra
Westerland	trække 1 t. og 45 min. fra

Formørkelser i året 2002

1) 10.-11. juni, ringformet solformørkelse.

Ikke synlig i Danmark. Formørkelsens synlighedsområde fremgår af kortet nedenfor. I område **B** vil formørkelsen være synlig i hele sin udstrækning. I område **A** vil formørkelsen være påbegyndt ved solopgang, og i område **C** vil solen gå ned, før formørkelsen er afsluttet. Langs kurven **a-b** vil formørkelsen ses som en ringformet formørkelse, i de øvrige områder ses den som partiel formørkelse.

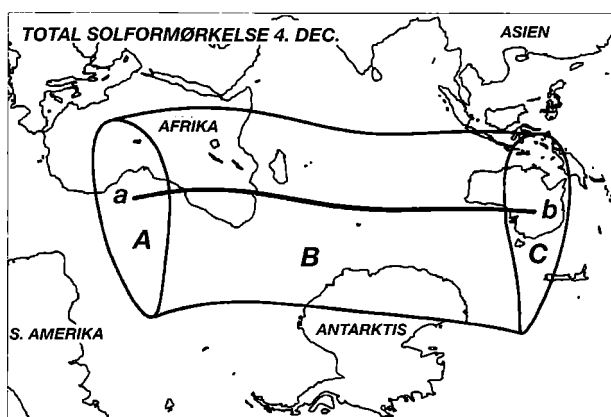
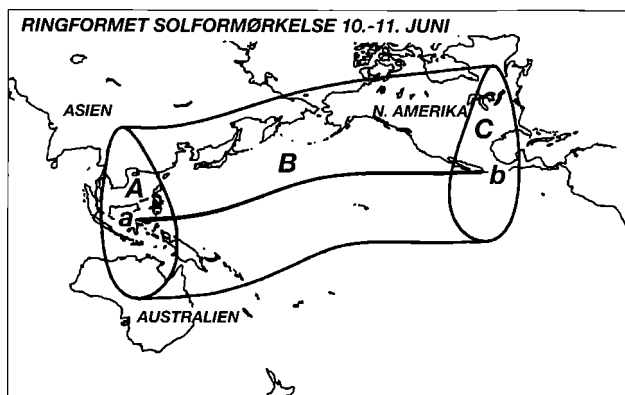
2) 4. december, total solformørkelse.

Ikke synlig i Danmark. Formørkelsens synlighedsområde fremgår af kortet nedenfor. I område **B** vil formørkelsen være synlig i hele sin udstrækning. I område **A** vil formørkelsen være

påbegyndt ved solopgang, og i område **C** vil solen gå ned, før formørkelsen er afsluttet. Langs kurven **a-b** vil formørkelsen ses som en total formørkelse, i de øvrige områder ses den som partiel formørkelse.

Foruden de ovenfor omtalte formørkelser forekommer der i 2002 tre *penumbrale måneformørkelser* (månen bevæger sig ind i jordens halvskygge). Penumbrale måneformørkelser ses som en dæmpning af månens lys, der vanskeligt lader sig registrere med det blotte øje. De tre penumbrale måneformørkelser forekommer:

- 1) 26. maj, ikke synlig i Danmark.
- 2) 24.-25. juni, hvor den begynder kl. 22.18 og varer til kl. 00.35. Den er på sit højeste kl. 22.27.
- 3) 20. november, hvor den begynder kl. 00.32 og varer til kl. 05.01. Den er på sit højeste kl. 02.47.

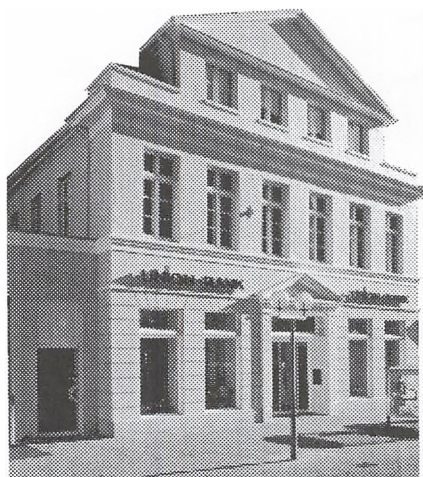

Et år 2000-sikkert *valg*

ERNST & YOUNG

Ernst & Young Statsautoriseret Revisionsaktieselskab
Ellegårdvej 25, 6400 Sønderborg. Tlf. 7442 3536. Fax 7442 3813
Spikergade 19, 6270 Tønder. Tlf. 7472 5566. Fax 7472 0310
- samt i mere end 650 byer i resten af verden. Internet www.ey.dk

Deres bank

*for
forretninger
i Tyskland*

UNION-BANK
Aktieselskab

D-24937 Flensburg
Große Str. 2
Tlf. 04 61 - 84 14-0
Fax 04 61 - 84 14-290
Telex 2 28 55

Filialer i
D-24941 Flensburg
Schleswiger Str. 85
og
D-24955 Harrislee
Süderstr. 89

Tlf. 04 61 / 9 02 10 - 0
Fax 04 61 / 9 02 10 - 10
Tlf. 04 61 / 7 00 32 - 0
Fax 04 61 / 7 00 32 - 32

ARTIKLER OG DIGTE

Prolog 2002

Her i vo ti er ålting blevn lette,
for møj af det, der kjeve og trætte,
det klares nu af maskineri
og folk har så fåt møj me'e fri.

Det ligne lidt en parodi
ihvert fald skæbnens ironi:
ålt ska nå's - folk føl sæ presset -
å korte ti, de blive hel stresset.
Nu gælde'et om og u'nyt æ ti,
de blive som grevn af en sær mani.
Det virke som om, de for alvor tro'e,
det spar' å æ ti og forkort' æ o'e:

Hør de musik, så er'et en CD,
se'e de fjernsyn - så se'e de TV,
de se'e it video, de se'e DVD.
Databehandling er EDB,
som kun ka ske
å en PC.

U'e og se mæ DSB.
Der er naue, der foretrækker BMW.
Vind og vejr og profeti
det komme ålt fra DMI.
SMS er en kort beské,
SDM er sortbroget kre.
Folk og fæ ka få TB,
AIDS og BSE
og M&K og HIV.
En vichte person er en VIP,
prins Joachim er en HKH,
men det er for det, han bloj det er blå.

VVM og APV, SPF og SSP,
VM, OL, IOC,
DBU og DDT, CPR og PVC,
LO, HK, SID,
DGI og BST, OSV,
OSV...

Ska en da grin', elle ska en kun le?
Hva er æ mening mæ ABC?

PS: Verden har fåt stress.

PPS: SOS!

Mæ ål de bogstave er'et jo vichte,
at en så osse få' fat å de richte -
tau en fejl af SSW
og VVS - hva vil' der ske?
Ja politik vil' ret beset
bliv' vand og varm' og sanitet.

H.C. Andersen fra Odense af
ham vi har æ eventyr fra,
han er jo kend' over æ hele jo'e
og det er for det, at han ku skriv' o'e.
Jo han ka' beré'vos nau stjernestunde:
"Gedebukkebeens - over-og-under -
krigsgeneralkommandérsergeant".
Se, det er et o'e! Det vå it glant,
hvis han f.eks. haj hit å
bar og skriv' GOK.

Forkortelse - hvo kommer de fra?
FN, EU elle USA?
Det er lidt svær sån lich og se.
Det er en sach for KGB.
Nej... de er jo gon å ATP,
men så må'et jo bliv' PET.

For o'e ska altså væ te og forstå
som "Æ æ u'e å æ ø i æ å"
og it volapyk og algebra
som PLO og IRA.

Inger Rahbek Andersen

For 50 år siden...

Af Arne G. Larsen

Årgang 1952 af "Hejmdal" er gennemgået med denne oversigt for øje. En blanding af stort og småt for at give et indtryk af, hvad man på forskellig vis var optaget af for et halvt århundrede siden. Ind imellem virker det, som om det er meget længe siden!

2,3 mio. mennesker over Kruså-grænsen i 1951

2. januar: I 1951 passerede 2,3 mio. mennesker grænsen ved Kruså. Plan om 42 km udstykningsveje i marsken. Annonce: Askov Andelsvaskeri kan optage 200 nye andelshavere. Forsiden var denne dag og flere gange siden optaget af kaptajn Carlsen, der ene mand på "Flying Enterprise" drev om i Atlanterhavet under umådelig medieinteresse.

3. januar: Grarup kirke genindvies 13. januar efter restaurering til ca. 140.000 kr. Gdr. Karl Hansen, Travsted, fylder 50 år den 15. januar. Betegnes som en kendt og agtet mand på vestegnen - samt som Danmarks mest kantede fynbo!

4. januar: Forsiden: Mange biluheld på de isglatte veje i Sønderjylland. Forstander K. Møller, Hammerum, på landbomøde i Haderslev: Ikke muligt at drive kvægløst landbrug i Danmark.

5. januar: Forstander Hansen, Gråsten Landbrugsskole, 60 år. Han tiltrådte ved skolens oprettelse i 1924 og har siden haft 2.700 elever. Plan om 200 nye lejligheder i Aabenraa Andelsboligforening. Bagerlauget i Tønder fylder i dag 250 år.

8. januar: Dr.med. Lausten-Thomsen refererer udførligt fra Historisk Samfunds kurser i Aabenraa og Haderslev. H.V. Gregersen og P.Kr. Iversen anmelder I. halvbind af Bjolderup Sogns Historie. Aabenraa politigård skal have 26 færre politibetjente.

10. januar: Mange tilfælde af mæslinger.

Arne G. Larsen

Soldaterhjemmet i Sønderborg udvides.

11. januar: Lærer Anton Sørensen, Hostrupskov, afløses som formand af gdr. Jens Bladt, Sdr. Hostrup, efter 19 år i sognerådet, deraf 9 år som formand. Skærbæk Kommune optager lån for 475.000 kr. 17 års vejstrid mellem naboer i Jelsskov slut. Rejsegilde på Bedsted Forsamlingshus, der nedbrændte i efteråret.

12. januar: Forsidebillede af tre blåstribede grise, som slagtermester A. Thomsen, Nustrup, har solgt til Cirkus Miehe.

14. januar: Forsiden: Den danske skole i Harreslev indviet. 700 mennesker til nytårsstævne på Rødding Højskole.

15. januar: Mægtigt flammehav i Tyrstrup, da en 10.000 volt ledning kortsluttede.

16. januar: 100 tdr. land præstegårdsjord i Svenstrup udstykkes.

Landeværnets 25 års jubilæum

17. januar: 76.000 kr. mere i skat i Gråsten. Uændret ligningsprocent. Løgumkloster Forsamlingshus fortsætter som vandrerherberg. I 1951 blev der bygget for 6,1 mio. kr. i Sønderborg. Ca. 100 Tinglev-borgere til fest på CF-kasernen, der har til huse i den tidligere tyske højskole.

18. januar: Tønders folketal steg i 1951 med 98 til 7.134 indbyggere.

19. januar: Arkitekt L.P. Thaysen, Kolding, tidl.

Tønder, har solgt den smukke gamle købmandsgård Vestergade 7 til købmand Werner Petersen. Et gældsbreve på 20.000 kr. er skænket Tønder By som legat. Kloster Messen i Løgumkloster gav 10.000 kr. i overskud. Løgumkloster Hestekasse har 92 medlemmer med 239 heste.
21. januar: Forsiden: Højvande og mange uheld i østenstormens følge. 79.600 kr. udbetalt til 307 landmænd i erstatning for tab ved M&K-sygen i 1951.

*P.A. Callø (1882-1960). Direktør for Sønderjyllands Kreditforening, der blev oprettet efter genforeningen og havde stor betydning i den økonomiske genopbygning i Sønderjylland.
Foto: Helge Krempin*

22. januar: P.A. Callø 70 år. Stor overskrift: En fremragende indsats i genforeningsarbejdet. Callø har været direktør i Sønderjyllands Kreditforening siden 1920. Før den tid var han bl.a. medarbejder ved "Hejmdal" i Rødding. Interview med gdr. Hans Andersen, Kongsbjerg, vedr. Landeværnets 25 års jubilæum. Landeværnet stiftedes af 200 danske tillidsmænd den 24. januar 1927 som modtræk mod Kreditanstalt Vogelgesang, der oprettedes den 18. september 1926.
23. januar: For 25. og sidste gang har 18. bataljon i Sønderborg holdt Mysunde-fest til

minde om kampen ved Mysunde den 2. februar 1864.

24. januar: I Styrptom ved Aabenraa skal 22 sommerhuse fjernes inden 1. maj. Aabenraa Husmoderforening har 360 medlemmer med Louise Kamphøvenner som formand.
25. januar: Kæmpeoverskrift på forsiden: Er der olie i Tønders omegn? Hans Andersen og forretningsleder V. Beyer blev udnævnt til riddere af Dannebrog ved Landeværnets 25 års jubilæumsfest på Folkehjem. P.Chr. Hanssen, Nygård, har 25 års jubilæum som landboforeningsformand. Stor hyldelse til Callø på 70 års-dagen.
26. januar: Gdr. Hans Clausen, Blansskov, ny formand for Den sundevedske Landboforening, hvor han afløser Hans Hansen, der har været formand i 20 år.
28. januar: På ny kæmpeoverskrift på forsiden: Gode chancer for olieproduktion fra undergrunden nordvest for Tønder. Hel besætning indebrændt på Niels Hansens gård i Købingsmark.
30. januar: Stor artikel af H.P. Jørgensen: Landstinget på Urnehoved.
31. januar: Odenses borgmester og magistrat deltog i velkomstfest for Padborg-soldater, der er fra 2. bataljon i Odense.
1. februar: "Vi ønsker en fælles salmebog, for at genforeningen kan blive fuldbyrdet" hed det bl.a. i resolution fra Aabenraa Provstis menighedsråd, der går ind for prøvesalmebogen.
2. februar: Landsbyerne Søvang og Bøgvad i Øster Højst Sogn har 650 års jubilæum.
4. februar: Den danske børnehaven i Padborg genåbner med 22 børn.

Teknisk Skole i Tønder færdigopført

5.-6. februar: Stor artikel af P.A. Callø: Veje til fornuftig finansiering af de nødvendige landbrugsbygninger.
7. februar: Rentier Chr. Christensen hyldet for 30 år som formand for Rødekro Andelsmejeri. Statslån til 42 nye landarbejderboliger i Tønder Amt. 3 dages husmoderlejr i Tandslet Missionshjem. Teknisk Skole i Tønder færdigopført. H. Jepsen Christensen, Høgsbro, udnævnt til Kommandør af Dannebrog af 1. grad.
8. februar: Ca. 200 CF-frivillige påbegynder

H. Jepsen Christensen (1880-1956). Gårdejer i Hviding.
Medlem af Landstinget 1920-47. Formand for Sønder-
jysk Skoleforening 1910-56.
Foto: Institut for Sønderjysk Lokalhistorie.

grunduddannelse i Aabenraa. Tønder Husmoderforening, der oprettedes i 1935, har nu 290 medlemmer.

9. februar: Statsskolen i Aabenraa nr. 1 blandt amtets skoler med indtægt på 3.000 kr. ved skrotindsamling. Aabenraa Amts lejrskole ved Hejls var i 1951 besøgt af 706 børn og 43 lærere, det hidtil højeste antal i skolens virketid.

11. februar: Jes Petersens store trelængede gård i Øbening nedbrændt til grunden. Sne og is hindrede vandtilførsel. Besætningen blev reddet. Mange referater fra afstemningsmøder over hele landsdelen. Sprogforeningen arver 18.000 kr. fra frk. Ane Hansen, Roskilde.

12. februar: Stor omtale af problemer i Øster Løgum Sogn vedr. skolestrukturen. Beboerne i Varnæs går 100% ind for centralskole.

13. februar: Skovarbejder Lorens Knudsen, 37 år, dræbt af nedfældet gren under træfældning i Toftlund Lystskov. Tønder m.fl. amters

plantningsforening udsatte 957.000 nåle- og løvtræer i 1951 til en værdi af 75.372 kr.

14. februar: Forsiden: Dårlige skolebygninger og lærermangel i de mest udsatte grænsesogne. Halvanden måneds forældrestrejke i Lund afsluttet. Rudbøl Skole står tom. Klar til kloakering i Kollund.

15. februar: Storstilet hjemmeværnsøvelse i Sønderborg. Stort brydestævne i Aabenraa med 14 kampe. Haderslev Andelsboligforening sparede 15.000 kr. ved indbudt licitation. 56 boliger i Nørrevænget Øst opføres i et projekt til 2,3 mio. kr.

19. februar: Folkebanken for Als og Sundeved har 287.497 kr. i overskud. Der udbetales 8% i udbytte. Haderslev Bank udbetaler 10% i udbytte.

20. februar: Forsiden: Den 31-årige tjenestekarl Peter Lorentzen omkom i morges af røgforgiftning under brand hos hans husbond, gdr. Kr. Hye, Bjerndrup Mark. Mange sønderjyder vil til OL i Helsingfors. Flere lam og får stjålet i diverse fener i Tønder politikreds, der har mange og store tyverier.

21. februar: Dansk skole i Læk.

22. februar: Over 22 ha præstegårds- og kommunejord i Broager udstykkes.

23. februar: Rekordslagtinger i Vojens med 56.467 svin i 1951, hvilket er en snes procent flere end året før.

Olien spøger stadig!

25. februar: Haderslev samvirkende Idrætsforeningers 25 års jubilæum fejret i går. Tønder Fjernvarmecentral stiftet. Købmand Anton Nielsen, Aabenraa, har 40 års jubilæum. Fire damehold spillede for første gang efter krigen håndbold i Neumünster.

1. marts: Største omsætning i Sønderborg Andels Svineslagteris historie. Aabenraa slagteris andelshavere imod driftsfond. 294 stemte imod, 241 for. I Gråsten stemte 919 imod og 475 for oprettelse af driftsfond.

3. marts "KOFA" i Aabenraa arbejder igen for fuld kraft. Stor modtagelse i Tønder af Hans W. Petersen, nybagt mester i letveltervægt. Forstander Chr. Demuth, Nordborg Slots Efterskole, udnævnt til Ridder af Dannebrog.

L.P. Christensen (1882-1960). Chefredaktør på Flensborg Avis 1940-60. Medlem af Flensborg Byråd 1924-55. Formand for Dansk Skoleforening for Sydslesvig 1951-60. Foto: Institut for Sønderjysk Lokalhistorie.

4. marts: 15 treårige hingste kåret i Haderslev ved De samvirkende jyske Hesteavlforeningers velbesøgte kåring.
5. marts: Olien atter på forsiden: Olieboretårn er på plads i dag. Seks ledende amerikanske oliefolk opholder sig nu i Tønder. Jordfordeling i Uge drøftes. Folketinget behandler lov om de tysksprogede skoler i Sønderjylland.
6. marts: Forsiden: Oliepremiere i nat skuffede. Egen Sangkor markerer sit 25 års jubilæum. SIKA i Aabenraa ønsker fornyet drøftelse om Sønderjyllandshallen.
8. marts: Redaktør L.P. Christensen, Flensborg Avis, 70 år. Stort opsving i Foreningen Nordens udvekslingsrejser. Foreningen i Aabenraa har 782 medlemmer.
10. marts: Børnehaveseminarium ventes oprettet i Aabenraa. Ny sukkerroedyrkerforening på Haderslev Næs med gdr. Nis Juhl, Raade, som formand.

12. marts: Løgumkloster Handelsforening 25 års jubilæum. Interesse for selvstændig andelsbank i Rødding, der hidtil har været under Haderslev.
14. marts: Peter H. Schmidt, Spandetgård, om skolelovene: Den, der har skoen på, mærker bedst, hvor den trykker.
15. marts: Fhv. folketingsmand Erik Appel skriver om: Den ændrede skolelov for hjemmetyskerne. Menighedsrådet overtager Øster Løgum Fattiggård. Nyt stort Danfoss-eksportfremstød i Australien og New Zealand.
18. marts: Varnæs Kirke restaureres for 60.000 kr. Stort turistbesøg ved olieboringerne.
19. marts: Gramgård Mejeri 50 år. Rødekro Skole bliver købstadsordnet.
22. marts: Forbedret pas- og toldkontrol i Kruså fra maj. Ensted-værket skal hvile på 750 store træstammer. Rødding Husmoderforening 25 års jubilæum. 15 malersvende i Sønderborg får svendebrev i dag.
24. marts: Lrs. Thulstrup ny formand for Haderslev Bank efter valg til bestyrelsen med 238 stemmer mod 99 til lrs. Thyssen.
25. marts: Kornsåningen allerede tilendebragt. Tidligste såtid i adskillige år, siger konsulent Johs. Pedersen, Aabenraa.
26. marts: Forsiden: Sneen gav togforsinkelser. Første morgentog gennem Sønderjylland måtte aflyses. Holbøl Sogn udbygger 4 skoler for 1,3 mio. kr.
27. marts: Ligningsprocenten i Haderslev stiger fra 10 til 11.

Toldgrænsekorpset afløser Grænsegendarmeriet

29. marts: 820 andelshavere i Tønder Andels-slagteri mod 520 for 2 år siden. Helsides artikel om Toldgrænsekorpset, der afløser Grænsegendarmeriet.
31. marts: 8 unge piger fra AA.I.G. har meldt sig til olympiadeholdet. Sekretær Mette Madsen første kvindelige formand for VU i Aabenraa Amt.
1. april: Provst A.F. Flensmark, Haderslev, 60 år. Har siden 1936 været præst ved Haderslev Domkirke.
2. april: 41 oste over 10 points på sønderjysk udstilling i Sønderborg.

3. april: Festlig indvielse af Løgumkloster Banks nye lokaler.
4. april: Malermester Chr. Poulsen afløser politimester Sundorph som formand for Samvirkende Idrætsforeninger i Sønderborg.
5. april: Arkitekt Jep Fink 70 år. Som 18-årig tømrersvend i Aabenraa var han med til at opføre H.P. Hanssens sommerbolig "Højtoft".
7. april: Aabenraa Statsskole lukket til efter påske. 114 af skolens 379 elever ramt af influenza.
8. april: Gymnastiksal og lærerindebolig til 428.000 kr. ved Svenstrup 3-klassede skole.
9. april: Andelsboligforeningen i Tønder har skitseprojekt til 118 rækkehuse.
12. april: Løgumkloster Andelsmejeri ombygget. Lagerplads til 15.000 oste.
15. april: Mommark-togets motor brændte sammen.
17. april: Landsarkivar Gribsvad, Aabenraa,

I.P. Nielsen (1873-1952). Medlem af Folketinget 1920-43. Medlem af Sprogforeningens bestyrelse 1936-52. Tog initiativ til oprettelsen af Kronprinsesse Ingrid's Feriel hjem for sønderjyske Børn og til oprettelsen af Sønderjysk Hjælpefond.

Foto: Institut for Sønderjysk Lokalthistorie.

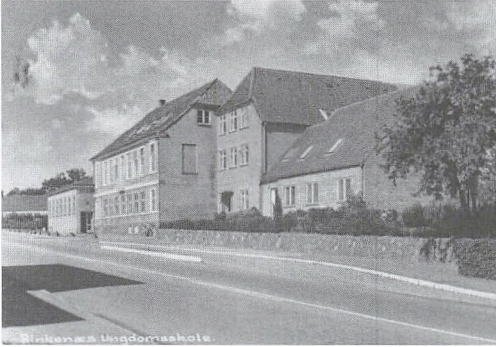
anmelder bagermester Th. Petersens erindringsbog "Fra Als til Tønder". Festlig indvielse af tilbygning til Marstrup Skole til ca. 190.000 kr.

18. april: Forsiden: Fabrikant W. Schmidt måtte springe ud ad vindue i flammeomspændt kontor under brand i Galvaniseringsanstalten i Aabenraa.

19. april: Forsiden: Gustav Johannsen-skolen i Flensborg indviet. Plads til 5-600 elever.
21. april: I.P. Nielsen døde på vej hjem fra skoleindvielse i Flensborg. Hyldes i nekrologer for sin indsats i grænselandet.
22. april: Ny eksportstald opføres i Padborg med plads til 400 heste. Politivadokat E. Borum afløser 1. juni politimester Schack som ny politimester i Toftlund.
23. april: Tønder Amts Skolecentral, landets første, fylder 20 år. 9 køer på Grøngård ved Jejsing dræbt af elektrisk strøm.
25. april: Forsiden: Det tyske grænsepolitiske råd oprettet i Flensborg. I de næste 10 døgn opføres 4 siloer på 35 meters højde på havnen i Aabenraa. 22 vakante lærerembeder i Tønder Amt.
26. april: Forsiden: Tusindtallig skare til I.P. Nielsens jordefærd på Broager Kirkegård. Vestvejen fra Forstallé til Hjelmallé i Aabenraa gennemføres nu.
28. april: Rejsegilde på den nye Falck-station i Sønderborg.
29. april: Rødding Højskole har 80 sommer-elever mod 72 i fjor.

Idrætshøjskolen i Sønderborg indviet

30. april: "Den gamle Kro" i Gråsten 100 år.
2. maj: Hele tørveproduktionen fra "Prima" i Kliplev forudbestilt. 120 beboere hyldede lærer Svane ved afskedsfest i Østerby.
3. maj: Stærkt stigende antal aborter i Sønderjylland. Flest i Sønderborg med 106 aborter. Licitation over 13 automatcentraler i Haderslev Amt.
5. maj: Forsiden: Mange kølevogne med bananer, ris, dadler, rosiner og figner over grænsen ved Kruså. 3-dobbelt landsbyjubilæum ved Skovhus, Rønhave på Als: Skolen, lærerparret og husmandskolonien fejret. Dr. Koopmann forstander for den tyske efterskole i Tinglev. I

Rinkenæs Ungdomsskole. Indviet 1952.
Foto: Institut for Sønderjysk Lokalhistorie.

vinter havde skolen 20 mandlige elever. I sommer er 34 kvindelige elever indmeldt.

6. maj: Gdr. Olav Moos' 2 børn på 12 og 6 år vågnede ved knitren af ild. Stuehuset til gården i Volstedt ved Rinkenæs nedbrændte.

7. maj: Foredragschef i radioen, Arne Fog Pedersen, ny forstander for Rødding Højskole til efteråret, når Hans Lund trækker sig tilbage efter 26 år på posten. Sønderborg Håndværker- og Industriforening køber ejendom til eventuelt "Håndværkets Hus" i Sønderborg.

8. maj: 100 tømrere og 150 andre håndværkere til udvidelser på Flyvestation Skrydstrup.

12. maj: Festlig indvielse af Rinkenæs Ungdomsskole. G. Peters-Lehm forstander. Mindesten i Sommersted over 3 af slægten Skau.

13. maj: "Dansk Arbejde"s initiativpris til Højer Tæppefabrik. Venstres Ungdom i Sønderjylland nyvalgte Peter Kjærgaard, Asset, og Arne G. Larsen, Ravsted, til medlemmer af VU's landsstyrelse.

14. maj: Flere siders omtale af Idrætshøjskolen i Sønderborg, der indvies i morgen. 9 ha præstegårdsjord i Lysabild udstykkes. Sognepræst A. Bork Hansen, Løgumkloster, tager initiativ til en række "Kloster-møder".

15. maj: Kongeparret, dronning Alexandrine og tronfølgerparret til den storslåede indvielse af Idrætshøjskolen på 40 års-dagen for kong Chr. X's tronbestigelse.

16. maj: Godstrafikken på Sdr. Løgum-banen næsten fordoblet siden 1938-39.

17. maj: Stadsskoleinspektør S.P. Hansen, Aabenraa, formand for Idrætshøjskolen i

Sønderborg. Skatteinspektør Forkert, Haderslev, næstformand.

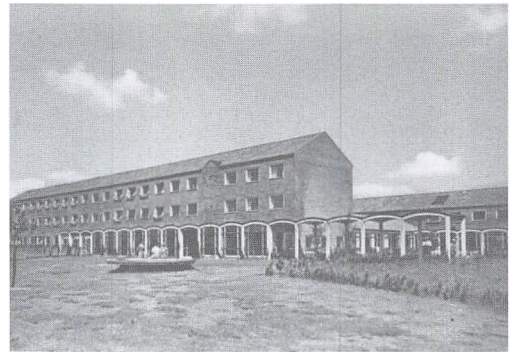
19. maj: 1.200 kreaturer i weekenden udskibet til Tyskland fra havnen i Aabenraa. Hastede p.g.a. forhøjede eksportafgifter natten til mandag!

20. maj: Sejlads åbnet mellem Flensborg og Kollund. Fortjenstfuld omtale af Anthonie og N.J. Gotthardsen, Tønder, ved parrets guldbryllup.

21. maj: AABK's bestyrelse væltet på stormfuld generalforsamling. Gartnerhjemmet i Ragebøl bestået i 20 år.

23. maj: Indvielse af krematoriet i Aabenraa.

24. maj: Aabenraa Brandstation udvides for 59.000 kr. 8.000 til motorløb på Bøghovedbanen i Haderslev. 1.700 håndboldspillere til stævne i Haderslev.

Idrætshøjskolen i Sønderborg. Indviet 1952.
Foto: Institut for Sønderjysk Lokalhistorie.

Kommandørgården på Rømø

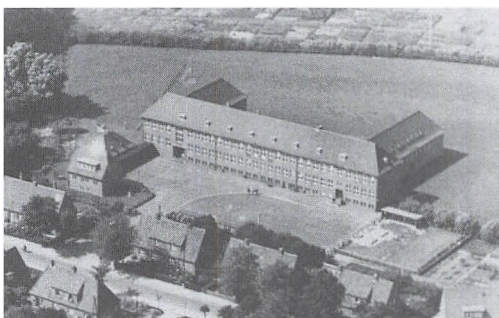
27. maj: 3.000 mennesker deltog i den årlige missionsfest i Christiansfeld. Nustrup bygger amtets første fællesskole. Grundstensnedlæggelse i går.

28. maj: Kommandørgården på Rømø betegnes som et folkeligt og nationalt instrument.

29. maj: Bogholder Johs. Breum ny formand for AABK. Hotel Mommark Færgegård åbner pinesedag.

31. maj: Forsiden: Plan om nye udstykningsveje i Tønder for 30 mio. kr. Professor Kaare Klint: Sct. Nicolaj i Aabenraa den mest misrøgtede kirke i Sønderjylland. Højer-Sild-ruten åbnes i dag.

3. juni: Sjølden skålsten fundet i Revsø.
 4. juni: 84 danske skoler i Sydslesvig med 10.988 elever og 484 lærere.
 6. juni: Ca. 100 oldtids-bålsteder graves ud ved Gallehus.
 7. juni: Stærke ønsker om centralskole for Varnæs-Bovrup.
 9. juni: 5 roere fra Højers tyske roklub forsvundet i Vadehavet. Båden fundet drivende med bunden i vejret.
 11. juni: Guldmedalje på SDM's årsmøde til en ko tilhørende G. Kloppenborg-Skrumsager i Københoved. Tilladelse til indretning af tysk skole på Jørgensgård i Aabenraa.
 12. juni: Ny børnehave i Højer til 170.000 kr.
 13. juni: Ny tilbygning indviet ved Kvindeforeningens Hvilehjem på Rømmø. 250 deltagere til generalforsamlingen, der måtte afvikles udendørs. Højer Kommune køber den

*Uffe-Skolen i Tønning. Indviet 1952.
 Foto: Institut for Sønderjysk Lokalhistorie.*

gamle præstegård for 65.000 kr. På byrådsmødet udtalte borgmester V. Mathiesen dyb medfølelse i savnet af de unge roere.

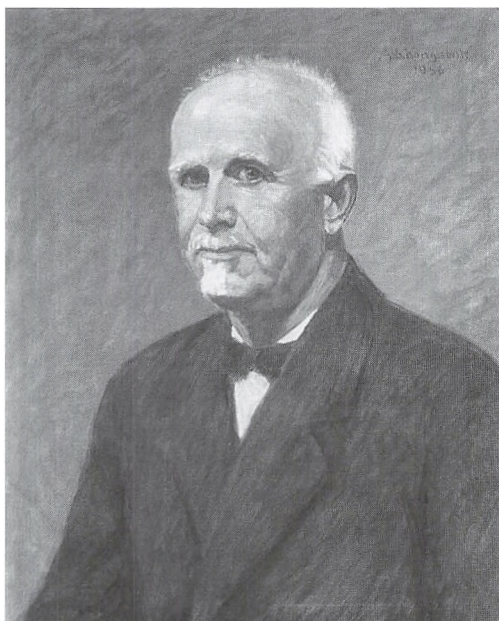
14. juni: Oberstløjtnant Th.J. Helsted, København, 75 år. Han indrettede nationalparken på Dybbøl.
 16. juni: Magister H.J. Schultz fra Haderslev har i USA holdt 200 foredrag i 38 stater for ca. 21.000 tilhørere. Uffe-skolen i Tønning indviet.
 18. juni: 22 ha præstegårdsjord i Dybbøl udstykkes.
 19. juni: Forsiden: Agerskov Ungdomsskole sælges p.g.a. svigtende elevtal. Skolen blev oprettet i 1942 med plads til ca. 30 elever.
 21. juni: 100 pasansøgninger om dagen i

Aabenraa. Rejsende til Tyskland skal søge om visum hos det tyske generalkonsulat i København.

23. juni: Rise Børnehjem indviet. Har kostet 228.000 kr.
 25. juni: Brandmand reddet efter at være spærret inde under ild i Andreas Hansens kro i Tinglev i går eftermiddag. Halvdelen af Sønderborg Amts skoler er udbygget. Bagermester Ole Jensen, Haderslev, 100 år i går.
 27. juni: Stort dyrskue i Aabenraa i dag. Grænseakademiet i Sankelmark indviet.
 28. juni: 7.-8.000 gæster på dyrskuet i går.
 30. juni: 2.289 medlemmer i DSK, der holdt stort årsmøde i Aabenraa.

Sønderjyllandshallen på skinner

1. juli: Lrs. Rosenstand ny formand for Sønderjyllandshallen. Det store projekt beløber sig efter dagspriser til 1.750.000 kr. 35 både deltog i kapsejlad i Gråsten. Proprietær Solhøj, Sønderborg, ny formand for Småskovsforeningen, der i Aabenraa-Sønderborg Amt har 403 medlemmer med 1.527 ha skov.

*Mads Gram (1876-1952). Gårdejer i Københoved. Medstifter af og en årrække formand for Nordslesvigsk fælles Idrætsforening. Tog initiativ til genoprettelsen af Rødding Højskole. Medlem af Folketinget 1920-24.
 Foto: Helge Krempin*

2. juli: Mads Gram, Københoved, død, 76 år. Mange mindeord om en mand i forreste linje, hvad angik folkelige, politiske og landbrugsmæssige tillidshverv. Uændret strømpris på 9 øre pr. kwh hos Aabenraa Højspændingsværk.

3. juli: Juni 1952 den koldeste siden 1916. 150 ha jord fordelt ved Stubbæk. Fire nye husmandsbrug opføres. Rejsegilde på Andelsbanken i Haderslev.

5. juli: Meget stort følge fra hele Sønderjylland til Mads Grams begravelse.

7. juli: Forpagter P.E. Møllers gård i Uldal ved Vojens brændt. 281 ryttere ved ringridningen i Aabenraa, der havde 12.000 besøgende.

8. juli: 60 dyr omkom ved brand hos gdr. Mathias Jepsen i Ellum.

10. juli: Amtsdyrskuet i Tønder så vellykket som sjældent før.

11. juli: Maren Sørensen, Sdr. Vilstrup, før Valsbøl, 70 år.

14. juli: 1.000 deltagere i Rødding Højskoles elevmøde. Smuk stadionindvielse i Felsted.

15. juli: Den sidste af de 5 unge roere fra Højer fundet ved Rømø.

16. juli: Ca. 1.000 kvinder til "konemøde" på Rødding Højskole.

17. juli: Over 50 ha præstegårdsjord i Havnbjerg udstykkes.

18. juli: Vandledningsarbejder til 700.000 kr. skal udføres i Egen Sogn.

21. juli: 13-årig druknet under badning. Var søn af pastor Damgaard, Ketting, der sammen med sin hustru og parrets 7 børn badede ved Fynshav. 7 benzinstationer i Aabenraa samarbejder om natservice.

22. juli: Mund- og klovsyge hos 5 ungdyrer, der græssede i en fenne ved Løgumkloster.

23. juli: Bovrup-borgere protesterer til amtsrådet, fordi sognerådet ikke har reageret på lokale ønsker på skoleområdet. Udbygning af skolen i Tandselle til 220.000 kr.

24. juli: Hele sognet sluttede op, da pastor Damgaards druknede søn blev begravet. 9 store kuldampere chartret til at hente 40 tons kul i England til højspændingsværket i Aabenraa.

25. juli: 48 ha præstegårdsjord i Svenstrup fordeltes i går til 18 husmænd.

26. juli: Stiftende generalforsamling i Øster Lindet Fællesvaskeri. Udgift 25.000 kr.

28. juli: Nordisk skrædderstævne i Gråsten med 50 deltagere fra 4 lande.

29. juli: Brandstationen i Bov indviet. Førstelærer N.C. Spandet, St. Jyndeved, 60 år.

31. juli: Olieboret ved Abild i gang i dag.

1. august: Forsiden: De sønderjyske mejerier opfordrer til kollektivt at lade vaccinere mod mund- og klovsyge.

Nødvendige udvidelser i Kruså

2. august: Forsiden: Nu må der nødvendigvis tages fat på udvidelser og forbedringer i Kruså. 333.000 personer passerede grænsen i juli. Ca. 30% flere end i 1951.

4. august: Forsiden: Voldsomt uvejr i Sønderjylland med hagl så store som dueæg. Gårdbrande i Rens, Sofiedal, Lovrup og Nustrup.

5. august: Statslån til 5 nye tyske privatskoler. Der begyndes straks i Øster Højst og Ravsted.

Pastor N.P. Nielsen (1885-1982). Sognepræst i Vedsted 1920-35 og i Højer 1935-52.

Foto: Institut for Sønderjysk Lokalhistorie.

6. august: Haderslev-købmanden, der skabte millionforetagende - tilbageblik over 50 år hos A. Hundevadt.
7. august: 171 soldater i Haderslev på traktorkursus som fritidstilbud.
8. august: Mellem- og realskoleordning i Rødding. Danmarks ældste kniplegård fundet ved Grøngård-udgravninger.
9. august: 175 års kirkejubilæum hos Brødre-menigheden i Christiansfeld.
11. august: Kong Frederik kom i morges til Gråsten. Indlånene i Brede Sparekasse steget med 218.000 kr.
12. august: Forsiden: Statsminister Erik Eriksen i Rødding: Udenrigs- og forsvarspolitikken ligger fast. Vilde kaniner hærger langs grænsen.
13. august: Lederartikel: 179 folketingsmedlemmer - omridset af en ny grundlov beskrevet. Skypumpe hærgede badeanstalt i Sønderborg.
14. august: Rejsegilde på nyt alderdomshjem i Sønderborg. Bovrup Sogneråd: Intet protokollet løfte om kommuneafstemning vedr. skolestruktur.
15. august: Oksevejens udbygning i Rise Sogn vil koste 325.000 kr. 5-6.000 gæster til håndværksudstilling i Sønderborg.
19. august: Afvanding af Bedsted mose; kloakering og vejudbygning afsluttet efter vedtagelse i 1949 i sognerådet.
20. august: Murerarbejdet på den nye kraftcentral i Styrtoft påbegyndt.
21. august: Indvielse af Klovtoft Skole i september.
22. august: Hiort-Lorenzen Skolen i Slesvig indviet.
23. august: Manufakturfirmaet Hansen & Co. i Sønderborg 50 år.
25. august: 2 udlænger til "Toftegård" i Løjt Kirkeby nedbrændt. Alderdomshjemmet i Kollund til ca. 400.000 kr. indviet.
27. august: 37-årig mand fra Aabenraa død af børnelammelse - første børnelammelsesdødsfald i Sønderjylland. Trikotagehandler J.B. Jørgensen, Haderslev, har 25 års jubilæum. Dronning Ingrid fortalte på Gråsten Husholdningsskole eleverne om kongeparrets rejse til Grønland i sommer.
30. august: Hans Clausen, Havnbjerg, 90 år. Stor

omtale af mange gøremål i sønderjysk perspektiv. Inspektør Boas forlader Gram Realskole efter 32 års virke.

1. september: Vemod ved pastor N.P. Niensens afskedsprædiken i Højer.
2. september: Amdsrådsmedlem Hans Hansen, Stevning, død, 71 år.
4. september: 3. blok af Hjelmgården i Aabenraa med 70 lejligheder igangsat.

Kontorius ved grænsen

5. september: Grænselandets tak til pastor N.P. Nielsen ved fest på Tønderhus med mere end 300 deltagere.
6. september: Festlig åbning af DDSG&I's

Hans Lund (1890-1969). Forstander på Rødding Højskole 1926-52. Formand for Sønderjysk Skoleforening 1957-69. Omfattende historisk forfatterarbejde. Foto: Institut for Sønderjysk Lokalhistorie.

landsstævne i Sønderborg med deltagelse af ca. 700 idrætsfolk. Redaktør Bjørn Hanssen 50 år. Har været chefredaktør for "Hejmdal" siden 1936. Folmer Stevns fra Sindal ny forstander for Håndværkerskolen i Sønderborg.

8. september: Skarp kritik af nye tyske pas-formaliteter. "Dannevirke" skriver: "Kontorius har rigtig fået lov til at boltre sig". Forstander Hans Lunds sidste efterårsmøde i Rødding.

9. september: Gottorp-skolen i Slesvig indviet. Slesvig bys 2. danske skole. Rekordhøst på Aabenraa-egnen. Licitation over store vejarbejder ved Højer.

10. september: 5-600 mennesker tog afsked med Ellen Margrethe og Hans Lund. "Vi går, inden arbejdet er faldet os af hænde", sagde Hans Lund.

11. september: 75 års jubilæum i manufakturforretningen Chr. Jensen og Søren Jensen, Toftlund.

12. september: Maleren Kaj Trier, Haderslev, 50 år.

13. september: Forsiden: Stærk konkurrence om udvinding af myremalm i Sønderjylland. Der eksporteres dagligt 500 tons myremalm. Der kan være op til 2.000 tons myremalm på 1 ha jord.

15. september: Indvielse af Klovtoft Skoles nye gymnastiksal.

16. september: 39-årig Aabenraa-borger død af børnelammelse. Store danske troppestyrker over grænsen til dansk-norske-engelske militærvæbninger i Sydslesvig.

18. september: Sødmælksprisen i Aabenraa 3 øre op til 54 øre pr. liter.

19. september: Forsiden: Firmaet Møller & Co. i Sønderborg har 50 års jubilæum.

20. september: Lærer Peter Jessen, Bjerndrup: 30 lykkelige og arbejdsrige år i et grænsesogn. Købmand Chr.J. Christiansen, Magasin du Nord i Aabenraa, har 50 års jubilæum. Møller & Co. skænker et klokkespil til kirken i Sønderborg.

22. september: Mere end 2.000 betalende ved hobbyudstillingen på Tønderhus. Indvielse af sportsplads i Avnbøl i går.

24. september: Trillingsøstre Herle, Elise og Kjestine fra Nr. Sejerslev fylder 75 år. Har tilbragt hele deres liv i Sønderjylland.

25. september: Folketingsmand Clausen, Olufskær, 60 år. Hans Lorenzen, Ballum, 90 år.

26. september: Grosserer Traugott Møller: Bølgedalen i tekstilkrisen er nu overstået.

29. september: Forsiden: Pumpemester Christiansen, Lægan, dræbt ved fald mod en 15.000 volt-pol. Overvældende tilslutning til efterårsmødet på Ungdomsskolen i Højer.

1. oktober: Forsiden: Kafferationeringen ophævet. 1.700 USA-militærkøretøjer til Danmark modtaget på flyvepladsen i Skrydstrup. Mariekirkens nye klokkespil i Sønderborg indviet. Hjartbro-Uldal- og Toftlund-Agerskovvejene i licitation. Billigste tilbud ca. 400.000 kr.

2. oktober: 1.300 gæster til Slesvigske Fodregiments fødselsdagsfest i Haderslev.

3. oktober: Centralskole-projekt i Øster Løgum til 1,3 mio. kr. godkendt.

4. oktober: Forsiden: Stort fedekvægsskue i Aabenraa i dag.

Kølehus og isfabrik i Padborg

6. oktober: Ca. 3.000 besøgende på fedekvægsudstillingen. Ca. 1.500 besøgte KFUM's og KFUK's basar i Aabenraa. Den tyske skole i Nordborg indviet.

7. oktober: LOF i Aabenraa fordobler kursusdeltagernes antal.

8. oktober: Løgumkloster Sygehus bliver amtskommunalt. Draved Skole nedlægges. Kun 4 elever. Millionordre til Aabenraa, hvis motorfabrik skal levere 125 dieselmotorer til Indonesien.

9. oktober: Statslån på indtil 91.000 kr. bevilget til køb af 40.000 m² jord til opførelse af 50 parcel- og rækkehuse i Vojens. Desuden statslån på 709.000 kr. til yderligere 23 rækkehuse og 7 parcelhuse i Skrydstrup som en del af det militære boligbyggeri.

10. oktober: Forsiden: Stort kølehus og isfabrik i Padborg til 400.000 kr. Ullerup Sogns nye centralskole til 750.000 kr. indvies i dag. Skærbæk-Toftlund-vejen koster 710.000 kr. Fhv. sygekassekasserer Chr. Jørgensen, Høruphav, 80 år. Æresmedlem efter 30 år på posten.

11. oktober: Stor forsideomtale af efterårsmånøvrer i Sønderjylland.

13. oktober: Strandelhjørn-krydset sikres nu ved heller. Fru N. Bødtker, Tønder, 70 år. Er formand for Sønderjyske Kvinders Hjemmearbejde.

14. oktober: Forsiden: Løgumkloster og Klovtoft faldet i "fjendehånd" under militærmånøvrerne. "Hjemmene gode nok, blot mødrene var noget mere hjemme", siger Johanne Hansen efter 25 års virke på Als Husholdningsskole.

15. oktober: Sadelmagermester Iver Clausen, Gråsten, har 50 års jubilæum.

16. oktober: Domkirkerestaureringen i Haderslev kostede 2.099.698 kr. Anna Sophie Seidelin i Sønderborg: "Kirken har fulgt alt for godt med tiden!". Gdr. Johan Jepsen, Staugård, Ragebøl, dræbt ved fald fra loftet mod ladegulvet.

20. oktober: Modernisering af Tønder Sygehus til 4,5 mio. kr.

21. oktober: Forsiden: 2 mænd alvorligt skoldet ved ulykke på Højspændingsværket. Begge styrtede i brønd med 90 grader varmt vand.

Tønder Amråd har bevilget 40.000 kr. årligt i 5 år til store landvindings- og marskplaner.

Grundstensnedlæggelser ved de tyske skoler i Øster Højst og Ravsted.

22. oktober: Nis Chr. Rossau, Aabenraa, døde efter skoldningerne.

23. oktober: Hertug Hans Skolen og Sct. Severin Skolen i Haderslev udvides for 1,5 mio. kr.

24. oktober: Forsiden: Frk. Cathrine Mathiesen, Guderup, 102 år. Sukkerrationeringen ophævet. Prisen stiger 20 øre pr. kg til 80 øre pr. kg. Fhv. malermester Chr. Clausen, Sdr. Hostrup, 90 år. Fik sin første cykel i 1888 for 150 mark. Har cyklet indtil for 4 år siden.

25. oktober: Sønderjysk fællesosteri i Aabenraa? 5-mands udvalg nedsat.

27. oktober: 22 nye tipsforhandlere i Sønderjylland.

28. oktober: Tønder låner 1,5 mio. kr. til den nye kommuneskole.

Sygehusudvidelse i Aabenraa

29. oktober: Forsiden: SSV-gruppen i Tønning Byråd udmeldt af SSV. 2 af medlemmerne sidder også i kredsagen. Asserballeskov Børnehjem udvides for 120.000 kr. Udvidelse af

*Hansigne Lorenzen (1870-1952). Forfatter. Udgav indtil 1919 sine bøger under pseudonymet Sven Tange.
Foto: Institut for Sønderjysk Lokalhistorie.*

Notmark Skole til 150.000 kr.

30. oktober: 48 af 104 besætninger ved Løgumkloster Andelsmejeri har været ramt af mund- og klovsyge.

31. oktober: Skoleinspektør H.C. Hansen, Gråsten, slutter efter 32 års virke.

1. november: Forsiden: Gas slynger mudder ud af Abild-boringen. En tyk stråle dækkede parkerede biler og de fleste barakker.

3. november: Forsiden: 76-årige Marie Lausten, Møgeltønder, lå hjælpeløs i 30 timer efter fald gennem køkkengulvet ned i kælderen. Hokkerup Skole udvides for godt 200.000 kr. Den tyske efterskole i Tinglev har 26 elever i vinterskolen.

5. november: Forarbejdet til sygehusudvidelse i Aabenraa i gang. Antal sengepladser stiger fra 52 til 88. De samlede omkostninger er på ca. 3,5 mio. kr. Modernisering af Lyshøj Børnehjem i Sønderborg afsluttet.

6. november: Forsiden: Skrydstrup udbygges til militær lufthavn. Sønderborg Byråd iværksætter skolebespisning fra 1. november til 15. april.

Hørup Andelsmejeri udvides for ca. 375.000 kr.
7. november: Ny Falck-station i Sønderborg

indviet. Hansigne Lorenzen, Ballum, død, 82 år.
8. november: Inger Marie og Søren Fanø i Jels har krondiamantbryllup. Barsø Mejeri nedlægges. Har bestået i 20 år.

10. november: Sprogforeningens formand, Jakob Petersen, død, 68 år. Gdr. Hans Skau, Skaugård i Hammelev, død, 81 år.

11. november: Licitation over Klipleve Skoles udvidelse. Udgift ca. 335.000 kr. Asserballeskov Andelskasse bestået i 50 år.

12. november: Overskrift: Hansigne Lorenzens gribende jordefærd. Hendes mand, Hans Lorenzen, sagde ved båren bl.a.: "Om nogen var en ægte slesviger, var det hende". Lang række indlæg vedr. Tønning-affæren.

13. november: Realskoled debat i Augustenborg Byråd. Skolebyggeri til over 300.000 kr. i Tinglev.

Jakob Petersen (1884-1952). Leder af Det sønderjyske Landsbibliotek i Aabenraa 1923-52. Formand for Sprogforeningen 1936-52.

Foto: Institut for Sønderjysk Lokalhistorie.

14. november: Licitation over millionprojekt vedr. centralskolen i Vr. Sottrup. Højer Kommune får ministeriel bevilling på 306.000 kr. til vejbyggeri.

15. november: Hans Chr. Schrøder efterfølger sin far som mejeribestyrer i Rødding.

18. november: Vajsenhus-legatet bygger det struckske børnehjem i Tønder.

19. november: 38 tuberkulosedødsfald i Sønderjylland i 1951.

20. november: Gdr. Karl Veilers gård i Strandelhjørn nedbrændt. Ægteparret og dets 2 børn måtte i nattøj springe ud ad vinduerne for at redde sig. Indlemmelsessag mellem Ulkebøl og Sønderborg godkendt.

21. november: Mageskifte i Rødding med den tyske skole og Teknisk Skole.

22. november: Forslag om sammenslutning af myremalmsleverandørerne.

Boretårn ved Aabenraa

24. november: Jordfordelinger i Løjt Kirkeby og Nørby. 52 ha fordeles mellem 11 ejendomme med 245 ha. 4.500 på julemessen i Tønder.

25. november: 2,5 mio. kr. for fællesosteri i Tønder. Planen omfatter 15 mejerier. Havnbjerg danske Samfund 25 år.

27. november: Haderslevs nye vandtårn vejer 500 tons.

28. november: Slægtsgårdsforeningen for Sønderborg Amt i gang igen.

29. november: Forsiden: Boretårnet rejses 5 km sydvest for Aabenraa. Appelsiner faldet i pris. Nu juleappelsiner i Aabenraa til 1,50 kr. pr. kg.

1. december: 13 millionærer og 36 halv-millionærer i Sønderjylland. Kruså Centralskole udvides.

2. december: Glæde over Gråstens nye politigård.

3. december: Forsiden: Sneshjap og isslag gav mange forsinkelser.

4. december: Nyt orgel til ca. 80.000 kr. til Sct. Nicolai Kirke i Aabenraa. Viceskoleinspektør K.N. Ratkeger, Tønder, ny skoleinspektør i Gråsten.

5. december: Byens borgere til velkomstfest på CF-kasernen i Tinglev.

6. december: Forsiden: Olieboringer ved Aabenraa begynder i denne måned. Sparekassen for Sundeved og Omegn 100 år.

8. december: 250 studiekredsdeltagere i 5 alsiske sogne samt Dybbøl og Sønderborg med i

Jens Hørlück (1879-1952). Gårdejer i Skodborg. Medlem af Haderslev Amtsråd 1922-50.

Foto: Institut for Sønderjysk Lokalhistorie.

”ægteskabs- og familieproblemer” som fælles emne.

9. december: Forsiden: Dronningen til juleuddeling i Aabenraa.

11. december: Omtaler af dronningens juleuddelinger bl.a. i Nordborg, Vedsted, Rødebro og på Rømmø. Centralskoleprojekt i Stubbæk til 910.000 kr. Tinglev Sogneråd giver med 5 stemmer mod 4.000 kr. i tilskud til den tyske privatskole. Første kommune nord og syd for grænsen, der giver tilskud til et mindretals privatskole.

12. december: 82 dyr indebrændte hos gdr. Hans Toft Madsen, Løjt Kirkeby. 31 nye lærere fra Haderslev Seminarium.

13. december: November gav rekord på Tønder-Sdr. Løgum-banen.

15. december: Løgumkloster Sygehus som filial af Tønder Sygehus. Højtidelig genåbning af Varnæs Kirke.

16. december: Landvæsenskommissionen mødes med 90 lodsejere vedr. Tøndervejs-

kvarterets kloakering i Aabenraa. Sirupsmarkedet i Aabenraa tilført ca. 90 heste.

17. december: Forsiden: Sneen giver trafikproblemer. Skodborg Kirke fyldt ved gdr. Jens Hørlücks jordefærd. Børnehaveseminariet i Aabenraa åbner den 7. januar.

18. december: Rekord for grænsetrafik via Tønder H. og Sæd. Marie Johansen, Nr. Høstrup, 100 år.

19. december: Licitation over skolebyggeri i Lysabildskov.

22. december: Forsiden: Glatte veje i Sønderjylland. Hjordkær Kirkes festlige genåbning.

Rejsegilde på den tyske skole i Øster Højst.

23. december: Julemærket udsolgt i Haderslev. 6.900 ark i alt.

Dronning Alexandrines sidste dage

27. december: Forsiden: Dronning Alexandrine bevidstløs. Billede af kongeparret på sygebesøg på Sct. Lukas Stiftelsen. Egemsundbro koster 5,2 mio. kr.

29. december: Forsiden: Dronning Alexandrine bliver bisat på søndag. Bovrup Mejeri 50 år.

30. december: I 1952 døbtes 142 drenge og 121 piger i Aabenraa.

31. december: Stor artikel om Statshospitalets udvikling i Sønderborg. Mælkekondenseringsfabrikken i gang til sommer. 1.873.000 rejsende over Kruså i 1952. Ca. 300.000 flere end i fjor.

Arne G. Larsen, f. 1926. Arbejdsmandssøn fra Vestfyn. Bl.a. kontrolassistent i Ravsted 1950-53, lokalredaktør for „Dannevirke” i Rødding 1961-65, redaktør af „Dansk Ungdom og Idræt” 1965-76, leder af Kristeligt Pressebureau 1977-93. Bosat i Øster-Lindet siden 1969.

Idrætshøjskolen i Sønderborg

Af Ivan Skjoldager

Den 15. maj 2002 fejrer Idrætshøjskolen i Sønderborg sit 50 års jubilæum. Men skolens historie er ikke kun bundet til perioden 1952-2002, fortæller forstander Ivan Skjoldager. Dens idégrundlag blev skabt mange år tidligere.

Allerede ved genforeningen i 1920 opstod tanken om at rejse en højskole i grænselandet, men ideerne nåede ikke at blive realiseret, inden 30'ernes depression lagde en dæmper på investeringslysten, og krigsudbruddet i 1940 lagde yderligere forhindringer i vejen for projektet.

Selvom man kunne tro, at verdenskrigen gav folk andet at tænke på, var der dog en række

Ivan Skjoldager

personer (med bankprokurist Hans Müller Kristiansen som en meget synlig frontfigur), som ikke havde skrinlagt planerne om at rejse en højskole i det område, som havde været under tysk overherredømme fra 1864 til 1920.

Juhl, Grethe Müller-Kristiansen og Andr. Clausen står klar med murstenen, mens Gunnar „NU“ Hansen er klar med mikrofonen.

De mente tværtimod, at en sønderjysk idrætsskole var blevet endnu mere nødvendig end tidligere.

På et møde den 15. marts 1944 mellem Sønderborgs borgmester Nielsen, viceborgmester Anders Andersen, amtslandinspektør Kruise, statskonsulent Toftdal Møller og forretningsudvalget for Samvirkende Idrætsforeninger i Sønderborg indeholdt dagsordenen et punkt som hed: Rejsning af en idrætshal. Men i løbet af mødet fremsatte "Samvirket" sine planer om at udvide det fremsatte dagsordensforslag til det at rejse en *Idrætsskole* i Sønderborg.

I sine notater skriver Müller Kristiansen om mødet: "Tanken blev, om end med nogen Skepsis, så dog Velvilligt modtaget af de førnævnte Herrer".

Gruppen arbejdede ihærdigt og hurtigt. Den skabte kontakter til indflydelsesrige personer (herunder landstingsmand Jørgen Olsen), og allerede den 23. marts 1945 kunne ingeniør Ostenfeld på Müller Kristiansens opfordring fremlægge et "uforbindende" sæt tegninger og et prisoverslag. Desværre har jeg ikke kunnet

finde oplysninger om prisoverslaget, men tegningerne "vandt udelt Begejstring", og arbejdsgruppen besluttede, at det måtte være på tide at tage kontakt med Sønderjysk Idrætsforening (SI).

Det første møde med SI blev afholdt den 27. april 1945, og det lykkedes at overbevise tre skeptiske repræsentanter (gårdejer Johs. Juhl, lærer Iversen og idrætsinspektør Braae-Hansen) om projektets fortræffeligheder, og SI udpegede herefter Carl Petersen som sin repræsentant i arbejdsgruppen.

Sønderborg Kommune ønskede at mane enhver tvivl om skolens placering i jorden, og på et møde den 20. juni 1945 vedtog byrådet at stille 14,1 hektar af Ladegårdens jorder vederlagsfrit til rådighed for skolen, og SI foranstaltede en indsamling, hvor folk mod behørig kvittering kunne skænke et beløb til skolen.

Arbejdsgruppen, som nu havde konstitueret sig som en bestyrelse med forretningsudvalg, holdt herefter møder med en hyppighed, som kan tage pusten fra enhver.

Man arbejdede målrettet med tegninger etc.,

Et vue over Idrætshøjskolen ved grundstensnedlæggelsen.

og man udbyggede sine kontakter til de ”rigtige” kredse og ministerier.

Planerne blev mere og mere konkrete, og allerede på et møde den 19. juni 1946 vedtog forretningsudvalget at meddele højskolelærer A. Søgård Jørgensen, at man havde besluttet at ansætte ham som den kommende skoles forstander.

Denne ansættelse havde forretningsudvalget egentlig ikke bemyndigelse til at foretage, men man gjorde det alligevel, fordi man ikke turde risikere, at Søgård Jørgensen fik anden ansættelse.

Udnævnelsen blev dog først officiel, da bestyrelsen kom til samme afgørelse på sit møde den 28. september 1946.

Det var en skelsættende handling at ansætte en forstander. Nu var der kommet mere substans i planerne, og de - til tider - lidt flyvske ideer var blevet til virkelighed.

Lige så skelsættende var det, da man lørdag den 1. februar 1947 kunne tage det første spadestik til det kolossale jordarbejde, som skulle foretages, inden det egentlige byggeri kunne gå i gang.

Licitationen over byggeriet blev afholdt den 18. marts 1950, og allerede 3 måneder senere, den 15. juni 1950, blev 3 grundstene indmuret af kong Frederik IX, statsminister Vilh. Buhl og bankdirektør H. Müller-Kristiansen.

Mens det fysiske arbejde med byggeriet skred frem, fortsatte bestyrelsen og forstanderen arbejdet med at opstille budgetter og kursusstruktur, og den 1. maj 1952 kunne skolen slå porten op for 56 forventningsfulde ”sommerpiger”, som skulle på et 3-måneders ophold på ”Idrætshøjskolen i Sønderborg”, som skolen nu hed.

Man var gået bort fra begrebet ”Idrætsskole” og havde besluttet, at institutionen skulle være en idrætshøjskole.

Denne beslutning havde bestyrelsen allerede markeret, da man ansatte cand.mag. A. Søgård Jørgensen som forstander.

Han havde ganske vist været ansat som højskolelærer på Ollerup Gymnastikhøjskole, men han havde i øvrigt ikke idrætslige eller ledermæssige erfaringer.

Kongens tale ved indvielsen den 15. maj 1952.

Jeg vil gerne bringe en tak på min mors, min families og egne vegne for den ære, der er blevet min fader til del, ved at Idrætshøjskolen i Sønderborg bliver indviet på 40-års dagen for mine forældres regeringstiltrædelse. Jeg bringer som skolens protektor også en tak til Dem, Müller-Kristiansen, for det hverv, som her er afsluttet, slutstenen på Deres virke for dansk idræt. Jeg bringer mine ønsker for den ungdom, som her skal føre kraft og sundhed til den gerning, der skal danne fundamentet for vort folks fremtid. Disse ønsker vil jeg samle i et ni-foldigt leve for vort fædreland. Danmark leve!

For skolen var det en lykke, at den i sine første år havde en forstander, som fra første færd markerede sit ønske om at skabe en idrætshøjskole.

Han gjorde det ikke for at skabe distance til idrætten, men udelukkende fordi han opfattede idrætten som et middel til at beskæftige sig med noget alment-menneskeligt.

Det var også ”Søgård” (som han blev kaldt i daglig tale), som havde fundet frem til skolens endelige navn: ”Idrætshøjskolen i Sønderborg”. Med initialerne ”IHS”, som også kan ses på de danske kirker som en forkortelse af ”Jesus Humanum Salvator” (Jesus menneskeheds frelser).

Jeg har aldrig talt med ”Søgård” om dette sammenfald; men med mit kendskab til ham og hans univers, vil jeg tro, at det absolut ikke var tilfældigt, at bestyrelsen valgte at kalde vor skole for ”Idrætshøjskolen i Sønderborg” i stedet for det mere mundrette ”Sønderborg Idrætshøjskole”.

Indtil nu har jeg afholdt mig fra at berette om skolens etablerings- og bygningsudgifter, men det må på dette sted være naturligt at notere, at skolens bestyrelse på et tidspunkt havde fået kontakt til ”Fonden for Fædrelandets Vel”, som var resultatet af en landsindsamling, som bl.a.

En af skolens første elever, Else Petersen, modtager Idrætshøjskolens fane.

skulle rejse et mindesmærke for Frihedskampens ofre og for kong Christian X og dronning Alexandrine som krigstidens samlende midtpunkter.

Kontakten resulterede i, at fonden donerede et betydeligt beløb til skolen og dens udsmykning, og ved grundstensnedlæggelsen sagde bankdirektør Müller Kristiansen, at "Fondens gave er den største, der er tilflydt Nordslesvig".

Ud over den kontante støtte henlagde fonden 1 million kr., og det blev besluttet, at det årlige afkast på 40.000 kr. skulle bruges til skolens vedligeholdelse.

Allerede i sine første vedtægter havde skolen en formålsparagraf, der præciserede, at skolen skulle uddanne ledere til det frivillige foreningsarbejde i Danmark gennem en almentdannende og idrætslig undervisning.

Dette mål er blevet gentaget i alle de tilpasninger og revisioner, som vedtægterne har gennemgået, men det er samtidig vigtigt at notere, at vedtægterne altid har fastslået, at der ikke skal være tvivl om, at skolen er en **høj-skole**.

Der har aldrig været tvivl om, at Idrætshøjskolen i Sønderborg har et alment-menneskeligt og alment-dannende mål med sit virke, og at skolen ser det som et væsentligt mål for undervisningen og opholdet, at eleverne bliver udrustet med "redskaber", som gør dem egnede til at tage del i demokratiske og forpligtende fællesskaber.

For at bruge et nyt ord kan man sige, at eleverne altid har erhvervet sig **medborger-skabs-kompetence** under et ophold på IHS.

Dette sigte er stadig i overensstemmelse med den gældende højskolelovs krav til skolernes virke.

Skolen bliver nu 50 år, og mange tusinde elever har i tidens løb deltaget i et 3-, 5- eller 6-måneders højskoleophold, og langt de fleste af disse elever har haft en god oplevelse ved at være her.

Hvis man beder dem om at beskrive, hvad der var helt specielt ved deres årgang, vil man i første omgang høre nogle diffuse udsagn om nogle "stjernestunder", som de oplevede, og man vil høre om nogle venskaber, som består efter flere årtier. Ja, vi oplever ved vore årlige

Kong Frederik IX, bankdirektør H. Müller-Kristiansen og forstander A. Søgaaard Jørgensen.

jubilæumsarrangementer, at folk sætter sig ned og fortsætter den samtale, som de ikke blev færdige med for 10, 25 eller 40 år siden.

Vi oplever også (selvom der naturligvis er stor forskel på de yngste og de ældste tidligere elever), at alle taler om "min" og om "vores" idrætshøjskole.

Man hører naturligvis om studenter og realister, som mødes til et 40 års jubilæum, men netop fordi man hører om det, er det velsagtens, fordi det er atypisk, (det er undtagelsen, som begrænser reglen).

Hos os (og på alle andre højskoler) er det ikke nødvendigt at udbasunere dette. Det sker nemlig år efter år, og det sker, selvom højskolerne aldrig har udstedt kompetencegivende eksamensbeviser.

- Og dette er vel en af højskolens hemmeligheder, og det er vel også en af begrundelserne for skoleformen.

Ivan Skjoldager, født 1940, dimitteret fra Frederiksberg Seminarium 1962. Var elev på Idrætshøjskolen i 1956/57. Højskolelærer på skolen fra 1962 til 1974. Inspektør fra 1986 til 2000. Forstander fra 2000.

Ung i dag - Ung i går - Ung for mange år siden

Af Kaja Linnet

Kaja Linnet fortæller om, hvordan det er at være ung i dag, og sammenligner med forholdene for tidligere generationer.

Tiden går og nye generationer kommer til. Hele tiden er der nye teenagere på vej, og nye trends og livsstile kommer frem. Efterhånden er der så mange forskellige måder at være ung på, men hvordan var det i gamle dage? Hvad lavede vores forældre og bedsteforældre dengang, de var teenagere, og hvilken betydning har det for deres kommunikation med og forståelse af "vores", deres børns og børnebørns, liv?

"Dengang jeg var ung, da....." - en for mange velkendt sætning

Vi har alle som børn hørt vores bedsteforældres historier om deres unge dage, og om hvor godt eller dårligt det var dengang. Jeg kan tydelig huske, at det var meget spændende, men det er først her i de senere år, at det rigtig er begyndt at være spændende. Efter at vi begyndte at arbejde med de forskellige årtier, og vi skulle snakke med vores forældre og bedsteforældre, har jeg rigtig fundet ud af, hvor stor forskel der egentlig er på vores ungdom, men samtidig er der også en masse ligheder. Det er ret spændende at høre om dengang, mor og far gik i byen, for det kan godt være, at de ikke gik de samme steder hen, som vi gør, og de hørte jo heller ikke den samme musik, men de havde det da helt sikkert lige så sjovt, som vi har. Jeg har dog ikke hørt så meget om mine bedsteforældres byture, det, de fortalte, var mere om dengang, de blev sendt ud i den store verden for at tjene.

For dengang blev de unge jo sendt ud for at tjene, når man var blevet konfirmeret, men forinden gik de i skole, og det var en ret hård skole, hvor det var tilladt at slå eleverne, men

Kaja Linnet

det ser de nu ud til at have overlevet ret godt. Grunden til, at man blev sendt ud at tjene, var, at man skulle lære at stå på egne ben og tjene sine egne penge, men en del af de penge blev også givet til familien. Det var dog mest de fattige familier, der sendte deres børn ud for at tjene lidt penge til familien.

Mine bedsteforældre var unge i 40'erne, så det vil sige, at en stor del af deres teenage-tid var under krigen, derfor var en del af deres muligheder begrænset, idet der jo var udgangsforbud og den slags. Mine bedsteforældre mærkede ikke ret meget til besættelsen, heller ikke til modstandsbevægelsen. Efter deres konfirmation blev de som de fleste andre sendt ud at tjene, men når de så ikke var ude at tjene, havde de selvfølgelig fritidsinteresser, præcis som os. De unge mænd spillede selvfølgelig fodbold og håndbold. Pigerne gik til gymnastik og håndbold og den slags ting.

For det meste var der også arrangementer i forsamlingshuset, som var blandt de mest brugte samlingssteder. Der var også en anden ting, som vi endelig ikke må glemme, en af de ting der betyder meget for vores ungdom: FESTERNE!

Dengang gik de også til fester, men det var

dog mest til privatfester. Her var musikken for det meste en med en harmonika eller sådan noget. Den musik, de hørte, var generelt ikke bands, men en eller to der spillede på et instrument. Der var jo ingen mini-disk- eller cd-afspiller eller båndoptager dengang, så derfor bestod musikken mest af spillemænd der blev sendt over radioen, eller spillede til ”koncerter” i forsamlingshuset, eller, hvis det er ude hos os, så var det ude på Emmerlev Klev. Men hvis der var nogen, der kom til en fest og kunne spille et instrument, så spillede de selvfølgelig. Endnu en ting, som er vigtig for os, er alkohol, og det fik de da også lidt af, og det bestod typisk af en ”balle punch”. Det var ikke den samme mængde alkohol, de indtog, og heller ikke lige så tit som os, men de havde det sikkert lige så sjovt. Dog havde de et vist tidspunkt, som de skulle være hjemme på, og der var da en del regler og den slags i hjemmet.

Generelt var de mere striks opdraget. Mine bedsteforældre gik begge på efterskole. Når de var hjemme, og det var ret sjældent, for min bedstemor skulle cykle fra Nordborg Slots Efterskole til Emmerlev, så hjalp de selvfølgelig på gården og med husholdningen. De efterskoler, de gik på, var kønsopdelte, ligesom Ager-skov Ungdomsskole også var engang, for drengene gik nemlig i skolen 5 måneder i vinterhalvåret, og pigerne gik 3 måneder om foråret.

Der er en ting, jeg misunder deres ungdom, og det er faktisk den sociale del. Der var ingen fjernsyn eller nogen anden form for teknisk underholdning, så de måtte selv sørge for at underholde hinanden. Det synes jeg, at vi godt kunne lære lidt af. Vi bruger alt for meget tid foran den firkantede skærm, og for lidt tid til at snakke med hinanden.

Den samme form for socialt samvær har mine forældre også oplevet. Det var jo dengang i de gode gamle 60-70'ere. Det skete jo så forfærdelig meget dengang. Der var jo rødstrømperne, oliekrisen, fri porno og fri abort. Det eneste, der egentlig påvirkede mine forældre, var oliekrisen, for den var skyld i søndagskørselsforbudet, så kunne de ikke komme nogen steder om søndagen. Men min mor kan da tydeligt huske det med

rødstrømperne og den fri porno (sengekant-filmene).

De gik selvfølgelig også i skole, også om lørdagen, og den måde de blev undervist på var ret envejs. Der var ingen gruppearbejde, og de skulle tit bare sidde og lytte eller skrive. Og så var selve skolesystemet anderledes. De gik i realklassen.

I deres fritid lavede de alle de typiske teenagerting, som f. eks håndbold og fodbold. Om vinteren blev min far sendt på efterskole, ligesom hans far havde været, en meget almindelig ting efter min mening. Det kom ikke engang på tale, at min mor skulle på efterskole. Det var vel forskelligt fra familie til familie, om man skulle på efterskole eller ej. Det var da også min fars ide at vi, mine søskende og jeg, skulle på efterskole. Det var ikke noget, min mor overhovedet havde tænkt på.

Generelt tror jeg, at mine forældre har haft en meget typisk teenagertid for deres tid. Som før nævnt har jeg hørt meget om dengang, de gik i byen, og har da også fundet ud af, at der er visse forskelle på en bytur i dag og dengang. Det typiske tidspunkt for fester og den slags var 17-19 års alderen. Man gik til privatfester, eller på stranden (Emmerlev Klev) for at drikke, for det gjorde de vist ret meget, efter hvad min far fortæller. I vores hovedstad, i fristaden Christiania, begyndte morfinbasen at komme frem. Det var starten af den epidemi af rusmidler, vi siden er blevet overvældet af.

Selvom de var ret gamle dengang, så havde faderen ret meget at sige, derfor skulle de være hjemme i ordentlig tid, for de skulle sikkert arbejde næste dag, og hvis det var en lørdag, så skulle de helt hjem på grund af søndagskørselsforbudet. Selvfølgelig hørte de også musik og havde idoler, som vi har i dag. Den musik, de hørte meget, var typisk: Beatles, Tom Jones, Elvis, Rolling Stones, og for min fars vedkommende: Dansktoppen. Det er alle navne, som vi stadig hører i dag.

Dengang var de også vældig sociale. De tog tit en tur i biografen, for dengang havde mange af de små byer en biograf, hvor der blev vist mange forskellige slags film såsom Beatles-film og cowboy-film. Også inden for filmverdenen

havde de dengang idoler, og en af mest elskede skuespillere var Poul Reichardt. Med tiden var der blevet opfundet mange nye maskiner og tekniske vidundere, siden deres forældre (mine bedsteforældre) var unge. Fjernsynet, pladeafspillere og meget mere var kommet til generationen fra "i går".

Men hvad laver vi egentlig nu om dage? Vores generation af teenagere har også mange forskellige slags stil, trends og levemåder, nok mange flere end de forrige generationer, og det er nok grunden til, at der er så stor forskel på vores ungdom. Vi har alt fra skatere og hiphoppere til popdreng/-tøser. Som tiden er gået, har vores teknologi også forbedret sig, og i den seneste tid er det faktisk gået rigtig stærkt. Vi har fået mange nye måder at underholde os på, og en af de mest anvendte ting er nok cd'en. Jeg tør næsten sige, at samtlige unge i Danmark nok har en "halv million" af dem derhjemme. Det er en genial måde at opbevare musik og andet på, men den er jo nok også undervejs tilbage, for minidisken er allerede godt på vej til at blive det nye hit blandt de unge. Det er ret vigtigt for os, at vi kan høre musik, det er en stor del af vores liv, og

der findes mange muligheder for at høre det, man kan lide. Det er tit den stil, man kører, der bestemmer hvilken musik man hører.

En anden af de ting, der har været en succes, er videomaskinen, som har været enhver families eje, men den er også ved at blive erstattet af DVD.

Men det nok mest fremtrædende stykke maskineri er computeren. Den betyder utrolig meget for os og vores hverdag. Nogen bruger den som et arbejdsredskab, og andre bruger den til ren og skær fornøjelse. Jeg bruger den til at lave skolearbejde på og til at surfe rundt på nettet med. Men når jeg så sidder ovre hos mine bedsteforældre og snakker om, at jeg har set noget på nettet, eller at jeg har fået en mail fra min søster eller sådan noget, så sidder de bare og kigger uforstående på en. Jeg tror godt, at de er klar over alt det med Internettet, men jeg tror ikke rigtig, de kan forholde sig til det.

Generelt er der en masse nye ord og begreber, der med tiden er blevet "opfundet", som de ikke kender eller ved hvad er, men til gengæld er det jo heller ikke alle ord fra deres tid, som vi kender. Det samme gælder for mine forældre.

*10. klasse på Agerskov Ungdomsskole i skoleåret i 2000/2001.
Privat foto.*

Jeg har tit oplevet, at vi har siddet ved aftenstuden hele familien samlet, og så har alle vi børn, 4 unge mennesker, bare siddet og snakket om alt muligt og brugt mange forskellige udtryk, som man bruger nu om dage, og så sad mor og far ellers bare og kiggede ud i luften, fordi de ikke forstod noget som helst af alt det, der blev sagt. Der er faktisk også en del af de nye ord, som jeg heller ikke kan forstå, men det er mest alle de der fagudtryk for computere og alt muligt andet hightech-udstyr.

Jeg synes da, at computeren er en genial opfindelse, men som jeg før har nævnt, så er den også skyld i, at vi er bliver alt for indelukket. Jeg har tit set en masse drenge, der sidder inde på værelset og spiller over netværk med andre rundt omkring på skolen (altså det var så sidste år), og det kan da også godt være at de spiller mod hinanden, men det er da ikke særlig socialt at sidde helt alene på et værelse en hel aften. Det kan så være, at de tror, de kan råde bod på det ved at tage til en masse privatfester, eller en tur på disko-dasko for rigtig at være sammen med en masse mennesker og danse vildt til teknomusik, men hvad nytter det, når man alligevel bare drikker hjernen ud og ligger og brækker sig et eller andet sted?

Det er en af de ting, der er meget typisk for os og vores alder. Vi skal finde ud af, hvor hårde vi er, og rigtig vise alle de andre, at vi ikke er pattebørn, men unge mennesker. Det samme gælder for unge, der f.eks tager stoffer eller ryger, det hele er bare for at spille smart.

Jeg tror skam, at mine forældre og bedsteforældre også skulle spille hårde i deres ungdom, men de regler og den opdragelse, de har fået, var for stramme og tillod ikke den slags opførsel. Vi har meget mere frie tøjler, end de havde. Også vores skolegang er meget anderledes end deres.

Vi kan jo næsten gøre, hvad vi har lyst til, og vi kan blive, hvad vi har lyst til, men dengang var der ikke så mange muligheder. Mine bedstefar blev, hvad hans far var, og min far blev, hvad min bedstefar var. Min mor var på det punkt lidt anderledes, da hun tog en studentereksamen, og det var min mormor meget stolt over, men det betød ikke ret meget. Nu om dage har vi så mange forskellige veje at vælge

imellem, og det tror jeg godt, at nogen kan misunde os. Efter min mening er det en stor luksus, men den kan også godt gå mig på nerverne, for jeg aner ikke, hvad jeg skal vælge. Derfor synes jeg, at de havde det lidt nemmere dengang, men bestemt ikke bedre.

Nu har jeg prøvet på at beskrive de forskellige generationer og deres levevilkår så godt, jeg kunne. Samtidig har jeg prøvet på at sammenligne lidt med vores vilkår og levemåde. Det har været spændende at undersøge de forskellige generationer, og jeg har fundet ud af en hel del om deres liv. Jeg håber, at mine børn engang vil komme til at lave en lignende opgave om vores ungdom, for så får jeg også en mulighed for at fortælle om:

"DE GODE GAMLE DAGE".

Kaja Linnet, f. 1984. Stammer fra Højer. Tilbragte 9. og 10. klasse på Agerskov Ungdomsskole og går nu på gymnasiet i Tønder.

Da unge sønderjyder delte skæbne med Europas ungdom

Af Jørgen Kreutzmann

Jørgen Kreutzmann skriver om den manglende danske interesse for Sønderjyllands historie under 1. Verdenskrig med udgangspunkt i arbejdet med bogen "Når retsind fører ordet".

Jeg havde kun boet i kommunen et halvt års tid, før min nabo og husvært Jouval en dag i efteråret kom og spurgte: - De skal vel med op til ceremonien? Jeg må have set lidt uforstående ud, for han skyndte sig at fortsætte: - Det er jo den 11. november i dag og kl. 11 samles vi foran monumentet for de faldne. Jeg selv mistede to fætre! Så var jeg med. Og det år gik vi op til landsbyen og stod sammen med en pæn stor flok foran monumentet for kommunens faldne i 1. Verdenskrig. Sådan som det sker hvert år på den dato og på samme klokkeslæt over hele Frankrig.

Tæller man dem alle, så bliver det til mange, for der er 36.000 kommuner i Frankrig, og der er meget få kommuner, der ikke har et monument for krigens faldne.

Mindehøjtideligheden er enkel og kort. Borgmesteren lægger en krans, holder en lille tale, måske læser skolebørn breve eller beretninger, som nogle af de faldne har skrevet, der slutes med at synge "Marseillaisen", veteraner fra landets senere krige, Anden Verdenskrig, Indokinakrigen og Algierkrigen ruller fanerne sammen og hver går til sit.

Højtideligheden er en hel naturlig del af kommunens liv, for praktisk taget hver familie mistede medlemmer i den krig, "La Grand Guerre", den store krig, som den kaldes. 1,3 millioner af landets mænd døde, 3 millioner blev såret og lemlæstet, og halvdelen blev det mere end en gang. I "vores" kommune boede i 1914 knapt 1000 mennesker. 39 unge mænd måtte lade livet på de nordlige slagmarker. Det kunne mærkes! Det var bønderne, det gik

Jørgen Kreutzmann

hårdest ud over, naturligt nok, landet var et landbrugsland - og så skolelærerne. De sidste havde en boglig uddannelse og måtte formodes at kunne lede. Derfor blev de befalingsmænd og officerer, og i den krig faldt officererne på linje med de menige.

Tabet af de mange mænd kom til at sætte sit præg på dagliglivet i generationerne efter. Manglen på mænd betød en voldsom ændring i landbrugsstrukturen. I de tyndt befolkede bjerglandsbyer med dårlig landbrugsjord forsvandt arbejdskraften. I en familie med fire drenge og fire piger blev tre sønner mobiliseret i 1914. En døde, en fik amputeret benet, en anden, der blev såret i armen, måtte forlade markerne for at blive postbud. Pigerne rejste til byen, og gården blev forladt, da de gamle døde. Andre unge mænd, der overlevede krigen vendte nok hjem, men forsvandt hurtigt igen ned til mere frugtbare egne, hvor lønnen var god, eller de lod sig lokke ind på fabrikkerne. Hele landsbyer endte med at stå tomme. Når vi går ture i bjergene, hvor vi bor, støder vi ofte på ruiner af enkeltgårde, og der ligger også et par forladte landsbyer.

Vi kender kun de store linjer

Den enorme forskel på fransk og dansk opfat-

telse af krigen blev mig først klar, da jeg sad her på en gammel provencalsk gård og arbejdede med Sønderjyllands historie under verdenskrigen til bogen Når retsind fører ordet. Mathias Mygind - en sønderjyde i 1. Verdenskrig. Som ikke-sønderjyde, men historisk interesseret, synes jeg selv, jeg vidste en del om 1. Verdenskrig: Skyttegravskrigen, de store slag ved Marne, Somme og Verdun med enorme, næsten ufattelige tab. Jyllandsslaget, Versailles-freden, afstemningen og genforeningen. Sådan som man lærte det, når man som jeg havde en fremragende historielærer i halvtredserne.

Da jeg arbejdede som journalist i Syd- og Sønderjylland fik min historiske ballast ny tyngde. Der blev sat steder, ansigter og skæbner på den generelle viden. Jeg mødte mennesker, der kunne fortælle om en bedstemor, der blev alene, og forældre, der stadig talte om en fars eller en slægtnings pludselige død på en pløret mark i Flandern eller i en mørk skov i Rusland.

Alt dette fik mig til at forstå, hvor lidt almindelige danskere nord for Kongeåen kender til Sønderjyllands historie og specielt den periode. Hvor lidt verdenskrigen har præget dansk litteratur, hvor lidt den har sat sit spor i kunsten. Er der nogensinde lavet en dansk film om emnet?

Leder man grundigt, finder man dog sporadiske tegn i litteraturen: Hos Martin Andersen

*Kirsten og Mathias Mygind med deres 3 børn i haven på Store Hovgård i Øster Lindet.
Privat foto.*

Nexø, der har skrevet om gullasch-baroner, hos Knuth Becker om indkaldelse til sikringsstyrken og hos Jacob Paludan om ”generationen der snublede i starten”. Der er sikkert andre, men mest om de afsavn danskerne følte de led i form af stigende priser på madvarer, brændsel og andet - og den nød det medførte blandt fattigfolk. Men ingen tvivl - Danmark nord for Kongeåen hyggede sig, mens verden brændte omkring os! Landbrugseksporten til Tyskland steg fra 29 procent før krigen til over 50 % i 1916. Vi kunne endda fortsætte med at eksportere til England takket være en dygtig, radikal udenrigsminister, Erik Scavenius, som fik overbevist både Tyskland og England om, at det var i alles interesse, at Danmark kunne fortsætte sin eksport. Englænderne var dog de sværeste at overtale. Vi fik godt nok nogle handelsskibe torpederet af tyske u-både, men det var jo krigens omkostninger!!

Historien nedskrevet, mens den sker

Her i Frankrig udkommer til stadighed nye historiske værker og skønlitteratur. Der laves stadig film og tv-serier, både fiktion og dokumentar. Pludselig kan der opstå, som i efteråret 2000, en voldsom, seriøs politisk diskussion om ikke det var på tide at rehabilitere de flere hundrede henrettede menige og officerer, dømt for fejhed over for fjenden, lydighedsnægtelse, mytteri og desertering. Unge historikers undersøgelser i arkiverne viser, at mange af sagerne var tvivlsomme og byggede på for svage anklager, f.eks. personlige mellemværende mellem officer og dømt menige eller - hvad der forekommer endnu mere absurd - på sproglige misforståelser, når de unge bønder ikke forstod officerernes franske ordre, fordi de hjemme kun talte det lokale sprog, hvad enten det var bretonsk, baskisk eller provencalsk.

Diskussionen blev rejst af premierministeren og den er ikke slut endnu, selv om den for tiden er forsvundet fra dagbladenes spalter.

Man kan måske med ond vilje sige, at når franskmændene hænger så voldsomt fast i mindet om den første verdenskrig, er det fordi, de ikke spillede nogen særlig glørværdig rolle i den anden: Det hurtige nederlag, besættelsen,

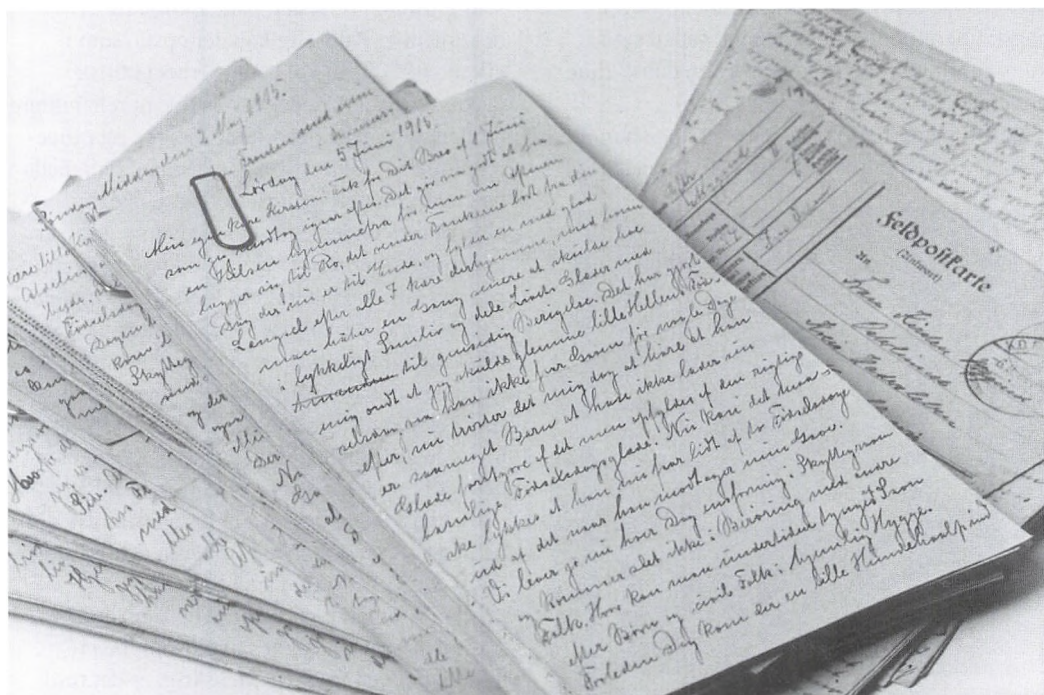
Vichy-regeringen med en af heltene fra 1. Verdenskrig, Marskal Pétain, i spidsen, en overivrig samarbejdspolitik med voldsomme jødeforfølgelser og meget mere. En blakket ære, der kun blev reddet af en selvopofrende modstandsbevægelse, de frie franske styrker med general de Gaulle. Men sådan opfatter jeg det ikke. For den enkelte franskmand er 1. Verdenskrig krigen, der tappede landet for dets ungdom, og derfor satte sig dybe spor i dagligdagen og i den enkelte familie.

Akkurat som det skete syd for Kongeåen. Det gik op for mig den dag, jeg kom til at sidde med en tyk bunke håndskrevne breve og tre små notesbøger med sort omslag. Det slog mig som et kølleslag, at disse breve var skrevet i en overfyldt, tilrøget togkupé i et trosskibstransporttog på vej gennem Østpreussen en novemberdag i 1914, i skyttegravene i Polen og til sidst i Rusland, mens granaterne eksploderede omkring brevskriveren. Det samme med dagbøgerne, hvoraf de to sidste endte med at ligge i lommen på liget af en 39-årig landmand fra Øster Lindet, ramt i siden og død på stedet i en

skov i Rusland. Der blev de reddet af en kammerat, der i flere måneder bar dem i sin rygsæk mange hundrede kilometer videre ind i Rusland, før han fik mulighed for at få dem sendt hjem til Mathias Myginds kone.

Det var virkeligheden sat på papir med en spids let læselig håndskrift - mens den skete. Den var ikke filtreret af tiden, glemslen og lettelsen over at have overlevet og nedskrevet i hjemmets trygge ro ved skrivebordet. Ingen andre end Mathias Myginds kone Kirsten havde læst dem, hans børn og børnebørn havde måske læst nogle af dem.

Kirsten Mygind kom aldrig over mandens død. Hun gav brevene og dagbøgerne til datteren Astrid, der ønskede at bevare dem i familiens kreds. Først barnebarnet, Kirsten Linding, fortalte om og viste dem til en udenforstående - mig. Efter at have læst sporadisk i dem foreslog jeg min tidligere arbejdsplads, Danmarks Radio, at lave en times udsendelse på P 1 om Mathias Myginds deltagelse og død i 1. Verdenskrig. Efter at have ventet et halvt år kom svaret: - Ingen er interesseret i at høre om den krig! Det

Mathias Myginds breve til hustruen Kirsten.
Privat foto.

gjorde mig harm. Det var dog et stykke Danmarkshistorie, som ikke ret mange ved meget om. Jeg besluttede at breve og dagbøger måtte laves til en bog.

Det blev indledningen til en fordybelse i en menneskeskabne, som det er få forundt at komme til at opleve. Fra starten fik jeg hurtig kendskab til fakta: Mathias Peter Mygind, født 2. 8. 1876. Landbrugsuddannet især i Danmark, hvor han var på Ry Højskole og Tune Landbrugsskole. Efter hjemkomsten fra tysk militærtjeneste overtog han driften af faderens gård. Viet i 1903 til Kirsten Høyer. Købte derefter en gård i V. Lindet, men overtog allerede i 1905 svigerfaderens gård, Store Hovgård, i Øster Lindet, som han drev sammen med faderens gård. Hurtigt aktiv i den danske ungdomsbevægelse, ledede gymnastik og foredragsaftener, aktiv i Nordslesvigs Kreditforening. Medlem af Rødding frimenighed og kredsen omkring Askov Højskole. Blev mobiliseret 1. august 1914, den dag han fyldte 38 år. Gjorde først tjeneste i Haderslev, hvor han led, da han skulle eskortere internerede førende danske ledere til Rügen. Fangevogter for sine gode venner. Senere kom han til Slesvig. Blev i november 1914 sendt til Østpreussen, hvor han deltog i kampene i de første måneder af 1915. Kom derefter til den polske front, hvor han foruden skyttegravstjeneste blev sat til at konfiskere levnedsmidler til den tyske hær. Deltog i den tyske fremrykning i sommeren 1915, hvor han faldt den 10. september, ca. 40 km fra den polsk-russiske grænsefæstning Grodno. Han blev først lagt i en massegrav, men danske kammerater fik tilladelse til at begrave ham i en kiste på en russisk kirkegård, hvorfra han senere blev hentet hjem og begravet på Øster Lindet kirkegård. Den smukke og enkle gravsten lavet af billedhuggeren Niels Hansen-Jakobsen kan stadig ses.

Det næsten ufattelige dilemma

Bag denne korte levnedsskildring gemmer sig et menneske, som har gjort et uudslukkeligt indtryk på mig. Et menneske med en stærk karakter, med klare meninger, en grundfæstet kristendom, hvor det man kan kalde luthersk

morallære bar hans handlinger. Han var aldrig i tvivl om ret eller uret. Derfor var det naturligt, at bogen om Mathias Mygind kom til at hedde: "Når retsind fører ordet" - en let omskrivning af en linje fra sangen "Frihed er det bedste guld" af den svenske biskop Thomas af Strängnäs, der døde i 1443, og hvor det i fjerde vers hedder, "hvor retsind fører sværdet".

Under arbejdet med breve og dagbøger blev det mig klart, at Mathias Mygind i kraft af sin tro på Gud, sin danskhed og sin tilknytning til den jord og den egn han kom fra havde et for os i dag næsten umenneskeligt overskud til at kunne klare det ufattelige dilemma at skulle gå i krig, kæmpe og måske dø for en sag, der ikke var hans. Og med det ønske, at den side han var på måtte lide nederlag.

Han var på intet tidspunkt i tvivl om, at han måtte gøre sin pligt og gå med. For havde man gjort sin pligt, kunne man kræve sin ret til selvbestemmelse som dansk og forlange Nordslesvig hjem til Danmark, når bedre tider oprandt. De ville oprinde, det var Mathias Mygind sikker på. Bragte man sig i stedet i sikkerhed ved at gå over grænsen til Danmark, kunne man risikere at miste retten til den fædrene jord. En utænelig tanke for ham og for mange andre. En undersøgelse fra 1916 viser, at kun 300 unge dansksindede var taget til Danmark. Tallet steg efter de hårde kampe på Vestfronten i 1916 og ved krigens slutning lå det omkring 2500 - egentlig ikke meget, når man tager i betragtning at omkring 30.000 unge dansksindede blev indkaldt.

En nationalisme præget af tiden

Efter indkaldelsen og kasereringen i Haderslev og Slesvig bærer brevene til hustruen Kirsten præg af bekymring for dagligdagen hjemme på St. Hovgaard. Han er stadig i stand til at følge den daglige drift og give gode råd til dem derhjemme om, hvornår der skal tages kartofler op, hvad de skal sælges for og hvordan de klarer de økonomiske problemer. Senere ved fronten i Østpreussen kan han stadig være bekymret for alt det derhjemme, men dertil kommer refleksioner over krigen, nationalismen og om forholdet til kammeraterne, tyskere såvel som dansksindede.

Tyske soldater i felten, formentlig i Polen sommeren 1915.
Mathias Mygind står til venstre for blokhusindgangen.
Privat foto.

Trods mangel på ordentlig mad, kulde, utøj og maveproblemer har han kræfter til at føre en omfattende korrespondance med den store danske bekendtskabskreds. En korrespondance som desværre er gået tabt, men man kan se af brevene til konen, at også til vennerne har han overskud til at beskæftige sig med andet end dagligdagen i skyttegravene. Det er fremtiden for Nordslesvig, det gælder. Han har også syn for - som den veluddannede landmand han var - elendigheden hos den polske landbefolkning, og han skildrer sine personlige kvaler ved at skulle konfiskere kvæg og korn på polske gårde omgivet af grædende kvinder og børn, hvis mænd var indkaldt til krigstjeneste i den russiske hær. Som bonde forstod han, hvordan det måtte føles at blive berøvet kvæg og såsæd. Han kendte forholdene hjemme i Nordslesvig, hvor man ikke ligefrem konfiskerede på gårdene, men næsten noget der lignede.

Mathias Myginds nationalisme kan virke en smule chauvinistisk set med nutidens EU-øjne. Han følte på alle områder, at danske stod højt hævet over tyskerne, men det skal ses i den tidsånd, hvor det er skrevet. På baggrund af hans oplevelser af den preussiske undertrykkelse siden barndommen: i skolen, i militæret og på det kulturelle og kirkelige område. Men det skal også ses som en modsætning mellem den klassebevidste bonde, der nu er omgivet af arbejdere og småhåndværkere fra storbyen Hamborg og kommanderet af en preussisk officer- og junkerklasse, hvis arrogance lå ham

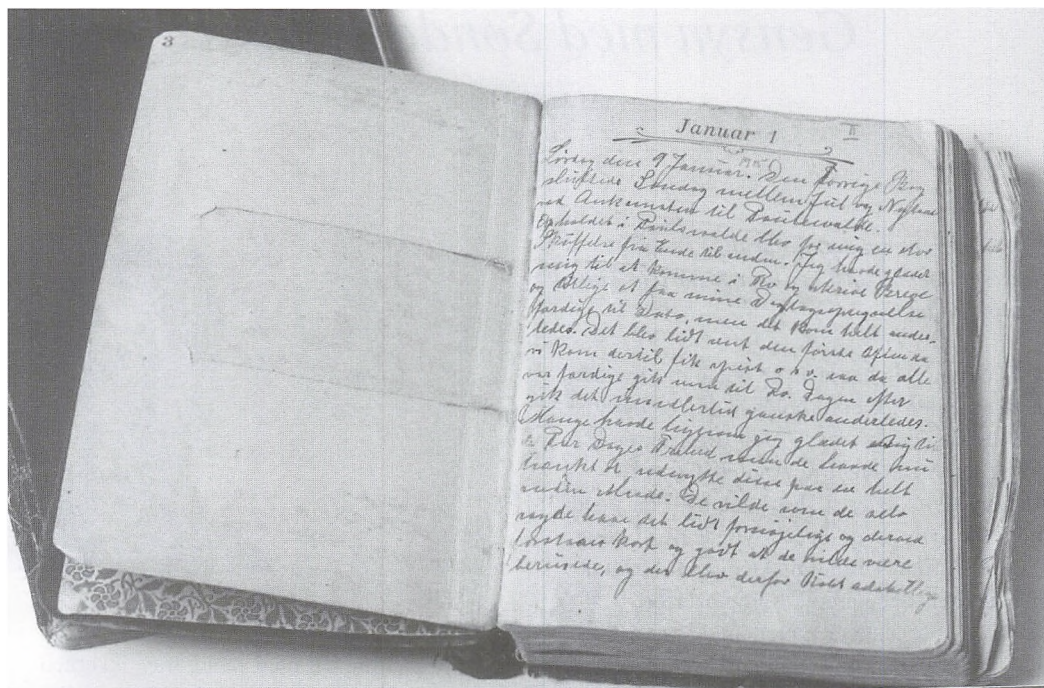
fjernt. To verdener som ikke havde meget tilfælles - andet end uniformen.

Dansk realpolitik kontra kristen moral

Det kommer som et chok for ham, da en tysk underofficer triumferende kan berette om strømmen af danske skibe med fødevarer i de nordtyske havne. Det får ham til at skrive i sin dagbog: "I disse mørke Tider for os der maa kæmpe for et fremmet Land, smerter det dybt at høre disse Efterretninger Gang paa Gang. At Norge og Sverige ikke tænker på os kan nogenlunde gaa, de har jo før vist et koldt Hjerter, naar Faren truer gamle Danmark, men du Danmark, vor Moder, hvi kan du bære Ved til dine Sønners Baal? Lønner du dine Sønners Troskab paa denne Maade? Vi staar her ene og forladt ogsaa af dig, det maa dog ikke ske - det maa ændres og gøres godt igen, gid det ikke var sandt!". Han kunne ikke fatte en sådan dansk realpolitik. Rygterne om, at Danmark importerede korn fra Rusland og solgte det videre til Tyskland, rystede ham. Det kunne ikke være rigtigt, ligesom han også på et tidspunkt indigneret afslår en kammerats forslag om at lave pandekager af noget af det korn, de har beslaglagt hos en polsk bonde i stedet for at købe noget. Hans samvittighed kunne ikke være med til først at røve fra fattige folk og siden tilegne sig det. Så ville han hellere undvære.

Hans grundfæstede kristendom gjorde også, at han havde et helt afklaret forhold til døden. Han kunne skrive til Kirsten, at han godt forstod, at hun og børnene kunne bede Gud om at få ham levende hjem. Han kunne ikke selv bede herom, for var det Herrens vilje, at han skulle dø under udførelse af sin pligt, så tilkom det ikke Mathias at bede om noget andet. Det han kunne bede om var sin sjæls frelse. Samme holdning udtrykker han over for en kammerat to dage før sin død. Denne siger, om det ikke var bedre at lade sig tage til fange af russerne, så var chancerne for overlevelse dog større. Nej, svarer Mathias, hvis det er Guds Vilje at jeg skal falde og ikke se mine kære mere, så er jeg glad ved, at jeg har gjort min pligt.

Hans retsind gjorde også, at han ikke på nogen måde undlod at skrive om sine oplevelser

En af Mathias Myginds dagbøger.
Privat foto.

til hustruen. Der måtte ikke forties noget, ikke lyves for at berolige dem derhjemme. De skulle vide, hvad han gennemlevede.

Denne ærlighed betød også, at han i omgangen med de tyske officerer ikke bøjede nakken, men til enhver tid gjorde opmærksom på hvem han var, hvad han stod for, og hvordan han opfattede tingene. Det blev han mærkelig nok respekteret for, og det betød, at han fungerede som underofficer med dertil svarende ansvar, selv om han kun var befalingsmand.

Hvornår går historikerne i gang?

Mathias Myginds "historie" er blot en af 30.000. Hans skæbne er heldigvis ikke den eneste, der er blevet nedskrevet og udgivet. Måske har minderne hos ægtefæller og børn været så smertefulde, at man har ønsket at holde dem inden for familien, og først nu kan historien om sønderjydernes deltagelse i 1. Verdenskrig skrives. Det er forståeligt, hvis det er sådan, blot kan man beklage, at de direkte øjenvidner, der overlevede, ikke selv kan bidrage.

I Frankrig er der stadig et par tusinde veteraner tilbage, og nogle af dem er stadig i stand til at fortælle om rædslerne fra kampene. Historikerne har fået samlet og nedskrevet det hele. Man kunne ønske sig, at danske historikere også ville tage fat på den side af Sønderjyllands historie og ikke overlade det til børnebørn og halvstuderede røvere som mig. I min reol står den gamle udgave af Politikens Danmarks Historie fra slutningen af 70'erne. I 1981 kom der to bind om Slesvigs og Holstens historie. I det sidste, skrevet af Lorenz Rerup, der selv havde dybe rødder i grænselandet som født i Flensborg, fylder tiden under 1. Verdenskrig fire sider, hvoraf halvdelen er billeder!!!

Jørgen Kreutzmann, f. 1944. Journalist i Danmarks Radio fra 1967 til 1991 - de sidste 11 år ved Radio Syd. Siden 1991 bosat i Sydfrankrig.

Gensyn med Sønderjylland

Af Jacob Holst

På en tur gennem det nordøstlige Slesvig causerer Jacob Holst her over historiens gang i grænselandet.

Kolding. Jeg har levet en del af mit liv indtil nu inden for et forholdsvis lille geografisk område. Jeg er opvokset i Ødis, og efter en i denne sammenhæng irrelevant afstikker til Aalborg flyttede jeg til Toftlund, hvor jeg boede indtil for nylig, hvor jeg så flyttede til Kolding.

Ødis, Toftlund, Kolding. Der er vel 50 km's afstand, hvis det går højt. Men i overført betydning har afstanden mellem de tre byer til tider været lang. Fra Kongeriget over de otte sogne til Hertugdømmet Slesvig. Jeg skal ikke trætte læserne med en nøjere gennemgang af de skiftende statsretlige tilhørsforhold, som jeg alligevel ikke mestrer i detaljer, og som, til mit forsvar, selv trænede historikere kan løbe sur i. Jeg skal bare nævne, at jeg dårligt kan nå at bevæge mig sydpå, før jeg har krydset den første af flere gamle og nuværende grænser. Grænsen mellem Slesvig og Kongeriget gik jo indtil 1864 her ved Kolding å, hvorefter den gennem en byttehandel blev flyttet lidt længere sydpå. En operation der gjorde, at de otte sogne, heriblandt Ødis, ret beset kunne fejre sin genforening med Kongeriget netop i skæbneåret.

Om det har givet anledning til nogen større festivitas er tvivlsomt, men midt i katastrofen kom den lille flig af Slesvig altså tilbage til det gamle land.

Fredrikshøj. Men ellers starter det her. En småkedelig landevej mellem Kolding og Haderslev. Jeg har kørt forbi mange gange uden at tænke over det, men her gik den altså, grænsen. Ved et tilfælde kører jeg forbi på en flagdag, og koncentrationen af dannebrogflag er ved skæbnens indgriben større her, end den er ved den nuværende grænse, da jeg senere tropper op der.

Jacob Holst

Palle Lauring har med vanlig træfsikkerhed beskrevet den gamle grænse som "en usynlig tråd i ansigtet", i hvert fald på dem, der har oplevet den på begge sider af 1920. Selv går jeg frem og tilbage et par gange, men mærker ikke rigtigt noget.

Man har opført et genforenings- og grænse-museum lige nord for den gamle grænse. Det er et dansk museum, herom hersker der ingen nævneværdig tvivl. To af museets fire rum er tilegnet den danske kongefamilie, ellers rummer museet blandt andet en kostelig samling merchandise fra genforeningen; platter, broderier, kaffestel, kagedåser, et stykke metal der må være et askebæger med Istedløven, you name it. Måske noget af det er blevet bundet de netop genforenede sønderjyder på ærmet af de foretagsomme handelsmænd, der efter sigende var på turné i landsdelen i tiden efter genforeningen.

En lille relikviesamling er der også blevet plads til. Flag og militærpas, grænsebomme og, som et virkeligt scoop, en kjole båret af en blomsteroverækkende pige da kongen red over grænsen. Min sjæl, hvad vil du mere.

Det synes overflødigt at nævne, at de miniaturekopier af afstemningsplakater man kan købe her, alle er danske.

*Genforenings- og grænsemuseet i Frederikshøj, indviet i 1995.
Privat foto.*

Man har sukret udstillingen ind i baggrundsmusik fra en ghettoblaster, vistnok Richard Clayderman. Måske er det kustoden der har valgt det for at fordrive tiden. Stedet er ikke just overrendt den dag jeg er her.

Jeg skal ikke anfægte, at disse rum kan have en anden og større betydning for folk der har oplevet 1920 eller årene umiddelbart efter i grænselandet. For mig virker det bare lidt pusse-nusse-agtigt.

Skulle man polemisere lidt omkring hele fænomenet, så er selve ordet genforening lidt af en tilsnigelse. Man skal i hvert fald noget længere tilbage end til '64 for at kunne se Slesvig som en del af det "rigtige" Danmark. Så det er en genforening i folkelig eller nationalpsykologisk fremfor i statsretlig forstand man fejrer. Og det kan selvfølgelig være nok så relevant. Vil man oversætte "genforening" til tysk, løber man i øvrigt ind i problemer; blandt de bud jeg er stødt på er "die Wende", "Abtretung", og i en tysk historiebog fra 60'erne

omtales Flensborgs mulige overdragelse til Danmark som "Anschluss", og lige det sidste klinger jo ikke så rart.

Under alle omstændigheder er det det forrige århundredes altoverskyggende historiske event i grænselandet, der uden hæmninger fejres her. Hvis jeg selv skal gribes af kongens ridt over grænsen, er det ikke gennem glitter og glimmer, men de stilfærdige øjenvidneberetninger, der heldigvis også er fundet plads til.

På den videre færd sydpå mindes man ustandselig om genforeningen - lad os bare kalde den det. Hver lille flække med respekt for sig selv har opsat genforeningssten, hvorpå større eller mindre indlysende lyriske talenter har fået lejlighed til at åbenbare deres linier i bestandigt materiale. Jeg skal ikke klandre nogen for, at følelserne er løbet af med dem da de satte mejslerne i stenene. Men nogle af inskriptionerne vidner godt nok om, at man ikke har holdt sig tilbage, da det gjaldt om at forevige det glade budskab.

Øster Løgum. Videre ad de snorlige sønderjyske veje mod Øster Løgum. Lidt uden for byen ligger der en rasteplass med fragmenter af to af Sønderjyllands fæstningsværker. Den ene er den udselige Vendersvold, som lokale høvdinge etablerede engang i 200-tallet. Det andet er Sikringsstilling Nord, som under første verdenskrig med sine 900 bunkere lagde sig som en grå orm tværs gennem midtlandet.

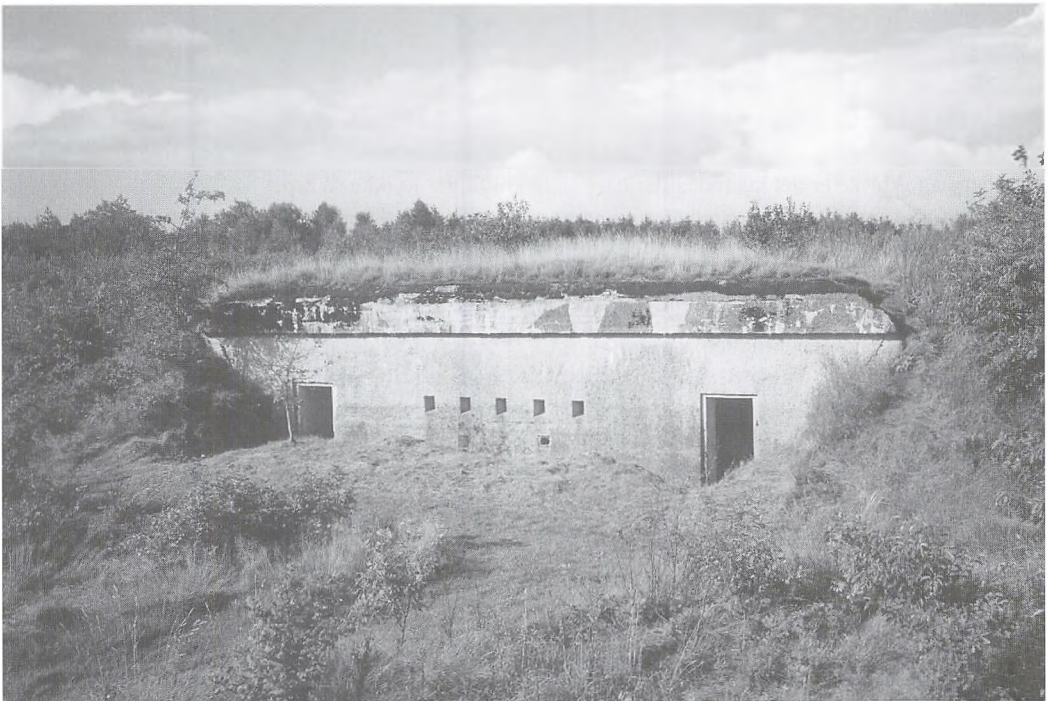
Vendersvolden skal man kende i forvejen for at lægge mærke til. En lille jordvold med det der engang var en voldgrav, for mig ikke at kende fra et markskel. Om det er etableret af nogen der opfattede sig selv som danske, det melder historien ikke noget om. Det ville ellers passe fint ind i myten om det lille Danmark over for den store nabo i syd, selvom det unægteligt forstyrrer billedet en smule at Vendersvolden tilsyneladende er nordvendt.

For kun et par hundrede meter sydligere ligger tre bunkere fra Sikringsstilling Nord. Det er noget af det mest velbevarede fra stillingen,

man møder her. Ellers ligger den mest som grå iturevne betonklodser i landskabet, det meste bortsprængt efter genforeningen, så det ikke skulle ligge og friste som udgangspunkt for nye erobringer sydfra.

Men her har tyskerne så siddet og ventet. På samme måde som de langs Nordeuropas kyster i 2. verdenskrig har siddet og ventet. Jeg skal ikke gøre mig klog på detaljerne, men ser i tanken nogle kortspillende preussiske soldater sidde på det 16 kvadratmeter betongulv. Engang imellem måske standsende ved en fremmed lyd, frem med en kikkert - nej, det var alligevel ikke noget. Og da det så endelig sker små 30 år senere i Normandiet, tror Berlin at der er tale om et skinangreb og holder forstærkningerne tilbage.

Bunkerne ser i øvrigt ud til at være i fin form, og holder nok længere end meget af senere tiders danske betonbyggeri. Ingen altaner der falder ned her. Solid tysk ingeniørkunst, der havde været et bedre formål værdigt.

*Mandskabsbunker i Andholm ved Øster Løgum. Del af Sikringsstilling Nord, der er et forsvarsanlæg bygget tværs over Sønderjylland af den preussiske hær i 1916-18, fordi man frygtede en engelsk landgang på den jyske vestkyst med efterfølgende angreb nordfra. Anlægget kom aldrig i brug.
Privat foto.*

Der står et jæbertårn i plantagen omkring rasteplassen. Så her kan man også i dag sidde og vente på at byttet skal dukke op.

Og lidt fra bunkerne står der et skilt. Det er halvt skjult i granerne, men forcerer man de stikkende nåletræer kan man se hvad der står på det. Og forbløffelsen melder sig; "Thi saaledes elskede Gud Verden, at Han gav sin Søn den enbaarne, for at enhver som tror paa ham, ikke skal fortabes, men have evigt Liv".

Jeg ved ikke hvordan det er endt her, og en dag kommer Skov- og Naturstyrelsen nok og fjerner det. Indtil da giver det stedet en lidt David Lynch-agtig stemning, som det står der og ligner noget nogen har skilt sig af med, og samtidig erindringer om at man på begge sider af konflikten har delt den samme religion, uden at det har kunnet forhindre korporligheder og fæstningsbyggeri.

Dybbøl banke. Kan man sige noget om dette sted der ikke er sagt 1000 gange før? På vej op ad bakken er det første jeg lægger mærke til et bankocenter. Længere fremme er man så ved skanserne, som nogle er bange for måske også er ved at udvikle sig til det lidt bankoagtige. Historiecenteret ligger der med sin særegne

Kanon på Dybbøl Banke med Dybbøl Mølle i baggrunden.

flagdekoration, der minder om en karrusel der er pakket ned. Et lukket tivoli, for nu at gå ind i en analogi der har været fremme i debatten om historiecenterets fremtidige virksomhed. Af en eller anden grund er 1864 sat i gåseøjne på skiltningen. Måske vil man lige sikre sig. Based on a true story, ret til ændringer forbeholdes.

Jeg tænker på de tusinder og atter tusinder af første-, over- og underlærere der i tidens løb har stået i skanserne med deres skoleklasser og først prædikeret over, siden mere nøgternt berettet om fordums begivenheder her. I tiden efter genforeningen sikkert med bævende stemme, efterhånden lidt mere afslappet for nu med et strejf af sarkasme at lægge lige så megen vægt på den elendige danske politiske ageren før og under krigen, som på begreber som ærens marker, røvede døre og hvilke udtryk bankerne ellers i tidens løb har måttet lægge øre til.

Vil man have en souvenir med sig, går man ikke forgæves i møllens kiosk. Askebægre og glas med møllen på, små kanoner og en figur der hedder Mor Danmark og ligner en masseproduceret parallelimporteret let overvægtig barbieudukkekopi. Så er det man savner noget at spæde op med. En T-shirt med et billede af Monrad på, f.eks. Han var dansk konseilspræsident i tiden omkring 1864 og som sådan lige så meget et psykiatrisk som et politisk studium værd. Han tog i hvert fald nogle svært gennemskuelige og for de dansksindede sønderjyder ganske fatale beslutninger, ikke mindst i forbindelse med våbenhvileforhandlingerne i London.

Jeg har selv vist højskoleelever rundt her. Man har vel en rem af huden. På højskolen syntes vi nu alligevel, at et besøg på Dybbøl, det skulle til. Men på en eller anden måde blev det altid dobbelt afstand. Både af begivenhederne selv, og af den måde nogle stadig kan gå op i dem på.

På en af turene spurgte en udenlandsk elev om geografien i forhold til de dekorativt opstillede kanoners placering. Jeg pegede mod syd og sagde at der lå Tyskland. "But the guns are pointing in the wrong direction!" lød den umiddelbare reaktion. Jeg måtte supplere med, at preusserne jo kom fra vest og at kanonerne måske ikke stod nøjagtig som i '64. Men helt

galt afmarcheret var han jo ikke, de tyske kanonstillinger på Broagerland taget i betragtning. Ach ja, die dumme Dänen. The guns were pointing in the wrong direction.

Så her går jeg rundt på Dybbøl og prøver ligesom på at føle noget. Lukker øjnene og forestiller mig granaterne der hvisler gennem luften, de sønderskudte blokhuse, og råbene når forposterne kunne se glimtet fra de preussiske kanoner, Broager dæk! så 13 sekunder og bum, på samme måde som man har prøvet at gengive begivenhederne inde i den lukkede karrusel. Men lige meget hjælper det.

Som en sidste udvej nyner jeg en af de rigtigt slemme fædrelandssange, den er forfattet af Carl Ploug, og jeg kan ikke dy mig for her at citere hans udgave af dansk romantisk nationalisme:

*“Land som har adlydt Fædrenes Love,
været af Tyre, værget af Knud!
Folk som har fulgt os, vidt over Vove
hvergang på Vikingetogt vi drog ud!
Sammen på Themis vi Ankeret kasted,
sammen i Galliens Dale vi rasted,
sammen de grimme Vender vi basted,
skulle vi slippe Fortidens Spor?”*

Ja, helt ærligt Carl, hvis du spørger mig, så skulle vi i hvert fald nok lige klappe hesten. Måske ikke ligefrem slette fortidens spor, blot mane til en anelse besindighed når det gælder den lidt imperialistiske tone som præger verset.

På den anden side er jeg ikke et sekund i tvivl om, at havde man oplevet 18. april 1864 eller

Historiecenter Dybbøl Banke, indviet 1992. Historiecenterets udvidelsesplaner medførte en betydelig offentlig debat i 1999/2000.

genforeningsfesten i 1920 her, så ville stedet betyde noget på en mere direkte og ikke så generation x-agtig måde.

I historiecenteret supplerer guiden rimeligt nok lysbilledforedragets noget rudimentære fremstilling af den stejle danske holdning under fredsforhandlingerne i London efter Dybbølstormen. Guiden nævner de talrige muligheder, den danske regering havde for at få en større bid af kagen, end forholdene på slagmarken umiddelbart berettigede til. Jeg kan ikke lade være med at tænke på, om det er en imødekommelse af de kritiske røster der har rejst sig mod Dybbølcenteret og dets fremstilling af begivenhederne.

For der debatteres som bekendt en del om historiecenteret. Måske fordi det både er så længe siden, og alligevel ikke så længe siden.

Længe nok siden til at det vil være yt at hænge navnene på de faldne op på en arkitekt-tegnet grædemur, men for tæt på til at man for alvor kan slå sig løs. Havde det nu været vikinger eller stenaldermænd der havde sloget her i bankerne, så havde bølgerne måske ikke gået så højt.

Jeg nævner det med andagtsrummet fordi der er jeg i hvert fald stået af. Først ser vi en film, så lader vi en tapriffler, så kravler vi ind i en barak kølet ned til relevant dansk forårstemperatur, hvorefter vi spiser gule ærter efter Madam Mangors patentopskrift, og til sidst er der indlagt to minutters eftertænksomhed i et lille kapel alene med navneinskriftioner på ingen man kender og Richard Clayderman i baggrunden, eller hvordan man nu lige har forestillet sig det. Var det så alligevel ikke bedre at skille det ad?

Skille det ad, ja. For et problem er måske, at man har valgt at lægge centeret klods op og ned ad bankerne. Ligesom med grænse- og genforeningsmuseet de små 100 km nordpå, der ikke rigtigt kan finde ud af, om det skal være mindesmærke eller oplysningsinstitution.

Hvis nu man flyttede historiecenteret så det var ude af syne fra bankerne, så havde man da fået ryddet lidt op i begreberne. Og i antallet af gæster, så den går nok ikke.

Broager, dæk - Dybbøl, banko. Jeg forlader bankerne lige så uafklaret som jeg ankom.

Kruså. For at krydre et foredrag med et par anekdoter satte jeg mig engang for at finde ud af, hvordan man straffes, hvis man skulle få den formastelige tanke at flytte en grænsepæl. Måske var der fra gammel tid en hård straf i vente, hvis man blev afsløret i at føre en sådan form for privat udenrigspolitik, måske var der i lovgivningen slet ikke taget højde for, at nogen kunne finde på det. Men alle jeg spurgte blev mig svar skyldig.

Og selvom tanken strejfer mig, modstår jeg fristelsen til at finde ud af det på den mest effektive måde, og lader fortsat spørgsmålet stå åbent.

Man skal stadig passere grænsen i adstadigt tempo, men passet er der ingen der gider at se. Det er nu lidt underligt. Jeg handler lidt i et af de fantasiforladte supermarkeder lige syd for grænsen. Det skal man bare. Når vi med højskolen havde været på bustur til London eller Barcelona eller hvor vi tog hen, gentog historien sig altid. Selv varer, som vi kunne få smidt i nakken på den destination vi kom fra, blev først købt her.

Jeg tror, de kunne sætte priserne op til det

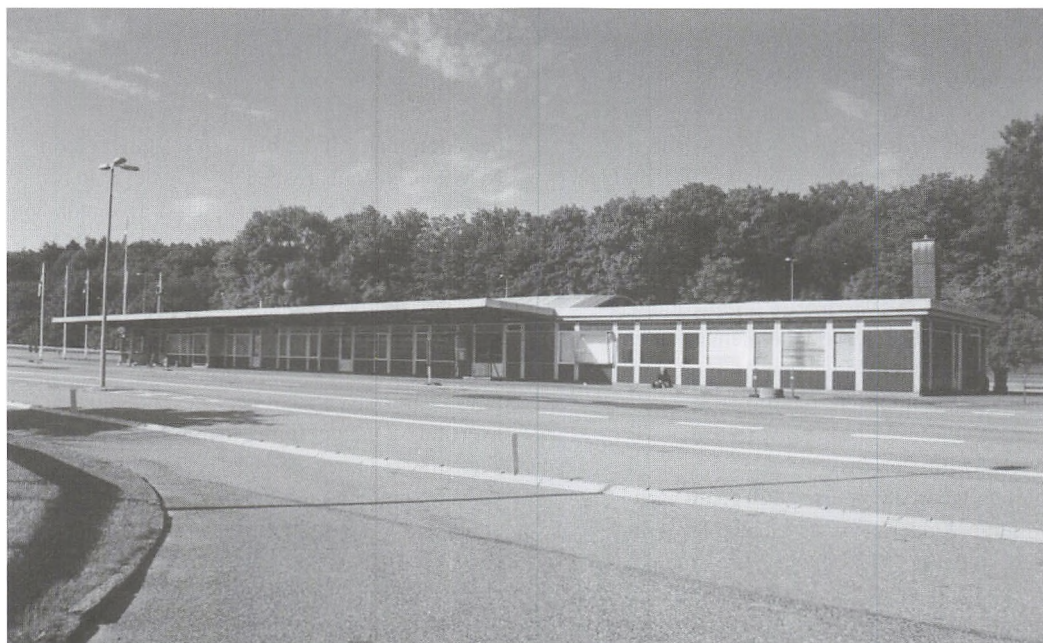
uanstændige uden at det ville ændre noget. Det har ligesom indlejret sig i den danske folkesjæl, at når vi er her, så skal der handles.

Da jeg krydser grænsen på vej tilbage, dukker jeg nakken, sådan lidt pr. refleks. Her har vi i over 80 år siddet i biler og kærter og dukket os, mens vi indstuderede forskellige mulige og umulige svar på det frygtede spørgsmål: "Noget at fortolde?" Og, til en nødsituation, en åbenhjertig tilkendegivelse af at man da var helt sikker på, at fire stænger prince og et par flasker vodka ikke var mere end hvad man måtte medbringe.

Nu står der en postkasse. Hvid og uskyldsrøn byder den sig til, men fyldt er den vist ikke.

Jeg finder E45 og vender hjem. Suser gennem landskabet og ser landsdelen som mange gennemrejsende vel ser den. Som en kulisser til en motorvej, der skal hjælpe os til eller fra det Tyskland, som vi i mange perioder har haft et lidt tvetydigt forhold til.

Jacob Holst, f. 1968. Statprøvet musikpædagog. Arrangementskoordinator på spillestedet Godset i Kolding. Højskolelærer på Den Sønderjyske Højskole for Musik og Teater i Toftlund 1995-2000.

Grænseovergangen i Kruså efter 25. marts 2001, hvor Schengen-aftalen trådte i kraft.
Foto: Jørgen Toft Jessen/Institut for Sønderjysk Lokalhistorie.

I krig og kærlighed

Af Thomas Kjær Hansen

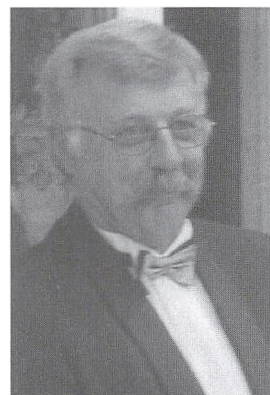
Thomas Kjær Hansen skriver om pastor N.A. Jensen og hans virke under 1. verdenskrig for de danske krigsfanger i Frankrig og Rusland og om hans kærlighed til en kvinde, som var 30 år yngre end ham.

Fra omfartsvejen rundt om Ribe fanges blikket let af dronning Dagmar-statuen på den gamle slotsbanke. Statuen er skabt i 1913 af Carl Niensens hustru, billedhuggerinden Anne Marie Carl Nielsen, og inspirationen kom vistnok oprindeligt fra forfatteren Thor Lange, som allerede i en avisartikel i 1906 plæderede for et dronning Dagmar-minde i Ribe. Få dage senere tilsluttede pastor N.A. Jensen, Jernved, sig fuldt ud ideen i et avisindlæg, hvori han skrev, at man burde "rejse et større og navnlig udpræget nationalt Mindesmærke" men "lad os kun give Tid, det skal ikke være et Hastværksarbejde, men et Mesterværk".

Men hvem var denne landsbypræst, som personligt indsamlede det dengang svimlende beløb af 1500 kr. til statuens rejsning - og hvis betydning for hele sagens forløb ses af, både at en ung pige fra Jernved sogn blev billedhuggerindens model for dronningen, og at det var pastor Jensen, som fik lov at sige de første ord på slotsbanken, inden afsløringen af mesterværket fandt sted i overværelse af billedhuggerinden og 6-7000 festklædte mennesker en solfyldt sommersøndag den 24. august 1913, præcis da domkirkeens ur slog 16?

Niels Anton Jensen

blev født den 28. januar 1869 på en gård i Fillerup, Odder sogn, 25 km syd for Århus. Han blev student i 1887 og teologisk kandidat i 1892. Var et års tid lærer på Vallekilde højskole og siden på et par københavnske skoler, før han i 1896 blev ordineret som præst og ansat i Lumsås i Odsherred. Hvor han er, indtil han i

Thomas Kjær Hansen

1903 søger og får stillingen som sognepræst i Jernved. Mest af alt fordi han ønskede at være grænsen og sønderjyderne så nær som muligt.

For faderen Rasmus Jensen havde været med i 1864, og hjemmet var dybt præget af den ulykkelige tids begivenheder: landesorgen over tabet af Sønderjylland, det danske folks forsøg på rejsning igen efter nederlaget og sønderjydernes nationale kamp under fremmedherredømmet. Alt det blev talt og sunget ind i N.A. Jensen fra barnsben af. "Og det man een Gang har fået Kærlighed til, det drages man hen imod" (Karen Rask i "Jernvedbogen", s. 115). "Talrige var ogsaa disse Besøg, han aflagde "derovre paa den anden Side" for i al Stilhed at tale til dem, der samlede sig om ham".

Som kuriosum kan nævnes, at selvom præstegårdshaven i Jernved er lagt helt om i hvert fald 2 gange, finder man stadig i dens sydøstligste hjørne den høj, pastor Jensen kastede sammen i høj grad med egne hænder for at opnå, at synet rakte længere mod syd, end det flade Vestjylland tillod! - "Verdens ende" som en senere præsteslægt kaldte stedet.

I 1910 udgav han en bog om den sønderjyske kvinde Geske Marie Outzen, stammomter til Bojsen-slægten, og medvirkede til, at der blev

rejst en mindesten for hende i Emmerlev.

Han arrangerede møder i Jernved sogn med op til 400 deltagere, hvor mange dansksindede unge sydfra blev indkvarteret og nød nogle dyrebare dages frihed fra de snærende bånd. For både åndeligt og praktisk arbejde blomstrede op omkring pastor Jensen, først og fremmest fordi han altid selv gik foran. Derfor var det et dybt taknemmeligt sogn, som i 1914 tog bevæget afsked med den afholdte sognepræst ved at forære ham et smukt billedhuggerarbejde: Vejen-kunstneren Niels Hansen-Jakobsens kopi af Jernved kirke.

For i det skæbnsvangre år søgte pastor Jensen væk fra Jernved tvunget af et "vakkende helbred", som han selv fortæller i bogen *Ventetider* (s. 5). Standset midt i sit blomstrende virke vistnok af den skrøbelighed, vi i dag kalder "nervøst hjerte". For at komme sig måtte han nødtvungent følge lægens råd: nedlægge sit embede og søge ophold i et mildere klima end det rå vestjyske, skønt enhver kan forstå, hvor ondt det har gjort. I stedet var "hensigten... en udenlandsrejse med den vanskelige kombination af studier og legemligt arbejde - det sidste for nogle trætte nervers skyld" som han skriver (*Ventetider*, s. 76). Rekreationen skulle altså dog udnyttes - med studiet af andre landes kirkeforhold, især den skotske kirke interesserede ham.

Op udenlands skulle han såvist komme de følgende år! - men unægteligt helt anderledes, end han selv havde forestillet sig. "Hos en skotsk landmand eller tysk fabrikant, en svejtserbondede eller italiensk vingårdsmand" - hvor faldt nerverne bedst til ro? "Så mange steder - og flere - for min fantasi hen; thi så mange steder var der ting, der drog min studielyst" (*Ventetider*, s. 76).

Men alle rejseplaner i 1914 blev brat kuldka-stede af krigsudbruddet i august. Europa var i krig, dets veje lukkede....

I stedet bliver han så endnu nogle måneder i sin præstegård og betjener sognet, så vakancen, indtil eftermanden måtte dukke op, blev med så få afsavn som muligt for beboerne i Jernved. Efter nytår 1915 rejser han til Sjælland og bliver hjælpepræst hos den syge pastor Kaa i Tikøb -

og møder én, han aldrig mer kan glemme!:

Karen Margrethe Obel Korsgård, født den 4. marts 1898 som ældste datter af godsejeren på Nørkær, Rønbjerg sogn i Salling - "den ældste, kønneste og klogeste" som en søster har videregivet erindringen om hende. Karen Margrethe havde egen ridehest og privatundervisning i hjemmets store stue ved skiftende, velanskrevne lærerinder fra Zahles seminarium. Ligesom hun tog toget til Skive til klaverundervisning. For i hjemmet blev intet sparet for børnenes skyld. Da Karen Margrethe i 4. mellem skulle "have latin", og det ikke lykkedes at finde en seminarist, som kunne klare dette, solgte faderen resolut godset og flyttede hele familien til det nyindkøbte Sølyst ved Klampenborg! Så pigernes rette uddannelse kunne fortsættes i Hillerød.

Karen Margrethe var en dygtig elev, som i 2.g blev forlovet med 3.g'eren Erik Carstens. Men efter 2 års forlovelse fandt han sig en eskimopige! Efter studentereksamen flytter Karen Margrethe ind på Blegdamsvej i København for at studere medicin og bliver forlovet med Anders Dolmar, som også læste medicin. Næste sommer cykler de Jylland rundt, før hun bliver indlagt på Nakkebølle sanatorium på Sydfyn med tegn på tuberkulose. Så bryder han forlovelsen, for han kan jo ikke som læge have en syg kone!.... Måske i skuffelse beslutter Karen Margrethe at blive diakonisse, med kappe, kyse og det hele. En fornuftig forstanderinde får hende talt fra det, men lod hende få sygeplejeuddannelsen på Diakonissestiftelsen.

Men forinden er der indtruffet en begivenhed, som er helt afgørende i vores historie: tilbage i 1915, da hun blev student, tog hun hver dag nogle timer til Tikøb præstegård for at læse latin med pastor Kaas' datter Ingrid. Netop i den periode, hvor den sygdomssvækkede præst har en ældre hjælpepræst ansat - som blev så indtaget i den unge studine, at han friede lige på stedet! - Men naturligvis sagde hendes magtfulde og fornuftige far ligeud Nej! Det kunne der aldrig blive tale om; hans datter var 17 år gammel, frieren 47! - og hed N.A. Jensen, fhv. præst i Jernved sogn.

Pastor N.A. Jensen (1869-1954).

Men på trods af kurven kan han ikke glemme hende igen. Han skærer hendes elskede navn i ryglænet på en havebænk i Tikøb præstegårdshave - får senere lov at løsne det bræt og gemmer det nogle år, indtil han selv lader udfærdige en køn bænk, det kan passe til - til at stå i hans dagligstue! Og hvert eneste år den 4. marts og til jul køber han en fødselsdags- og julegave til hende, som han omhyggeligt gemmer, indtil hun en skønne dag måske....?

8 år senere, som 55-årig, frier N.A. Jensen på ny, da Karen Margrethe er forlovet med den ikke særligt tro Dolmar - men afstanden mellem dem er jo fortsat 30 år. Hun må sige Nej. Og rejser efter at have overstået sin sygdom til Addenbrook Hospital i Cambridge som sygeplejerske.

I løbet af året 1915 planlægges samtidig det virke, som for altid vil beholde pastor Jensens navn i taknemmelig erindring blandt sønderjyderne. For en sommerdag kom der brev fra hans gamle ven og gymnastiklærer, nu direktør N.H. Rasmussen i København, om ikke Jensen ville rejse ned for at være præst og lærer og ven og alt andet for de unge landsmænd, som i tysk uniform var endt i krigens fangelejr på Vest-

fronten? Og intet kunne være mere efter hans eget hjerte, han kunne umuligt sige nej til forsøget på, om muligt, at få alle tilfangetagne, sønderjyske drenge og mænd opsurgt og samlet i en særlig lejr for at mildne de tunge kår. Muliggjort af midler indsamlet i en kreds af forstående sjællandske godsejere, og planlagt af direktør Rasmussen i samarbejde med den franske professor Verrier.

I sin bog *Ventetider* sætter Jensen de 2 mænd de smukkeste eftermæler og fortæller bl.a., at Rasmussen personligt har skrevet ca. 10.000 breve til og om de ulykkelige fanger, mere end 6 breve hver dag! Ikke sært, siger N.A. Jensen, at direktør Rasmussens portræt hang side om side med familieportrætterne i fangernes barakker, at han dér æredes som en far, skønt ingen af dem kendte ham personligt (s. 170).

Ved sin side havde Rasmussen i Frankrig en jævnbyrdig god sjæl: hr. Verrier, som foruden at være professor ved Sorbonne i nordiske sprog bestandigt arbejdede for den sønderjyske sag, idet han ejede et kendskab til Slesvig, som næppe nogen anden, hvert sogns beliggenhed, hver egns historie, de kendte folk derfra - og de mindre kendte med! Professor Verrier "har selv en søn i fronten, der altså kan blive skudt af en sønderjysk soldat. Men dette hindrer ham ikke i at arbejde utrættelig for de slesvigske fangers vel i Frankrig, få dem samlet i en særskilt lejr med bedre forhold i alle måder, skaffe dem bøger og korrespondance, hjulpet heri af trofaste venner derhjemme og tilsidst også få dette udvirket, at en dansktalende mand kunde sendes ned til dem og hjælpe dem at få tiden til at gå på en god måde" (*Ventetider*, s. 16).

Så må det da være vi andre tilladt hermed at riste ham en lille æresrune, manden, som talte dansk og rejste ud - som løste opgaven, og alligevel så beskeden giver de andre æren.

"Som fod i hose blev den Udenlandsfærd ikke!" som Karen Rask siger det nøgternt i "Jernved-bogen" - "Hans gode Breve, der har cirkuleret mellem Venner herhjemme i Danmark, fortæller adskilligt om Arbejdets Besværligheder og Glæder, for disse var der ogsaa mange af" (s. 118).

Mange, mange breve, som til fulde afslører,

hvilken fremragende iagttager, pastor Jensen har været, hvordan han utrætteligt opsøger og oplever alt det, hans store geografiske og navnlig historisk-kirkelige kyndighed kender til. At han virkelig har ejet den måske fornemste evne, mennesket besidder: evnen til at undres - den, som gør at vi lærer, forsker og bevæges - og evnet at formidle det forunderlige videre, det bevidner disse lange, oplysende, spændende, livfulde breve, hvori han loyalt beretter om alt, hvad der sker af småt og stort, først i Frankrig, siden i Rusland.

Og det er da alle disse breve, som med Kirkeligt Samfunds støtte i 1926 blev udgivet som bogen *Ventetider* med det sigende motto fra Zakarias:

*Og det skal ske mod aftenstid/
da skal der blive Lys.*

(Zak. 14,7)

Tirsdag den 5. oktober 1915 sætter Jensen afsted på den planlagte færd til et passende centralt beliggende sted bag vestfronten, som løb langs Frankrigs grænse. Turen går først med skib via London, og 17 dage varer det, før toget gør holdt på banegården i Aurillac - "og så gik vi hen og satte ploven i jorden" (*Ventetider*, s. 17) ca. 400 km syd for Paris. For her er der erhvervet en gammel skolebygning til formålet. Franskmandene forsøger ganske vist at få lidt nytte af fangerne som daglejere hos egnens bønder, men om aftenen må de gerne samles hos pastor Jensen, hvis de orker det.

Tillad mig da her et længere citat, hvori Jensen forsøger at karakterisere sine "elever", fordi det siger lige så meget om hans egne håb og inspirationer: "Men så "eleverne", den ganske ny slags, kommen fra et land langt borte, som godtfolk her i staden næppe kender meget til, hvem og hvordan er vel de? En såre broget flok. Her er gifte mænd i alderen nær de to snese, og her er dunhagede ungersvende, som knap er fyldt den første snes.... Her er mennesker, der er vant til at høre, læse og tænke meget, og her er andre, som synes at have levet omtrent udenfor ordets verden, i alt fald udenfor dets varmende magt. Her er dansksindede og tysksindede, og her er dem, der er så lidet

udviklede, at der vilde være ringe mening i at tale om et "sind" i den betydning, en national overbevisning. Og her er måske dem med det skadelidte sind, der drejer kappe efter vind....

Også på anden måde er fangerne forskellige. Vel er de fleste landmænd, men her er dog også andre livsstillinger. Her er skræddere og skomagere, murere og snedkere, bager- og smedesvende, urmager og musikantere, en sømand og en kommiss, to lærere, en sporvognskusk og en afholdsvært.

Men endelig er der to ting, vi må have bort for at se helt rigtigt ikke blot på denne flok, men på adskilligt flere: Bort med krigsromantiken! Krig virker i så ringe grad forældende på dem, som er med i den. Måske på dem, der sidder hjemme med angsten og savnet og siden med tabet og sorgen, men ikke på dem, der er midt i larmen. Gør farens alvor sig gældende og kalder ad det gode, så gør det blodige håndværk med alle sine grusomheder sig såvist også: Følelserne afstumpes, fantasien plettes....

Og så det andet.... bort med Sønderjyde-romantiken! Vore kære landsmænd har været under et voldeligt åg gennem 50 år til Tyskernes uaftvættelige skam. Men just fordi det var voldeligt: den uretfærdige undertrykkelse, var det ikke det åg, hvorom vi med rette siger: det er godt at bære åg i sin ungdom. Snarere kan der siges noget lignende om et sådant tryk som ovenfor sagt om krigen. En romantisk tro på, at Sønderjyderne sådan uden videre som helhed voksede derunder, har da også været mig fjærn længe før denne dag....

....thi medens et hårdt fremmedherredømme ganske vist gerne medfører, at et fåtal af de mest modstandsdygtige vokser under kampen, vokser som mennesker, ved deres ofre, bl.a. ved at sende deres børn til hjemlandets skoler og ved at bygge sig egne kirker, hvor gudsordet kan lyde i moderlandets rene toner og tales med hjærteklang, fordi det tales af en af deres egne, fælles med dem i syn og sind, så vil der altid være et modstandssvage flertal, der kues, ophører at tænke over højere ting og nøjes med det materielle, hvis hjælp ikke bringes.....

Under fremmedherredømme bliver mennesker således enten bedre eller ringere end i hjemlan-

Professor Paul Verrier sammen med sønderjyske fanger i gården ved Ecole Albert i Aurillac. Verrier var professor i skandinaviske sprog og litteratur ved Sorbonne. Fik under 1. verdenskrig oprettet særlige lejre for sønderjyder i allieret fangenskab.

det; men det er flertallet, der bliver ringere, når hjælp udebliver. Skolen gør dem mindeløse, idet de fremmedgøres for deres egne forfædres historie og bedrifter og umulig kan tilegne sig erobrernes historie som deres egen (men mindeløs bliver kraftløs). Og kirken gør dem åndeligt hjemløse, idet det fremmedklingende ord fra en dem fjæmtstående mand ikke kan nå deres hjerter; det fryser på vejen. Kirkerne står jo omtrent tomme dernede (men kirkeløs bliver end mere kraftløs). Under disse omstændigheder tør vi, deres landsmænd, da fremdeles ikke holde os tilbage fra hjælp. Det er også der menneskesjæle, det gælder. De trænger til ordet, saa vel som vi....

At få en så broget skare til at blive en enig, lyttende flok er da ikke nogen særlig let opgave,

men den er vel værd at sætte alle sine kræfter ind på. Nederlag vil endda ikke udeblive. - Skulde Sønderjylland atter blive dansk, vil danske præster få megen hård jord at sætte plogen i, mishandlet, vanskøttet jord. Måtte vi da - dær i det store, som her i det små - have de rette kræfter: historisk forståelse, kristelig kærlighed og personlig tålmodighed! -" (Vente-tider, s. 18-21).

I denne opgave kaster N.A. Jensen nu alle sine kræfter ind, skønt hans egen skrøbelighed langt fra er overvundet. I maj 1916 skriver han: " - mit nervøse hjærteonde bleven så slemt, at jeg i 4 dage næsten ikke har kunnet skrive en linje.... i torsdags aftes var jeg ved at tro, det var sidste gang, jeg havde haft brug for mine klæder" (Vente-tider, s. 91). - Og alligevel har

han altid en uforandret barnlig tillid til Guds beskærmelse: "Jeg blev mer og mer medtaget.... Gud må have set, jeg trængte til en opmuntring, segnefærdig og modfalden, som jeg var, ti natten til d. 25. juli [1918] gav han mig en drøm, så jeg kunde stå op og synge takkesalme og Istedsang og tage fat med ny friskhed. En af disse oplevelser, der bliver stående med en egen lysskrift i sindet, "stråleglimt i skygge", som salmisten siger, styrkende også under senere tyngsler" (Ventetider, s. 256).

Ved juletid 1915 var fangernes antal 165, lidt senere 192 - i en alder varierende fra 19 til 46 (Ventetider, s. 87). For dem holder Jensen foredrag, historiske, bibelhistoriske og litterære, han holder andagter og gudstjenester og fører mange sjælesørgeriske samtaler. Som Karen Rask skriver i "Jernvedbogen": "Det er endnu, som om man kan se Fangerne ved hans Talerstol staa ved Kortet over Sønderjylland og hver især finde den plet Jord, hvor "Jeg har Rod, hvorfra min Verden gaar".... Havde vi ikke Dagen igennem haft Aftentimerne sammen med pastor Jensen at glæde os til, ved jeg ikke, hvad der var bleven af os; men hvor det dog hjalp", som en af dem selv satte ham det rette vidnesbyrd (s. 118).

I 3/4 år lykkes det, indtil kræfter udefra ubønhørligt har umuliggjort nogen videre fortsættelse: nu bliver fangerne nemlig efterhånden sendt så langt bort på landarbejde, at enhver tanke om at opretholde et lejr- og skolefællesskab er håbløs. Men den påtvungne lediggang, fordi "de" er for langt borte, tærer for stærkt på pastor Jensen. Han må rejse hjem, skønt meget endnu ikke er gjort færdigt. Den 4. august 1916 står han atter i det gamle land - "Vi rejser ud for hjem at nå" (Ventetider, s. 119). - Og alligevel skulle det blive til endnu en rejse, både længere væk og af længere varighed - og vel også med en lykkeligere udgang end den ærefuldt overståede.

Den russiske enkezarinde Dagmar var næstældste datter af Chr. IX. Hun beholdt alle dage sit danske hjertelag, og da hun hørte om N.A. Jensens arbejde i Frankrig, fødtes i hende ideen om noget tilsvarende blandt sønderjyderne på østfronten. Her lykkes det i væsentlig grad at få fangerne samlet på et sted allerede i løbet af

1915-16, nærmere bestemt i landsbyen Jurjev Polski, en dagsrejse nordøst for Moskva. Enkezarinde Dagmar beder i et brev pastor Jensen komme som hjælp, præst og hyrde for disse tilfangetagne og dybt ensomme sjæle, og han siger Ja. Og vel er det altså med hendes moralske støtte, men jo ellers denne gang helt for egne midler, at Jensen med beundringsværdig udholdenhed igennem 1 1/2 år gennemfører et arbejde, hvis betydning ikke kan overvurderes, i hvert fald ikke for dem, han bogstaveligt reddede. 33 sønderjyder får han under sine vinger, efterladt som krigens vraggoods i et borgerkrigsrammet land langt uden for enhver mulighed for at bjærge sig velbeholdne hjem. Det er da, hvad Jensen tager sig på. Med højtstemplede papirer, hemmeligt besørget af kejserinden og ved endeløse henvendelser til bestandigt skiftende myndigheder efterhånden at opnå udrejsetilladelser for sine landsmænd. I sommeren 1918 slipper de første ud - altid i så små dryp, at det ikke vækker unødigt opmærksomhed! - og den 1. oktober 1918 rejser de sidste 4 afsted, inklusive Jensen selv. De standses i flere dage i Skt. Petersborg, hvor revolutionen bølger frem og tilbage omkring Vinterpaladset - de ser bogstaveligt talt verdenshistorien blive til på nærmeste hold, inden de den 15. oktober kommer ombord på et skib til Finland. Først her hører de om den fredsslutning, som jo allerede var proklameret den 11. november kl. 11....

Om dagene forud skriver N.A. Jensen uforglemmeligt:

"Søndag aften 6. oktbr. Fortalte dem mine tanker eller formodninger om krigens længst og dybestrækkende følger: Zionismen vil tage fart, Palæstina vågne og komme til sig selv - [det er:] til sit folk, Israel finde sig selv og sin Frelser og begynde at opfylde sin bestemmelse: blive alle jordens slægters velsignelse.

Søndag aften 20. oktbr. Telegram fra København igår: Den danske regering har, støttet af de andre skandinaviske stater, forelagt den tyske regering sin fordring om afståelse af den danske del af Slesvig....

Torsdag 31. oktbr. Hanssens store, herlige tale, værdig og behersket (i rigsdagen 24. ds.) er

nået over til os. Jeg læste den med fryd for 6 fanger i aftes. Dette blev da mit allersidste møde (idag rejste 3), og skønnere afslutning kunde min gærning herovre vanskelig få....

Søndag aften 10. novbr. Verden er ved at gå helt ud af de gl. fuger!....” (Ventetider, s. 262).

Zarinde Dagmar flygter ombord på et britisk skib fra rædslerne og slår sig ned på Hvidøre i Klampenborg.

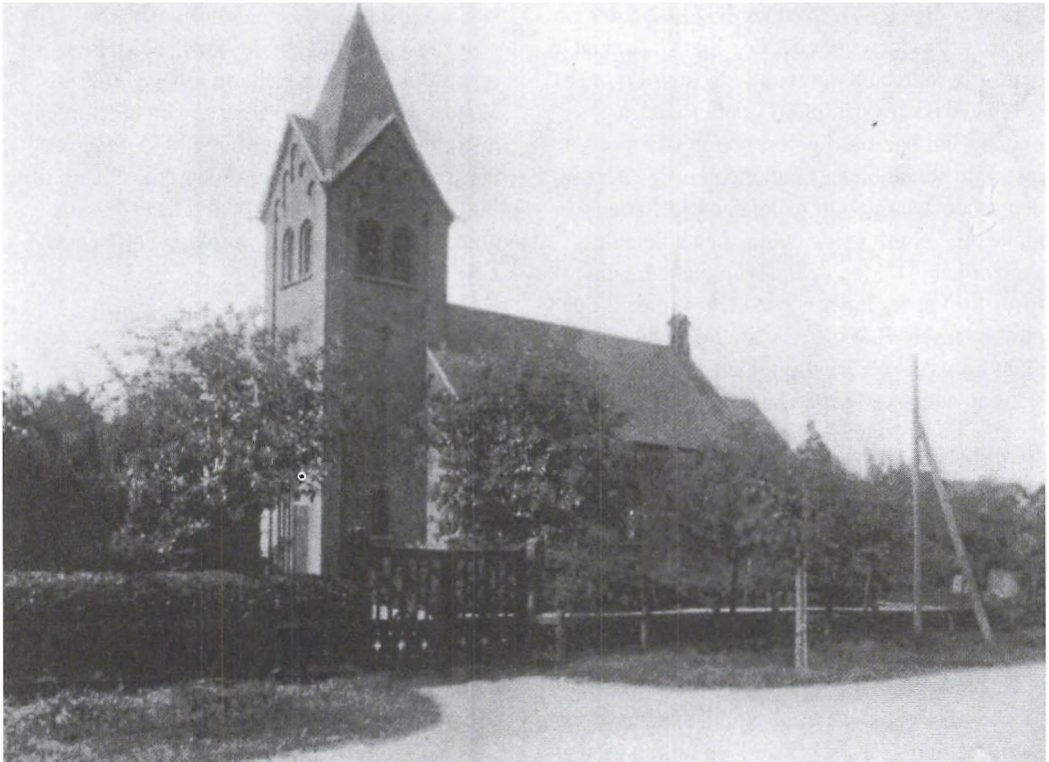
Pastor Jensen kommer på et tiltrængt kur-ophold i Silkeborg, indtil han ind under julen 1918 hidkaldes som hjælpepræst for den syge pastor Jørgensen i Skærbæk og må gå illegalt over grænsen ved V. Vedsted. I sommeren 1919 kalder frimenigheden i Bovlund pastor Jensen som præst, hvilket han med dyb glæde tog imod, og blev indsat i den 5. oktober. Det var jo lige i hjertet af Sønderjylland, og i den fattigste og mindste menighed dernede.

Herfra fortæller han bevæget om oplevelsen af Genforeningen: “Det var i ugen til fastelavn 1864 vor hær måtte gå sin tunge, trætte gang fra Danevirke. Det blev i ugen til fastelavn 1920, at Nordslesvigs folk kunde “opløfte sine fødder” og gå til sit hjemland. Det er en bondekone i Sundved, der fortælles dette om, at hun en dag for adskillige år siden skal have sagt: Det er da underligt, at en krig kan vare så længe! - Ja, den varede altså 56 år. Men de troende tvivlede ikke, ti de vidste noget om “den nationale sag og verdensrigerne” og om, at “hvo, som står, skal se vel til, at han ikke falder”” (Ventetider, s. 275).

Og N.A. Jensen er så i Bovlund indtil 1921, hvor han indsættes som præst i Møgeltønder.

Men - husker nogen stadig pigen, han forgæves friede til?

Jensen selv havde ikke kunnet glemme hende,

Bovlund Frimenighedskirke, hvor N.A. Jensen var præst 1919-21.

skønt han havde været næsten ved verdens ende, på mere end én måde. - I sommeren 1928 besøger han Sjælland og gamle venner derovre, bl.a. en højskolebekendt Anna Roed, som er svagelig og indlagt på Diakonissestiftelsen. Næppe er han kommet indenfor i hendes stue, før hans øjne fanges af billedet af hende, som han ville genkende - om så ved verdens ende!.... "Ja," siger hans gamle veninde "det er min engel, min sygeplejerske! - men desværre er hun ikke her mere. Hun er sygeplejerske i Cambridge i England".

Som sagt var det karakteristisk for Jensen at suge til sig af alt, hvad han kom nær. For at forstå lokal-folkloren lyttede han således til folkesagn og -viser overalt, hvor han kom frem. Og pludselig huskede han i det sekund i denne sygestue på Sjælland helt detaljeret en russisk folkevise om en hyrde og en hyrdinde. Han friede, men fik en kurv. Og hun rejste bort. Da sagde en anden hyrde til den forsmåede: opsøg hende i det fremmede, der vil hun ikke sige Nej!- Jensen skulle altså til Cambridge!! - Undervejs købte han 24-karats guldringe i London, fortsatte til Cambridge, fandt Karen Margrethe Obel Korsgård, fortalte hende den russiske folkevise, friede - for 3. gang - og fik hendes Ja. Da var hun 30, han 60!

Og Karen Margrethe fik foruden guldring på fingeren 13 julegaver og 13 fødselsdagsgaver!

Sammen rejste de tilbage til Møgeltønder, og den følgende søndag gik han med hende i hånden op igennem kirken og satte hende på den forreste bænk - og den første salme den søndag i juli måned 1928 var "Den yndigste rose er funden"!....

De blev viet i Egtved kirke den 1. august samme år og fik 26 års lykkeligt ægteskab som præstefolk i Møgeltønder og pensionister i Aabenraa, hvor pastor Jensen døde den 3. marts 1954. Han blev begravet som den første i rækken af præster på kirkegården i Bovlund. Og hun ved hans side 7 år senere.

Som han under den første, ydede hun under 2. verdenskrig et utrætteligt hjælpearbejde blandt de ulykkelige flygtninge, den krig skyllede op på forladthedens kyster i nærheden af hende. "Et menneske med fast tro og et rent sind" kaldte

provst Skovgård Petersen hende i sin ligtale.

Det er da fra denne bemærkelsesværdige kvindes lillesøster, Jernved sogn med dyb bevægelse i 1989 modtog den model af Jernved kirke som gave, som sognet i 1914 skænkede til N.A. Jensen - nu til evig opstilling i Jernved kirke i nichen foran den tilmurede kvindedør, for "det er da dér, den hører til!", som fru Obel så rørende slog fast.

Litteratur:

N.A. Jensen: Ventetider. Breve fra rejser til de sønderjyske fangelejre i Frankrig og Rusland. Udg. 1926 af Kirkeligt Samfund af 1898.

Bidrag til Jernved sogns Historie, 1. halvbind (her kaldt "Jernvedbogen"), red. af P. Nygaard og udgivet 1921 af Historisk udvalg for Jernved sogn.

Susanne Benthien: Dronning Dagmar-statuen på Ribe Slotsbanke. I "By, marsk og geest 10", udg. 1998 af Ribe Lokalkiv & Den antikvariske Samling.

I sin bog "Soldaterportrætter" fra 1976 på Jarls Forlag har Arne G. Larsen, Øster Lindet, samlet en række erindringsglimt - "60 år efter" - fra nogle af 1. verdenskrigs lejrfanger fra Jels sogn.

Thomas Kjær Hansen, født 1948 i Himmerland. Sognepræst i Jernved de sidste 25 år.

Henrik Ibsen og krigen 1864

Af H.E. Sørensen

Den norske digter Henrik Ibsen nærede en stor kærlighed til Sønderjylland. H.E. Sørensen fortæller om Henrik Ibsens skuffelse og vrede over den norske og svenske passivitet i krigen 1864, og om hvordan den gav sig udtryk i Ibsens forfatterskab.

S idst på året 1863 skrev den norske digter Henrik Ibsen digtet "En broder i nød".

På det tidspunkt truedes Danmark af en krig med Prøjsen efter Frederik VII's død den 15. november og Christian IX's tronbestigelse umiddelbart efter. Rigsdagen havde kort før den gamle konges død vedtaget en grundlovsændring, Novemberforfatningen, som skilte Holsten og Slesvig fra hinanden og knyttede Slesvig tættere til kongeriget, skønt fredsftalen efter Treårskrigen (1848-50) udtrykkelig sagde, at de to hertugdømmers forhold over for kongeriget ikke måtte være forskellige. Man havde så at sige i fredsdokumentet bekræftet den gamle Ribetraktats ord fra 1460 om, at Slesvig og Holsten skulle forblive sammen "up ewig ungedelt" - for evigt udelte.

I årene mellem 1850 og 1863 havde der været mange kræfter i gang for at skabe et nordisk forsvarsforbund, idet man håbede, at en samlet dansk og svensk-norsk front ville afholde Prøjsen fra et angreb på Danmark. Især var den romantiske studentskandinavisme aktiv, men dens indflydelse er vist til at overse. Langt vigtigere var det, at den letbevægelige svensk-norske konge - Norge og Sverige var i personalunion som to riger under én konge 1814-1905 - Karl XV og i nogen grad den ret uligevægtige danske konge, Frederik VII, også støttede tanken.

I 1856 havde Karl XV således tilbudt Danmark et forsvarsforbund, men rigsdagen sagde nej tak. Båndene forblev dog nære, og 1860 fik Frederik VII besøg af den svensk-norske konge

H.E. Sørensen

på Kronborg, hvor dette emne uden tvivl er blevet berørt. Under det store nordiske studentermøde i København 1862 kom Karl XV igen på besøg, og indtrykket af en skandinavisk forbrødring var åbenbar. Og så sent som i juli 1863 besøgte den svensk-norske konge sin danske kollega i Skodsborg, hvor han utvetydigt gentog sin støtte til Danmark og tilbød militær hjælp, uden at have indhentet sin regerings tilsagn hertil.

Kong Karl havde således glemt, at enevælden var afskaffet, ikke alene i Danmark, men også i Sverige og Norge, og at han derfor ikke på egen hånd kunne fremsætte løfter eller udstede garantier af den art. Det tilkom alene den svenske Riksdag og det norske Storting. Og såvel regeringen i Stockholm som de to parlamenter fik derfor travlt med at fortolke kongens udtalelser, så man slap fri af hans letsindige løfter om at støtte Danmark militært i tilfælde af et tysk angreb, uden at man direkte desavouerede Majestæten.

Ibsen har måske anet, hvor det bar hen, for i skuespillet "Kongsemnerne", som han gjorde færdig i efteråret 1863, skriver han:

*Går til sin gerning de norske mænd,
viljeløst vimrende, ved ej hvorhen, -*

*skrukker sig hjerterne, smyger sig sindene,
veke som vaggende vidjer for vindene, -
kun om én ting i verden de enes,
den, at hver storhed skal styrtes og stenes.*

Der blev i forbindelse med truslen om krig og selve krigsudbruddet ikke lovet nogen militær støtte fra Sverige og Norge, mens det blev gjort lovligt at melde sig som frivillig, hvad da også nogle få hundrede svenskere og nordmænd gjorde.

Det var dette "usle løftebrud", der fik Ibsen til i december 1863, da krigen var uundgåelig, at skrive digtet

En Broder i Nød!

*Nu flokker sig om Tyras borg, -
kan hænde, sidste gang, -
et folk i nød, et folk i sorg,
med flaget halvt på stang.
Forladt, forladt på farens dag,
forladt i stridens stund!
Var sådant ment det nævetag,
der loved godt for Nordens sag
i Akselstad og Lund?*

*De ord, der flød, som om de kom
fra hjertet lige hid, -
de var da kun en frase-flom;
og nu er tørkens tid!
Det træ, som blomstrings-løfter gav
i festens solskinsvæld,
det står, af stormen kvistet af,
med kors på Nordens ungdoms grav,
den første alvorskvæld!*

*Det var da løgn i gildeskud,
kun giftigt Judas-kys,
hvad Norges sønner jubled ud
ved Sundets strande nys!
Hvad taltes mellem drot og drot
ved sidste kongefærd?
O, legtes om igen da blot
kong Gustavs leg på Stockholms slot
med Karl den tolvtes sværd!
Et folk i sorg, på dødsens tog
af hver en ven forladt, -*

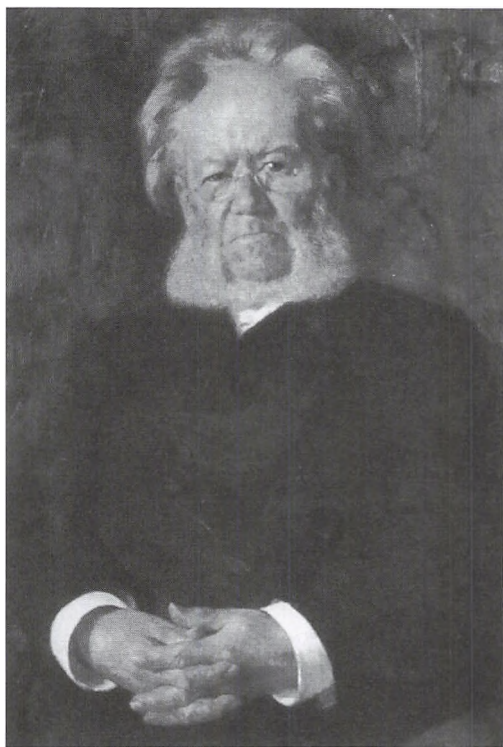
*så ender Danmarks sagabog. -
Hvo har dens Finis sat?
Hvo tålte fejgt, den sluttet slig:
og tysk blev Tyras vold,
mens Dannebrog's forrevne flig
slog om den sidste Danskes lig
sit rosenlagens fold?*

*Men du, min frelste norske bror,
der står på fredlyst grund
i kraft af løftets fagre ord,
forglem i farens stund, -
stryg du på flugt fra fædrestavn,
jag over havets hvælv,
gå glemselsgang fra havn til havn,
og list dig til et fremmed navn,
og gem dig for dig selv!*

*Hvert stormsuk, som i Norge går
langs li fra Danmarks hav,
sig spørgende med rædsel slår:
min bror, hvor blev du af?
Jeg stred en livsens strid for Nord;
mit hjemland blev en grav; -
jeg spejded over belt og fjord
forgæves dine snekkers spor.
Min bror, hvor blev du af? -*

*Det var en drøm. Vågn stærk og kæk
fra folkesøvn til dåd!
En bror i nød! Hver mand på dæk; -
her gælder rappe råd!
End kan det stå i saga slig:
dansk, dansk er Tyras vold.
End Dannebrog's forrevne flig
kan over Nordens fremtid rig
slå ud sin røde fold!*

Digtet, der er båret af patos og ætsende sarkasme, spørger i vers 1-3, om Danmark skal stå alene i krigen, selv om de nordiske "folk" havde givet hinanden håndslag på at stå sammen (ved studentermøderne) i København (Akselstad) og Lund. Var de løfter, man der gav hinanden, blot fraser? Var det løgn og festtalelyrik, og var de løfter, som kongerne havde givet hinanden (i Skodsborg) ikke mere værd, end når den sindssyge svenske kong Gustav IV pustede sig

Henrik Ibsen (1828-1906).
 Portræt af Erik Werenskjold (1895).

og op legede krigshelt med Karl XII's sværd.

Dette kan blive enden på Danmarkshistorien, fortsætter Ibsen i vers 4-6, og hvis er så skylden? Nordmændene burde flygte langt bort og gemme sig for sig selv af skam, fordi de sveg deres løfter til danskerne, som nu alene må tage striden for hele Norden. Deres land forvandles til en kirkegård, mens de forgæves spejder efter hjælp fra de nordiske broderlande.

Men i vers 7 giver han sine landsmænd en chance. Det, han netop har skrevet, var i virkeligheden en ond drøm. Det er ikke for sent at redde æren. Vis nu, hvad I er værd. Se at komme af sted til Dannevirke og kæmp for Danmarks og hele Nordens fremtid.

Ibsen havde i flere år været stærkt optaget af skandinavismen, og man mærker i digtet en sorg og frustration over, at dette politiske ideal - et samlet Norden - synes at bryde i samme stund, det bliver alvor. Så længe det er gratis, har de fleste ingen problemer med at stå sammen om

idealerne. Den dag, de skal stå deres prøve, og det kan koste noget - i en krig livet -, da svigter de fleste, også dem, man burde kunne stole på. Det er den bitre lære for den norske digter.

Men han havde endnu ikke helt tabt modet. Næsten i desperation prøvede han kort efter nytår 1864, i januar måned, mens den danske hær stod på Dannevirke, at mane Frederik VII's ånd frem for at skabe kampmod i hæren. Det skete i en sang til Studentersamfundet i Kristiania (Oslo):

Fredrik den Syvendes minde.

*Dansken står på Dannevirke,
 spejder spændt mod syd.
 Fredriks hjem er Roskilds kirke,
 stængt for stridens lyd.
 Dansken slår for liv og æren;
 Fredrik kommer ej til hæren;
 "Jens" om Nordens grænsестene
 værge må alene.*

*Nej, - går blodværk frem af tvisten
 ved den jydsk grind,
 rejser Fredrik sig af kisten,
 kløver nattens vind,
 suser frem, som Ossians helte,
 svingende sit sværd fra belte:
 "Fremad, børn, til kamp for æren; -
 Fredrik er hæren!"*

*Thi han lever stærkt i mindet,
 Danmarks danske drot, -
 kongemod i folkesindet
 vidner det så godt.
 Derfor frem til sandheds-sejren!
 Fredrik er i danskelejren; -
 Slaven, Venden og Kroaten
 slår ej landsoldaten!*

Digtet er et ejendommeligt vidnesbyrd om, at Ibsen på trods af al fornuft søger at mane en sejrforventning frem. Han er sikkert i god samklang med den stemning, der var i den danske hovedstad - og vel i resten af landet, og altså også blandt studenterne i Kristiania - om, at danskerne nok skulle klare sig. Dannevirke

var den ældgamle grænsevold, og alene dens symbolske værdi borgede for, at den også havde forsvarsmæssig betydning i en moderne krig. Det var denne illusion, der lå bag den katastrofestemning, som rømningen natten mellem den 5. og 6. februar gav anledning til, og som Herman Bang har givet så stærkt og gribende udtryk i kapitlet "Dannevirkenatten" i romanen "Tine". I Ibsens digt til "Fredrik den Syvendes Minde" er det tydeligt, at han selv har været grebet af denne Dannevirkerus om voldens og de danske soldaters uovervindelighed.

Vers 1 udtrykker en tilsyneladende håbløshed. Kong Frederik VII er død (hans "hjem er Roskilds kirke"), derfor må den danske "Jens" kæmpe alene på Dannevirke. "Jens" er kæle-navnet for de danske soldater - sml. marchen "Her kommer Jens med fanen".

Men frygt ikke. Vers 2-3 siger, at skulle det komme til kamp ("blodværk") ved foden af Jylland, så vil kong Frederiks ånd rejse sig af kisten som en anden Holger Danske og på samme måde som oldtidens kæmper ("Ossians helte" - efter de gæliske "Ossians sange") stride for Danmark i nødens stund. Han vil svinge sværdet mod fjenden og opmuntre soldaterne.

Derfor, når danskerne kæmper med Frederik VII som forbillede og i hans ånd, kan ingen nok så eksotiske folkeslag (slaver, vender eller kroater) inden for det tyske og østrig-ungarske rigers grænser slå danskerne! Ordet "landsoldaten" som digtets udgangspointe er næppe tilfældigt valgt. Det var de danske "landsoldater", der vandt krigen 1848-50, og H.V. Bissens berømte monument over sejren ved Fredericia 6. juli 1849 hedder netop "landsoldaten". Det viser den sejrige danske "Jens", der vender hjem fra striden svingende forårets bøgeløv som tegn på Danmarks fremtid efter "tyskens" nederlag.

Om digtet fik nogen virkning som trøst og opmuntring for de danske soldater eller som opildning af de norske studenter er yderst tvivlsomt. Danskerne kendte det næppe, og nordmændene var sikkert ligeglade. I dag har det mest kuriositetens interesse, bl.a. fordi vi med den viden, vi i dag har om Frederik VII, har svært ved at forestille os "Grundlovens giver" i

rollen som Holger Danske!

Noget af det mest interessante er måske, at digtet gennem det, som ikke siges, udtrykker den udbredte skepsis i datiden med hensyn til Christian IX's danskhed. Ved at fremhæve Frederik VII som en bersærk, hvis "ånd" og eksempel ("Danmarks danske drot") alene skulle kunne vende krigens gang - og samtidig fuldstændig ignorere hans efterfølger, den nye konge, har Ibsen sagt mere end nok om sin opfattelse af den første Glücksborger.

I sin bog "Henrik Ibsen 1828-1888" skriver Henrik Jæger: "Med sin varme digterbegejstring kunde han ikke forstaa, end mindre dele de betæneligheder, som den norske nationalforsamling havde for at slutte sig til Danmark, og endnu værre var det, at den akademiske ungdom blev siddende hjemme, tiltrods for at den paa studentermøderne - med champagne-glasset løftet til ed - havde svoret at ofre liv og blod for Danmarks sag. (...) Indtrykkene af denne smaalighed og ynkelighed brændte sig ind i ham og gjorde hans syn paa menneskene endnu mørkere, end det allerede var, det gennemglødede ham med foragt for den nation, han tilhørte".

I løbet af vinteren 1864 fik Ibsen noget, der må have lignet en depression. Han var 36 år gammel, og skønt han allerede havde skrevet adskillige skuespil, hvoraf de fleste var blevet opført, nogle med stor succes, andre uden, mente han ikke, han blev anerkendt eller værdsat efter fortjeneste. Tværtimod følte han sig forbigået og indeklemt i den norske lilleverden. Hans venner og jævnaldrende havde vundet position på forskellige poster i samfundet, og den fire år yngre Bjørnstjerne Bjørnson havde allerede status som en slags norsk nationaldigter. Samtidig følte han - som digtene viser - en udbredt lede ved sine landsmænd, som han opfattede som feje og usle, fordi de ikke aktivt stod på Danmarks side i krigen. "Han havde faaet nok af Norge og nordmændene", skriver Henrik Jæger. Ibsen længtes kort sagt ud, men savnede midler. Han ansøgte da om et flerårigt rejsestipendium, og Bjørnson var i den position, at han gennem sin anbefaling kunne være med til at skaffe ham den ønskede understøttelse.

En af de første dage i april holdt vennerne en afskedsfest for ham. Der blev skålet og holdt taler, og alle gode ønsker fulgte ham, da han næste dag gik om bord i det danske skib, der skulle sejle ham til København. Her blev han til omkring 20. april, da han forsatte sydpå. Han kom således til at opleve Dybbøls fald i den danske hovedstad, og katastrofestemningen efter nederlaget gjorde et dybt indtryk på ham.

Det var sandsynligvis i disse dage, han skrev sit tredje digt med motiv fra krigen 1864. Han tager udgangspunkt i et digt, han tidligere (uden virkning!) havde skrevet for at vække det norske folk, og her kan næppe være tale om andre end "En broder i nød!".

Det nye digt er en sviende hånd mod hans landsmænd, som "hygger dig i smug, mens hele verden brænder om din vugge", som Jeppe Aakjær skrev 50 år senere om Danmark under 1. verdenskrig:

Troens grund.

*Jeg slynged på rim et klokke-klemt
over landet ud; der blev ingen skræmt.*

*Min gerning var gjort; jeg steg ombord
og stævned med damp fra det kære Nord.*

*Vi lå for tåge på Kattegat;
der var ingen som sov den første nat.*

*Kahytten var blevet en krigsråds-hal;
passagererne drøfted Dybbøls fald.*

*De drøfted alting, fortalte adskillige
vilde træk om de unge frivillige.*

*Fra én var en attenårs brorsøn rendt;
en anden havde mistet en handelsbetjent.*

*Så var det naturligt, man næsten led;
man var jo selv på en måde med.*

*I sofaen, ret under lampens skærm,
sad en aldrende frue, frejdig og ferm.
Til hende var vendt de flestes røster;
enhver ville være den bedste trøster.*

*Og damerne ytrede med suk og støn
sin angst for fruens eneste søn.*

*Jeg ser hende endnu, hvor trygt hun nikker,
og smiler og siger: for h a m er jeg sikker!*

*Hvor vakker hun var, den sølvgrå kvinde
med grundmuret tro i syn og sinde.*

*Det risled mig varmt gennem marg og blod;
det satte stål i mit slappe mod.*

*"Dit folk er ej dødt, om end det blunder; -
det lever i kvinde-troens vidunder!"*

*Dog siden jeg fandt hende mere klog
på livets gang end på livets bog.*

*Og derfor blev hun mig også en gåde.
Hvor kom den fra, denne trygheds nåde? -*

*Forklaringen lå så snublende nær:
sønnen var krigsmand i vor norske hær.*

Hånen er klokkeklar. I ruteskibets kahyt drøfter man uforpligtende verdenssituationen. Hvornår vil Dybbøl falde? - Min ubetænksomme brorsøn har meldt sig som frivillig. - Ja, jeg har sandelig også lidt et føleligt tab. Min kommis stak af pladsen for at blive soldat. - Det er jo næsten, som vi selv er med. - Min søn er i hæren. - Gud, lille frue, hvor må De være angst! - Nej, han er såmænd i trygge hænder. - Hvor jeg beundrer Deres tro.

Selv digteren, siger han, blev bevæget over denne mors sikre forvisning om, at intet ondt kunne ske hendes søn.

Og så er forklaringen den, at sønnen slet ikke er ved Dybbøl. Han er soldat i den norske hær og befinder sig på en kaserne så langt fra krigsskuepladsen, at soldaterne næppe har anet, at der blev kæmpet i Sønderjylland.

Hånen er ond, sviende. Fruen havde jo intet at være bange for.

Nogen kunne måske få den tanke, at hånen også kunne være en smule letkøbt. At den endog slog tilbage. Ibsen havde set faren. Han havde råbt gevalt. Den norske "fejhed" oprørte ham.

Og nu var han så på vej mod Danmark. For at melde sig på Dybbøl? Nej, for skyndsomst at rejse videre til Tyskland og Italien.

Men i København oplevede han som nævnt den sitrende spænding forud for Dybbøls fald, og selve faldet, der nærmest førte til først lammelse, siden raseri mod kongen, regeringen og generalerne, som man mente havde svigtet for anden gang. Først Dannevirke, så Dybbøl. For Ibsen gik alt dog ikke op i angst og bæven for de danske soldaters og Danmarks skæbne. Den 17. april (dagen før stormen på Dybbøl) skrev han et brev - det eneste, der er bevaret fra disse sindsoprivende dage. Det er stilet til en regeringsadvokat Bernhard Duncker. Han takker for hjælp til at komme videre på rejsen og fortæller, at han via Lübeck og Trieste agter sig til Rom, hvor han håber i løbet af sommeren af gøre et femaktsdrama færdigt, så teatrene kan åbne sæsonen med hans nye arbejde. Ikke et ord om det, han senere påstod optog alle hans tanker.

Og nogle få dage senere rejste Ibsen så til Berlin, hvor han oplevede rusen efter slaget, der

jo her ikke var et nederlag, men en strålende sejr. Han var vidne til de sejrige troppers triumfindtog, og fra Rom skrev han nogle uger senere til Bjørnson: "Var jeg blevet længere i Berlin, hvor jeg saa Indtoget i April og saa Pøblen vælte sig mellem Trofæerne fra Dybbøl, saa dem ride paa Lavetterne og spytte i Kanonerne - i de samme Kanoner der ingen Hjælp havde faaet og som dog havde skudt saa længe til de var sprungne - da ved jeg ikke hvor meget jeg havde beholdt af min Forstand".

Han fortsatte altså til Rom, hvor han nogen tid senere traf en ung landsmand, Christopher Bruun, der som frivillig havde deltaget på Dybbøl. Han udtrykte over for Ibsen sin dybe skuffelse over de danske soldaters manglende patriotisme. De havde kun gjort krigstjeneste af sur pligt, fortalte han. De ville hellere hjem til konen og rollingerne end ud i skanserne. Det havde berørt ham så meget, at han efter stormen i stedet for at vende hjem havde begivet sig til fods gennem Europa til Rom, hvor hans mor og søster opholdt sig. Og hvor han altså traf Henrik Ibsen og betroede sig til ham. Den unge Bruuns

Preussiske tropper på skanse III i Dybbøl efter 18. april 1864.
Foto: Institut for Sønderjysk Lokalhistorie.

uhæmmede idealisme anvendte Ibsen nogle år senere, da han skrev læsedramaet om præsten "Brand", som stiller troen og den ideale fordring over alt, også hensynet til hustru og barn.

Om oplevelserne i forbindelse med krigen i 1864 på anden måde udmøntede sig i Henrik Ibsens værk, vil nok være svært at påvise. Men det skulle undre mig, om ikke hans generelle karakteristik af den norske folkekarakter i "Peer Gynt" har hentet træk fra den klare demonstration af festtalepanegyrikken stillet over for virkelighedens blodige alvor, som disse måneder havde givet ham. Det var måske et nærmere studium værd.

Litteratur:

Bredsdorff, Elias: Bag Ibsens maske. 1962.
Heiberg, Hans: Henrik Ibsen - født til kunstner. 1969.

Ibsen, Henrik: Samlede Værker I-V. 1906-07.
Jæger, Henrik: Henrik Ibsen 1828-1888. 1888.

Koth, Halvdan og Julius Elias: Breve til og fra Henrik Ibsen 1849-73. 1904.

Vogel-Jørgensen, T.: Bevingede ord. 1940.

Digte og citater er gengivet med originalens stavemåde og tegnsætning.

H.E. Sørensen, f. 1940 i Ødis. Lærereksamen. Ansat ved Skærbæk Kommuneskole 1965-86. Leder af Skærbæk Museum 1985. Forfatter til adskillige bøger om Sønderjylland, rejsebøger og romaner.

Landskab med figurer

- bylandskabet i Jeppe Madsen-Ohlsens Christiansfeld-malerier

Af Ole Jul

Maleren Jeppe Madsen-Ohlsen er født i Christiansfeld i 1891. En tid er Jeppe Madsen-Ohlsen bosat på Vejle-kanten, senere i Snoghøj ved Fredericia og til sidst i Sejs ved Silkeborg. På trods af disse jyske lokaliteter og ikke mindst sidstnævntes naturidyl er det store, rene naturlandskab dog ikke det, han beskæftiger sig mest med. Hans studier er oftere punkt-nedslag i landskabelige perspektiver; indkredsning af stemninger i interiører og undersøgelser af udsøgte genstande med tilknytning til dagliglivets foreteelser.

Størst konsekvens i malerens motivvalg møder man i hans bylandskaber og især dem han maler i sine sandsynligvis bedste år, Christiansfeldårene 1931-38.

Det landskabelige

Fremstillingen af det landskabelige kan være af konkret eller abstrakt art. Det kan være med fokus på formale eller koloristiske træk. Det kan i høj grad være fastholdelse af en stemning.

"Ved det ældste hus i Christiansfeld" (4)

Ole Jul

Følelsen, i det hele taget det sanselige, har i kunstens historie altid godt råderum i landskabsmaleriet.

Når talen er om bylandskab skal denne betegnelse ses som en videreudvikling af, men i en vis grad også som et modstykke til landskabsgenrens klassiske fremstilling af den frie og ukultiverede natur, den Gud-skabte natur, om man vil.

Bylandskabet er det menneskeskabte rum, det kultiverede rum med påpegning af byplan og redegørelse for arkitektoniske detaljer.

Kunstmalere har dog sjældent fremstillet Moder Natur for hendes skyld, men snarere med et menneskeligt motiv.

Da moderne tids kunst begyndte med renæssancen handlede det efter en kollektiv middelalder om det enkelte individs vilje til at erobre verden. Landskabsmaleriet var i hovedreglen et bestilt værk, som først og fremmest skulle medvirke til glorificering af handelslivets initiativer og krigsmaskinens effektivitet. Landskabet var kulisser og havde ikke meget med Moder Jord at gøre. Det blev ikke stort

anderledes under manierismen.

I barokkens maleri var livet stadig noget der forløb ved siden af Hr. og Fru Jensen. Menneskets livsvilkår var alene set fra adelslivet omkring monarken. Dette liv var iscenesat og kostumeret og menneskets rolle behændigt indstuderet. Med rokokoen opstod et landskab, hvor naturen, hvis den var velfriseret vild, gav rum til menneskets momentane svaghed for opretholdelse af tugten. Men naturen var trods alt i rigt mål ærligt til stede og det ikke-scenograferede menneske tilhørte naturen.

I klassicismen var naturen forbilledet for det rene. Naturen var dog ikke mere hævet over mennesket end at naturens storhed var dæmpet og koblet til menneskets forståelse for som menneske at færdes på det jævne, der så til gengæld var en ophøjet jævnhed. Hr. og Fru Jensen havde nu adgang til landskabsmaleriets scene, om end det til en begyndelse var som bifigurer i en større sammenhæng.

I romantikken steg pulsen igen og naturen blev besjælet i en sådan grad at det åbne landskab var en mægtig katedral. Mennesket trådte tydeligt ind i denne sammenhæng og blev skildret heroisk på det absolutte tidspunkt af klimaks i forholdet mellem natur og menneske.

Romantikken er oldemor til symbolismen og tipoldemor til surrealismen. Det er ikke uvæsentligt at nævne, når vi om lidt lander i Christiansfeld og Jeppe Madsen-Ohlsens værk skal omtales.

Bylandskabet

Landskabsmaleriet, altså fremstillingen af landskabet på landet, er ud over at udtrykke naturen i både dens frie og kultiverede fysik i høj grad også metafor for sjælelige tilstande.

Det gælder også for bylandskabet, men bylandskabet udtrykker fysisk det menneskeskabte, arkitektur og byplan. Byen er krop for den puls, der dunker i det menneskelige vilkår, der skabes, mens romantikken bliver mere og mere realistisk. Mens landbrugssamfundet ændrer sig og vejen banes for industrisamfundet.

Ved indgangen til impressionismen er landskabsmaleriet blandt andet en skildring af

byboerne på weekend uden for bygrænsen og for bylandskabsmaleriets vedkommende holder billedet af det pulserende liv i byens gader set fra fjerde sal sit indtog.

Der skabes også eksotisk og etnisk landskabelighed ⁽¹⁾ og i bylandskabelig sammenhæng er der stærke fotografisk påvirkede indfaldsvinkler ⁽²⁾.

Kubismen forener det landskabelige med det bylandskabelige i interessen for landskabets arkitektur.

1930'erne er, når det gælder landskabsmaleriet, et særligt årti i dansk malerkunst i det 20. århundrede, måske det vigtigste. 1930'erne er også det tiår i dansk kunst, hvor det bylandskabelige dyrkes stærkest samtidig med at et landskabsmaleri endnu er et landskabsmaleri i klassisk forstand.

Generelt set ud fra det menneskelige vilkår er 1930'erne det årti vi her-og-nu i bedste retro-stil nemmest kan spejle os tydeligst i.

Multilandskabet

Hos tre af 1930'ernes ny-romantiske malere, Jens Søndergaard, Erik Hoppe og Niels Lergaard, indgår menneskefiguren på forskellig måde i en symbiose. Søndergaard maler både byen, især Vester Voldgade i København, og den jyske vestkyst med mennesker der symbiotisk lever med henholdsvis storbyens menneskeskabte rum og den fri natur. Erik Hoppe lader menneskefiguren og Søndermarken i København indgå en tilsvarende indbyrdes afhængighed.

Med vor post-moderne tids tab af ideologi er den subjektive betragtermåde igen fremherskende og landskabsmaleriet taler tydeligt til det sanselige. Landskabsmaleriet er ikke mindst i en abstrakt form et billede, vi hver især kan koble til vores personligt indsamlede, opbevarede billeddannelse bagest i hovedet i den biologiske harddisk. Landskabsmaleriet er i dag i højere grad end nogensinde et sindbillede. Et billede med appel til vor forestillingsevne mere end spørgsmål til en eksakt viden om Guds fri naturs reale udseende.

Derimod er bylandskabet inden for maleriets område især dyrket i hyper-realismen med både

neo-symbolistiske og neo-surrealistiske toner. Fotografiet bærer som ny fremadstormende medie en stor skyld i genopdagelsen af bylandskabet og den menneskelige figur i en eller anden form for landskab.

I fremstillingen af bylandskabet males der traditionelt i højformat (målet på højden er større end breddens), fordi det pulserende byliv oftest anskues som gadeliv og derfor ikke betragtes i panorama, men som en tiltning. I landskabsmaleriet er det bredformatet, der traditionelt benyttes, for her skal de store vidder anskues og derfor panoreres.

Der er selvfølgelig aldrig regler uden undtagelse. Et lokalt eksempel herpå er at male marsken. I en malerisk fremstilling bliver den høje marskhimmel ganske enkelt for lav i en for bred panorering og kræver en grad af tiltning.

I forlængelse af dette er det karakteristisk for Jeppe Madsen-Ohlsen, at han langt overvejende maler bylandskabet på landskabets præmisser. Men han opbygger symbolske og surreale effekter gennem en kobling af særegenskaberne i landskabets og bylandskabet regelbundne fremstilling.

Jeppe Madsen-Ohlsen adskiller sig i denne sammenhæng fra sine samtidige, men er i vor tid et interessant eksempel på, hvordan det landskabelige og bylandskabelige fusioneres.

Selv udtaler Jeppe Madsen-Ohlsen, at han først og fremmest maler bylandskabet i sin arkitektur og sit byplan⁽³⁾. Derefter, og først da, tager han stilling til menneskefigurerne og fjører dem til.

Som eksempler skal her ses nærmere på fire malerier. Det drejer sig om to versioner af Jeppe Madsen-Ohlsens skildring af det ældste hus i Christiansfeld, samt et dags- og aftenbillede fra byen.

”Ved det ældste hus i Christiansfeld”⁽⁴⁾

Husene er i den karakteristiske enkle, klassiske arkitektur. De er et sandt billede på kobling af den stille storhed og den ædle jævnhed.

I denne version af det ældste hus i Christiansfeld er himlen over byen grå og tyngende. Men i det fjerne, bort fra byen, er der lyst og let. Der er lyst i gaden længst væk i billedet. Men her,

hvorfra vi som betragtere ser på gadelivet, er der mørkt. Bag plankeværket i gården til det ældste hus er der lyst, men mørkt herude på gaden.

Selv om der er mørkt over stedet, hvorfra vi som betragtere ser, er der lyst bag os, og det kan vi se på gavlen i det ældste hus og på facaden i huset i baggrunden. Med andre ord, lyset kommer fra alle vinkler, men det lykkes Madsen-Ohlsen at skildre vejret mørkt lige hér, hvor han som maler og vi som betragtere befinder os.

Der er mørkt i husene. Der er ingen form for dekoration eller udsmykning. Der er ingen synlighed af liv bag ruderne. Vinduerne ser ud som en sort/hvid illustration malet på en blanding i muren.

Denne rene kultur og himlens rene natur forbindes ved hjælp af to træer, ét for hvert hus. Træerne er popler, hvis spæde grene stritter af jævnlig styning. Farverne samler sig i det tertiære område, jordfarver, der har en undtagelse i den lyse himmel i det fjerne.

Menneskene er uden ansigter. Kvinderne i forgrunden har intet i hænderne og bøjer hovederne. De bærer tilsyneladende hermhuterordenens dragter. Kvinden og manden i baggrunden har henholdsvis en kurv på armen og en spadserestok i hånden. Kvinden med kurven udgør klædningsmæssigt en særlig undtagelse. Hun bærer blå forklæde og rød trøje. Altså klædt i det religiøse maleris henholdsvis himmelske og jordiske farver.

Billedet er dynamisk spændt op med lys og mørk, sort og hvid. Den stille arkitektur er dramatiseret således, at vinduer for eksempel er øjne der opmærksomt følger det menneskelige scenari og det nært forestående klimaks, hvor mennesker mødes.

Hvad vil der ske, når de to kvinder i maleriets mørke felt mødes på fortovet lige foran os. Vil kvinden ved fortovskanten for længst være ovre på den anden side gaden. Eller er hun i stedet afventende for at tale med kvinden på vej hen ad fortovet?

Hvad vil der ske, når manden med stokken og kvinden i rødt og blå mødes i lyset. Vil han løfte på låget og fortsætte? Vil de måske indlede en passiar?

Det er hvad man kan gisne om, hvis man

inddrager den suggestive magi som er til stede i Madsen-Ohlsens værk, men fakta, når man med realismen i behold holder fast i dét øjet ser, er, at her er kommunikation ikke noget, man taler om.

"Hjem efter aftengudstjenesten" (5)

"Hjem fra aftengudstjeneste" (5)

Himlen er mørk over byen og rødmer svagt godnat ude i vest. Det kaster et skarpt lys på bygningen til højre og understreger modsætningen til kirken foran os. Der er så mørkt ved jorden at det kan være vanskeligt at skelne det totale omrids af søstre, der går aftentur efter gudstjenesten. Deres sort/hvide dragter er i en påfaldende overensstemmelse med vinduernes sort/hvide maske. En enkelt kvinde anes ved en dør og giver et svagt billede af en form for kommunikation mellem hus og menneske.

Der er en nærmest hørbar tysthed og en lettere maniskhed.

Søstre holder fri fra søsterordenens kollektivtetsbud og har byrummet som et frirum til adspredelse og genopladning.

Som kvindeskikkelserne associerer til vinduerne, er de få mænd på pladsen i samklang med træerne. De stynede træer på pladsen er næsten ikke til at skelne fra mørket. Kun træet yderst til højre bliver til silhuet og toppen rager op i himmelrummet som en knuget nærmest truende hånd.

"Efter gudstjenesten" (6)

Dette maleri viser i sit motiv en ganske anderledes lethed. I modsætning til forrige eksempel er der her nærmest lyd til underlægning. Det er overvejende mænd som ses på billedet og der er gang i stokken og fodtrinnene på brostenene, og de korte, indforståede kommentarer går som ping-pong over gaden. Kvinderne holder sig omkring pladsens plæne, som kranses af træer, der endnu ikke er stynede.

Træernes strittende grenskud danner et nærmest surrealt billede af et træ, der har fået sin krone gravet ned i jorden og har sit rodnets strittende som oprakte arme mod himlen i en gestus, der er i stærk modsætning til kirkespiret. I spiret samles alle linier i en sylespids formulere ret linie, der rækker entydigt mod uendeligheden. I træernes krone, den omvendte rod, er kaos enerådende og sender sin frustration i alle retninger.

"Det første hus i Christiansfeld" (7)

Her er et typisk bylandskabsformat. Der tiltes svagt og understreges, at himlen er lys. Denne version af det ældste hus i Christiansfeld viser tydelig det danske hus' proportionering med to femtedel højde fra plan til tagrende og tre femtedele fra tagrende til tagryg. Soklen er lidt for høj for traditionen, men Bedre Byggeskik må være tilfreds. Det er det traditionsrige danske landhus i forædlet skikkelse og indsat i byens billede. I baggrunden er det klassiske borgerhus, som stille udgave af bypalæet og det landlige adelshus.

En tydeliggørelse af trappen til det ældste hus gør livet bag murene tilnærmende. Ud for trappen i billedets skyggefelt mødes en herrnhutersøster i passiar med kvinden med kurven på armen, klædt i rød bluse og blå forklæde.

Her er det klimaks, som blot er i præ-stadie i første billedeksempel.

To mennesker af modsætning mødes. To kvinder. Den ene kvinde tilhører en orden, der er indpasselig i gadebilledets arkitektoniske og byplanmæssige strenghed. Den anden kvinde er gennem sin brune kjole, spånkurven og sin hovedbeklædning koloristisk i samklang med

"Efter gudstjenesten" (6)

byens farve. Hun indordner sig et fællesskab, når hun begiver sig ud i byrummet, men lever sit individuelle liv bag vinduernes ensartede maske. I modsætning til herrnhutersøsteren som indordner sig i herrnhuterordenens regler bag søstrenes fællesskab mure, men oplever sin individualitet undervejs i byrummet. Herrnhutersøsteren er sort/hvid og repræsenterer evigheden. Kvinden med rød bluse og blå forklæde er billedet på det jordiske og himmelske.

"Det første hus i Christiansfeld" (7)

Manden med hat og stok vandrer frem i lyset. Men man ser, at han bærer den blindes armbind. Han vandrer ud af billedet i en retning, som billedkompositorisk forhindrer den virkning maleriets bylandskabelige tiltning ellers forsøger. Vi forbliver dermed alligevel ved jorden i en landskabelig skildring af mennesket i byen. Billedets vigtigste effekt er de to kvinders symbolske møde i udfordrende nærhed af trappen til det første hus i Christiansfeld.

Noter:

- (1) Her tænkes eksempelvis på Paul Gauguin og hans værker skabt blandt andre på Tahiti.
- (2) Her tænkes på for eksempel en maler som Gustave Caillebotte's skildringer af bylivet i Paris.
- (3) Nina Damsgaard: "Albert og Jeppe - erindringsmalere". Vejle Kunstmuseum, 2001, side 15
- (4) Jeppe Madsen-Ohlsen: "Ved det ældste hus i Christiansfeld".olie på lærred, u.å. 32 x 38 cm. Sønderjyllands Kunstmuseum, Tønder.
- (5) Jeppe Madsen-Ohlsen: "Hjem fra aften-gudstjeneste". (Herrnhutersøstrene går aftentur).olie på lærred, 1935. 54x50 cm. Sønderjyllands Kunstmuseum, Tønder.
- (6) Jeppe Madsen-Ohlsen: "Efter gudstjenesten".olie på lærred, 1938. 68,5x80,5 cm. Kunstmuseet Brundlund Slot, Aabenraa
- (7) Jeppe Madsen-Ohlsen: "Det første hus i Christiansfeld".olie på lærred, u.å. 47,5x37 cm Chr. Panbos samling.

Ole Jul, f. 1948. Oprindelig uddannet håndværker; siden 1994 mag. art. i kunsthistorie; 1994-96 museumsinspektør ved Sønderjyllands Kunstmuseum i Tønder, 1996-97 ved Nordjyllands Kunstmuseum i Aalborg; 1997-2001 medejer af Galerie Andersen & Jul i Aalborg; siden 2001 museumsinspektør ved Sønderjyllands Kunstmuseum i Tønder.

(Syd)Slesvigske Spørgsmålstegn

Af Anders Ølgaard

Artiklen tager udgangspunkt i Anders Ølgaards indlæg i PLUK, der udgives af Institut for Grænseregionsforskning (nr. 1, 2001). Dele af dette indlæg er i artiklen udbygget vedr. sprogets betydning for den danske identitet. Hovedsigtet med artiklen er at rejse spørgsmålet, om den danske offentlighed har et billede af udviklingen for danskheden syd for grænsen, som må karakteriseres som et skønmaleri.

Indledning

Når Almanakken for 2002 udkommer, er vi måske midt i en valgkamp, eller også er valget allerede afholdt og dets resultat kendt, herunder om Søren Krarup er blevet medlem af folketinget for Dansk Folkeparti. Ideen om, at han som den eneste forud for valget skulle have lejlighed til at illustrere sin fortolkning af begrebet "danskhed" ved en udstilling på Sønderborg Slot er dog i al sin absurditet næppe glemt.

Hvad "danskhed" indebærer er jo et politisk spørgsmål, som ingen enkeltperson - han/hun være sig "ekspert" eller "tænkner" - kan give noget definitivt svar på. Havde man bedt andre politikere som f.eks. Kresten Philipsen eller Karl Otto Meyer lave en tilsvarende udstilling, var resultatet givetvis blevet forskelligt (og tre successive udstillinger, tilrettelagt af disse tre personer om emnet, ville sikkert kunne give anledning til en frugtbar debat). Men ingen af dem ville kunne gøre krav på at præsentere den fulde sandhed.

Det kan være på sin plads at understrege dette i en tid, hvor modstanderne af EU, som jo fik rygvind ved ØMU afstemningen i 2000, somme tider giver det udseende af, at de har monopol på Dannebrog og højskolesangbogen. Efter min mening er dansk kultur, dansk historie og dansk sprog (herunder Dannebrog og højskolesangbogen) centrale elementer ved en indkreds-

Anders Ølgaard

ning af begrebet dansk identitet. Disse elementer er endnu mere centrale for os, der er tilhængere af EU og som erkender, at verden er blevet mindre, og at globalisering er uundgåelig. En sådan grundholdning indebærer en balancegang: at være åbne over for internationalt samarbejde samtidig med, at vi fastholder vores danskhed. Det er et mere realistisk, men også mere kompliceret ståsted end at isolere sig som pusling-landet, der står uden for banen og hygger sig i smug.

Hvordan indkredser vi "dansk identitet"?

Et godt eksempel på et element i dansk kultur blev fremhævet af Kurt Fromberg ved afslutningen af arbejdet med Den Store Danske Encyklopædi, som han var en af de vigtigste initiativtagere til. I et interview i Weekendavisen fortalte han, at man havde diskuteret ideen i Gyldendals bestyrelse, hvor "den meget lærde professor Gomard sagde, at han ikke kunne forstå, hvorfor vi ikke bare kunne oversætte den glimrende Larousse eller den britiske encyklopædi. Men det kan man ikke, sagde jeg, for det er fantastisk vigtigt, at man anskuer verden fra det sted, hvor man er født, med danske briller og med rod i dansk viden".

Det er almindeligt accepteret, at hver genera-

tion af danske historikere må skrive sin egen, ny Danmarkshistorie, ligesom tyske historikere må skrive deres. Når begge parter på denne måde har skabt hver sit fundament, kan det være både interessant og nyttigt at foretage grænseoverskridende sammenligninger. Vi er alle taknemlige over, at Johan Peter Noack fik fuldført sine afhandlinger om det danske mindretal i Sydslesvig fra 1920 til 1955. Hvad det tyske mindretal nord for grænsen angår, "savnes der dog en samlet fremstilling af hele perioden 1933-45", for nu at citere fra et afsnit om "Fremtidig forskning" i en af de seneste bøger fra Institut for Grænseregionsforskning. Vi håber alle, at Henrik Becker-Christensen snart vil kunne afse tid til at løse denne opgave; realiteten er jo, at ingen andre vil vove at gå om bord i projektet uden at have ham ved hånden.

I mine kommentarer til det grænseoverskridende samarbejde hen over den dansk-tyske grænse har jeg - der nok er lidt af en gammel Jeronimus - sat nogle tankestreger. Det er jo normalt, at internationale konferencer afholdes på et internationalt sprog. Men det må skabe problemer m.h.t. emnevalg og kilder mv., at de tyske deltagere sikkert ikke altid behersker dansk særlig godt. Det må man nok leve med, og der er allerede taget prisværdige initiativer med henblik på at løse dette problem gennem udgivelse af kildemateriale, præsenteret på begge sprog.

Noget mere principielt er spørgsmålet om publiceringssprog. Efter min mening er det afgørende vigtigt, at når resultaterne af det grænseoverskridende samarbejde fremlægges, må det ske i form af publikationer, udgivet på begge sprog; også her kan man heldigvis notere fremskridt.

Når det er vigtigt at fremhæve kravet om publicering på begge sprog, er det ikke mindst med henblik på signalværdien for alle mulige andre former for grænseoverskridende samarbejde i sprogligt vanskelige miljøer, set fra et dansk synspunkt. Denne signalværdi har jeg ikke mindst hørt fremhævet af danske højskolekredse.

For at sige det ligeud: Risikoen i forbindelse med det dansk/tyske grænseoverskridende sam-

arbejde foreligger, set fra et dansk synspunkt, især hvis det bidrager til, at det danske sprog i Sydslesvig trænges tilbage. Som et minimum må det ud fra dette synspunkt efter min mening kræves, at skriftligt materiale i forbindelse med alle former for grænseoverskridende samarbejde foreligger på både tysk og dansk, hvis skriftligt materiale er fornødent. Kan dette af en eller anden grund ikke lade sig gøre på et bestemt område, må man hellere lægge det grænseoverskridende samarbejde på det pågældende område i mølposen i afventen af bedre tider.

Slesvig/Sønderjylland?

Skal vi til at bruge betegnelsen Nordslesvig om det område, jeg hidtil normalt har betegnet som Sønderjylland? Når det kan være værdt at ofre nogle linier på dette spørgsmål hænger det sammen med, at det efter min mening er velegnet til at illustrere spørgsmålet om forskelle i sprogbrugen hos danskere og tyskere. Jeg skriver kun som amatør; spørgsmålet er bl.a. belyst i Lars N. Henningsen og Hans Schultz Hansens artikel i Sønderjyske årbøger 1997.

Som jeg har opfattet sagen, er forklaringen på oprindelsen til den forskellige sprogbrug simpel: Var man dansksindet, sagde man Sønderjylland; var man tysksindet, sagde man Nordslesvig. Det er der jo ikke noget mystisk ved. Dansksindede ville, ikke mindst før 1920, understrege deres tilknytning til Jylland (Danmark) ved at sige Sønderjylland, mens tysksindede på samme måde sagde Slesvig for at understrege deres tilknytning sydpå.

Som jeg læser artiklen fra 1997, blev benævnelsen Sønderjylland bevidst brugt fra dansk side efter 1864, i stigende grad efterhånden som den danske nationale kamp blev organiseret. Og navnets "folkelige popularitet blev for alvor cementeret, da det blev forbudt af de preussiske domstole" i 1895. Efter Genforeningen blev mange nationale foreninger da også omdøbt fra "Nordslesvigsk" til "Sønderjydsk", som det f.eks. fremgår af omslaget på Skoleforeningens Almanak. Og siden da har dansksindede talt om Sønderjylland, hvor tysksindede har talt om Nordslesvig.

Imidlertid har vi danske et logisk problem:

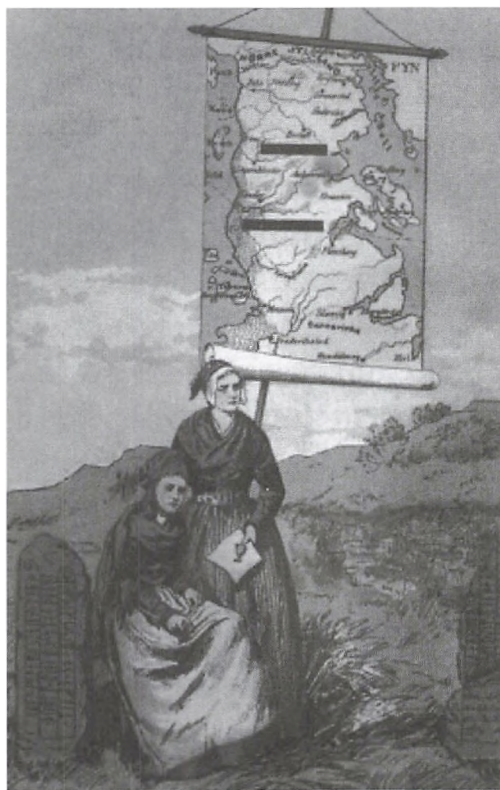
Hvor langt sydpå går "Sønderjylland"? Vi taler jo om "Sydslesvig". Troels Fink huggede som bekendt den gordiske knude over ved at navngive sit trebindsværk: "Da Sønderjylland blev delt". Men holder man kategorisk fast på denne sprogbrug, hvad skal vi danskere så kalde Sydslesvig? "Syd-Sønderjylland"?

Min egen konklusion er, at eksperter jo - heldigvis - ikke kan påtvinge befolkningen en bestemt sprogbrug (eller kommasætning). Eksperter kan mene, at det er ukorrekt at bruge ordet "Sønderjylland" på den måde, som næsten alle danske gør; men hvordan vi bruger sproget bestemmer eksperterne ikke. Det er kun naturligt, at tysksindede føler sig som nordslesvigere, mens danskere føler sig som sønderjyder, selv om de har det samme geografiske område i tankerne.

Er det danske sprog et nødvendigt led i "danskheden"?

Efter min mening er der ikke noget i vejen for, at medlemmer af det tyske mindretal i Nordslesvig kan føle sig som tyskere, mens medlemmer af det danske mindretal syd for grænsen kan føle sig som danskere. Herved forstår jeg disse begreber som udtryk for, at man føler sig knyttet til det tyske, hhv. danske *folk*, jf. f.eks. Niels Højlands bog sidste efterår om "Det evindelige forbehold", hvor han side 38ff slår et slag for at (gen)indføre begreberne folk og folkelig, jf. Grundtvigs vers: "Til et folk de alle høre, som sig regne selv dertil; har for modersmålet øre, har for fædrelandet ild....." (Højskolesangbogen nr. 459).

Hermed er jeg naturligvis allerede på vej til at have taget stilling i en politisk debat. Efter min opfattelse er en høj prioritering af det danske

Bagsiden af første årgang af Sprogforeningens Almanak 1894 viser en kampberedt Mor Danmark med kortet over Sønderjylland. Navnet "Sønderjylland" blev forbudt af de tyske myndigheder, og fra 1896 til 1914 var navnet "Sønderjylland" overstreget og Mor Danmark erstattet af "De sønderjyske Piger" med resignerede blikke. Endnu i dag kan betegnelserne Sønderjylland og Slesvig give anledning til diskussion.

sprog på strategiske områder central for, at man kan tale om det sydslesvigske mindretal som en del af det danske folk. Jeg tænker her på områder som skriftlige indslag i det grænseoverskridende samarbejde, jf. argumentationen herom ovenfor, men jeg tænker naturligvis først og fremmest på den danske skole i Sydslesvig som garant for, at i hvert fald eleverne lærer dansk.

Behersker man ikke det danske sprog (nogenlunde), er ens muligheder for at sætte sig ind i dansk kultur, dansk historie etc. naturligvis begrænsede (og når jeg altid nævner højskolesangbogen i denne sammenhæng, er det fordi fællessang efter en sangbog er et fortræffeligt redskab til at forbedre sin evne til at anvende et sprog, man måske ikke føler sig alt for sikker i). Jeg overså heller ikke Karl Otto Meyers understregning i sidste års Almanak om, at "et nationalt mindretals medlemmer må være tvesprogede". Det danske mindretal syd for grænsen må altså (også) kunne dansk.

Uden at prøve at sammenfatte denne debat hører det med i billedet, at der jo ikke er enighed om de ovenfor skitserede synspunkter. Et stykke tid før sin død, men efter at han var blevet generalkonsul i Flensborg, holdt H. P. Clausen et foredrag (uden presse), hvor han fremstillede udviklingen syd for grænsen i et rosenrødt lys, ikke mindst på baggrund af udviklingen i de danske stemmetal. Under den efterfølgende debat mindede jeg om, at SSW jo fører sine valgkampe udelukkende på tysk og tilføjede, at jeg ved en bedømmelse af danskhedens stilling syd for grænsen savnede en beskrivelse og vurdering af stillingen m.h.t. dansk sprog etc. HPCs svar var kort og kontant: "Det er irrelevant!".

At dette synspunkt har stor (og stigende?) tilslutning fik jeg en fornemmelse af ved at læse Lars N. Henningsens indlæg i Sønderjysk Almanak 2001. Sammenholder man det med Karl Otto Meyers, jf. ovenfor, tegner der sig to helt forskellige vurderinger af det danske sprogs betydning og dets aktuelle stilling syd for grænsen. De bør suppleres med indholdet af Karen Margrethe Pedersens tobindsværk om det danske sprog i Sydslesvig, der udkom sidste år. Som jeg læser det, tales dansk som hjemme-

sprog syd for grænsen næsten kun i hjem med mindst én dansk funktionær (ved dette begreb forstår man i Sydslesvig tilsyneladende ikke blot personer i administrative stillinger, men alle, der - finansieret af tilskud udefra - betjener det danske mindretal som lærere, præster etc., altså ud fra mine ovenfor skitserede synspunkter centrale personer med henblik på at fastholde danskheden).

Henvisningsskilte på dansk til danske institutioner i Sydslesvig sat op på et officielt tysk skilt med vejnavn og busstop.

Foto: Karen Margrethe Pedersen.

Ifølge LNHs undersøgelse, se Almanakken 2001, især side 80, lever (mange af) de danske funktionærer imidlertid i deres "egen, afgrænsede danske verden", altså i "en dansk ghetto". Når de har nogle fridage, "starter de den store Mercedes" og kører nord for grænsen, hvor "deres rigtige verden ligger". Mon de pågældende vil påskønne denne karakteristisk? Her har vi altså endelig en gruppe med mange pendlere, et fænomen der ellers kun har begrænset udbredelse tværs over den dansk-tyske grænse.

Måske er vandene ved at dele sig mht. grundholdningen til, hvad man skal forstå ved "danskhed". På den ene side har vi den "klassiske" (gammeldags?) holdning, der betragter fortrolighed med det danske sprog som en nødvendig forudsætning for at kunne tilegne sig dansk kultur, historie osv.; den har jeg hidtil

tilsluttet jeg mig. Det indebærer bl.a., at tilstedeværelsen af de ovenfor omtalte danskstalende funktionærer må have høj prioritet.

Er vi allerede ved at rømme det sproglige Dannevirke?

På den anden side er der den "moderne" holdning. Her er man enige i, at det danske sprog i *principper* må spille en central rolle, men har vel nærmest den vurdering, at det sproglige slag i *praksis* på en række områder allerede er ved at være tabt - at vi således har måttet rømme det sproglige Dannevirke når det gælder anvendelsen af det danske sprog i hverdagen, mand og mand imellem. Det danske sprogs placering bliver kun fastholdt i de danske institutioner, bemandet med danske funktionærer. Og her gælder det endda, at man taler dansk i skoletimerne, men tysk i frikvartererne.

Ifølge den "moderne" holdning skal man dog ikke blive alt for fortvivlet herover. Danskheden er nemlig ikke først og fremmest knyttet til sprogligt-nationale forhold, men derimod til samfundspolitiske holdninger, som karakteriserer det danske sindelag, måske bl.a. den såkaldte "danske velfærdsmodel", som man somme tider taler om. Mon ikke det var sådanne overvejelser, HPC havde i baghovedet, da han svarede mig som han gjorde?

Det er let at se, at denne debat indeholder masser af sprængstof. Der bør også sættes en tyk streg under, at *svarene på disse spørgsmål først og fremmest må gives af de dansksindede sydslesvigere selv*. Men når man kun sjældent kommer til Sydslesvig, føler man et stort behov for som dansker at kunne følge med i de meningsudvekslinger, som nødvendigvis må finde sted om disse emner syd for grænsen. Det er f.eks. umuligt at forestille sig, at Karl Otto Meyer kunne være enig med H.P. Clausen i de synspunkter, som han ovenfor er refereret for at have fremsat. Hvad man som dansker nord for grænsen måske især kan være bekymret for er, at der i Danmark danner sig et billede af forholdene i Sydslesvig, som har karakter af et skønmaleri baseret på de indtryk, man får fra reportagerne i de danske medier fra de sydslesvigske årsmøder, hvor Dannebrog vajer på

festpladserne efter at være blevet ført gennem gaderne.

Hvor mange danske vælgere er der i Sydslesvig?

Det har været et gennemgående tema ovenfor, at der er mange i Danmark, som har opfattet situationen syd for grænsen som rosenrød, men at denne opfattelse måske er baseret på et skønmaleri af de faktiske forhold. Dette skønmaleri har ikke mindst været underbygget af udviklingen i de danske stemmetal ved landdagsvalgene syd for grænsen. Som det givetvis også vil fremgå af denne Almanak, er det danske stemmetal ved landdagsvalgene vokset fra 22.000 i 1983 til 28.000 i 1992, 38.000 i 1996 og hele 60.000 i 2000.

Men hvordan kan redaktionen finde på at stoppe på halvvejen og anføre disse danske stemmetal ukommenteret? De danske stemmetal har jo oversteget alle forventninger den sidste halve snes år. Og ser man på stemmetallet fra sidste år, må man spørge sig: Findes der virkelig så mange danske sydslesvigere? Svaret er givetvis: nej.

Såvidt jeg har forstået, stammer over 20.000 af stemmerne fra Holsten. De er en følge af et nyt afstemningssystem i hele det område, hvis vælgere bestemmer sammensætningen af den slesvig-holstenske Landdag. Der er således ikke tale om, at det danske mindretal har manipuleret for at få flere stemmer; de er blevet dem påtvunget - hvis jeg er korrekt informeret. Men hvorfor har Sønderjysk Almanak ikke allerede haft en rutinemæssig redegørelse herfor? - I øvrigt var stemmetallene i de områder, hvor det danske mindretal traditionelt står stærkt, vist ikke noget at prale af.

Når det er vigtigt at undgå et skønmaleri m.h.t. de danske stemmetal, skyldes det ikke mindst, at hvis SSW i stigende grad betragtes som et regionalt parti snarere end som et nationalt mindretalsparti, må man forudse, at de danske stemmetal i fremtiden vil kunne svinge voldsomt, også nedad. Tilknytningen til danskheden vil nemlig i så fald næppe vise den stabilitet, som normalt karakteriserer nationale mindretal. Hvis der ved kommende valg skulle

vise sig sådanne faldende stemmetal, er det vigtigt at det ikke fører til en overdreven pessimisme.

Sammenfatning

Hovedsiget med denne artikel har været at rejse spørgsmålet: Har den danske offentlighed et billede af udviklingen syd for grænsen, der må karakteriseres som et skønmaleri? Svaret kender jeg ikke, men jeg har prøvet at antyde, at efter på det seneste at have beskæftiget mig en del med disse forhold - og her tænker jeg ikke mindst på de tre centrale S'er: Sprog, Skole og Stemmer - har jeg fået det indtryk, at svaret er bekræftende: Der er ofte tale om et skønmaleri. Skulle andre, der er mere kyndige, have en anden vurdering, skal jeg naturligvis med glæde ændre min.

Herudover kun tre afsluttende bemærkninger: For det første er det værd at gentage, at mine bemærkninger ikke har haft til hensigt at belære mindretallet om noget som helst. Som ovenfor fremhævet med kursiv er det de danske sydslesvigere selv, der må fastlægge deres nationalpolitiske strategi. Som Poul Nyrup Rasmussen skal have udtrykt det: "Så længe I holder fast ved os, holder vi fast ved jer!"

For det andet kan der imidlertid være grund til at minde om, at i det omfang diskussionen kommer til at inddrage begrebet "dansk identitet", jf. artiklens indledning, så kan man som dansk ikke isolere spørgsmål om danskheden i Sydslesvig fra andre problemer, som også har tilknytning til det vanskeligt håndterbare identitetsbegreb. Det gælder ikke alene vort forhold til EU, men også f.eks. holdningen til vore flygtninge og indvandrere. Disse sammenhænge er vi ofte tilbøjelige til at overse.

Endelig, for det tredje, har jeg draget min helt personlige konklusion af de i det foregående refererede betragtninger. En række forhold peger som nævnt i retning af, at danskheden syd for grænsen er svagt vigende, når man kigger nøjere efter. Men det bør mindst af alt føre til konklusioner om, at nu er den danske nationale identitet i Danmark truet. Tværtimod har udviklingen for det tyske mindretal i (lad mig være imødekommende og sige) Nordslesvig jo

været en kamp "op ad bakke". Mange danske tror tilsyneladende, at det danske mindretal i Sydslesvig klarer sig meget bedre end det tyske i Nordslesvig, men er det korrekt? Mon ikke der er mange flere lighedspunkter mellem tendenserne for de to mindretal, end man ofte fra dansk side vil være ved. De to mindretal er sikkert i højere grad, end mange er opmærksom på, i samme båd. Og det er vel "i grunden ikke så galt", for nu at slutte med at citere H.C. Andersen.

Anders Ølgaard, født i Aabenraa i 1926. Voksede op i sin fødeby, som han siden har søgt at bevare tilknytningen til. Han var til sin pensionering professor i økonomi ved Københavns Universitet og har bl.a. været formand for de såkaldte "økonomiske vismænd". Han har også skrevet om nationale identitetsproblemer bl.a. i Malaysia og på Færøerne; begge disse områder har han haft arbejdsmæssig tilknytning til.

Æ linke ben

Af Sigfred Andresen

S idst dav fåtohl Heine Post om, vunjt det vå gavn Pavl å Frederikus fra Lyhm i æ ahstemningstid i 1920. Æ haj aljle høe om det før, men Heine vå vejset op i Lyhm, så det ska nok væh richte, hva han fåtæll.

”Jo”, sø han, ”Pavl å Frederikus haj beghe stråghen torr øve i Jarlund Moos, å da æ torr vå tør, skuld de ha dem hjem. Det vå dæh æmell æ høkøern å æ kvorn, så det vå i den varm tid.

De svedt å blev tør i æ hals - å da di haj lång vej hjem, ladt di æ hæhst fåh et pust i æ gimmelfahrt åh Nyskovkro ve Hannes Kromand. Frederikus vå kommen først å såt no å fik sæ et kohl glas øl. Det gøe godt. Han såt sorn, te han kunj se ue a æ vinjde å hen æmoe æ dør.

”Fadammi nohn gång te, dæh komme Pavl, den lée karl!”

Frederikus kom sneje i æ ben å såt sæ øve ve den anjnen si ah æ boe. så han såt mæ æ ryg te æ dør. Han vihl injt sitt å se åh Pavl.

Pavl å han vå nafer å vå oltins kommen godt ue a't mæ ænahn. Di vå i skatklub sammel, men en avten vå di kommen te å snak politik å vå blevn richte keddavte. Frederikus vå blevn ve sit, han vihl stimm tysk, å Pavl vå stejl å snakket få å stimm dansk. Di haj rejstet ænahn mæ poletik den avten - å no snakket di injt mæ ænahn mée.

Da Pavl kom injd i æ skænkjørnsk, vidst han natyrle te Frederikus såt dæh, men han gøe, som vinjne han slenjt såh ham.

”Dav - Hannes! Hæ do en kohl øl te mæ?”

”Natyrlø da, Pavl! - Det æ nave køhn torr, do hæ åh din vuhn.”

”Ågh ja, Hannes, det hæ do ret i, men di skuld jo å gern væh god æ jåh, så vi kanj få hejtset godt op unjne de hæh prøjsere.”

”Nå, minn do, te do ska brugh dem te det?”

”Hannes - en øl å en snaps te mæ!”

Det vå Frederikus, dæh ladt sæ høe.

”Såh do det lille las torr Pavl hæ mæ hjem,

men sorn nave mave dansk krikke kanj jo ånjt træk mée!”

”Hannes - en øl te mæ! - Ja, det æ richte skidt få di hæh modern prøjsere, di kanj injt gång tysk, men må kuns snak jysk.”

Hannes Kromand haj det slenjt nehmt mæ di to gammel venne, men han måt jo se å kom godt astej mæ dem, så han lirket lidt mæ't. Han vihl jo injt gern kom te å fânærm nave a dem. Ve det hele fik di nok lidt mée å drik, som di enle vihl.

Frederikus vihl gern køe vihr, men skuld fåbi Pavl, vinjne han vihl ue a æ dør. Han såt å blev mée å mée gal, men så stav han op å gik. Pavl haj stråht æ ben lånjt ue fra æ boe å da Frederikus gik fåbi, kunj han injt la væh, han sparket Pavl øve æ skinneben mæ den linke træhsk.

Tegning: Kim Olesen

Pavl skregh åp.

”Din fadamte Prøjse! - Men vinjt kun, do ska nok få din straf!”

Frederikus køe mæ sving i æ pisk fra æ kro, å lidt ætte fik Pavl å gång i sin vallyghe. Da han

vå kommen et godt styk nærh Lyhm, lø han mærk te, te dæh lø torr åh æ skasé, å da han svinget te synjne åh den an si a æ pold, opdavet han Frederikuses vuhn i æ grav. Æ torr lø lånjt øve åh æ aghe å æ hæhst vå ræhnj, di vå nok bræhnj ægimmel å ræhnj låsk.

Han holdt an. Da høe han nave, dæh klavet sæ, å sprung ah æ vuhn. Det vå Frederikus, dæh lø å jammert.

”Æ troe, te æ hæ brækket æ ben. - Æ hæhst ræhnj låsk å æ kom te å ligh unjne æ vuhn.”

Pavl brummet lidt, men fik så nave svift om æ ben å fik Frederikus te lighen ovenåh æ torr. Så køe di ætte hjemmen. Frederikus lø å støhn å Pavl kégh ligh ue øve æ hæhst.

Da di haj køe lidt, væhnj Pavl sæ åh jet gång om å sø: ”Dæh kanj do sjell se, Frederikus. Do sparket mæ mæ dit linke ben, å no æ det brækket. Do fik din straf få å spark te jen, dæh æ dansk.”

Politik - en nødvendighed

Af Rolf Lehfeldt

Rolf Lehfeldt skriver om sin politiske interesse og om arbejdet i den danske byrådsgruppe i Flensborg, som han var medlem af fra 1978 til 1996.

Politik er skæbne (Napoleon I til Goethe). Med tavshed skal du drive politik (Shakespeare i "Henry V").

En politiker bør altid overdrive lidt, ellers er der ingen der hører på ham (Hugh Gaitskell).

Politik er ikke nogen videnskab man kan lære; den er en kunst, og hvem der ikke behersker den, holder sig bedre borte fra den (Bismarck).

Sådan kunne man sikkert sige endnu meget om politik. Politik prøver på at finde bærbare kompromiser mellem forskellige anskuelser og søge udligning mellem til dels modsatte interesser. Politik er en nødvendighed for ethvert samfunds funktion og ikke mindst for et nationalt mindretal, der gennem sit politiske virke manifesterer sine specielle interesser i flertallets bevidsthed.

Danskerne i Sønderjylland har erkendt denne nødvendighed og sørget for, at de under skiftende samfundsmæssige forhold har søgt repræsentation i de til enhver tid forhåndenværende institutioner.

Hvordan kom jeg så ind i det politiske arbejde?

Interessen vakte tidligt. I "de vilde år" efter 1945 tog Bøgh Andersen mig med ud til de valgforsamlinger, hvor han optrådte som taler. Det var stærke indtryk man tog med sig hjem fra disse møder, der helt og holdent stod i tegnet af datidens dansk-tyske konfrontation. Enkelte gange kom han slet ikke til orde for hujen og skrigen og vi kunne også opleve, at der blev kastet sten efter hans lille DKW, når vi kørte ud af landsbyen.

Den britiske militærregering var ikke særligt

Rolf Lehfeldt

imødekomme over for den vågnende danskhed i Sydslesvig, så man følte sig ret så dårligt behandlet, hvad der en overgang førte til, at vi dupligerede illegale tryksager og klistrede ditto plakater.

I 1948 fik man så lov til at udgive en tysk-sproget avis, "Südschleswigsche Heimatzeitung", der i den første tid blev trykt i Husum. Bladets første chefredaktør, dr. Hans Peter Jacobsen, var en god ven af min familie, så jeg fik lov til at bidrage med nogle artikler og lejlighedsvis også satiriske digte om politiske forhold.

Alt dette var interessant og tilligemed spændende for et ungt menneske, der efter krigen - som så mange andre i Sydslesvig - søgte at indleve sig i sit selvvalgte ståsted i dansk kultur og væremåde. Studietiden i København og München uddybede min politiske interesse. I Danmark var Sydslesvig-spørgsmålet et brisant emne, så man kom i kontakt med mange politikere og interesserede kredse. Var der valg hjemme i Sydslesvig, kørte vi studerende i bus hjem for at afgive vore stemmer på de danske kandidater.

I München var jeg på nært hold ved opbyggelsen af det ny tyske demokrati. Det regionale Bayernpartei havde tilmed i Föderalistische Union et vist samarbejde med det danske

medlem af forbundsagen, Hermann Clausen.

Da jeg i 1954 var hjemme igen som handelskonsulent, blev det først og fremmest økonomiske og erhvervspolitiske forhold, der blev mit arbejdsområde. Som medlem af SSW blev jeg opstillet som kandidat til byrådsvalgene. På grund af mit omfangsrige virke bad jeg dog altid om en plads langt nede på listen vel vidende, at et byrådsarbejde ville kræve en masse tid.

Fra 1966 til 1978 sad jeg dog som kommitteret i byens bygge- hhv. kulturudvalg. I 1978 blev jeg medlem af byrådet. Efter at jeg i 1984 var blevet SSWs landssekretær, kom der for alvor skred i mit politiske virke. Jeg blev medlem af magistraten og formand for økonomiudvalget (Finanzausschuss) og 1988 den danske byrådsgruppes formand. Fra begyndelsen af 1995 til slutningen af 1996, hvor jeg endte mit politiske virke, var jeg 2. borgmester.

Det blev i alt over 30 år med tilknytning til Flensborg rådhus med utallige møder i utallige udvalg, masser af dagsordener på tonsvis af papir. Det blev til valgkampagner, taler, andra-

gender i udvalgene og byrådsalen. Ingen ved, hvor mange timer man har tilbragt ved studiet af akter og - sammen med kollegerne i den danske gruppe - ved udarbejdelsen af forslag til dagsordener med relation til alt mellem himmel og jord, hvad der måtte anses for at have interesse for byens og borgernes gavn og trivsel. Hvorved det for SSWs gruppe tilligemed kom an på at placere den danske del af byens befolkning i flertallets bevidsthed og med eftertryk at repræsentere og tilgodese denne gruppes specielle interesser og deraf følgende krav.

Vor byrådsgruppe rummede naturligvis også forskellige synspunkter, som skulle koordineres for at få et om muligt ensartet billede af dens politiske holdninger. Det lykkedes i de allerfleste tilfælde. Det lille Dannebrog, der stod på gruppeværelset, gjorde, at der aldrig har været større diskussion om vor fælles linje.

I samarbejdet med de øvrige partier oplevede man istider og tøbrud. Alligevel fornemmedes et specielt flensborgsk klima, som var vidt forskelligt fra, hvad man kunne opleve i landet

2. borgmester Rolf Lehfeldt (SSW), rådførue Silke Hinrichsen (SSW) og rådmann Strauss (SPD)
under et møde i magistraten i Flensborg.
Privat foto.

Slesvig-Holstens andre amtsfri byer, hvor de politiske kræfters polarisering tit gjorde tonen ret så skarp og uforsonlig. I Flensborg Byråd har man altid kunnet være på talefod sammen og - også efter meget hidsige debatter inde i salen - finde sammen over en øl og få en snak med kollegerne fra de tyske partier. Dette klima har så også æren for at en ualmindelig stor del af beslutningerne i byrådet har været enstemmige - et forhold som udefra ofte er blevet klandret som en slags "hellig trefoldighed på rådhuset".

Jeg har tit tænkt over, om dette mon skyldes en typisk regionalt betinget besindighed, eller om det har den manglende polarisering til årsag - for i modsætning til forholdene andetsteds er der i Flensborg jo flere politiske kræfter, hvoraf ingen alene kan opnå et flertal. Tvungen til samvirke er derfor på en måde forprogrammeret - bortset derfra at det jo er demokratiets inderste væsen at indgå kompromiser, som alle er i stand til at leve med.

Dette forhold har vist sig at være gavnligt for SSWs politik, idet vi altid har holdt os fra at

indgå koalitioner med de andre grupper. Derved bevarede man en nødvendig uafhængighed og som følge deraf større bevægelighed, når det gjaldt om at få flertallet til de dagsordener, vi fremsatte.

Og så spørger man sig naturligvis: Hvad er der blevet opnået i alle de år, man har været med i arbejdet? Hvad har været den danske gruppes specielle egne tiltag og initiativer, som kunne realiseres i denne tid?

Dem er der mange af. Der var udbygningen af fjernvarmenettet, oprettelsen af søfartsmuseet, bevaringen af byens grønne områder, styring af byens renovationsvæsen, så det undgik en affaldsinfarkt, for at nævne nogle områder hvor SSW viste et afgørende initiativ. Så var der igennem alle årene gentagne tilløb til at lige- stille byens danske institutioner med de tilsvarende tyske hhv. byens egne. Dette lykkedes omsider i 1983 ved en erklæring, der blev vedtaget enstemmigt af alle byrådets grupper, og som det grønne parti - efter at det var kommet ind i byrådet - tilsluttede sig.

*Møde i den danske byrådsgruppe i Flensborg med formanden Rolf Lehfeldt for bordenden.
Privat foto.*

Selv havde jeg nogle politiske ”kæpheste”, der optog mig særligt. Det var kampen for bevarelsen af byens sygehus - et mål som vi dog ikke kunne opnå, eftersom socialministeren i Kiel havde besluttet at tage det ud af delstatens sygehusplanlægning.

Et andet ”hjerdebarn” var den universitære uddannelse i byen. Landdagen havde besluttet at Flensborg skulle have en teknisk højskole med status som universitet - men beslutningen blev aldrig realiseret og langt om længe ophævet. Sammen med vor landdagsmand Karl Otto Meyer prøvede vi gentagne gange igen at puste liv i tanken. Resultatet var, at vi fik delstatens første private universitet, ”Nordische Universität”, der dog efter ganske få år måtte lukke portene igen, fordi landdagen ikke ville fortsætte det til driftsfasen nødvendige tilskud.

Da var det, at den danske gruppe stillede dagsordenen om, at byen skulle indbyde lederne af alle uddannelsesinstitutioner i byen og Sønderjyllands Amt med det formål at drøfte, om man kunne gøre brug af hinandens faciliteter. På dette møde blev kimen lagt til oprettelsen af den dansk-tyske studiegang - efter at Flensborgs ”Pädagogische Hochschule” var blevet ophøjet til universitet. Denne grænseoverskridende studiegang startede med ca. 30 og frekventeres i dag nok af ca. 300 studerende.

Et andet initiativ der optog mig særligt var forankringen af byens tvekulturelle status i byens hovedstatut (Hauptsatzung) som er en slags grundlov for byrådets virke. Efter at den slesvig-holstenske landsforfatnings artikel 5 på SSWs tilskyndelse var blevet udvidet, så den hjemlede ligestillingen af Sydslesvigs kulturer, syntes det os opportunt at følge efter også i den flensborgske ”grundlov”. Det lykkedes ved, at vi fik vedtaget en præambel, hvori det hedder, at ”selvforvaltningsopgaver i vor af tysk og dansk kultur prægede by skal varetages inden for et ligeberettiget partnerskab kulturerne imellem og tjene videreudviklingen af regionale forbindelser i europæisk ånd”.

Jeg anser dette for et af de vigtigste resultater, jeg politisk har været med til at opnå, betyder det dog, at de danske flensborgere så at sige har fået brev og segl på erkendelsen af, hvad der er

vokset frem af vor historie til gavn for alle byens indbyggere i dag.

I 1996 vedtoges det så at starte et mere snævert samarbejde grænseregionen imellem tværs over grænsen.

Hele denne udvikling havde ingen kunnet spå, da jeg for omtrent 50 år siden blev aktivt interesseret i politik. Det har været omskiftelige men spændende tider - fra konfrontation til Kooperation. Det gamle motto som vi som studenter gik ind for, hed ”front og bro”. Det har vist sig som en god vejviser og det gælder stadigvæk. Vi er på en god vej og det fylder mig med tilfredshed, at jeg i den danske byråds-gruppe har kunnet bidrage dertil.

Rolf Lehfeldt, f. 1928. Hele hans liv har været og er stadig en del af det sydslesvigske kulturelle og politiske liv. Fra 1966 til 1996 var han knyttet til Flensborg bys ledelse. Medlem af byrådet (SSW) 1978-96, formand for den danske byrådsgruppe 1988-96. Partisekretær for SSW 1984-96.

Frøslevlejren

- fangelejr, museum, mindesmærke, efterskole og
Foreningen af danske Eksportvogtmænd

Af Henrik Skov Kristensen

Den 2. november 2000 afholdtes på Odense Universitet en temadag om historieformidling. Her holdt lederen af Frøslevlejrens Museum, Ph.D. Henrik Skov Kristensen, en forelæsning om Frøslevlejren som nationalt mindesmærke. Baggrunden for forelæsningen var den heftige offentlige debat dels om Historiecenter Dybbøl Bankes udvidelsesplaner dels om etableringen af en såkaldt national mindepark i Frøslevlejren.

Tak for indbydelsen til at tale om Frøslevlejren. Jeg er jo blevet indkaldt som sidsteøjeblikks-reserve for Thorkild Kjærgaard og Hans-Ole Hansen, som skulle drøfte Dybbøl Banke og ikke mindst formidlingen af Dybbøl Banke.

Når det indslag ikke blev til noget, tør jeg godt antage, at det i en eller anden udstrækning skyldes, at der er gået politik i sagen. At det endnu engang har vist sig, at et nationalt mindesmærke og omgangen med det kan udvikle sig til et politisk brisant spørgsmål.

Den erfaring har jeg jævnligt måttet gøre på min post som leder af Frøslevlejrens Museum.

Dybbøl Banke er uden tvivl Danmarks nationale mindesmærke nr. 1. Men jeg vil tillade mig at indrangere Frøslevlejren umiddelbart efter. Ser man bort fra det sidste års intensive fokus på Dybbøl på grund af Historiecenterets udvidelsesplaner, vil jeg mene, at i den halve snes år, jeg har været leder af Frøslevlejrens Museum, har Frøslevlejren været mindst lige så meget i offentlighedens søgelys som Dybbøl. Og dybest set skyldes den megen fokus Frøslevlejrens status som mindesmærke.

Under alle omstændigheder ser jeg mange

Henrik Skov Kristensen

principielle paralleller mellem Dybbøl Banke og Frøslevlejren. Jeg håber derfor, at mit indlæg om Frøslevlejren giver anledning til at rejse en principiel diskussion. En diskussion som efter min mening rummer flere dimensioner: Etik, følelser og selvfølgelig også faglige overvejelser om historieformidling.

Jeg har kaldt mit indlæg for „Frøslevlejren - fangelejr, museum, mindesmærke, efterskole og Foreningen af Danske Eksportvogtmænd“. Titlen skulle gerne antyde en vis mangfoldighed, og at det ikke er uproblematisk at være historiens vogter i lejren.

Alt det skal jeg komme nærmere ind på, men først lidt bagage om Frøslevlejrens historie 1944-45.

Polizeigeefangenelager Frøslev

Det sker ikke så sjældent, at gæster i Frøslevlejrens Museum spørger: „Hvor blev fangerne mishandlet og henrettet?“ Der er endda enkelte, som spørger, hvor gaskammeret og krematoriet var.

De pågældende gæster bliver temmelig overraskede - nogle ser endda skuffede ud - når

vi må fortælle, at den slags ikke forekom i Frøslevlejren. Alene *det* fortæller, at Frøslevlejren ikke var nogen almindelig kz-lejr.

Frøslevlejrens særstatus kan grundlæggende føres tilbage til den ordning, som blev indgået mellem Danmark og Tyskland den 9. april 1940. Den betød, at tyskerne formelt set anerkendte Danmark som en selvstændig, neutral nation, som Tyskland ikke var i krig med. Derfor blev der heller ikke opbygget en tysk forvaltning i Danmark. De danske forfatningsmæssige organer kunne arbejde videre, omend med visse begrænsninger. Den danske regerings politik er blevet kendt som forhandlingspolitikken eller samarbejdspolitikken.

I sommeren 1943 voksede befolkningens modstand mod både denne politik og den tyske besættelsesmagt, og den 29. august 1943 trådte den danske regering tilbage. Vigtigt er det imidlertid, at det danske embedsværk, det såkaldte departementschefstyre, fortsatte med at fungere og således overtog regeringens rolle som forhandlingspartner i forhold til Dr. Best, den tyske rigsbefuldmægtigede i Danmark.

Et godt udtryk for de skærpede forhold i det besatte Danmark var, at tyskerne i efteråret 1943 begyndte at deportere et stigende antal danske statsborgere til tugthuse eller kz-lejre i Tyskland.

Departementschefstyret protesterede gentagne gange over for Dr. Best, men forgæves.

Under en forhandling med Dr. Best i januar 1944 foreslog direktøren i det danske udenrigsministerium, Nils Svenningsen, at der blev opført en lejr på dansk grund, hvor man kunne internere danske statsborgere. Formålet var at forhindre nye deportationer til Tyskland.

I marts 1944 accepterede Dr. Best det danske forslag. Det blev besluttet at opføre en lejr, hvor tyskerne var bygherre, medens den danske stat betalte for opførelse og drift. Fra dansk side betingede man sig, at alle hidtil deporterede danskere skulle føres tilbage til lejren, og at deportationerne til Tyskland blev indstillet. Det accepterede Dr. Best, dog med undtagelse af de danske jøder, som var blevet deporteret i oktober 1943.

Tyskerne krævede, at lejren skulle opføres

nær den dansk-tyske grænse, og et stykke hedejord ved Frøslev Plantage blev udpeget.

Den 13. august 1944 ankom de første ca. 750 fanger til *Polizeigefangenenlager Frøslev*. De kom dog ikke fra Tyskland, men fra Horserød-interneringslejren på Sjælland. Det tyske løfte om tilbageførsel af deporterede blev aldrig opfyldt.

Som den officielle tyske betegnelse *Polizeigefangenenlager Frøslev* antyder, husede Frøslevlejren det tyske sikkerhedspolitis fanger. Lejrens kommandantskab bestod af SS-personel, ganske som i en almindelig kz-lejr. Mere usædvanligt var det, at den indre lejrledelse, først og fremmest opsynet med fangerne, lå i hænderne på personel fra det tyske *Ordnungspolizei*. Hvad der imidlertid gør Frøslevlejren til noget helt specielt i europæisk sammenhæng, var den såkaldte „Danske Forvaltning i Frøslevlejren“: Tyskerne havde indvilliget i, at det danske fængselsvæsen skulle flytte med til Frøslev fra Horserød og sørge for bl.a. fangernes forplejning.

Den danske Forvaltning fik til huse lige uden for det egentlige lejrrområde - inde i selve lejren var fængselsvæsenets hovedbastion lejr-køkkenet. Og man tør roligt fastslå, at fangerne fik en både rigelig og nærende kost.

Frøslevlejren, spejlbilledet af det besatte Danmark

Ganske som i andre lejre ønskede tyskerne, at fangerne i Frøslevlejren fik et vist, begrænset selvstyre. Og terminologien kender vi kun alt for godt fra kz-lejrene: Blandt fangerne udpegede den tyske lejrkommandant en Lagerälteste, dvs. en dansk lejrleder, og i hver barak blev udpeget en barakformand. Der blev udpeget forarbejdere osv. I Frøslevlejren fremlede fangeselvstyret dog aldrig det grusomme hierarki, som vi kender fra kz-lejrene. Tværtimod kom fangeselvstyret til at virke som et skjold mellem fangerne og den tyske lejrledelse. At det gik sådan i Frøslevlejren, beror på tre forhold: For det første var der aldrig mangel på fødevarer, og dermed var der ingen basis for en rå overlevelseskamp. For det andet var der en betydelig homogenitet over fangerne i Frøslevlejren - de var

*Udsnit af Frøslevlejren 1944-45. Billedet viser opførelsen af lejrens aflusningsbarak. Dengang var Frøslevlejren et trøstesløst område. I dag fremstår lejren indbydende med rødmalede barakker, smuk beplantning, flisebelagte stier, moderne lav belysning og velplejede grønne arealer. Forskønnelsen, som er sket gradvis siden 1950'erne, men især i 1984-89, er blevet foretaget af hensyn til lejrens brugere og mange gæster.
Foto: Frøslevlejrens Museum.*

stort set alle politiske fanger, og de var af samme nationalitet. Det forhindrede de magtkampe, som kendes fra kz-lejrene, hvor der var mange formelle fangekategorier og nationaliteter.

Og for det tredje, som noget helt afgørende: Frøslevlejren lå i Danmark, hvor man som nævnt havde en helt speciel besættelsespolitisk situation. Den situation fandt i høj grad udtryk i den tyske administration af Frøslevlejren.

Fangeselvstyret opbyggede en særdeles effektiv organisation, som i løbet af kort tid sad på op mod 90 % af den praktiske drift af den indre lejr. Fangerne kunne nemlig stille højt-kvalificeret arbejdskraft på alle områder. Fangeledelsen styrede nærmest suverænt tilrettelæggelsen af arbejdet i lejren. For som i andre tyske lejre skulle Frøslevfangerne selvfølge arbejde. Når man studerer den danske lejrleders samtidige opstillinger af arbejdskraften materialiserer sig de mest bizarre arbejdskommandoer - som vel at mærke blev godkendt af den tyske lejrkommandant: f.eks. en *Gitterfussabstreicherreinigungskommando*, dvs. en arbejdskommando som rengjorde de dørriste,

som man tørrede fødder på, inden man gik ind i barakkerne. Kommandoen androg med underleverandører, dvs. en kommando som bandt lyngris, 14 fanger - fuldtidsbeskæftigede vel at mærke! Frøslevlejren var bygget til at rumme ca. 1.500 fanger. I marts 1945 var fangetallet ca. 3.000, og i slutningen af april nåede man helt op på 5.500 fanger.

Skulle så mange fanger beskæftiges, fordrede det kreativ tænkning!

Den tyske lejrkommandant har dårligt kunnet overse de mange fiduser, og det har da sikkert også lejlighedsvis irriteret ham, at forholdene i den indre lejr var uigeneskuelige på grund af fangernes indflydelse. Og for fangeledelsen var det en klar målsætning at holde tyskerne ude af den indre lejr. For lejrkommandanten må det imidlertid have været en formildende omstændighed, at han over for sine foresatte i København har kunnet rapportere om ro og orden i sin lejr. I det hele taget må man konstatere, at den tyske lejrledelse i Frøslevlejren optrådte moderat. De tyske *Meistre* fra *Ordnungspolizei*, som førte det daglige tilsyn med fangerne, var

som regel skikkelige folk. De mindre skikkelige sørgede fangeledelsen for at vinde for sig ved bestikelse og pression.

I ét meget væsentligt anliggende formåede fangeledelsen dog stort set intet - ligesom alt tyder på, at det spørgsmål også lå uden for den tyske lejrkommandants indflydelse: Kun en måned efter Frøslevlejren var taget i brug, brød tyskerne selve grundlaget for lejrens oprettelse ved at deportere ca. 200 Frøslevfanger til kz-lejr i Tyskland. Transporten blev fulgt af flere, og i alt ca. 1.600 Frøslevfanger blev deporteret til Tyskland. Ca. 230 af dem døde.

Hvordan forsøger museet så at formidle historien om det, der er blevet kaldt „verdens mærkeligste kz-lejr“? Og som nærmest forekommer at være selve spejlbilledet af det besatte Danmark.

Ny udstilling i Frøslevlejrens Museum

Fra 1992 og frem har Frøslevlejrens Museum gennemført en hårdt tiltrængt, gennemgribende nyopstilling af museets permanente udstilling. Den tidligere udstilling var præget af oprindeligt at have været mindstuer. Og i takt med en vis justering gennem årene havde udstillingen også i nogen grad antaget karakter af et raritetskabinet. F.eks. husker jeg en model af Hitlers førerbunker i Berlin!

Nyopstillingen, som er foretaget etapevis, belyser alle væsentlige facetter af lejrens historie 1944-45. I hovedvagtårnet belyses den politiske baggrund for lejrens oprettelse, bygningshistorien, den tyske overvågning og forvaltning af lejren samt ikke mindst det danske fængselsvæsens virke i lejren. I den anden af museets tre bygninger, en tidligere fangebarak, vises den daglige fangetilværelse i lejren, ligesom der fokuseres på de ganske anderledes forhold, der mødte Frøslevfangerne efter deportationen til tysk kz-lejr. Endelig belyses den dansk-svenske hjælpeaktion til først og fremmest nordiske kz-fanger i Tyskland, befrielsen af Frøslevlejren og endelig Frøslevlejrens overgang til Fårhuslejr, hvor den selv samme lejr blev anvendt til internering af landssvigere. Ud af kilde- og dermed udstillingsmaterialet springer den iøjnefaldende

forskel på forholdene i Frøslevlejren og kz-lejrene i Tyskland. Netop forholdene her er da også en konstant referenceramme i udstillingen, konkret såvel som abstrakt. Formålet er at give museumsgæsten et indtryk af både de specielle forhold i Frøslevlejren og de specielle besættelsestidsforhold i Danmark, som lejren var et resultat af. Karakteristisk for udstillingen er også, at æstetik har spillet en helt underordnet rolle. Udsøgte eller overdrevne udstillingsmæssige virkemidler ville gøre vold mod den vigtigste museumsgenstand overhovedet, nemlig selve de fysiske rammer for museet. Der er med andre ord „adgang forbudt“ for udstillingsarkitekter - hvilket i øvrigt også tilsiges af museets beskedne budget på lige knap 2 mill. kr.!

Tekstmængden i udstillingen er relativ stor, også derved at udstillingen er gennemtekstet på tre sprog: dansk, tysk og engelsk. Tekster har i nogle år nærmest været forbudt i museumsverdenen.

Det har vi aldrig ladet os afficere af, for det er museets principielle holdning, at de museumsgæster, som ønsker at fordybe sig, ikke skal forlade museet uforløste. Det er i øvrigt vores erfaring, at museumsgæsten gerne vil informeres - også gennem tekster. Udstillingen og tekstningen er da også opbygget således, at der tales til et meget bredt publikum.

Om udstillingen vil jeg endelig sige, at museet stilfærdigt og redeligt forsøger at fremlægge nogle historiske kendsgerninger. Hvis museet derved opnår at stemme museumsgæsten til eftertanke, er vi godt tilfredse. Opfordringer til i udstillingen at drage paralleller til nutidige fænomener og tildragelser, har vi ganske overhørt. Museet har ikke noget eksplicit idealt formål, som forfølges med påtrængende pædagogiske virkemidler.

Ud over den traditionelle udstilling formidler museet også gennem foredrag og omvisninger, interaktiv video og en film, hvor tidligere Frøslevfanger fortæller om tildragelser i lejren. Det foregår i museets tredje bygning, som ikke er autentisk, undtagen i sin ydre fremtoning.

Frøslev- og Fårhuslejr som mindesmærker
Lykkes museet så med sin formidling? Ja, et

håndfast parameter kunne jo være museets besøgstal. Det har stabiliseret sig omkring 35.000 (stort set alle betalende) gæster om året, og museet afholder ca. 300 forudbestilte foredrag eller omvisninger på årsbasis. Det drejer sig først og fremmest om skoleklasser. Museet kan selvfølgelig også - som andre institutioner - fremlægge en gæstebog, hvor formidlingen prises i høje toner. Jeg vil i stedet kort referere og kommentere to offentlige vurderinger fra fagfolk, og med dem bevæger vi os så småt ind på mindesmærke-problematikken.

I sin bog *Hvilken befrielse* beskriver professor Claus Bryld sit møde med Frøslevlejren i 1995. For Bryld er lejren ikke kun et historisk sted, men også et personligt mindested. I 1948 besøgte han som 8-årig sammen med sin mor faderen, der i Fårhuslejren afsøede en dom for landsforræderi. Om sit møde med Frøslevlejrens Museum i 1995 skriver Bryld, og jeg citerer i uddrag:

„Næste dag besøger jeg Frøslevmuseet. Jeg har læst meget om det og har på forhånd en stærk følelse af forurettelse, af at museet blot er en videreførelse af dobbeltmoralen fra mine barndomsår, hvor alle de rigtige lidelser er udstillet og alle de forkertes fortiet...

Det er tilsyneladende fuldstændig glemt, at der ikke kun var politiske fanger før den 5. maj 45, men også - og i en meget længere periode - efter denne dag. Frøslevlejren bestod i otte måneder, Fårhuslejren i fire år... Man skal bruge lup for at opdage det... i barak 6 er der en enkelt antydning af noget sådant, men ellers er det som om Fårhuslejren aldrig har været. Og det er selvfølgelig det rareste for danskerne, og de forkertes børn og børnebørn kan jo lade være med at komme her... Men som sædvanlig, og gudskelov, gør andre menneskers lidelser indtryk på én. De livsvilkår man bød fangerne... og allerværst: angsten for at blive sendt til Tyskland... Min vrede opløses i nysgerrighed. Det er en meget dygtig udstilling, professionelt og engageret arbejde.“

I den seneste årbog for museerne i Sønderjylland har Claus Bryld i artiklen „En rundtur til de sønderjyske museer“ repeteret sine indtryk af museet. Og tilføjet, at der i mellemtiden er

kommet en egentlig omtale af Fårhuslejren til slut i udstillingen. Det priser Bryld naturligvis, men finder omtalen for sparsom. Han konkluderer, at der stadig er grænser for frisindet, og at et menneskeligt fællesskab af mere eller mindre forhenværende nazister ikke kan skildres på samme grundige og indlevende facon som et fællesskab af modstandsfolk.

Og nu til den anden offentlige vurdering: Under den nylige heftige debat om Historiecenter Dybbøl Bankes udvidelsesplaner udtalte centerleder Hans-Ole Hansen bl.a., at historiecenteret nødig skulle ende som, og jeg citerer, „Mindelunden i Ryvangen eller Frøslevlejren, hvor man bare vil have, at tingene skal være, som de var før, for det er altså ikke interessant for de unge“. Dermed blev også Frøslevlejren og Frøslevlejrens Museum kortvarigt inddraget i den offentlige debat om formidlingsplanerne på Dybbøl Banke. Over for Hans-Ole Hansen måtte jeg offentligt gøre gældende, at Frøslevlejrens Museum var lige så velbesøgt som Historiecenteret. Også *uden* at gribe til de pædagogiske virkemidler, som Hans-Ole Hansen advokerer for, først og fremmest *reenactment*, dvs. levendegørelser, som skal „lege historien ind i de unge“ som Hans-Ole Hansen udtrykker det. Jeg bad Hans-Ole Hansen overveje, om formidlingsprincipperne fra forsøgscenteret i Lejre uden videre lod sig overføre til Dybbøl Banke - for slet ikke at tale om Frøslevlejren! Polemisk bad jeg ham fortsætte denne tankerække: Hvad med museet i Auschwitz. Skulle det så tænde op i krematoriet igen?? Jeg gjorde gældende, at der er usynlige etiske grænser for formidling, grænser som ofte først erkendes, når de overskrides. Frøslevlejrens Museum har *ingen* planer om at lade personalet iklæde tyske uniformer og fangedragter!

Det at Frøslevlejren opfattes som et nationalt mindesmærke fjører en ekstra dimension til Frøslevlejrens Museum. Og vel at mærke en dimension, som ikke er uproblematisk. Skal vi forsøge at komme ind til kernen i den problematik, må vi udrede nogle hovedtræk af lejrens efterkrigshistorie. Herunder selvfølgelig omstændighederne ved oprettelsen af Frøslevlejrens Museum.

*Mindesten over de Frøslevfanger, som blev deporteret til kz-lejr i Tyskland og mistede livet der. Stenen, som sammen med to andre mindestene i lejren er med til at understrege Frøslevlejrens karakter af nationalt mindesmærke, blev rejst ved lejrens hovedvagtårn i 1968, umiddelbart før museet blev officielt åbnet.
Foto: Frøslevlejrens Museum.*

Umiddelbart efter den tyske kapitulation tømtes Frøslevlejren for fanger - for blot med det samme at blive fyldt op med nye. Under retsopgøret blev lejren under navnet Fårhuslejren anvendt som først interneringslejr og siden straffelejr. De indsatte var først og fremmest mandlige medlemmer af det tyske mindretal i Nordslesvig. Indtil august 1945, hvor fængselsvæsenet overtog den fulde drift af lejren, var det tidligere medlemmer af den danske fangeledelse i Frøslevlejren, som udgjorde kommandantskabet. Som et lille kuriosum kan nævnes, at det nye kommandantskab anvendte Frøslevlejrens Haus- og Strafordning, og der var i det hele taget en utrolig grad af kontinuitet fra den ene lejr til den anden. Hele det interessante spørgsmål skal jeg ikke komme nærmere ind på her, men blot henvise til en afhandling, jeg har skrevet om

emnet i et festskrift til Henning Poulsen, som udkom i foråret 2000.

Som nævnt tilhørte langt de fleste af straffasonerne det tyske mindretal. I alt drejede det sig om ca. 3.000 personer. Hvor Frøslevlejren står som et stærkt symbol på tysk besættelse og dansk modstandskamp, er Fårhuslejren tilsvarende symbolladet. Her blot som et symbol på retsopgøret efter besættelsen. Først og fremmest for det tyske mindretal, for hvem Fårhuslejren nærmest blev en mental tilstand i efterkrigsårene.

Padborglejr og etablering af Frøslevlejrens Museum

I 1949 blev Fårhuslejren afviklet. På det tidspunkt havde langt de fleste landssvigere udstået deres straffe. I november samme år overtog den danske hær lejren til kaserne, nu under navnet Padborglejr. Fra 1968 til 1975 blev Padborglejr anvendt som Civilforsvarskaserne, og lejren ville sandsynligvis i løbet af 80'erne være blevet jævnet med jorden, hvis ikke tanken om et Frøslevlejrens Museum var blevet født i 1965 ved et stævne for tidligere Frøslevfanger. De tidligere fanger nedsatte et antal arbejdsgrupper, som skulle virke for tanken. Og for at gøre en lang historie kort, kunne man i 1969 overdrage hovedvagtårnet og en tidligere fangebarak til den danske stat, som påtog sig driften af museet via Nationalmuseet. I de følgende år konsoliderede Frøslevlejrens Museum sig med fine besøgstal - ca. 40-50.000 om året. Ja, i 1986 nåede man helt op på 68.000.

Da jeg tiltrådte som leder af museet i 1989, i øvrigt som museets første faguddannede leder, skete det i forbindelse med en omorganisering af Frøslevlejrens Museum. Det kom til også at omfatte et Dansk Røde Kors Museum, som blev etableret i en anden tidligere fangebarak. I 1998 ophørte samarbejdet med Dansk Røde Kors, og Røde Kors Museet blev nedlagt.

Den Selvejende Institution Frøslevlejren, nye aktiviteter

Frøslevlejrens Museum drives nu igen alene - og stadig ejes museets to originale udstillingsbygninger samt de udstillede museums-

genstande af Nationalmuseet. Som leder er jeg ansat ved Nationalmuseet, som sammen med Sønderjyllands Amt og Bov Kommune sikrer det økonomiske grundlag for museets drift. Selve lejrarealet, de øvrige bygninger og aktiviteterne i dem har Frøslevlejrens Museum og Nationalmuseet derimod ingen beføjelser over. Her spiller "Den Selvejende Institution Frøslevlejren" en afgørende rolle.

Den Selvejende Institution Frøslevlejren blev dannet i 1984 af Sønderjyllands Amt og Bov Kommune med det formål at restaurere bygningerne i lejren og dermed bevare lejren. Staten, som via Statsskovvæsenet ejede lejrarealet, overdrog Den Selvejende Institution Frøslevlejren brugsretten til arealet og bygningerne, når selvfølgelig bortses fra Frøslevlejrens Museum, som Den Selvejende Institution Frøslevlejren i øvrigt ved samme lejlighed blev egentlig driftspart i sammen med Nationalmuseet og Dansk Røde Kors. De færdigrestaurerede barakker blev successivt udlejet - i Den Selvejende Institution havde man det mål, at lejren skulle være selv-finansierende via huslejerne. I løbet af en årrække rykkede en række institutioner ind i de restaurerede barakker: en natur-skole, et kursuscenter, et Hjemmeværns-museum, en udstilling om Civilforsvaret, en udstilling om Amnesty International. Sidste skud på stammen er et FN-Museum, når lige bortses fra, at kursuscenteret gik fallit og blev afløst af Frøslevlejrens Efterskole med ca. 100 elever. Dertil kommer, at Den Selvejende Institution Frøslevlejren gennem de sidste år har udlejet tre tidligere fangebarakker til „Foreningen af Danske Eksportvognmænd“, som altså har henlagt sin administration med ca. 80 medarbejdere til lejrområdet.

Ser vi på de mere museumsagtige aktiviteter i lejren, er et fælles træk, at de mere eller mindre finansieres af de bagvedstående organisationer og i øvrigt drives af frivillige fra de pågældende organisationer. De høje besøgstal i Frøslevlejren gjorde det attraktivt for organisationerne at etablere sig i lejren.

„Ferienaufenthalt in der Vergangenheit“

Som nævnt lukkede kursuscenteret. Det var i

1995. Imidlertid nåede kursuscenteret i 1994 at placere Frøslevlejren på verdenskortet og fremprovokere en heftig offentlig diskussion gennem et særpræget initiativ. Den 25. april 1994 kunne landsdelens avis *Jydske-Vestkysten* under overskriften „Tyskere på ferie i fangelejr“ kundgøre, at „Gestapos gamle fangelejr, Frøslevlejren, tilbydes som feriehotel til tyskere“. Artiklen hvilede på en ret så håndgribelig kilde, nemlig en tysksproget brochure, som kursuscenteret havde ladet udsende i Tyskland. Brochuren stillede ikke blot tyske turister en kulturhistorisk oplevelse i udsigt under temaet „Ferienaufenthalt in der Vergangenheit - und mit Freiheit und Demokratie als Inhalt“, men også oplevelser af mere materiel karakter: Komfortabel indkvartering i lejrens barakker, sauna, fitness og et varieret spisekort i kursuscenterets restaurant.

Historien viderebragtes hurtigt af stort set alle danske aviser og elektroniske medier. Konklusionen i den efterfølgende offentlige debat var altovervejende, at initiativet var udtryk for manglende situationsfornemmelse.

Politikens „ATS“ kunne selvfølgelig ikke nære sig for at gøre sig lystig over kursuscenterets initiativ. Det hed bl.a.:

„Bestil en rejse til Frøslev Sommerlejr tur-tortur, og vi garanterer Dem nogle slående oplevelser: prøv f.eks. vores restaurant, hvor vi serverer nazisvine-koteletter og Luftwaffel-is. Eller dans til den lyse morgen på diskotek Det Tredje Rige, hvor vores piskjockey spiller nostalgisk pigtrådmusik og hipo-hop.

En ferie i Frøslev Sommerlejr er en ferie for hele familien. SS-Securitas passer på, så De kan rolig tage Deres landssvigermor med!

Frøslev Sommerlejr - vi er bare Best“.

På museet kunne vi kun beklage, at offentligheden i ringe grad skelnede mellem de enkelte, selvstændige institutioner i Frøslevlejren. Der skete og sker stadig en identifikation mellem Frøslevlejrens Museum og Frøslevlejren som sådan. Og mange opfatter Frøslevlejren som et hele. F.eks. kommenterede en harm chefredaktør Bent A. Koch i en leder i *Fyns Stiftstidende* fornævnte brochure og anførte, at „museumsinspektøren må have udgivet den i et anfald af

momentan sindssyge“. Så var det jo sat på plads!!

Også de internationale nyhedsbureauer så en grotesk vinkel i historien, og journalistisk komprimeret tikkede nogenlunde følgende nyhed ind på nyhedsredaktioner verden over: Danskerne omdanner kz-lejr til feriehotel.

Talrige aviser og tv-stationer, f.eks. *Le Monde*, *Wall Street Journal*, CNN, RTL, norsk fjernsyn med flere bragte den bizarre historie, garneret med syrlige kommentarer. TV-hold og skrivende journalister, ikke mindst tyske, valfartede til Frøslev for nærmere at betragte fænomenet. Den udenlandske reaktion rakte fra dyb forundring over sarkastisk afstandtagen til decideret forargelse.

Frøslevlejren var hovedoffer i tysk TV 3's ugentlige satiriske magasin, og *Der Spiegel's*

sarkastiske kommentarer efterlod et umiskendeligt indtryk af dansk kræmmermentalitet.

Det manglende kendskab til de særlige forhold i Danmark under besættelsen og dermed til Frøslevlejren har uden tvivl bidraget til den udenlandske reaktion: Frøslevlejren blev nemlig uden videre sidestillet med almindelige tyske kz-lejre. Derfor kan det ikke undre, at tanken om et komfortabelt ferieophold har forekommet nærmest blasfemisk.

Frøslevlejren på Folketingets dagsorden

Som fremgået spænder aktiviteterne i Frøslevlejren vidt, ligesom de organisatoriske forhold nok kan være vanskelige at gennemskue for den uindviede. I den ene ende af spektret har vi et fagligt drevet museum, ejet af Nationalmuseet. Et museum, som har sin helt naturlige placering

Frøslevlejren

Det har vakt voldsom debat, at Frøslevlejren har forsøgt at markedsføre sig på en utraditionel måde for at lokke flere tyske turister til

- Kom De kun rolig indenfor til unser großer Kulturchok. Bauetter sind Sie ein möj besser tysker - mit godt med Schuld auf den Schultern und alles...

Landsdelens førende satiriske blad "*Æ Rummelpot*" gav Frøslevlejren hæderspladsen, da man så tilbage på året 1994. Det er og var karakteristisk for mediernes omtale, at Frøslevlejren bliver betragtet som ét hele, selvom der i lejren er flere selvstændige institutioner. Derved faldt Kursuscenterets fremstød tilbage på museet, som ikke havde lod og del i initiativet (*Æ Rummelpot* 1994).

i lejren, idet det beskæftiger sig med lejrens historie. I den anden ende har vi et rent kommercielt foretagende som Foreningen af Danske Eksportvognmænd med 80 ansatte og dertil hørende parkeringspladser inde i selve lejren. Mellem de yderpunkter findes en række museums- eller museums lignende aktiviteter samt en efterskole. Alle er i sig selv prisværdige, men en direkte historisk tilknytning til stedet har de uomtvisteligt ikke. De mange institutioner kan undertiden give offentligheden et noget flimrende billede af Frøslevlejren, men der er ingen tvivl om, at den danske offentlighed opfatter Frøslevlejren som et nationalt mindesmærke over besættelsestiden. Herom vidner den kraftige reaktion på kursuscenterets omtalte initiativ.

Netop tanken om et nationalt mindesmærke over lejren og de fanger, som døde i Tyskland, var den drivende tanke bag de tidligere fangers museumsinitiativ i 1965. Og af overdragelsesdokumentet fremgår det da også helt klart, at det var i den ånd, at staten i 1969 påtog sig driften af Frøslevlejrens Museum. I overdragelsesdokumentet kunne man kun forudse een fremtidig anvendelse af lejrarealet: Når staten, dvs. Civilforsvaret/Indenrigsministeriet, forlod lejren, skulle bygningerne - naturligvis Frøslevlejrens Museum undtaget - rives ned og fundamenterne markeres med en lav egevækst. Derefter skulle arealet udlægges som en mindepark.

Under henvisning til netop det overdragelsesdokument har to tidligere fanger, som var med til at oprette Frøslevlejrens Museum i sin tid, i årevis vedholdende protesteret over forholdene i Frøslevlejren. De to anklager staten for at have svigtet det, de opfatter som klare og juridisk bindende løfter. De bebrejder staten, at den i 1984 overgav brugsretten til lejrområdet til Den Selvejende Institution Frøslevlejren, og de anklager Den Selvejende Institution for at profanere lejrområdet, senest ved lejemålet med Foreningen af Danske Eksportvognmænd. De peger også på, at det sker i strid med Bov Kommunes egen lokalplan for området, som giver helt klare retningslinier for områdets anvendelse og fremtræden. F.eks. må der ikke

etableres erhvervsmæssig virksomhed i lejren.

Man kan have myndighederne mistænkt for at håbe på en biologisk løsning på den mangeårige tvist, men de to gamle kampaner har tilladt sig at overleve og har endda formået at få rejst spørgsmålet i Folketinget. Det skete i maj 1999 i form af et forslag til folketingsbeslutning om en mindepark i Frøslevlejren. Hovedsigtet fremgik klart af bemærkningerne til forslaget, nemlig, „at mindeparken ud over Frøslevlejrens Museum alene skal kunne benyttes til museumsdrift i øvrigt samt til anden kulturel virksomhed, der kan fungere i respekt for mindeparken“.

Forslaget blev ikke vedtaget, men henvist til Folketingets Kulturudvalg, som skulle finde en mindelig løsning. Den tegner sig nu, efter at både Kulturministeren og Miljøministeren (som jo er lodsejer) personligt har haft sagen på deres skriveborde. Nu afventer man blot Den Selvejende Institution Frøslevlejrens indstilling til planen, som efter alt at dømme vil betyde, at Foreningen af Danske Eksportvognmænd må forlade lejren inden for et par år, ligesom der vil ske en vis sanering i lejren - uden at andre institutioner dog må forlade lejrområdet.

Grænser for udfoldelse

I og med at Den Selvejende Institution Frøslevlejren, altså amt og kommune, i 1984 gik i gang med at restaurere bygningerne og leje dem ud, blev barakkerne ikke nedrevet, sådan som det ellers var forudset i overdragelsesdokumentet fra 1968-69. Restaureringen af Frøslevlejren og alle senere initiativer i lejren er igangsat ud fra de bedste motiver, herunder ikke mindst at bevare lejren. Men efter f.eks. den debat, som opstod i kølvandet på omtalte brochure fra det daværende kursuscenter og i øvrigt også den igangværende debat om det betimelige i tilstedeværelsen af Foreningen For Danske Eksportvognmænd, må det stå klart, at der er grænser for aktiviteterne i lejren, såfremt den stadig ønsker at opfattes som et nationalt mindesmærke: Lejrens historie 1944-45 må ikke trænges i baggrunden af andre budskaber eller aktiviteter, hvor prisværdige de end hver for sig måtte være!

Claus Bryld anfører kontant om trængslen i

Frøslevlejren i førnævnte artikel i museums-
årbogen:

„Og det rigtige Frøslevlejrens Museum med dets dygtige og afbalancerede udstilling må stå tilbage med et problem, når så mange museer med så mange særudstillinger... også skal have plads og tilsyneladende ikke bliver udsat for en faglig kvalitetskritik.

Frøslevlejren virker i dag som et senmoderne kaos. Er det fremtidens museumskoncept, vi ser her? Jeg håber det ikke.“

Jeg ville måske diplomatisk udtrykke det sådan, at mangfoldighed normalt er positivt, men at man i tilfældet Frøslevlejren kan befrygte, at de mange forskellige signaler nedbryder stedets autenticitet og nerve. At den besøgende ikke længere - ikke mindst på grund af en omsiggribende idyllisering af lejrområdet - kan associere til en fangelejr og fornemme historiens vingesus. Og dermed forskertser man i virkeligheden et hovedaktiv for lejren og for Frøslevlejrens Museum, hvor styrke og tiltrækningskraft netop består i, at kulturlandskabet, rammerne, er en del af museet - og omvendt.

Det skal her til slut retfærdigvis anføres, at mine synspunkter ikke deles i større omfang af de mange andre institutioner i Frøslevlejren. Her ser man ikke et manglende samspil mellem museum og kulturlandskab. Tværtimod fremhæver man, at man ved sin tilstedeværelse er med til at bidrage til et levende mindesmærke, hvor fællesnævneren for samtlige institutioner er, at man virker for „fred, frihed og demokrati“.

Heller ikke historisk har man hver især problemer med at belægge sin tilstedeværelse i lejren: Formanden for Frøslevlejrens Efterskole fremstiller højstomt skolen som bærer af modstandsbevægelsens friheds- og demokrati-ideal, og ingen formår som han at tolke det særligt Grundtvig-Koldske ind i modstandsbevægelsen.

I en nylig tale, hvor formanden for foreningen Frøslevlejrens Venner tilbageviste kritikken af tingenes tilstand i Frøslevlejren og kommenterede de statslige planer for ændringer i lejren, udtalte han bl.a.:

„Jeg håber, at hele sagen finder en fornuftig løsning, således at Frøslevlejren kan leve videre

med sine nuværende aktiviteter, som alle har deres rod i modstandskampen og den erkendelse, vi dengang nåede frem til. Foreningen af Danske Eksportvognmænd har jo ikke noget med Frøslevlejren at gøre, selv om det var danske chauffører, der kørte De hvide Busser hjem fra Tyskland. Når foreningen er her, skyldes det ganske enkelt, at den med den husleje, den betaler, er med til at bevare Frøslevlejren. Jeg mener i øvrigt ikke, at foreningen på nogen måde hindrer lejrens øvrige brugere i at udøve deres virke.“

Var der ikke en fremtrædende dansk politiker, som i den glade befrielsessommer i 1945 udtalte:“ Vi er alle frihedskæmpere“??

Efterskrift

Efter omhyggelige sonderinger og drøftelser mellem Miljøministeriet (lodsejer), Kulturministeriet (ejer af Frøslevlejrens Museum) og Den Selvejende Institution Frøslevlejren (Sønderjyllands Amt og Bov Kommune), som har brugsretten til området, blev der i begyndelsen af 2001 nået en løsning vedr. Frøslevlejrens fremtidige anvendelse og fremtræden. Løsningen følger fuldstændig intentionerne i forslaget til folketingsbeslutning fra maj 1999, som nu må siges at være blevet administrativt vedtaget. Ydermere afsattes på finansloven 1,5 mill. kr. til etablering af en såkaldt national mindepark i Frøslevlejren. Der blev efterfølgende nedsat et arbejdsudvalg med repræsentanter for Miljøministeriet, Nationalmuseet, Sønderjyllands Amt og Bov Kommune, som fik i opdrag at omsætte beslutningen om en mindepark til praktiske handlinger. I dette arbejdsudvalg repræsenterer lederen af Frøslevlejrens Museum Kulturministeriet/Nationalmuseet.

Frøslevlejrens Museum glæder sig først og fremmest over etableringen af mindeparken, fordi den vil øge samspillet mellem museet og det omliggende område. Der vil f.eks. ske en afidyllisering ved en omfattende træfældning i det indre lejrområde, og der vil ved beplantning blive markeret, hvor der har været pigtrådshegn, ligesom nedrevne fangebaracker vil blive markeret i terrænet. Parkeringspladser inde på lejrområdet vil blive sløjfet, og biltrafikken

stærkt reduceret. Der vil tillige blive en langt mindre intensiv pleje af grønne arealer, så området vil fremtræde mere „råt“. Der vil blive etableret anden belysning i lejren, og endelig vil Foreningen af Danske Eksportvognmænd, som gennem nogle år har lejet tre tidligere fangebarakker, forlade lejren, senest med udgangen af 2003, men sandsynligvis med udgangen af 2002.

Alt i alt vil den oprindelige lejr fremstå tydeligere, og først og sidst vil etableringen af mindeparken fremhæve lejrens historie 1944-45.

Netop dette havde de lokale myndigheder også øje for, da man i 1983-84 i forbindelse med påbegyndelsen af Den Selvejende Institution Frøslevlejrens omfattende restaurering af lejren, vedtog en lokalplan for Frøslevlejren. Man ville, som det hedder i planens indledning, „bevare lejren som et historisk mindesmærke fra 2. Verdenskrig“.

Henrik Skov Kristensen, f. 1953. Historiker. Siden 1989 leder af Frøslevlejrens Museum. Forfatter og medforfatter til en lang række bøger, bidrag og artikler i ind- og udland om dansk besættelsestid og 2. Verdenskrig.

Fru Jensens papegoj

Fru Jensen haj en papegoj,
som hun for sjov kåldt Præsident.
Den haj no fåt den vaen og sej:
"Det haj do vistnok alle tænt".

Hun vil så gern den holdt mund,
men det vå det, den slet it kund.
Te ti'e ku' den godt vær sjov,
te anne ti'e lidt for grov.

Og bløv den fru en lidt for fræk,
så tru'et hun med, te den sku' væk.
Den haj et fale snaktalent
og ku' det hele - såen omtrent.

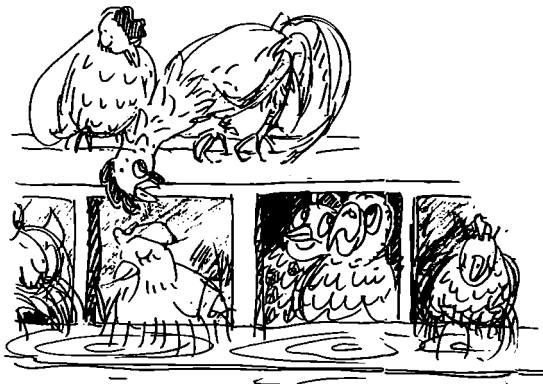
Den ku' lig sammel, devide'e
og den ku' osse gø'e hunø'e.
En dav da hun sku te æ græns,
smed hun den u'e te æ høn s.

Æ kokkemand den bløv sjalu,
men Præsident vå ham for snu.
Ind i et hjørn, der lå en høn,
æ papegoj tørt den vå køn.

Di to di put sæ i en re'
det ku' æ kokkemand it se.
Den vå så varm, det lille pus,
så den fik både køs og knus.

Da fru en så vild hint ham ind,
da lå de to med kind mod kind.
Og jen, to, tre, råft Præsident:
"Det haj do vistnok alle tænt".

Æ Skolmesterkuen
(Thilde Hansen)

Tegning: Marie Tångeberg

Danmark Længe Leve

Jeg falder ned i et hul i sproget
Forsvinder ind i Noldes billede
Jeg nyder den blodige solnedgang
og siger tak fordi han sågar
malede umalede billeder
Nolde var ikke værdsat af sin tid
Længe leve den danske frihed

Havet slår hensynsfuldt mod min bug
Det lyder som en beruset cello
Det er umuligt at høre hvad jeg tænker
Hvad der sker ved jeg ikke
Jeg sidder bare og er uden brok
Hold så op med at belære uskyldigt
Længe leve det vekslende danske vejr

Vi flytter frivilligt grænsen
Grænsen skal være over alt
Vi skal bevise hvem vi er
Jeg ved godt hvor det er godt at leve
Samvittigheden kan ikke syltes
I hvert fald ikke i en slyngelstat
Længe leve den danske gæstfrihed

Så sagteligt betræder han fremmed jord
Det er let at gå til grunde
Intet kan være værre end det
Jeg drejer rundt med jordkloden
Horisonten skeler ikke og danser let
Den behøver ikke retfærdiggøre sig selv
Længe leve den gode danske moral

Velsignet være alle de nyfødte
Må folk ikke være der hvor de vil
Jeg strækker mig i magelighed
Jeg ser det der mangler
og det er ikke så lidt
Døden ringer i mit øre
Længe leve den danske velfærd

Jeg bor i et land jeg kender
Fremtiden er ikke en fobi
Jeg drages ud når jeg er hjemme
Jeg længes hjem når jeg er ude
Svirp Svirp siger det i hovedet
Jeg tror nok at jeg er rask
Længe leve den danske humor

Jeg forsvinder ind i mig selv
Jeg skal nok komme tilbage
Det må være nok at jeg husker
Her er ingen åbenlyse grænser
Det smager og mærker godt
Prøv ikke på at forandre det
Længe leve det danske frisind

Jeg kan kun sige hvad jeg ved
Stort set har jeg altid
balanceret hvor jeg er
Da min far døde 47 år gammel
sagde han: Opfør dig ordentligt
Vær hjælpsom og tro det bedste
Længe leve den danske menneskelighed

*Tønder, Søndag den 25. Marts 2001
Hans Christian Fogtmann Lauridsen
Født 1941*

Den nye fase

Af Bent A. Koch

Bent A. Koch har været med i dansk grænsearbejde siden 1943. Sidste efterår trak han sig tilbage som formand for Grænseforeningen. Her giver han et personligt tilbageblik på de mange år.

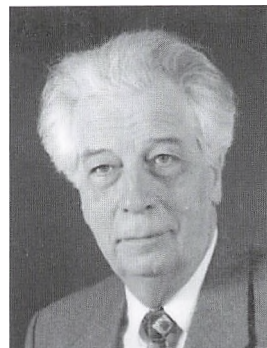
I efteråret 2000 forlod jeg posten som formand for Grænseforeningen i Danmark. Da havde jeg været formand i 6 år og - med to korte afbrydelser - medlem af foreningens hovedstyrelse i 38 år. Indimellem har jeg siddet i bestyrelsen for Sønderjysk Forening for Gentofte og i en årrække været næstformand i den forlængst nedlagte forening Grænseforeningens Ungdom. I fjorten år, fra 1951 til 1964, redigerede jeg tidsskriftet Grænsen, der dengang udkom een gang om måneden og nøje fulgte og kommenterede udviklingen i grænselandet.

Uden overdrivelse tror jeg derfor, man kan sige, at jeg er blandt grænseagens veteraner, og som sådan har levet med i udviklingen gennem mere end en menneskealder, hvilket som bekendt kun er 30 år.

I virkeligheden har jeg været med endnu længere - helt fra 1943, da jeg var femten og skrev min første artikel om et sønderjysk emne. Den blev trykt i Grænsen og handlede om min tipoldefar, Peter Chr. Koch.

Næppe mange aner, hvem Peter Chr. Koch er. Han var født i 1807, og skønt hans slægt nævnes i Mallings værk fra 1777 om "Store og gode handlinger af danske, norske og slesvig-holstenere", var han ikke født til at få sit navn indhugget på Skamlingsbankestøtten eller få en mindesten rejst i Tiset ved Gram, hvor han fødtes.

Familien stammer fra Aabenraa, flyttede senere til Tønderkanten og bestod af kniplingshandlere, smede og kroejere. De var præget af den brorsonske pietisme. P.C. Koch selv blev købmand i Haderslev, og her ramte

Bent A. Koch

vækkelsen - den nationale - ham i trediveerne. Professor Chr. Flor fik øje på ham, og et ganske utypisk venskab og samarbejde - specielt for den tid - udviklede sig mellem den lærde professor og den jævne urtekræmmer.

Flor var inspiratoren, Koch den praktiske, der kunne føre ideerne ud i livet. Sønderjyllands første dansksprogede blad, Dannevirke, blev resultatet. Dets første nummer udkom i 1838, prydet med et bladhoved, som den kunstnerisk begavede redaktør selv havde tegnet. Både den gamle vold, Dannebrog, Gåsetårnet og en lyre var med. Selv følte Koch sig som en "Flors tro soldat på Dannevirke". Det var et sprogligt Dannevirke, til værn og angreb, der var meningen med bladet, der for mange år siden blev fusioneret med Jydske Tidende.

P.C. Koch hørte jeg om i min barndom, bl.a. fordi familien var inviteret, da man ved bladets 100 års-jubilæum i 1938 afslørede en mindesten for ham i Tiset, og vi fik tilsendt den flotte og indholdsrige bog om bladet gennem de hundrede år med bl.a. en fremragende artikel af amtslæge H. Lausten-Thomsen om Peter Chr. Koch, der endte sine dage i 1880 som fotograf og bladudgiver i København.

Formentlig har dette fjerne familieskab snurret i baghovedet, da nogle unge i Sønder-

Dannevirke

Udkommen den 5de
maa af hieses Aar:
Pris er 18 S. 48.
Hver 3 Hefter udgives
et Heft for hieses Aar-
tingaar.

Udførelt med et offm-
ligt Billedmaal, fra
hies Billedhugger-
handl. H. H. H. i
Kjøbenhavn og hos
Sindalens.

Et Ugeblad for Hørtugdømmet Slesvig.

Nr. 3.

Den 5. Juli.

1838.

Gjendagligt et Dons-Været —

Den mindstede Været —

Et hæder Været-Været,

Vi sit gamle Digt. —

Du Jæder sig opværet,

Sam Estet enses ind;

Hier fremmede Været fæstfæret,

Dehannes ind hans Eind:

De Skæfret, jeg Dig været,

Et' alle været Du Været;

De Jæder-Været ind;

Vi hede saa Dit Været; —

Hi da Du git af Været,

Bliv Dærgængen sit,

Du Jæret ind i været hæret

Jæret ind i været hæret

Et, Jæret ind i været hæret

Et, Dæret ind i været hæret

Et, Dæret ind i været hæret

Et, Dæret ind i været hæret

Et, Dæret ind i været hæret

Et, Dæret ind i været hæret

Et, Dæret ind i været hæret

Et, Dæret ind i været hæret

Et, Dæret ind i været hæret

Et, Dæret ind i været hæret

Et, Dæret ind i været hæret

Et, Dæret ind i været hæret

Et, Dæret ind i været hæret

Et, Dæret ind i været hæret

Et, Dæret ind i været hæret

Et, Dæret ind i været hæret

Forsiden af Sønderjyllands første dansksprogede blad, Dannevirke, der blev oprettet af P.C. Koch i 1838.

jysk Forening for Gentofte prøvede at skaffe flere medlemmer til deres kreds og i fimbulvinteren 1943 arrangerede et møde på Gentofte Hotel med førsteprest H.F. Petersen fra Flensborg som taler. Vi var syv personer, og vi ventede i et næsten uopvarmet lokale i mere end en time på H.F. Petersen, der var forsinket på grund af tilfrosne skiftespor og sabotage.

Men han talte så varmt om de breve, som danske Duborgelever havde sendt fra østfronten, at jeg på stedet meldte mig under de sønderjyske faner.

Det var Nordslesvig, vi unge sønderjyskinteresserede var optaget af dengang. Sydslesvig hverken så eller hørte vi meget til. Grænsen var jo totalt spærret. Jeg husker, hvor fjernt og fremmed et land Sydslesvig var, da jeg på min første cykletur til grænselandet i sommeren 1943 fra Kollund kikkede over på Flensborg. Store spærreballoner hang over tårne og tage.

Selv grænsen kom vi ikke i nærheden af. Hvad skulle vi der? Vi vidste jo, at det var umuligt at komme længere. Siden da har jeg ikke kunnet begribe modvilje mod åbne græn-

ser. Hvor mange gange har vi ikke hånligt sunget: "De kan spærre og med pæle..."? Så skal vi da ikke selv!

Det var uhyggelige tider i Nordslesvig i krigens sidste år. Det tyske mindretal var alt andet end loyalt. Vi hørte om udfald fra hjemmets side mod snart den ene, snart den anden åbenmundede. Vi skottede ind til Fritz Clausens lægebog i Bovrup, og vi fulgte jordkampen.

Hvor er det lykkeligt forandret det hele, nord for grænsen som sydfod!

Op det blev jo snart Sydslesvig, der fangede al vor opmærksomhed. Som aktiv i modstandsbevægelsen og ivrigt medlem af partiet Dansk Samling (hvor jeg mødte Karl Otto Meyer), var jeg aktivist og mente, at "Frihedskampen fortsætter i Sydslesvig", som der stod på en plakat. Ret hurtigt modereredes mit syn dog, og jeg fulgte den ene af mine helte under besættelsen, Vilh. la Cour (Kaj Munk var den anden) over i Sydslesvigsk Udvalg, de gik ind for et "Sydslesvig frit". Først efter en årrække, hvor Sydslesvig var et internationalt mandat, skulle der være en bestemmende folkeafstemning. En kort overgang var jeg rejsesekretær for bevægelsen, der havde fhv. minister Niels Høst som formand.

Det stod mig snart klart, at trods en underskriftsamling, der var imponerende (800.000 navne) og trods Knud Kristensens understregning i en berømt tale (der kostede ham statsministerposten) af, at "Slesvigs land genvundet, det er kampens mål", havde Grænseforeningens formand, fhv. præsident Holger Andersen, ret, når han betonede, at det var kulturkampen, der var afgørende, og at det for det danske kulturarbejde i Sydslesvig var af vital betydning, at det store socialdemokratiske parti og det lille, men politisk tungtvejende Radikale Venstre, sluttede op om bevillingerne til Sydslesvig.

Den kreds af unge, jeg tilhørte i Grænseforeningens Ungdom, og som bl.a. talte landsretssagfører A. Richard Møller og lektor, senere rektor, Johs. Hoffmeyer, fandt også, at Holger Andersen havde ret, når han tillagde de gryende europæiske samlingsbestrebelse afgørende betydning, også for udviklingen i Sydslesvig.

Det var en opfattelse, som han og vi stod temmelig alene med.

Vi fik forbindelse med kredsen af unge sydslesvigere i Foreningen af Sydslesvigske Studerende, der samlede sig omkring tidskriftet (og mottoet) Front og Bro, og i nogle år i halvtredserne var dette samarbejde med til at sætte dagsordenen for grænselandsdebatten. Det var unge sydslesvigere som Lorens Rerup, V. Tams Jørgensen, Rolf Lehfeldt, Hans Parmann og Karin Johannsen-Bojsen vi specielt spillede sammen med.

Front og Bro er et gammelt grænselandsløsen - vistnok skabt af Flensborgs Avis' redaktør, Ernst Christiansen og ofte anvendt af Jacob Kronika. Men vi gav det et nyt indhold under indflydelse af den inspiration, som den unge københavnske og den unge sydslesvigske kreds fik fra Jørgen Buhdahl i Askov og andre af det gamle Askovs folk, således Poul Engberg og Holger Kjær. En udløber af samarbejdet blev i øvrigt oprettelsen af den nordisk-europæiske

folkehøjskole i Snoghøj med Engberg som forstander og med mig som bestyrelsesformand i de første ti år, afløst af Lorenz Rerup. Endnu i dag sidder Hans Parmann i repræsentantskabet.

For os betød Front og Bro ikke kun, at grænselandet var begge dele. Nej, man kunne kun bygge bro - nå til en fredeliggørelse - hvis man var front, d.v.s. selv bekendte sig til en kultur og kendte dens rødder. Det var hovedtanken bag den såkaldte ny-nordiske tanke, som vi overførte til grænselandet, og dermed forbandt vi naturligt vort nordiske og sydslesvigske engagement.

Nordisk samarbejde skulle basere sig på respekten for ligeværdige nordiske kulturer. Derfor havde vi forbindelse med finlands-svenskere, færingere, frisere, islændinge og nynorske kredse. Billedet af en moderne bro blev ofte anvendt. Piller og bro var intet i sig selv. Kun hvis pillerne var solide, kunne broen bære. Pillerne var de enkelte nationale kulturer, broen samarbejdet, de skulle bære.

Bent A. Koch overrækker Grænseforeningens kulturpris til forfatteren Karin Johannsen-Bojsen, Flensborg, på foreningens sendemandsmøde på Nyborg Strand den 25. oktober 1997.

Foto: Karin Riggelsen

Ud fra dette grundsynspunkt hævdede vi, at grænsekampen var gået ind i en ny fase, og derfor arbejdede vi for afspænding, bl.a. ved at optage forbindelse med moderate tyske kredse, f.eks. Axel Henningsen, Jens Nydahl og Hans Peter Johannsen fra Grenzfriedensbund. Vi arrangerede nordiske mindretalsstævner, var positive over for det europæiske samarbejde, holdt dansk-tyske møder og var i heftig polemik med mindretallets officielle ledelse (L.P. Christensen, Bernhard Hansen, Hermann Tychsen), som mente, vi gik alt for hurtigt frem.

Genforeningshåbet måtte ikke slukkes, og det gjorde f. eks. Lorenz Rerup, da en sydslesviger spurgte: "Hvornår bliver vi danske?" og Rerup svarede: "- Det ved jeg ikke. Jeg er ved at blive det!"

Helt galt blev det, da Grænseforeningens Ungdom i samarbejde med tidsskriftet "Front og Bro" i december 1955 udgav en bog med titlen "Grænsekampen i ny fase - en dansk-tysk samtale". Bogen og dens påstand blev livligt kommenteret, og da jeg i en kronik i Jyllands Posten den 21. juli 1956 skærpede bogens synspunkt, og da den nye fase yderligere var temaet på et nordisk mindretalsstævne på Danebod Højskole i august 1956 brød en sand pressestorm løs. Mødet var arrangeret af Grænseforeningens Ungdom i samarbejde med Foreningen af Sydslesvigske Studerende og tidsskriftet "Front og Bro". Så heftig var debatten på grundlag af udtalelser på mødet, at den rasede igennem måneder. Ikke blot grænse-landets sædvanlige aktører var på banen. Alle dagblade havde ledende artikler og indlæg. Kulminationen var en erklæring fra Holger Andersen og et svar til de danske sydslesvigeres ledere, udsendt af Hoffmeyer, Richard Møller og mig på Ritzaus Bureau. Hele debatten blev opsamlet i en "hvidbog", som Rerup og jeg udarbejdede.

Specielt provokerede Johs. Hoffmeyer med et forslag på Danebod-mødet om et fælles dansk-tysk monument på Dybbøl. Johs. Hoffmeyer, der livet igennem ydede en overordentlig indsats i dansk grænsearbejde (og en overgang var lærer ved Duborgskolen) erklærede på Danebod, at en rolig bedømmelse må høre med til grænse-

landets nye fase. Det havde gjort et stort indtryk på ham for første gang at have besøgt hjemmets institutioner og at have deltaget i et fælles dansk-tysk besøg på Dybbøl.

Herefter fortsatte han:

- Når engang det europæiske samarbejde har gjort de nationale grænser mindre betydningsfulde samtidig med, at alle folkegrupper har opnået fuldstændig kulturel frihed - indbefattet retten til frit at vælge kulturfællesskab - kan den tid være inde, da danske og tyske - ligesom danske og svenske i Lund - på det sønder-sprængte tyske mindesmærkes grund på Dybbøl kan rejse et minde med indskriften: Rejst af forsonede efterkommere...

Det var modige ord, udtalt for 45 år siden. De fremkaldte næsten hysteri og en storm, som de også ville gøre i år, jf. bataljerne omkring dette års Dybbølfejring. Angrebene var endnu voldsommere end da jeg kort forinden som den første danske accepterede at tale på Grenzakademi Sankelmark. Ordet forræder hang i luften.

Alligevel er det indtryk, som et tilbageblik giver, at udviklingen gav os unge front- og broløbere ret i en grad, vi ikke engang selv havde drømt om. Grænsen er åbnet, danske og tyske taler sammen, kamp er blevet til fredelig kappestrid, For de unge er gårdsdagens modsætninger ikke blot fortid, men en uendelig fjern fortid. Jeg tænkte bl.a. på det, da jeg som en af mine sidste "embedshandlinger" som Grænseforeningens formand tog imod ministerpræsident Heide Simonis mindretalsrådgiver, Beate Schnack på Grænseforeningens kontor i København, da hun var på en rejse til København for at præsentere sig. Unægtelig: Grænselandskampen er inde i en ny fase.

Alle de gamle front-kæmpers ængstelse og advarsler er gjort til skamme. Tyskland er blevet velfungerende demokratisk samfund - også den slesvig-holstenske udgave - som anerkender og støtter det danske mindretal. Der står respekt om dansk kultur, hvis tilstedeværelse betragtes som en spændende facet i den sydslesvigske hverdag.

Men endnu væsentligere er det, at dansk kultur har klaret den udfordring, det er IKKE at blive bekæmpet. Området fra Skelbækken og

ned til Ejderen har aldrig været så dansk som nu.

Det kan måske undre, at den lille kreds af unge sydslesvigere og rigsdanske, som samledes omkring Front og Bro-løsenet for de mange år siden, kunne opfattes så provokerende. København-Bonn-erklæringerne var dog underskrevet et års tid forinden. De fremhæves i dag ofte som selve gennembruddet for en ny fase i grænselandets omskiftelige historie. Men det overses, at erklæringerne blev til henover hovedet på mindretallets ledelse, hvoraf nogle var overordentlig skeptiske, og at de dengang ikke blev opfattet som skelsættende på Bjerget i Flensborg.

Eet navn fortjener i denne sammenhæng at blive fremhævet. Det er Holger Andersens. Han var formand for Grænseforeningen og således i spidsen for en dengang meget stor forening, hvis medlemmer i altovervejende grad delte forargelsen over de unge rebeller og deres tale om en ny fase i grænselandet. Under hele striden følte vi, at vi havde hans opbakning, bl.a. fordi han var sluppet godt fra at anslå de samme toner som vi ved Grænseforeningens sendemandsmøde i 1953. Her sagde den gamle, konservative politiker, der med stor politisk snilde styrede Grænseforeningen frelst gennem efterkrigsårenes mange skær, helt utvetydigt, at "hvis det, der er blevet tilbage af Europa, overhovedet skal have udsigt til at klare sig i fremtiden, da må det folkeretlige og nationale samkvem mellem Europas lande komme til at hvile på et ganske andet grundlag end hidtil... Det 19. årh. var nationalitetstankens og nationalitetsprincippet århundrede, men det perspektiv, der nu tegner sig, er af helt anden, af supranational art..." Han forudså, at grænserne ville miste deres politiske karakter, de ville blive af administrativ karakter, og at "dette må formodentlig medføre, at spørgsmålet om den nationale selvbestemmelsesret må ses på en ny baggrund".

Det er underligt at læse Søren Krarups kramptagte fastholden ved den politiske selvbestemmelsesret et halvt århundrede efter, at Grænseforeningens formand tog afsked med den. Er der nogen, der fortjener bevågenhed fra grænselandets mange historikere er det Holger Andersen.

Hans portræt hænger i gangen på første sal i Centralbiblioteket i Flensborg, men han venter på at blive studeret nærmere i Studiefdelingen på tredje!

På eet punkt spørger jeg mig, om vi unge dengang så galt. Vi docerede, at forudsætningen for at bygge bro, er et fast ståsted, et afklaret forhold til henholdsvis dansk og tysk. Men holder det stik i dagens Sydslesvig? Står vi ikke over for to mindretal - et gammelt, der en gang for alle har fravalgt det tyske, og et større og yngre, som vælger til og fra, zapper, om man vil, og for hvem der ikke er noget hjertestrøg?

Og peger dette ikke hen mod den gamle dansk-tyske helstat, hvor sproget heller ikke spillede den afgørende rolle?

Mit svar er: Kun i nogen grad. Nationalstaten - og det er jo den og dens respekt for mindretal, vi taler om - skal vi værne om. Den vil også bestå. Men den skal have en ny rolle, sådan som vi også ser, at den er ved at få.

Noget nyt er ved at blive til, og det volder lidt rabalder.

*Dog - fred er ej det bedste.
Men at man noget vil.*

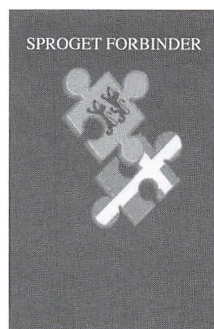
Bent A. Koch, f. 1928 i København. Chefredaktør for Kristeligt Dagblad 1948-71, chef for Ritzaus Bureau 1971-82, herefter chefredaktør og direktør for Fyens Stiftstidende til pensioneringen i 1996. Tillidshverv i pressens organisationer samt i kirkeligt, kulturelt og nationalt arbejde. Bosat i Odense.

Thorbjørn Heick

Sprogforeningen

- oprettet 1880 til fremme af dansk sprog og kultur

Sprogforeningen 1980-2000

Thorbjørn Heick, medlem af Sprogforeningens bestyrelse 1977-2001, fortæller her om Sprogforeningens historie i de senere år:

Ved Sprogforeningens 100-års jubilæum skrev Anders Feilberg Jørgensen om Sprogforeningens historie i bogen "Sprogforeningen gennem 100 år 1880-1980".

Denne bog, som stadig kan fås, vil jeg i denne artikel give et oplæg til fortsættelse af. Jeg havde den ære i 1977 at efterfølge J.Th. Arnfred, der døde i 1977, som medlem af Sprogforeningens bestyrelse, og har således gjort resten af århundredet med.

J.Th. Arnfred var medlem af Sprogforeningens bestyrelse i 40 år, heraf 20 år som formand, indtil han i 1974 blev efterfulgt på denne post af Chr. Speggers, som var blevet medlem af Sprogforeningens bestyrelse i 1972.

Chr. Speggers døde den 3. februar 1983, kun to måneder efter at han havde trukket sig tilbage som formand og var blevet efterfulgt af Jørgen Mågård.

Jørgen Mågård, der havde været redaktør af Sprogforeningens Almanak siden 1968 og var blevet valgt ind i Sprogforeningens bestyrelse i 1979 efter A. Feilberg Jørgensen, skrev i mindeord over Chr. Speggers i Almanakken for 1984:

"Speggers var myndig og venlig, og i hans formandstid er der blevet løst opgaver, som gør det lettere at føre Sprogforeningen videre. Sprogforeningens Litteraturpris og Sprogforeningens Pressepris blev oprettet. 100-års jubilæet blev afviklet på en god måde, - og i 1982 fik foreningen helt nye og tidssvarende vedtægter."

Priserne skal jeg komme tilbage til. Særlig litteraturpriserne fik personlig betydning for mig, fordi jeg som udvalgsmedlem fik til opgave at læse nogle gode forfatterskaber og derefter møde disse forfattere. Her skal først de nye vedtægter omtales.

Nye vedtægter 1982

I 1936 var der sket en omfattende ændring af vedtægterne. Det blev nu et tilsynsråd på 32 medlemmer, der skulle vælge bestyrelsen, der nu fik 5 medlemmer. Feilberg skriver: "Den gamle formålsparagraf fik en ikke uvæsentlig tilføjelse. Foreningen skulle foruden at udbrede god dansk læsning også støtte andre kulturelle formål, der har betydning for danskheden. Det sidste var udtryk for et betydelig bredere sigte. Disse love gjaldt uændrede til 1972" (s. 107). Og videre:

"Et nyt sæt vedtægter afløste dem fra 1936, dog uden dybtgående ændringer, idet generalforsamlingen stadig skulle være lovgivende og tilsynsrådet stadig have administrativ myndighed. De forandringer, der blev vedtaget, drejede sig om foreningens navn, om kontingenter, om styrelsens sammensætning og om tilsynsrådsvalget. Man lovfæstede igen det gamle, lidt upraktiske navn: Foreningen til det danske sprogs bevarelse. Kontingenter blev sat op til 5 kr. årligt, det kunne fremtidig ændres af tilsynsrådet. Styrelsens antal blev sat op fra 5 til 7 personer, og af dem skulle mindst en være fra Sydslesvig" (s. 151f).

Det der her pegede fremad var bestemmelsen om at Sydslesvig skulle være repræsenteret i bestyrelsen. "Mindst en" blev i de nye vedtægter fra 1982 udvidet til: "Mindst 2 bestyrelsesmed-

lemmer skal være bosiddende eller have deres virke syd for grænsen”.

Dette blev så igen udvidet til det nugældende: Tre bestyrelsesmedlemmer skal være bosiddende eller have deres virke syd for grænsen, således vedtaget på generalforsamlingen 6. maj 1997. Men dertil er der en længere historie.

Bøgh Andersens indsats

Først skal lige nævnes at fra generalforsamlingen i 1982 kom § 1 til at hedde: ”Foreningens navn er Sprogforeningen”. Og §2: ”Foreningens formål er at gavne det danske sprog og den danske kultur i Sønderjylland”.

Og Sønderjylland består altså af Nord- og Sydslesvig. Og det var især i Sydslesvig at det nye kom til at ske.

Arnfred var i sine formandsår mere og mere kommet til at synes at Sprogforeningens opgaver var ved at være udtømt ud fra den gamle formålsparagraf. Mågård prøvede i sine formandsår ihærdigt at skabe mere interesse for Sprogforeningen nord for grænsen ved møder i forsamlingshusene. Men han kom sammen med et flertal i bestyrelsen til, at det var bedst om Sprogforeningen blev omdannet til en fond, sådan som det også var sket med Det unge Grænseværn.

Det blev forkastet af generalforsamlingen i maj 1996, hvorefter Mågård gik af som formand ved årets udgang og Karen Margrethe Pedersen blev konstitueret som formand.

Forslaget om fondsdannelse, nu modificeret til en foreningslignende fond, blev så genfremst og igen forkastet ved generalforsamlingen i 1997, hvor vedtægterne derefter blev ændret som nævnt ovenfor, så der nu var tre fra Sydslesvig i bestyrelsen. Og Sprogforeningen kunne nu tage fat på ny med H.H. Bang som formand.

Det nye havde især baggrund i den indsats der var blevet gjort i Sydslesvig, i første omgang takket være Niels Bøgh Andersens indsats.

Der blev oprettet en Sprogforeningens afdeling i Sydslesvig, som fik vedtægter på det stiftende medlemsmøde i 1981 med en bestyrelse på tre medlemmer.

Det blev og er stadig en initiativrig afdeling. Den har p.t. 426 medlemmer, mens der p.t. er

916 nord for grænsen. Sprogforeningens samlede medlemstal 1. januar 2001 er altså 1342.

Sydslesvig-afdelingen videnskabeligt set i ”Dansk sprog i Sydslesvig”

I sin store to-binds afhandling fra 2000 udgivet af Institut for Grænseregionsforskning kommer Karen Margrethe Pedersen ind på Sprogforeningen i Sydslesvig i bind to i et afsnit side 319-324.

Sprogforeningen er dog ikke nævnt i sagregistret side 385 ff. Det omfatter kun ”metode, sprog, kultur og identitet”.

Det er klart at Sprogforeningen ikke fylder meget i det samlede billede i Sydslesvig. Karen Margrethe Pedersen nævner at Sprogforeningens afdeling i Sydslesvig ”havde imidlertid kun 399 medlemmer i 1998 ud af mindretallets skønnede medlemstal på 50.000. Blandt medlemmerne er mange funktionærer inden for mindretallet, ligesom bestyrelsen i 1998 bestod af tre personer med lærergerningen som profession. Nogen bred folkelig bevægelse er der således ikke tale om, hverken ud fra medlemsskarens eller bestyrelsens sammensætning eller dens størrelse” (s. 319).

Hun tilføjer: ”Antallet af medlemmer behøver dog ikke nødvendigvis at sige noget om aktivitetsniveauet eller initiativernes effekt i forhold til dansk sprog og kultur. Foreningen satser imidlertid hovedsagelig på foredrag på dansk om kulturelle emner for voksne der kan dansk. Og mange af mødedeltagerne er funktionærer, fx lærerne på de skoler hvor arrangementerne holdes. De har i forvejen en arbejdsdag på dansk inden for mindretallet”.

Videre på s. 320 hedder det: ”For børn afholder foreningen konkurrencer inden for mindretallets institutioner... Om det har sat ekstra fokus på det danske sprog og haft en anden effekt for brugen af det end danskfaglige aktiviteter i almindelighed i undervisningen og andre aktiviteter på dansk, kan betvivles. Men når resultatet af konkurrencerne er blevet offentliggjort og omtalt både i dagspressen, Radio Syd og TvSyd, er der blevet sat fokus på foreningens eksistens og formål”.

Derefter omtales Sprogforeningens faste

månedlige rubrik "Sproghjørnet" i Flensborg Avis. "Og gennem plakater, klistermærker, postkort og bankobrikker samt skoleskemaer til alle skoleelever gør Sprogforeningen opmærksom på sit budskab der er: "Tal dansk". Det har haft forskellig udformning gennem årene".

Der bruges så et par sider på at referere disse sloganer og diskussionen af dem. Man kunne synes at det dog også er noget, men Karen Margrethe Pedersens konklusion herpå er: "Sprogforeningens kampagnemateriale, der skal få mindretallet til at tale dansk, er således ikke en ubetinget succes i sprogkontaktområdet" (s. 322).

Sprogforeningens betydning

Der kunne nævnes flere eksempler fra den videnskabelige afhandling på Sprogforeningens lille betydning i det samlede billede. Men lille og vågen kan jo også have betydning. De forskellige initiativer som Bøgh Andersen startede, tit små, men også uortodokse, er fortsat som et græsrodsarbejde med, synes jeg, både energi og opfindsomhed. Også i bestræbelserne på at få nye medlemmer.

I 1992 blev det besluttet at opkrævning af årligt kontingent skulle ophøre, og at der fremover kun skulle tegnes livsvarige medlemmer. Kontingentet er stadig kun 200 kr. Og nye medlemmer er både velkomne og nødvendige til at tegne en folkelig baggrund. Det betyder noget for mange at være medlem af Sprogforeningen. Adskillige svarer også med pengegaver når de får årsberetningen tilsendt.

Det betyder også noget at Sprogforeningen, også bestyrelsmæssigt, spænder hen over grænsen, sådan at selv om der er en Sydslesvig-afdeling, så er der også en samlet forening. Der er ikke mange andre foreninger der på den måde på lige fod har det og gør det sådan.

I de senere år, først under H.H. Bangs, og nu under Ove Nissens formandskab er der kommet et netværk af kontaktpersoner, som dels følger med lokalt (Sprogforeningen kan også deltage i og bidrage til lokale møder), og som dels har fornøjelse af at mødes og være med rundt omkring.

Sprogforeningen har tidligere ejet Folkehjem.

En af Arnfreds fortjenester var at han fik omdannet Folkehjem til en selvejende institution. Sprogforeningen har to medlemmer i Folkehjems bestyrelse, Sønderjyds Skoleforening har et. Og disse tre er med til at give den folkelige baggrund for Folkehjem.

Sprogforeningen har adresse (også e-mail og hjemmeside) og lokaler på Folkehjem og virker herfra med initiativer og penge. Med en formue på kun 1 1/2 million kr., anbragt i værdipapirer i Syd-invest Dannebrog (danske obligationer) er vi glade for de legater og gaver vi får. En stor del heraf går til opgaver i Sydslesvig.

Sprogforeningen er repræsenteret i adskillige fonde og legater der har lignende formål, f.eks. i "Den sønderjydske Fonds legat til fremme af danskheden nord og syd for grænsen", som nu har adresse: Sprogforeningen, Folkehjem.

Om almanak og kulturpris

Til slut først et par ord om den almanak som dette skrives i og om dens forgænger. Sprogforeningen udgav sin almanak i 100 år. Så syntes vi at det var tid til at stoppe. Efter Jørgen Mågård påtog først Günter Hintze, og da han rejste fra landsdelen, så Arne G. Larsen, og i de sidste år Ingolf Haase sig redaktørarbejdet.

Afslutningen blev markeret med en udstilling på Museet på Sønderborg Slot om den særlige sønderjyske almanaktradition (et hæfte i den anledning og gamle numre af almanakken fås stadig).

Så mente vi i Sprogforeningen at dette kapitel var slut. Det var det jo også. Men et nyt begyndte med at Sønderjyds Skoleforening tog arbejdet op som et bidrag til det folkelige liv, og den udkommer her i 9. årgang som "Sønderjysk Almanak" (uden 'd' i sønderjysk, understreger man).

Det er et prisværdigt initiativ. Vi véd i Sprogforeningen noget om det store arbejde det er. Og vi er glade for at vi også får nogle sider her.

Almanak-traditionen er således blevet fornyet. Det kunne, hvis den holder sig, udløse en Kulturpris fra Sprogforeningen.

Sprogforeningen uddelte i adskillige år enten en Litteraturpris eller en Pressepris. Således

var vi med til at hædre gode forfattere og pressefolk der havde skrevet om det sønderjydske. Det gav os også mange gode aftner ved generalforsamlinger på Folkehjem, at vi der havde et møde med disse prismodtagere.

Siden 1999 er de to priser blevet slået sammen til Sprogforeningens Sprog- og Kulturpris. Den første modtager var Lars Henningsen der kvitterede som de andre med et fint foredrag.

Slutning

Når dette læses vil jeg efter min egen planlægning dels være gået på pension, dels være gået ud af Sprogforeningens bestyrelse, hvor jeg mener at jeg nu har aftjent min værnepligt som bestyrelsesmedlem. Efter at Anders Feilberg Jørgensen, min gamle rektor fra Tønder, var gået ud af bestyrelsen, fik jeg hans plads ved bestyrelsesbordet, ofte også med en lidt kritisk indstilling for at få sagerne belyst. Jeg fulgte sydslesvigerne i deres indstilling til Sprogforeningens videreførelse, var glad for samarbejdet i den ny bestyrelse, også for det ekstra arbejde det gav. Og glad for alle dem jeg har mødt gennem Sprogforeningen. Jeg ønsker den og dens medlemmer, almanakken og alle dens læsere gode nyår!

Thorbjørn Heick

Sprogforeningen har givet priser til følgende:

1978: Gynther Hansen og Sigfred Andresen
 1979: Helmuth Leckband
 1980: Christian Skov
 1981: Eskild Bram
 1982: Peter Seeberg
 1983: Bjørn Svensson
 1985: Bent William Rasmussen
 1988: Niels Bøgh Andersen
 1991: H.E. Sørensen
 1992: Jørn Buch
 1993: Inge Adriansen
 1996: Karin Johannsen-Bojsen
 2000: Lars N. Henningsen

Sprogforeningens kontaktpersoner

Kommune	Navn	Telefon
Aabenraa	Knud Kristensen	74 61 36 32
Augustenborg	Regnar Liboriussen	74 47 44 41
Bredebro	Else Nissen	74 71 01 18
Bov	Hans H. Bang	74 67 16 18
	Lorens C. Hansen	74 60 82 24
	Launi Petersen	74 67 31 08
Broager	Johan Tychsen	74 44 18 90
Christiansfeld	Povl Verner Hansen	74 56 22 48
Gram	Anton Poulsen	74 82 17 50
Gråsten	Ove Nissen	74 65 07 45
	Poul Jørgensen	74 65 05 26
Haderslev	Niels Aage Madsen	74 52 16 24
	Karen Bagge Hansen	74 56 61 44
	Jette Hørslev-Petersen	74 58 43 78
Højer	Svend Kristiansen	74 78 32 15
Lundtoft	Tove Asmussen	74 68 53 30
	Laura Madsen	74 68 55 10
Løgumkloster	Jens A. Berg	74 74 35 10
	Thomas Rodenberg	74 74 33 83
Nordborg	Marie Hess	74 45 62 65
Nr. Rangstrup	Hans Schmidt	74 83 41 08
Ribe	Andreas Smidt	75 42 15 48
Rødding	Aage Sørensen	74 84 52 59
	Johan A. Olsen	74 84 10 80
Rødekro	Mary Andresen	74 66 21 44
Skærbæk	Tove Lorenzen	74 75 31 44
	Tage Bundgaard	74 75 31 34
	Rosa Schmidt	74 75 52 10
Sundeved	Helga Staugaard	74 46 14 02
Sydals	Marie Simonsen	74 41 51 12
Sønderborg	Hans Jørgen Nielsen	74 42 64 32
Tinglev	Tage Madsen	74 76 21 27
Tønder	Thorbjørn Heick	74 72 12 07
	Ingolf Haase	74 73 85 69
	Birgitte Schmidt	74 72 66 42
Vojens	Povl Solmer Frank	74 54 10 01
Sydslesvig	Signe Andersen	04846 590
Sydslesvig	Volker Bock	04623 7189
Sydslesvig	Johann Mikkelsen	04662 3185

**Generalforsamling 2002 holdes
 mandag den 6. maj kl. 19.30
 på Folkehjem i Aabenraa.**

Sprogforeningens bestyrelse

Ove Nissen, Rinkenæs (formand)

Signe Andersen, Hatsted (næstformand)

Volker Bock, Thumbby

Ingolf Haase, Møgeltønder

Povl Verner Hansen, Christiansfeld

Johann Mikkelsen, Læk

Thomas Rodenberg, Løgumkloster (kasserer)

Sprogforeningens kontor:

Sprogforeningen, Folkehjem, Haderslevvej 7,
DK 6200 Aabenraa. Tlf. 74 62 11 50. E-post:
sprogforeningen@post.tele.dk. Girokonto 641-
3463.

Kontortid: den 2. og 4. mandag i måneden kl.
15-17 eller efter aftale.

Telefonsvareren tager altid imod en besked.

Man er velkommen til at besøge Sprog-
foreningens kontor i kontortiden og f.eks. se,
hvad vi har af bøger og gamle almanakker.

Kontingent: Livsvarigt medlemskab 200 kr. Vi
sender gerne et indbetalingskort.

Enkelte har givet udtryk for, at et kontingent på
200 kr ikke er ret meget for så mange år. Men vi
tager gerne imod gaver som livstegn!

Sønderjyds Skoleforenings årsberetning 2001

Af Lisbet Skau

Årsberetning 2001 blev afgivet på Sønderjyds Skoleforenings årsmøde den 7. juni 2001 på Folkehjem i Aabenraa.

Dette årsmøde har jeg valgt at indlede med et digt af Benny Andersen:

*Jeg har hørt om tiden
jeg har hørt den kan være lang
jeg har hørt den kan slippe op
at man kan vinde eller tabe den
at den kan være ordentlig eller kostbar
god eller dårlig
ude eller inde
jeg har hørt meget om tiden
men jeg har aldrig set den*

*Som barn forestillede jeg mig tiden
som en stor smuk fugl
nærmest en stork
fordi jeg havde hørt
at tiden kunne flyve
men også at den til tider
stod fuldstændig stille*

*Jeg elskede tiden den gang
tiden med sit lange røde næb
stående på sit ene røde ben
bøjet over en mørk dyb dam
inden den langsomt foldede
sine brede hvide vinger ud
og svævede i timevis
mellem himmel og endeløse enge*

*Men senere blev jeg forvirret
da jeg hørte
om tidens tand
om spild af tid
at tid i virkeligheden var penge
eller at tiden var af lave
og den slags*

Lisbet Skau

*så efterhånden mistede jeg
min barnetro på storken
og faktisk har vi nu
langt færre storke i Danmark
end vi havde på den tid
da jeg troede på dem*

*Jeg har hørt om tiden
jeg har skrevet digte om tiden
jeg har skrevet og hørt meget om tiden
jeg har haft min tid
somme tider er jeg endog
nået frem til tiden
men jeg har stadig ikke set den.*

Dette digt af Benny Andersen har jeg valgt, fordi jeg føler, at tiden fra det ene årsmøde til det næste løber så hurtigt, og samtidig sker der uendelig meget i løbet af et år.

Vi har inden for Sønderjyds Skoleforening mistet flere gode mennesker, som hver især har stået Sønderjylland og Sønderjyds Skoleforening nær. Ingen nævnt, ingen glemt. De har alle haft stor betydning for det folkelige og kulturelle liv, både syd og nord for grænsen. Vi er disse mennesker dybt taknemmelige for, hvad de har givet os - og i særdeleshed Sønderjyds Skoleforening. Vi håber, at vi er i stand til at

videregive den arv, vi har fået.

Foreningen har nu bestået i næsten 110 år - vi går ind i det 109de år. Det år, som nu afsluttes, er forløbet i en rolig gænge.

Skoleforeningen har en god økonomi. Vi har fået flere livsvarige medlemmer og har passeret 8000 - og det vigtigste: vi har kunnet hjælpe mange unge mennesker her i landsdelen økonomisk, men selvfølgelig ikke hver især med et stort beløb. Vi har tildelt et beløb på 1.000-1.500 kr. til 542 efterskoleelever, i alt 651.500 kr. 85 højskoleelever har fået bevilget i alt 113.500 kr. Gennem ”Købmand af Nr. Hostrup Hans Jessen og hustru Kela Jessens studielegat” - inden for Sønderjydske Skoleforening kaldes det i daglig tale ”Jessen legat” - har vi uddelt 68.800 kr. til 56 studerende. Vi modtager hvert år gode og spændende ansøgninger fra dygtige unge mennesker og havde vi midler, var der langt flere vi kunne støtte. Det er en fantastisk god oplevelse at læse ansøgningerne igennem. Det er spændende at se, hvad disse unge mennesker beskæftiger sig med. Det giver en stor viden og en stærk tro på fremtiden.

Fra ”Den Sønderjydske Fonds Legat for skolehjælp til danske syd for grænsen” har vi ydet støtte til elever på efterskole eller højskole i Danmark ligesom unge, der er i gang med en videregående uddannelse, har modtaget lidt hjælp, i alt ca. 23.000 kr. Derudover har lejrskolerne Rendbjerg og Vesterled modtaget 25.000 kr. til indkøb af computerudstyr.

Til unge, som er begyndt på deres studium i år 2000, har vi uddelt 18.000 kr. i stipendier, så alt i alt har vi uddelt et beløb på ca. 900.000 kr.

8. årgang af Sønderjysk Almanak udkom ved juletid. Det blev en årgang, som vi takket være et dygtigt almanakudvalg har fået meget ros for. Almanakken er ikke blevet udsolgt, men trods det har vi et lille overskud på bogen. Det kan kun lade sig gøre, fordi så mange yder en stor frivillig indsats.

Arbejdet med Sønderjysk Almanak 2002 er langt fremme og forsiden bliver denne gang et billede af Idrætshøjskolen i Sønderborg, som kan fejre 50-års jubilæum i 2002.

Vi har afholdt 4 bestyrelsesmøder. Det ene er lagt som et regnskabsmøde, der finder sted på

Sydbank i Tønder. Mødet er veltilrettelagt af vores kasserer. Revisor gennemgår regnskabet for os og alle i bestyrelsen får således en god indsigt i, hvad der sker. Sønderjydske Skoleforening siger tak til Sydbank for lån af lokale til dette møde.

Vi prøver så vidt muligt at afholde et bestyrelsesmøde på én af høj- eller efterskolerne i landsdelen. Det gør vi for at komme til at kende lidt mere til skolerne og også for, at skolerne kan lære os lidt bedre at kende. Vi prøver at synliggøre os på den måde, og vi er altid blevet vel modtaget.

Efter- og ungdomsskolerne i landsdelen har næsten alle fuldt hus og lange ventelister. Håber det kan fortsætte, og at højskolerne også må komme ovenpå, så disse skoler kan melde om fuldt hus. Et højskoleophold eller efterskoleophold giver og har givet mange unge mennesker en god ballast, som de kan bruge på deres videre vej.

En stor tak til skoleforeningens tillidsmænd, som gør en stor indsats for Sønderjydske Skoleforening. Nogle er gået bort, andre har valgt at stoppe i det forgangne år. Til sidstnævnte skal der lyde en stor tak. Desværre kniber det lidt med at få nye til at påtage sig hvervet som tillidsmand, men takket være et godt kontor får vi udbredt kendskabet til Sønderjydske Skoleforening og givet god service.

På årsmødet sidste år tog vi afsked med Elsebeth Smidt som bestyrelsesmedlem i Skoleforeningen. Elsebeth Smidt var fra Sønderjydske Skoleforening valgt ind i Hejlsfondens bestyrelse. Her har Elsebeth været en dygtig og energisk formand, som vi satte pris på i Hejlsfonden. Hejlsfondens bestyrelse består af syv personer - tre valgt fra Sydslesvig, tre valgt fra Skoleforeningen og én fra Grænseforeningen. Fire medlemmer fra Hejlsfonden - to syd for grænsen og to nord for grænsen - er valgt ind i bestyrelsen for Nordborg Slots Efterskole. Nordborg Slot holder årsmøde omkring 1. maj hvert år, og her afholder Hejlsfonden sit årlige betyrelsesmøde. Dette år tog vi så afsked med Elsebeth, og hun afløses i Hejlsfonden af Ellen Christensen, Lavensby.

I parentes kan jeg nævne, at vi også tog

afsked med Hans Schmidt, som i de sidste år har været valgt af Grænseforeningen. Nyvalgt der er Sigrild Andersen, formand for Haderslev Vesteramts Grænseforening.

Hejlsfondens bestyrelsesmedlemmer i Nordborg Slots Efterskole er nu H. D. Kloppenborg-Skrumsager og mig, og jeg har afløst Elsebeth Smidt på formandsposten. Det er på én eller anden måde en tung arv, fordi der er så meget historie i Hejlsfonden. Vi skal gøre vort bedste for at værne om den. Elsebeth har fået en lille post som revisor for Hejlsfonden. "Så kan du holde et vågent øje med os".

Selvfølgelig kan denne beretning ikke undgå at nævne Dronning Ingrid, som døde den 7. november 2000. Vi i Sønderjydsk Skoleforening er Dronning Ingrid en stor tak skyldig - hun betød umådelig meget for landsdelen. Mange af os har fået lov at møde Dronning Ingrid og oplevet, hvor stærk en personlighed Dronningen var.

Jeg fandt forleden et lille citat omkring

"Hvordan nå's et mål i fællesskab?" og det vil jeg slutte beretningen med.

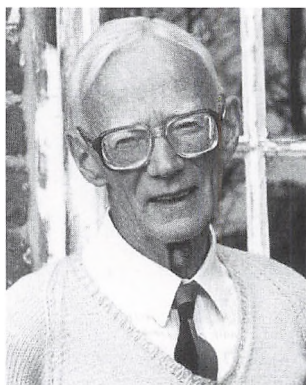
*At finde sammen - er en begyndelse
at blive sammen - er en fremgang
at arbejde sammen - er en succes.*

Disse ord har Henry Ford skrevet og jeg citerer videre:

*Vigtigt for at nå målet:
at have tillid
at kende målet - husk at der er delmål!
at have humør
at have respekt
at have en positiv indstilling
at have medbestemmelse
at sætte ord på forventninger.*

Med disse ord - tak til Sønderjydsk Skoleforenings bestyrelse for et godt arbejdsår med mange gode timer.

MINDEORD

Flemming la Cour Møller

Padborg

† 26. 10. 2000

* 8. 10. 1918

Flemming la Cour Møller var i mange år nærmest at regne for en institution på Ejdersted, hvor han udførte et enormt arbejde for det danske mindretal.

Sammen med sin kone kom han i 1945 til Tønning, hvor han efter et år som vandrelærer i december 1946 blev indsat som dansk præst i byen. Han var grundtvigianer og stærk i troen uden at missionere.

Flemming la Cour Møller kendte så godt som hver en dansk familie på Ejdersted, vidste hvad der foregik og hjalp altid, når det var nødvendigt.

Ved siden af præstegerningen drev han landbrug og var sammen med sin kone Emilie aktiv i mindretallets arbejde. I ungdomsforeningen, som han var formand for, arrangerede han håndbold, folkedans og sankthansbål, ligesom han deltog aktivt i teateropførelser og revyer.

I en længere periode var Flemming la Cour Møller desuden protokolfører i SdU-hovedkredsen.

Gennem hele sit liv holdt Flemming la Cour Møller fast ved målet om, at Danmark igen skulle gå helt til Ejderen. Han anså det for en stor fejl, at Danmark gav afkald på Sydslesvig, og selv da denne holdning med tiden tog af på begge sider af grænsen, stod Flemming la Cour Møller fast.

Som 68-årig gik Flemming la Cour Møller i 1987 af som præst i Tønning og flyttede sammen med hustruen ud på Tørkoggård, som parret havde købt i 60'erne. Han havde en drøm om, at Tørkoggård med tiden skulle blive til en højskole, en drøm han måtte opgive.

I stedet forærede parret gården til Dansk Sundhedstjeneste i 1995. Salget af gården gav 650.000 mark, som blev grundstenen i Emilie og Flemming Møllers Fond, der hjælper nødstedte børn.

S.P. Fiirgaard

Dronning Ingrid, R.E. p.p.

† 7. 11. 2000
* 28. 3. 1910

Meddelelsen om Dronning Ingrids død blev utvivlsomt modtaget med sorg i vide kredse i Sønderjylland. Med al tilbørlig respekt og anerkendelse af den regerende monark var Dronning Ingrid på en helt særlig måde "vores Dronning", som landsdelen var stolt af og taknemmelig for. Denne samhørighed varede i mere end 60 år, og ingen kunne være i tvivl om, at de varme følelser var gensidige.

Dronning Ingrid har selv fortalt, at hun vidste meget lidt om Danmark, da hun kom hertil. I svenske historiebøger blev danskerne fremstillet som det folk, der ved enhver given lejlighed faldt svenskerne i ryggen. For den nygifte kronprinsesse var alt nyt og fremmed, ansigterne var ukendte, og det var således nødvendigt "at lytte og lære og prøve at forstå".

Det blev mødet med sønderjyderne, der for første gang fik kronprinsessen til at føle sig hjemme. Med sin sikre sans for det ægte og rigtige fornemmede hun i løbet af kort tid, at her var en opgave at løse. Kronprinsesse Ingrid deltog allerede i december 1936 i Den sønderjyske Hjælpekomites uddeling af tøj til sønderjyske børn. Dette blev indledningen til det livslange engagement i et omfattende socialt og kulturelt arbejde for vor landsdel, der var grundlaget for de stærke bånd imellem Dronning Ingrid og den sønderjyske befolkning. I 1930'erne havde denne indsats tillige et nationalt perspektiv og bidrog til at virkeliggøre genforeningen.

Dronning Ingrid lærte ikke blot det danske sprog perfekt, men også at tænke og fremtræde

som dansker. Dronningen kunne tale med alle uden forskel, var altid velforberedt, imødekommende og betænksom, og den forståelige nervøsitet, som de fleste nok følte ved at stå ansigt til ansigt med Majestæten, forsvandt som dug for solen i Dronningens selskab. Derved skabtes også forudsætningen for en meningsfyldt samtale, hvor man kunne udtrykke sig ærligt og frit - uden på noget tidspunkt at være i tvivl om, hvem man talte med. Mon ikke denne side af Dronningens personlighed i særlig grad har været værdsat i den sønderjyske landsdel.

Ved Dronning Ingrids død har Sønderjylland mistet en trofast ven.

O. Perch Nielsen

Ingeborg Heick

Viborg
 † 21. 11. 2000
 * 11. 7. 1916

Den 21. november 2000 døde Ingeborg Heick, 84 år gammel.

Vi var ikke så mange fra Sønderjylland, der var med ved hendes begravelse fra Houlkjær Kirke og jordfæstelsen på kirkegården ved Overlund, hvor hun nu ligger ved siden af sin mand, Frederik Heick, som døde i 1971.

Ingeborg og Frederik Heick forlod Sønderjylland i 1959, da Heick blev direktør for Det danske Hedeselskab efter 20 travle år som forstanderpar på Jyndeved Forsøgsstation. De glemte aldrig Sønderjylland, og vi, der har kendt dem, glemmer ikke dem.

Ingeborg Heick var født i Toftlund, hvor hun traf sin mand, Frederik Heick, der dengang var landbrugskonsulent i Nr. Rangstrup Herreds Landboforening.

I 1939 blev de valgt som forstanderpar for den forsøgsstation, der skulle bygges i Store Jyndeved. De flyttede herved og boede i Rens under byggeperioden. I april 1939 kunne de flytte ind i forstanderboligen på forsøgsstationen. Året efter blev Danmark besat af den tyske værnemagt.

Det blev nogle svære år, der stillede store krav til forstanderparret; en overgang havde de tysk indkvartering ved siden af deres soveværelse.

Ingeborg Heick kom fra sin lille familiehusholdning med mand og to børn i Toftlund til en stor husholdning på forsøgsstationen med mange unge mennesker på kost og med unge piger til hjælp i huset. Det må have været en brat overgang, men hun klarede det godt. Vi, der som unge var på forsøgsstationen, mindes hende som

en god husmor, der tog sig godt af os; hun kunne fortælle os, hvordan man burde opføre sig. Vi fik besked om, at det var en selvfølge, at vi deltog i, hvad der foregik i Jyndeved Forsamlingshus.

Et par gange om ugen samledes vi til sang og aftenkaffe i stuerne på forsøgsstationen.

I årene i Jyndeved var Ingeborg Heick med i bestyrelsen for Slogs Herreds Husholdningsforening og formand for Venstres Kvinder i Løgumklosterkredsen. Begge foreninger nød godt af hendes iderigdom og gåpåmod.

Da Frederik Heick blev folketingsmand i 1945, var hun det samlende midtpunkt på forsøgsstationen, når Heick var i Folketinget. Der var meget at tage vare på med 6 børn og en stor husholdning, og der samtidig skulle gives besked til assistenter og folkehold, når Heick ringede hjem.

Efter at familien flyttede til Viborg i 1959, var hun i en periode programkonsulent ved Danmarks Radio og næstformand i Grænsforeningen.

Frederik Heick døde midt i sin gerning som direktør for Hedeselskabet for næsten 30 år siden, men Ingeborg Heick lod sig ikke slå ud. Hun blev valgt ind i sognerådet i Overlund og kom senere i byrådet i Viborg i to perioder, hvor hun fik lov til at bruge sine kræfter i skole- og kulturudvalg. Houlkjær Kirke, hvor begravelses-højtideligheden fandt sted, var en af hendes mærkesager at få bygget.

Et rigt liv er slut, men mindet lever.

Hardy Knudsen

Marguerite Hahnemann

Aabenraa
 † 2. 12. 2000
 * 10. 12. 1905

Nogle dage før sin 95 års fødselsdag i december 2000 døde Marguerite Hahnemann, Aabenraa. Døden kom ikke uventet, idet hun i et års tid var præget af tiltagende svaghed.

Fru Hahnemann flyttede til Aabenraa i 1938 samtidig med, at hendes mand blev udnævnt til lektor på Aabenraa Statsskole, og hun fik straks ansættelse ved det daværende Aabenraa Amt, hvor skole og undervisning blev hendes store interesseområde.

Denne gerning var imidlertid ikke nok til at dæmpe hendes lyst til at tage nye udfordringer op, og hun kastede sig med stor energi over opgaver, der relaterede sig til musik, teater og kunst.

Hun var blandt de første i Danmark, som organiserede en abonnementsordning for de turnerende teatre. Det var en ordning, som blev til stor glæde for sønderjyske teatergængere.

Siden blev denne ordning almindelig brugt over hele landet.

Gennem 8 år var Marguerite Hahnemann indvalgt i Aabenraa Byråd for Det konservative Folkeparti og var her meget aktiv på skole- og kulturområdet.

Der var en vis international stil over fru Hahnemann, og når man spurgte til hendes herkomst, svarede hun: "Jamen, jeg er også født i Paris af svenske forældre, men har haft min barndom og ungdom i København".

For dem, som har boet i Aabenraa i samme år som fru Hahnemann, blev hendes betydelige arbejde til stor gavn og glæde og gav dem mange gode oplevelser.

Vi har derfor meget at sige fru Hahnemann tak for.

Erik Jessen

Erik Andersen, R.

Haderslev

† 19. 1. 2001

* 25. 9. 1919

Den 19. januar 2001 døde fhv. folketingsmand og major Erik Andersen, Haderslev, i en alder af 81 år.

Erik Andersen var født den 25. september 1919 i Øster Nykirke ved Tørring som søn af købmand Chr. Andersen. Han tog realeksamen i 1936 og handelsskoleeksamen i 1938. Han var ansat ved Social-Demokraten 1946-50. Han afgik fra reserveofficersskole i 1953, blev major og chef for hjemmeværnsdistrikt 33 i Haderslev 1962-78.

Under besættelsen 1940-45 var Erik Andersen stærkt placeret i modstandsbevægelsen i Sønderborg-området.

Ved folketingsvalget i 1971 blev han valgt til folketinget for Socialdemokratiet i Sønderjyllands amtskreds som partiets kandidat i Haderslev-kredsen, en post han blev genvalgt til i en række af de efterfølgende valg. Han var medlem af folketinget indtil valget i 1984, hvor han frivilligt forlod tinget. I den lange periode, han var medlem af folketinget, var han samtidig medlem af Europaparlamentet 1977-79 og var også, i en periode, delegeret til FN-generalforsamlingen i New York.

Overalt hvor Erik Andersen færdedes, var han meget respekteret og afholdt, også som folketingskollega, ikke alene i den socialdemokratiske folketingsgruppe, men også i de øvrige partigrupper. Han var ikke en person med de store armbevægelser eller de store ord. Han gjorde sit arbejde på en stille og respektabel måde. Efter sin indtræden i folketinget bevarede han sit tilhørsforhold til hjemmeværnet, hvis sag

han altid talte varmt, ikke mindst i folketingets forsvarspolitiske udvalg. Også vi sønderjyske folketingsmedlemmer havde et nært og varmt samarbejde med ham.

Erik Andersen var i en meget lang periode formand for Det danske Forsvarsselskab i Haderslev, og hvor han ved sin død var æresmedlem. Han var kredsformand for De samvirkende danske Forsvarsbroderselskaber, XI kreds, og han gjorde et stort arbejde inden for People to People, i hvis præsidium og forretningsudvalg han havde sæde.

Erik Andersen var ved sin død dekoreret med Ridderkorset af Dannebrog.

Vi er mange, der vil minde Erik Andersen som den gode danske mand og sønderjyde, han var og blev.

J.K. Hansen

Bodil Thomsen

Fjelstrup

† 19. 1. 2001

* 13. 3. 1930

Bodil blev født den 13. marts 1930 i landsbyen Martofte på Nordfyn. Hendes forældre ejede et husmandssted, der vel lignede de mange på den tid; men på en måde var det alligevel anderledes - det var nemlig et "husmandssted med klaver"! Så allerede fra barnsben fik Bodil lov til at udfolde sine musiske talenter, vel nok mest for at hun kunne ledsage sin far, når han sang solo i forsamlingshuset.

En anden ting hun arvede fra sin far var interessen for gymnastik. Hendes far havde deltaget i Olympiaden i Stockholm og var vendt hjem med en sølvmedalje, og det var en af Bodils kæreste klenodier. Som ung tog hun selv delingsføreruddannelse i Rødning og var senere på Ollerup Gymnastikhøjskole og deltog bl.a. på Niels Bukhs opvisningshold, der var på tur til Paris, og en tur til Paris var jo en stor oplevelse sidst i 40'erne for en husmandsdatter.

Den 1. maj 1950 kom hun cyklende til Lille Anslet for at være ung pige i huset hos gårdejer Schultz; og da denne gård på det nærmeste var nabo til Anslet forsamlingshus, begyndte Bodil allerede den første vinter at lede gymnastik - og det gjorde hun faktisk lige til sin alt for tidlige død i januar 2001. Som nævnt først i Anslet, senere i skolen og hallen i Fjelstrup.

Men grunden til at hun ligesom slog rødder i Fjelstrup var naturligvis, at hun i juli 1952 giftede sig med Aage Thomsen fra Fjelstrup, og med ham fik hun børnene Povl Erik og Marianne. Men det med at få børn skulle helst foregå i den tid, hvor gymnastikken holdt sommerferie.

I 1958 blev hun Anslet Gymnastikforenings

første kvindelige formand, og jeg vil påstå, at det var den mest aktive, vi nogensinde har haft. Om sommeren spillede hun håndbold og ledede prøverne til idrætsmærket. I efteråret dansede hun folkedans, og om vinteren ledede hun naturligvis gymnastik. Men hun åbnede også ballerne i forsamlingshuset, og hun bød velkommen til møderne, hvorefter hun satte sig til klaveret for at ledsage sangen af Højskole-sangbogen. Allerede i 1963 trak hun sig som formand, men på dette tidspunkt var hun også blevet valgt ind i gymnastikudvalget i Haderslev Østeramt i SI, et udvalg hun senere blev formand for i mange år.

Anslet Gymnastikforening og Sillerup Ungdomsforening blev i 1967 til Fjelstrup IF, da vi havde fået hallen, og på dette tidspunkt var man nødt til at dele foreningen op i udvalg: Så Bodil blev straks formand for gymnastikudvalget, og selvom hun i grunden var betænkelig ved al den halsport - betænkelig for at interessen for gymnastikken skulle blegne - ja, så oplevede hun at få 300 gymnaster i lille Fjelstrup midt i 70'erne. Og helt ærligt så nød hun opvisningerne i hallen, hvor der både var plads til gymnaster og tilskuere.

I 1977 blev hun også valgt ind i menighedsrådet i Fjelstrup, og i 1985 blev hun organist, efterhånden både i Aller og Fjelstrup kirke. Og her var hun også i sit rette element. Hun arrangerede koncerter med berømte navne som Arne Lambert, Kim Sjøgren, Michala Petri og Radiomens Pigechor. Hun havde simpelthen et aktivitetsniveau til det sidste, som man kun kan beundre.

Heldigvis fik hun sidste år lov til at fejre 50 års jubilæum og 70 års fødselsdag under stor virak. TV Syd lavede et portræt af Bodil, hun fik DGI's guldnål m.m. - og hun lovede at fortsætte til hun var 90 år! Desværre satte den onde sygdom et brat punktum for det hele, men bare 2 måneder før sin død, ja, da ledede hun gymnastik i Fjelstrup, Christiansfeld, Rosenvang og på Sillerup Plejekollegium, og hun ledede

seniordans og ældreidræt i Fjelstrup samt sangeftermiddage i Ældresagen i Christiansfeld. Ingen kunne tro på, at livsglade Bodil Thomsen bar rundt på en dødelig sygdom.

Bodil var en af de personligheder, der gjorde Fjelstrup til et rart sted at bo, og vi er alle blevet lidt fattigere uden Bodil Thomsen.

Vagn Rasmussen

Lene Johansen

Nordborg

† 27. 1. 2001

* 15. 5. 1925

Den 27. januar var den lørdag, hvor de første gåsepar slog sig ned på engen ved Nordborg Slot. Vi så og talte meget om de mange forårsbedere. Hen over middag var lærken kommet - i få øjeblikke hørte vi trillerne - da aftenlyset kom, gav solsorten for første gang os sin melodiske sang.

Budskabet kom ind under aften: Lene Johansen var død - med et blev denne lørdag noget ganske andet med helt uforståelige elementer - tavsheden, den stille samtale om tyve års liv i tæt nærvær med Lene.

Lene var landmandsdatter fra Vejlekanten, hun kom første gang til Als som højskolelærer på Idrætshøjskolen i Sønderborg. Efter ti år virkede hun et par år som konsulent i De Danske Gymnastik- og Idrætsforeninger for derefter at fortsætte som lærer på Rønshoved Højskole. Hun var uddannet cand.mag. i dansk, historie og kristendomskundskab, men fattede hurtigt interesse for præstegerningen.

Den 23. juni 1972 blev Lene Johansen

ordineret i Haderslev domkirke af biskob Th. V. Krag og indsat i Havnbjerg kirke af sognepræst Carl Fuglsang-Damgaard og i Nordborg kirke af sognepræst Sigfred Christensen, da den daværende provst ikke ønskede at indsætte en kvindelig præst. Lene Johansen blev således den første kvindelige præst i Sønderborg provsti.

Gennem alle årene var "Lene Præst" meget afholdt, hun kendte sit sogn med al dets mangfoldighed - de store betonområder med en- og nogle mennesker og voksende sociale problemer i mindste detalje. Lene tog som frivillig initiativ til oprettelsen af Kirkens Korshærs Café 93 og genbrugsbutikken i Havnbjerg, hvor hun som leder skabte forbindelser på kryds og tværs inden for social-, sundheds- og kulturområdet.

Jørgen Jørgensen, Lavensby, skrev i sit mindeord: "Lene var en god gammeldags grundtvigiansk præst, med fødderne plantet i et ægte folkeligt og socialt engagement. Hun tog aktiv del i det lokalsamfund, hun tjente så trofast

i mange år. Hun kendte og var kendt af alle og hun var respekteret og vellidt. Vel nok fordi hun havde den sjældne evne til at lytte, at ville hjælpe og at kunne handle. Mange gik derfor til hende, når de behøvede hjælp eller trøstende ord. Og aldrig forgæves...”.

Hendes personlige engagement rakte langt videre: Højskolen, efterskolen - hele den frie skole - har ligeledes mistet en af sine store personligheder.

Lene var ikke vogteren af den frie skole - nej, hun var oftest provokatøren og udfordrede selvhøjtideligheden - selvtilstrækkeligheden. Hun var til alle tider i konflikt til tidens magelighed i den frie skole - hvor hun tidligt så faren ved skoleformens jagen efter statsmagtens tilbud om økonomisikring.

I 1978 blev Lene formand for Skolekredsen for Nordborg Slots Efterskole og medlem af efterskolens bestyrelse. Som bestyrelsesmedlem talte hun elevens sag og var stærkt medvirkende til, at vi i dagligdagen fik rum og muligheder til at holde Nordborg Slots Efterskole i bevægelse. Lene kendte tidspunktet for formiddagspausen -

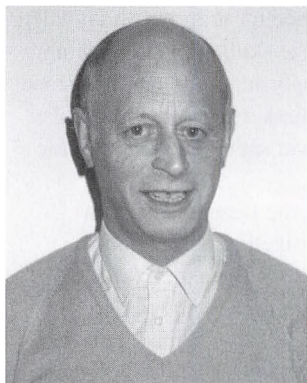
ofte blev hun siddende for at fortsætte samtalen med de af os, der ikke skulle til undervisning. Hun stod for folkeoplysning i bredeste forstand: Livsoplysning mennesker imellem - Lene gav sjældent facit - det var samtalen, hun anså for det livsbefordrende.

Korshærtschef Bjarne Lenau Henriksen udtalte: ”Lene var folkelig i ordets flotteste grundtvigske forstand. Uforfærdet, direkte, kritisk, varm og elskelig. Klog og tænksom. Reflekterende og analyserende med indfølelse sans for det enkelte menneskes liv og en begavet og indsigtfuld socialpolitisk fortolker af de samfundsmæssige forhold”.

Der er stille over slottet - en bidende østenvind stryger ind over øen, og Lenes erantis har lukket sig sammen som værn mod kulden, vi ved den besidder livskraften til at stå igennem. Må vi gennem mødet med denne blomst tage hendes ord til os:

”Når alle argumenter er fremført - for og imod - så er der dog det tilbage, om jeg vil eller ikke vil”.

Arley D. Bastiansen

Christian Petersen Caspersen

Broager

† 25. 5. 2001

* 31. 7. 1931

Vi mennesker oplever desværre ofte, at vi på grund af en sproglig blufærdighed ikke får sagt nogle væsentlige ting til hinanden, mens tid er. Men i denne situation vil jeg nævne, at jeg i det forløbne år heldigvis nåede at sige til "Casper", at han var en *hædersmand*. I dag er jeg glad for, at jeg overskred mine sproglige barrierer og fik sagt det direkte til ham, og jeg vil gentage det i disse mindeord.

Chr. Caspersen nåede at være Idræts-højskolens formand i 17 år; men allerede i 1973 var han blevet udpeget som SI's repræsentant i Idræts-højskolens bestyrelse, og det var naturligt, at han ved organisationernes sammenlægning fortsatte som DGI-Sønderjyllands repræsentant.

I dette (frivillige) arbejde brugte Chr. Caspersen mange kræfter, men han gjorde det med glæde, fordi hans kærlighed til skolen var stor. Han satte en ære i at kende alle på skolen, og han ønskede at være grundigt informeret om skolens dagligdag. For Idræts-højskolen var han en perfekt medspiller, som for det første var hæderlig, trofast, loyal og tillidsskabende, og som formåede at give plads for nye ideer og tiltag, men som for det andet også var manden, der kunne holde fast i både mål og midler.

I Idræts-højskolens bestyrelse er alle medlemmer udpeget af organisationer og myndigheder; men for Caspersen var det vigtigt, at bestyrelsen først og fremmest skulle kæmpe for skolens interesser - eventuelle organisationsinteresser måtte ikke få indflydelse på skolens dagligdag og virke - og skolen skulle være fri af snærende bånd.

Han var stolt af at være formand for Idræts-højskolen, og det var ikke uden vemod, at han havde accepteret, at han var i gang med sin sidste udpegningsperiode.

Hans hjerte bankede for højskolen i almindelighed og for Idræts-højskolen i særdeleshed, og i de sidste par år har vi ofte hørt ham give udtryk for forundring over, at højskolerne var kommet ind i en periode med vigende elevtilgang. Han kunne simpelthen ikke forstå, at unge mennesker kunne få sig til at fravælge en så stor oplevelse som et højskoleophold.

Chr. Caspersen måtte naturligvis tjene sine penge som alle andre. Han og Ingeborg drev således i mange år campingpladsen i Gammelmark; men han havde desuden kræfter til at deltage i det frivillige foreningsarbejde både som aktiv, som instruktør og som bestyrelsesmedlem. I både arbejds- og fritidsfunktionerne var hans dybe medmenneskelige forståelse af uvurderlig betydning, og han formåede at skabe en naturlig respekt om sin person. Det var aldrig nødvendigt for "Casper" at hæve stemmen.

På Idræts-højskolen efterlader Chr. Caspersen sig et tomrum, som bliver vanskeligt at fylde ud, og vi vil i mange situationer mangle hans erfaring og indsigt.

Vi er mange, som er stolte over at have kendt ham.

Ivan Skjoldager

Ellen Langberg Lesch

Nykirke

† 1. 6. 2001

* 22. 7. 1933

Ellen kom til Sydslesvig sammen med sin mand Georg sidst i halvtredserne, da Georg tiltrådte stillingen som skoleleder i Nykirke Skole. Der var tjenestebolig over skolen, hvor den unge familie Lesch flyttede ind, trods protester fra Ellens side. Hun var parat til at rejse hjem til Danmark igen, da hun så det barske landskab og den hårde marskjord herude vestpå. Men hun blev og tog de sydslesvigske udfordringer i stiv arm. Og udfordringer var der nok af. Indimellem, når hun vovede sig for langt frem med sine synspunkter, fik hun ørerne i klemme, og så måtte hun finde sig i, at de gamle sagde, at hun skulle holde sin mund, for hun var grøn bag ørerne.

Ellen startede som børnehaveleder i Nibøl danske Børnehave, men havde samtidig utallige andre gøremål at passe. Georg var enelærer på skolen i Nykirke, og når der skulle laves kaffe eller mad til forenings- eller skolearrangementer, tog Ellen sig som en selvfølge af det, selvom hun havde børnehaven at passe ved siden af.

Der er vist ikke den danske forening i lokalområdet, som Ellen ikke har været aktivt medlem i. Hun var ikke den, der satte sig på en stol og uddelegerede arbejdet til andre. Hun havde slet ikke brug for nogen stol, for hun gjorde arbejdet selv.

Lige til det sidste mødte hun op til alle arrangementer, og hun gjorde det, selvom kræfterne svandt.

Ellen havde aldrig ondt af sig selv, men ofte af andre. Var der en familie i nød, kunne den altid regne med Ellens hjælp.

Hendes hjertebarn var Den danske Børnehave

i Aventoft, som hun var med til at grundlægge. Efter at Ellen havde været leder af Nibøl Børnehave nogle år, kunne hun se, at der var mulighed for at få oprettet en dansk børnehave i Rosenkrans, som så senere flyttede til Aventoft, da den danske skole her blev sammenlagt med den i Nykirke. Børnehaven var hurtigt fyldt op, for Ellen nød stor anerkendelse og respekt i såvel danske som tyske kredse. Hun var pæredansk, men hun hjalp lige meget til ved danske som ved tyske arrangementer, og der var ingen i hverken Nykirke eller Aventoft, der ikke vidste, hvem Ellen Lesch var.

Hun var overbevist om, at den danske børnehave og skole kunne give børnene nogle værdier, de ikke fik andre steder, og alle, der viste bare en lille smule interesse for det danske arbejde, blev budt velkommen til at lære det nærmere at kende. På sin egen kontante, arbejdsomme måde fik hun overbevist mange forældre om, at den danske skole var det rigtige for deres barn, og forældrene var taknemmelige for, at hun med stor tålmodighed lod dem vokse ind i det danske mindretal.

At hun så ikke fik overbevist dem alle og nogle alligevel valgte den tyske skole, det var hun ked af på børnenes vegne.

Ellen holdt 25 års jubilæum for børnehaven, før hun gik på pension. Også efter pensioneringen fulgte hun nøje med i, hvad der foregik i børnehaven og skole. Således glemte hun aldrig sine mangeårige medhjælperes fødselsdage eller jubilæer; hun vidste nøjagtigt, hvem der havde arbejdet på stedet i hvor mange år.

Også på skolen viste hun sig med jævne mellemrum og ville orienteres om det sidste nye.

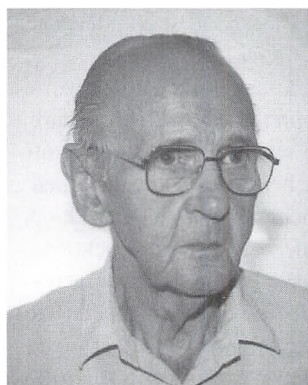
Trods hendes store indsats for andre, har der altid været plads til familien. Ellen nød at have børn og børnebørn omkring sig, og her var sommerhuset på Rømø ofte samlingspunkt.

Vi er mange, der har nydt godt af Ellens gæstfrihed både i Nykirke og på Rømø, og slog man lige et smut forbi sommerhuset, var det

sjældent, at Ellen og Georg var alene. Enten var der en fætter eller kusine med familie på besøg eller børnene, i hvert fald for det meste et af børnebørnene.

Ellen vil blive savnet af mange, og det vil kunne mærkes kraftigt, at hun ikke er der mere. Men hun har sat sine spor alle vegne, og de vil minde os om hende, når arbejdet nu skal gøres af andre.

Jytte Andresen

Jørgen Chr. Aalling Jensen

Brøns

† 18. 7. 2001

* 31. 8. 1927

Jørgen Jensen, Skolevej 21 i Brøns, døde 18. juli 2001. Jørgens kræfter var taget af de sidste år, men han var åndsfrisk og levende interesseret i egnen og dens liv og især landbruget lige til det sidste.

Han var søn af Martha og Ejnar Jensen i Vester Åbølling.

Efter afsluttet skolegang havde Jørgen ophold på Rens Efterskole, på Rønshoved Højskole og på Ladelund Landbrugsskole.

I 1954 overtog han sammen med sin kone Karen sin fødegård i Vester Åbølling.

Landbruget og dets trivsel lå altid ovenpå, når man snakkede med Jørgen, men han var altid eftertænkning og forsøgte at se en sag fra mere end én side, når man snakkede med ham. Verslinjerne "at alle ser på næstens tarv og ingen retten bøjer" passede udmærket til de karaktertræk, Jørgen besad.

Jørgen var politisk interesseret, men gik aldrig

ind i partipolitik - partipolitik var ham for snæver.

Han var i en årrække formand for Skærbæk Landboforening og i bestyrelsen for Brøns Sparekasse, hverv han røgtede med stor omhu, og hvor han sørgede for, at alle synspunkter blev repræsenteret. Det samme gjorde sig gældende, mens han var revisor for Rejsby mejeri og i bestyrelsen for Sydvestjysk Universitetsforening samt i Grænseforeningen. Hvis Jørgen var valgt til en bestyrelse, sad han ikke blot, men arbejdede aktivt i enhver henseende, og hvis han følte, han ikke slog til, trak han sig.

Hans arbejde i Jordbrugskommissionen skal heller ikke glemmes - her som andre steder gjorde hans retlinede karakter sig gældende, og efter at han var gået af, kunne man stadig trække på hans viden om de sager.

Karens og Jørgens virke kom først og fremmest til at ligge på hans fædrengård i Vester

Åbølling, men også på Skolevej blev man modtaget med interesse og glæde af begge.

Ved Jørgens bisættelse talte sognepræsten over teksten, der konkluderer, at sabbaten er til for menneskenes skyld - mennesker er ikke til for sabbatens skyld.

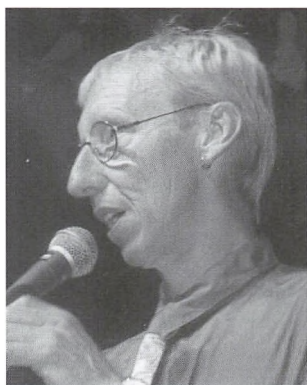
Hvis man overfører disse ord på landbruget, kan man sige, at landbruget er til for menneskets skyld og ikke omvendt. De ord forstod Jørgen, og det er den arv, de tre sønner har fået med sig hjemmefra.

Jørgen ville nok ikke have anvendt betegnelsen "bonde" om sig selv, men "landmand" - alligevel passer de verslinjer på ham, der siger:

*Min fader var bonde,
en bonde er jeg,
og sønnerne bliver det siden.*

Det var hans ære og stolthed.

Niels L. Petersen

Erling Overgaard

Møgeltønder
† 20. 7. 2001
* 4. 4. 1951

Erling Overgaard, „Røde Erling“, døde den 20. juli 2001 hos sin Inge i sit hjem i Møgeltønder, efter kort tids sygdom.

Erling blev født på Amager den 4. april 1951 og flyttede til Tønder i 1972 for at starte på seminariet. Der gik ikke mange øjeblikke, før Erling var en markant skikkelse i det Tønderske liv, hvor hans karakteristiske hårfarve hurtigt gav ham tilnavnet "Røde Erling" eller "den røde". Med en blanding af københavnsk fandenivoldskhed og charme påvirkede han alle, ingen forblev uberørt efter samvær med Erling.

Et tæt kammeratskab og parløb med Hemme gennem snart 30 år danner udgangspunktet for mange gode historier, som med latter fortælles igen og igen. Om julemanden der strejkede i Tønder og kom på forsiderne, om de nye rekrutter på kasernen, som en sen nat blev hældt ud af sengene og beordret ud i gården til inspektion, og ...

Bag den charmerende flabthed var der et dybt seriøst og aktivt menneske. Opstarten på Tønder Festivalen var Erling med i sammen med Carsten, og var gennem alle årene en konstruktiv medspiller, de sidste år som leder for konferencierne.

Ved siden af festivalen blev Erling en uundværlig del af den nydannede "Tønder Amatørscene", hvor hans mange evner blev udnyttet i både teater- og revydelene.

Da vikingskibet "Imme Gram" i midten af 70'erne blev genopbygget på Slotsbanken, deltog Erling i sjakket omkring skibet og var i mange år derefter en fast del af besætningen, når det stolte skib drog på sommerens togter i det sydfynske.

Efter nogle begivenhedsrige år på seminariet valgte Erling at kaste sig ud i nye udfordringer, bl.a. var han i nogle år daglig leder af "Vidåkroen", indtil han i 79 valgte at tage et job

i "Legoland", hvor han blev kendt som Sherif-fen.

I 1980 vendte Erling tilbage til Tønder sammen med Inge, som han havde mødt i det midtjyske, og efter at have boet forskellige steder i Tønder og Møgeltønder flyttede de til Fruengårdsvej i Sønderbyen, hvor det gamle, smukke hus blev deres hjem og udgangspunktet for Erlings mange aktiviteter, herunder job som lærer på friskole og efterskole, hvor børnene elskede ham for hans umiddelbarhed, engagement og finurlige humor.

Musikken var en stor del af Erlings liv, de sidste 15 år specielt som karismatisk forsanger og mundharpevirtuos i "Mohyla Bluesband". Kendt og elsket af mange over hele landet, specielt i forbindelse med torsdag aften festivalopstart på "Haggens" og afslutningerne søndag eftermiddag på festivalens klubscene.

I Sønderbyen, som Erling med stolthed omtalte som "æ slum", var han en væsentlig del af livet i det lille bysamfund, og sammen med

Inge arrangerede han for få år siden, umiddelbart efter at have gennemgået en stor nyreoperation, en uforglemmelig flodbådstur i Holland for hele Sønderbyen.

For knap et halvt år siden blev Erling ansat i et ønskejob som informations- og projektmedarbejder i Dansk Amatørteater på hovedkontoret i Gråsten.

Fremtiden tegnede lys, ønskejobbet var der, huset på Fruengårdsvej var efter mange års ombygninger blevet til det hus, Inge og Erling havde set frem til, og som dannede de hyggelige, berigende og aldrig kedelige rammer om utallige vennebesøg og feriegæsters ophold fra nær og fjern.

Erlings liv var ikke altid let, men heller aldrig kedeligt og ligegyldigt

Fuglen er fløjet, men for os alle vil suset fra vingerne til stadighed minde os om tabet af en kammerat og en usædvanlig berigende personlighed.

Niels Christian Madsen

HÅNDBOG OG VEJVISER

Håndbog og vejviser-delen revideres på grundlag af returnerede spørgeskemaer
Redaktionen afsluttet den 15. august 2001

Det danske kongehus

Ifølge § 1 i tronfølgeoven af 27. marts 1953 nedarves tronen inden for Kong Christian X og Dronning Alexandrines efterslægt

Margrethe II,

(Alexandrine Þórhildur Ingrid) Danmarks Dronning, født 16. april 1940 på Amalienborg, succederede 14. januar 1972, gift 10. juni 1967 i København med Prins Henrik af Danmark (født Henri-Marie-Jean-André greve de Laborde de Monpezat), født 11. juni 1934 i Talence, Gironde, Frankrig.

Sønner:

- (1) Kronprins Frederik André Henrik Christian, født 26. maj 1968 i København.
- (2) Prins Joachim Holger Waldemar Christian, født 7. juni 1969 i København, gift 18. november 1995 i Frederiksborg Slotskirke med Prinsesse Alexandra Christina, født Manley, født 30. juni 1964 i Hong Kong.
Søn:
Prins Nikolai William Alexander Frederik, født 28. august 1999 i København.

Dronningens søstre

Prinsesse Benedikte Astrid Ingeborg Ingrid, født 29. april 1944 på Amalienborg, gift 3. februar 1968 på Fredensborg Slot med Richard Casimir Karl August Konstantin Prins til Sayn-Wittgenstein-Berleburg, født 29. oktober 1934 på Berleburg.

Børn:

- (1) Prins Gustav Frederik Philip Richard, født 12. januar 1969 i Frankfurt a.M.
- (2) Prinsesse Alexandra Rosemarie Ingrid Benedikte, født 20. november 1970 i København, gift 6. juni 1998 i Gråsten Slotskirke med Jefferson-Friedrich Volker Benjamin Graf von Pfeil und Klein-Eilguth.
Søn:
Friedrich Richard Oscar Jefferson Graf von Pfeil und Klein-Eilguth, født 14. september 1999 i København.
- (3) Prinsesse Nathalie Xenia Margareta Benedikte, født 2. maj 1975 i København.

Prinsesse Anne-Marie Dagmar Ingrid, født 30. august 1946 på Amalienborg, gift 18. september 1964 i Athen med Konstantin II, fhv. Konge af Grækenland. Ved ægteskabets indgåelse er arveretten til Danmarks trone bortfaldet for prinsessen og de i ægteskabet fødte børn og disses afkom.

Dronningens farbroder

† Arveprins Knud Christian Frederik Michael, født 27. juli 1900 på Sorgenfri Slot, død 14. juni 1976 i Hellerup, gift 8. september 1933 på Fredensborg Slot med Arveprinsesse Caroline-Mathilde Louise Dagmar Christiane Maud Augusta Ingeborg Thyra Adelheid, født Prinsesse til Danmark, født 27. april 1912 på Jægersborghus, død 14. december 1995.

Børn:

- (1) Prinsesse Elisabeth Caroline-Mathilde Alexandrine Helena Olga Thyra Feodora Estrid Margarethe Désirée, født 8. maj 1935 i København.
- (2) Ingolf, Greve af Rosenberg.
- (3) Christian, Greve af Rosenberg.

Regeringen Nyrup Rasmussen IV

Udnævnt 21. december 2000

Statsminister · Poul Nyrup Rasmussen (A)

Økonomiminister og
minister for nordisk samarbejde · Marianne Jelved (B)

Udenrigsminister · Mogens Lykketoft (A)

Finansminister · Pia Gjellerup (A)

Miljø- og energiminister · Svend Auken (A)

IT- og forskningsminister · Birte Weiss (A)

Undervisningsminister · Margrethe Vestager (B)

Forsvarsminister · Jan Trøjborg (A)

Indenrigsminister · Karen Jespersen (A)

Fødevarerminister · Ritt Bjerregaard (A)

Justitsminister · Frank Jensen (A)

Socialminister · Henrik Dam Kristensen (A)

Erhvervsminister · Ole Stavad (A)

Kulturminister · Elsebeth Gerner Nielsen (B)

Arbejdsminister · Ove Hygum (A)

Trafikminister · Jacob Buksti (A)

By- og boligminister og
minister for ligestilling · Lotte Bundsgaard (A)

Skatteminister · Frode Sørensen (A)

Kirkeminister · Johannes Lebech (B)

Sundhedsminister · Arne Rolighed (A)

Minister for udviklingsbistand · Anita Bay Bundegaard (B)

Valg i Sydslesvig

Danske stemmer ved kommunevalgene i Sydslesvig 1970-1998

Kredsresultater:

	FLENSBORG	SLESVIG- FLENSBORG	NORD- FRISLAND	RENSBORG- EGERNFØRDE	KIEL	SAMLET
1970	10.055	6.005	4.346	1.294	103	21.803
1974	10.196	6.196	4.634	1.232	109	22.367
1978	10.447	8.116	4.144	1.558	115	24.380
1982	10.454	8.624	4.875	1.526	104	25.583
1986	8.918	7.860	4.997	1.503	138	23.416
1990	8.323	8.192	4.383	1.906	225	23.029
1994	11.091	13.398	7.415	4.978	1.043	37.925
1998	9.487	12.979	7.071	8.048	1.130	38.715

Antal kommunerådsmedlemmer

1990	94
1994	137
1998	137

Antal kredsmedlemmer

1990	15
1994	21
1998	24

Danske stemmer ved landdagsvalgene 1983-2000

1983	21.807
1987	23.316
1988	26.646
1992	28.245
1996	38.285
2000	60.367

Antal landdagsmedlemmer

1983	1
1987	1
1988	1
1992	1
1996	2
2000	3

5-mandsudvalget

*(Undervisningsministeriets udvalg
vedrørende danske kulturelle anliggender
i Sydslesvig)*

A Fhv. minister og MF

J. K. Hansen (formand)
Strandparken, Sundgade 58 D,
6400 Sønderborg
tlf. 74 48 60 43

V Fhv. MF, gårdejer Peder Sønderby

Toldbodgade 13, 6520 Toftlund
tlf. 74 83 15 78

C Fhv. minister og MF

Torben Rechendorff
Ørbækgårds Allé 623, 2970 Hørsholm
tlf. 45 86 29 08

F Fhv. MF

Ebba Strange
Gartnervænget 29, 8310 Tranbjerg
tlf. 86 29 02 29

O Sognepræst

Søren Krarup
Spillebjergvej 15, Seem, 6760 Ribe
tlf. 75 44 10 12

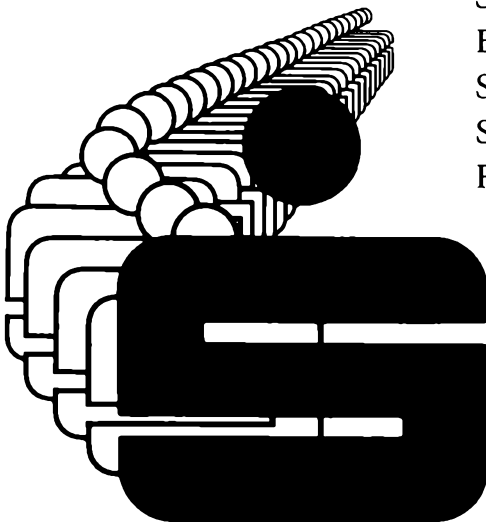
Sekretær:

Chefkonsulent C. E. Lautrup
Undervisningsministeriet
Frederiksholms Kanal 26, 1220 København K
tlf. (Undervisningsministeriet) 33 92 54 34

Arkitekt:

Ole Grenness
Gl. Strandvej 137 C, 3050 Humlebæk

Velkommen i

Sparekassen Bredebro
Broager Spare- og Laanekasse
Sparekassen Løgumkloster
Sparekassen Ravsted
Frøs Herreds Sparekasse

Få råd som aldrig før!

Sønderjyllands Statsamt

H.P. Hanssens Gade 42, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 31 31 31.

Statsamtmand: Torben Sørensen.

Ekspeditionstid: Mandag-onsdag kl. 8-15,
torsdag kl. 8-17, fredag kl. 8-13.

Telefontid: Mandag-onsdag kl. 10-14,

torsdag kl. 10-16, fredag kl. 10-13.

Man kan desuden benytte statsamtets automa-
tiske servicetelefon, 74 31 31 31, som er åben
hele døgnet. Der er mulighed for at lytte til korte
vejledninger om f.eks. separation/skilsmisses,
ligesom man kan bestille blanketter.

Telefax:

Fax til familieretlig afdeling 74 62 84 09, fax til
det sociale nævn og tilsynsrådet 74 31 31 74,

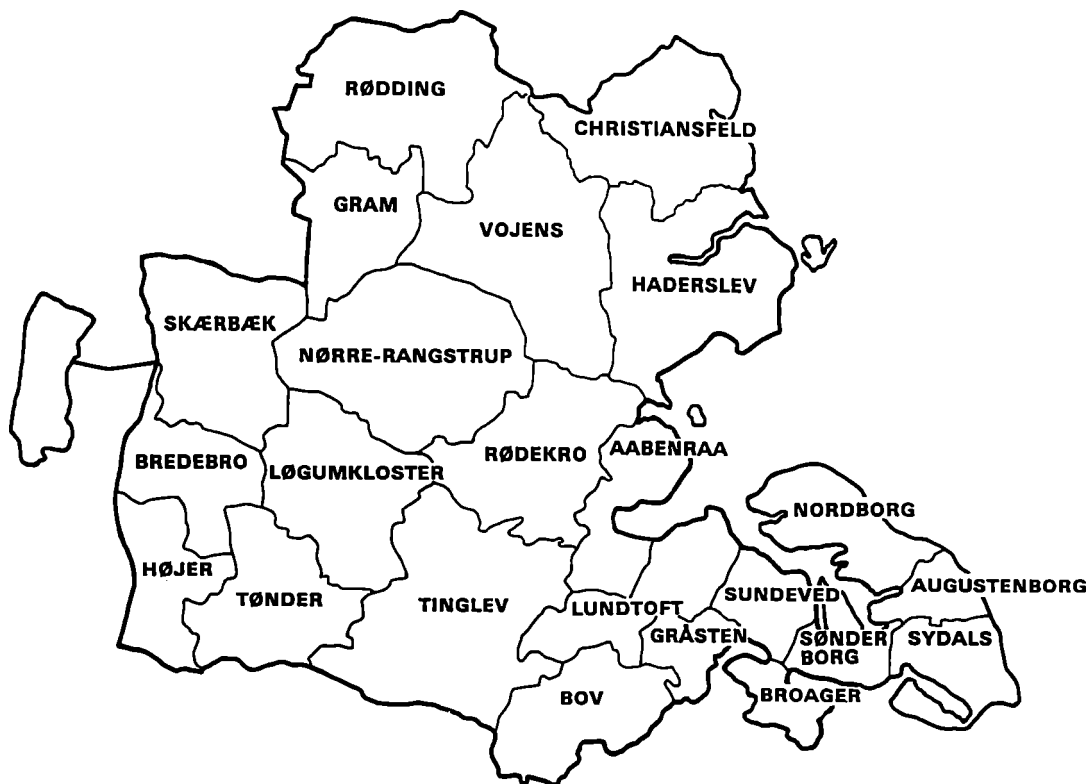
fax til session 74 62 50 34.

Der findes 14 statsamter i Danmark, der er
geografisk sammenfaldende med amtskommun-
erne, samt et overpræsidium for Københavns
Kommune.

Blandt opgaverne, der er mangeartede, kan
nævnes ægteskabssager, bidrag, samværsret,
faderskabssager, adoption, fri proces, navne-
sager, stempelsager, indfødsret, session, bygge-
lovsklager, flygtningesager, opholdstilladelser
og tilsyn med kommunerne.

Statsamterne er desuden sekretariat for det
sociale nævn og for det psykiatriske patient-
klagenævn.

Tilsynet med kommunerne udøves af Tilsynsrå-
det for Sønderjyllands Amt, der har statsamt-
manden som formand samt følgende fire
medlemmer, der er valgt af Sønderjyllands
Amtsråd: Regnar Liboriussen, H.E. Madsen,
Harald Søndergaard og Jens Ole Juhler.

Kort over Sønderjyllands Amt

Sønderjyllands Amt

Amtsgården

Skelbækvej 2, 6200 Aabenraa

tlf. 74 33 50 50

E-post: amtet@sja.dk

Internet: www.sja.dk

Amtsborgmester

Carl Holst

Amtsdirektør

Finn Hansen

Amtsrådsmedlemmer 1998-2001

pr. 1. juli 2000

<p>V Carl Holst, amtsborgmester, lærer,
Nordhaven 5, 6630 Rødding</p> <p>V Helge Jensen, 1. viceamtsborgmester,
overlærer,
Landevejen 34, Døstrup, 6780 Skærbæk</p> <p>A Karsten Meyer Olesen,
2. viceamtsborgmester, overlærer,
Grønningen 34, Smedeby, 6340 Kruså</p> <p>A Heine Andersen, lærer,
Birkevænget 2, Abild, 6270 Tønder</p> <p>V Jens Andresen, gårdejer,
Tingvej 2, 6535 Branderup</p> <p>T Kresten Bjerre, direktør,
Barsbølmarkvej 10 A, Jels, 6630 Rødding</p> <p>V Marie Bonfeld, husmor,
Mintbjergvej 7, 6470 Sydals</p> <p>UP Jan Køpke Christensen, faglærer, fhv. MF,
Løjt Storegade 19, 6200 Aabenraa</p> <p>T Britt Tryde Haarløv, sognepræst,
Storegade 2B, Kliplev, 6200 Aabenraa</p> <p>A J.K. Hansen, fhv. minister,
Sundgade 58 D, 6400 Sønderborg</p>	V Nanna Hørlück, gårdejer, uddannelseskonsulent, Kirkevej 5, Skodborg, 6630 Rødding C Anna Margrethe Ikast, fhv. markedschef, Hasselvej 39, 6510 Gram F Bent Iversen, uddannelseschef, Fællesløkkevej 34, 6100 Haderslev V Helge M. Lauritzen, lærer, Ulkebølsten 13, 6400 Sønderborg A Jens Ole Juhler, distriktssekretær, Højlund 73, V. Sottrup, 6400 Sønderborg V Regnar Liboriussen, ingeniør, Nedergade 33, Fynshav, 6440 Augustenborg C Kirsten Lyck, jordemoder, Toftehøj 7, Høruphav, 6470 Sydals V Egon Lykke, gårdejer, Bramhalevej 45, Bramdrup, 6100 Haderslev A H.E. Madsen, konsulent, Frederikparken 52, 6400 Sønderborg V Jens Møller, Fasanvej 19, 6240 Løgumkloster A Grethe H. Nielsen, uddannelseskonsulent, Nederbyvænget 83, 6100 Haderslev V Thorkild Dahl Nielsen, borgmester, gårdejer, Stormsgårdevej 38, 6372 Bylderup-Bov A Kurt Nissen, afdelingskasserer, Skoletoften 2, Svenstrup, 6430 Nordborg A Bent Krogh Petersen, skolepsykolog, Pileløkke 36, 6310 Broager V Kresten Philipsen, gårdejer, „Lundtoftbjerg“, 6200 Aabenraa UP Inge Refshauge, MF, Stagehøjvej 95, Bov, 6330 Padborg S Harald Søndergaard, bankdirektør, Gyden 4, 6360 Tinglev V Orla Tangbæk, fhv. politiinspektør, Nygade 29, 6270 Tønder A Bente Weber Tietttje, Skovtoften 2, Havnbjerg, 6430 Nordborg

Udvalgenes sammensætning i Sønderjyllands Amt

Økonomiudvalget:

Carl Holst, formand
Karsten Meyer Olesen
Regnar Liboriussen
Anna Margrethe Ikast
Harald Søndergaard
H.E. Madsen
Grethe Nielsen

Udvalget for teknik og miljø:

Jens Andresen, formand
Heine Andersen
Jens Ole Juhler
J.K. Hansen
Thorkild Dahl Nielsen
Egon Lykke
Marie Bonefeld

Sundhedsudvalget:

Helge M. Lauritzen, formand
Bent Krogh Petersen
Orla Tangbæk

Regnar Liboriussen
Kirsten Lyck
Kurt Nissen
Bent Iversen

Undervisnings- og kulturudvalget:

Anna Margrethe Ikast, formand
Grethe Nielsen
Bente W. Tiettje
Orla Tangbæk
Jens Møller
Nanna Hørlück
Kresten Bjerre

Socialudvalget:

Karsten Meyer Olesen, formand
Nanna Hørlück
Helge Jensen
Britt Tryde Haarløv
Kurt Nissen
Jan Kørpe Christensen
Inge Refshauge

Psykiatriciudvalget:

Carl Holst, formand
Karsten Meyer Olesen
Helge M. Lauritzen
Nanna Hørlück
Bent Krogh Petersen

Regionalrådet for Region Sønderjyl- land/Schleswig

Til Regionalrådet for Region Sønderjylland/Schleswig er der udpeget 21 medlemmer fra hver side af landegrænsen.

Pr. 1. august 2001

Udpeget af Sønderjyllands Amtsråd:

Amtsborgmester Carl Holst,
Amtsdirektør Finn Hansen,
Amtsrådsmedlem Karsten Meyer Olesen
Amtsrådsmedlem Harald Søndergaard,
Amtsrådsmedlem Anna Margrethe Ikast,
Amtsrådsmedlem Jens Andresen,
Amtsrådsmedlem Helge Jensen,
Amtsrådsmedlem Grethe Nielsen,
Borgmester Villy B. Jakobsen.

Udpeget af Det tyske Mindretal:

Formand for BdN Hans Heinrich Hansen.

Udpeget af Sønderjyllands ErhvervsCenter:

Direktør Jens Sejer Sørensen,
LO-formand Willy Sahl

Udpeget af Det regionale Arbejdsmarkedsråd:

Kredsformand Thorkild Jacobsen,
Direktør Carlo Daus-Petersen,
Regionschef Søren Nielsen.

Udpeget af Kommuneforeningen for Sønderjyllands Amt:

Borgmester Jørn Lehmann Petersen,
Borgmester Nis Mikkelsen.

Udpeget af kommunerne i Sønderjyllands Amt:

Borgmester Thorkild Dahl Nielsen,
Borgmester Rudi Jensen,
Borgmester Peter Holst,

Borgmester Erik Schmidt.

Udpeget af byrådet i Flensborg:

Bypræsident Peter Rautenberg,
Overborgmester Hermann Stell,
Byrådsmedlem Knut Franck,
Byrådsmedlem Oliver Dörflinger,
Byrådsmedlem Gerhard Maas,
Direktør Peter Michael Stein,
Kredsformand Peter Köhler.

Udpeget af Slesvig-Flensborg Amt:

Amtspræsident Johannes Petersen,
Landråd Jörg-Dietrich Kamischke,
Amtsrådsmedlem Ingo Degner,
Amtsrådsmedlem Peter-Dietrich Henningsen,
Amtsrådsmedlem Andreas Lorenzen,
Kommuneforeningsformand Walter Behrens,
Borgmester Klaus Nielsky.

Udpeget af Nordfriesland Amt:

Amtspræsident Helmut Wree,
Landråd Dr. Olaf Bastian,
Kommuneforeningsformand Peter Petersen,
Amtsrådsmedlem Mogens Lesch,
Borgmester i Wyk Heinz-Georg Roth,
Amtsrådsmedlem Sven Olaf Hansen,
Amtsrådsmedlem Thomas Nissen.

Observatører:

Folketingsmedlem Hans Chr. Schmidt,
Folketingsmedlem Lis Greibe,
Direktør Jørgen Kühl,
Landdagsmedlem Jost de Jager,
Landdagsmedlem Ulf von Hielmcrone,
Departementschef Rüdiger von Plüskow

Regionalrådets sekretariat

Hærvejen 11B, Bov, 6330 Padborg,
tlf. 74 67 05 01, fax 74 67 05 21.
Sekretariatsleder: Thede Boysen.

Amtsprogramrådet

Amtsprogramrådet, der er nedsat i henhold til lov om radio- og fjernsynsvirksomhed, er et rådgivende organ, som har til opgave at følge Danmarks Radios regionale programvirksomhed, og som kan fremkomme med synspunkter herom samt om programvirksomheden i øvrigt over for programrådet for Danmarks Radio.

Amtsrådsmedlem (A)

Bent Krogh Petersen,
Pileløkke 36, 6310 Broager

Amtsrådsmedlem (V)

Helge Jensen,
Landevejen 34, Døstrup, 6780 Skærbæk

Arbejdernes Radio- og Fjernseerforbund

Edel Zimmerman
Ahlefeldtvej 17, Søgård, 6200 Aabenraa

Bund Deutscher Nordschleswiger

Gerhard Mammen,
Brystrupvej 25, Hellevad, 6230 Rødebro

Familie og Samfund Sønderjylland, Dansk Familie Landbrug og Sydslesvigs Kvindeforening

Kathrine Rodenberg
Vester Terpvej 10, Vester Terp,
6240 Løgumkloster

Kristelig Lytter- og Fjernseerforbund og Kirke og Medier, Sønderjylland

Birgit Brammer (formand)
Granstien 2, Bedsted,
6240 Løgumkloster

LO i Sønderjylland

Willy Sahl,
Bjerggade 4 L, 6200 Aabenraa

LOF i Sønderjylland

Ejner Schmidt (næstformand),
Damhusvej 3, 6240 Løgumkloster

Personlige repræsentanter

Britt Linnet Enna,
Kettingvej 18, 6440 Augustenborg
Marie Gregersen,
Kvistrup Gl. Skole, Kvistrupvej 30,
6100 Haderslev
Kirsten Madsen,
„Højgård“, Skodborgvej 7, Langetved,
6630 Rødding
Arne Rasmussen,
Lundtoftvej 21, Kliplej, 6200 Aabenraa
Bitten Vestergaard,
Høgelsbjerg 50, 6200 Aabenraa

Sydslesvigsk Forening (observatør)

Heinrich Schultz,
Jarplunder Weg 14,
D-24941 Jarplund-Weding, Tyskland

Sønderjysk Forsamlingshusforening

Hans Christian Hansen,
Ravsted Skolegade 14, Ravsted,
6372 Bylderup-Bov

Ældresagen, Sønderjylland

Ellen Borum,
Trenevej 77, Dybbøl, 6400 Sønderborg

Sekretariat:

Sønderjyllands Amt, Kultursekretariatet,
Skelbækvej 2, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 33 50 50

FOLKEHJEM

RESTAURANT
KURSUSCENTER
Haderslevvej 7
6200 Aabenraa
Telefon 74 62 28 48
Telefax 74 63 12 48
folkehjem@mail-telia.dk

Amtsmusikudvalget

Amtsmusikudvalget, der er nedsat i henhold til lov om musik, har til opgave af fremme musiklivet i amtet. Udvalget skal i samarbejde med andre foreninger og organisationer m.v. søge at koordinere og samordne de musikalske aktiviteter i og uden for amtet. Amtsmusikudvalget afgiver indstilling til Statens Musikråd og Amtsrådet om støtte til musikformål. Derudover fordeler amtsmusikudvalget den tilskudspulje, som Amtsrådet årligt afsætter til musikformål.

Samvirkende Sønderjyske Musikskoler
Edna Rasmussen (formand)
Ejsbølvej 49, 6100 Haderslev

Kirkemusiklivet
Astrid Thomsen,
Elmevej 12, 6520 Toftlund

Sønderjyllands Symfoniorkester
Hans Jørgen Leth Hansen,
Havbogade 66, 6400 Sønderborg

Musikforeninger - det rytmiske område
Jes Johansen
Ringriidervej 89, 6400 Sønderborg

Musikforeninger - det klassiske område
Bent Valeur,
Kastanie Allé 1, 6270 Tønder

Amatørmusik - kor
Ruth Lauritzen,
Ulkebølsten 13, 6400 Sønderborg

Amatørmusik - orkestre
Birte Lund Hansen,
Ramsherred 6, Lambjergskov, 6470 Sydals

Personer med særlig bred musikalsk baggrund
Peter Langberg,
Digevej 11, 6270 Tønder

Ole Livbjerg Klitgaard (næstformand)
"Vesterlund",
Skinderbro 31, 6200 Aabenraa

Sønderjyllands Amtsråd
Nanna Hørlück,
Kirkevej 5, Skodborg, 6630 Rødding

Kommuneforeningen
Povl Solmer Frank,
Svanevej 4, 6500 Vojens

Sekretariat:
Sønderjyllands Amt,
Kultursekretariatet,
Skelbækvej 2, 6200 Aabenraa, tlf. 74 33 50 50

Rønshoved
H Ø J S K O L E

Højskolen ved Flensborg Fjord
Højskolevej 4 · 6340 Kruså
Tlf. 74 60 83 18 · Fax 74 60 85 46
www.ronshoved.dk

Det regionale faglige kultur- miljøråd

Det regionale faglige kulturmiljø- råd for Sønderjyllands Amt, der er nedsat i henhold til lov om regio- nale faglige kulturmiljøråd, består af 7 udpegede medlemmer. Rådet yder faglig rådgivning til offentlige myndigheder, foreninger og private om kulturmiljøspørgsmål, herunder om spørgsmål, der angår fortids- minder, fredede og bevaringsvær- dige bygninger og bymiljøer, landskabshistorie, kulturhistoriske elementer i landskabet, kulturhisto- riske helheder og sammenhænge og landskabstræk.

Sammenslutningen af Lokalarkiver
Kim Furdal, cand.mag. (formand)
Stalholt 16, 6200 Aabenraa

Sønderjyllands Amtsråd
Helge Jensen, amtsrådsmedlem (næstformand)
Landevejen 34, Døstrup, 6780 Skærbæk

Kommuneforeningen
Hans Linding, arkitekt m.a.a.,
Ørnevej 7, 6500 Vojens

Landsforeningen for Bygnings- og Landskabskultur
Jørgen Toft Jessen, arkitekt m.a.a.,
Ny Allégade 8, 6100 Haderslev

Danmarks Naturfredningsforening
Flemming Nissen, skovfoged,
Simmersted Byvej 11, 6500 Vojens

Museumsrådet for Sønderjyllands Amt
Hanne Christensen, cand.mag.,
Hærvejen 87 H, 6230 Rødekre

Inger Lauridsen, cand.mag.,
Vestergade 14, 6270 Tønder

Sekretariat:
Sønderjyllands Amt,
Kultursekretariatet,
Skelbækvej 2, 6200 Aabenraa,
Tlf. 7433 5050

Kommuner i Sønderjyllands Amt

Kommuneforeningen i Sønderjyllands Amt

Rådhuset, 6500 Vojens,
tlf. 74 20 30 14, fax 74 54 39 19
E-post: sdj@kommuneforening.dk
Internet: <http://www.kommuneforening.dk/sdj/>
Formand: Borgmester Nis Mikkelsen
Sekretær: Kommunaldirektør Mogens Olsen

Kommuner:

Aabenraa Kommune
6200 Aabenraa
tlf. 74 62 12 00 · fax 74 62 38 59
Borgmester: Jørgen Witte
Kommunaldirektør: Torben Holding

Augustenborg Kommune
6440 Augustenborg, tlf. 74 47 15 82
Borgmester: Erik Schmidt
Kommunaldirektør: John Borggreen

Bov Kommune
6330 Padborg, tlf. 73 67 55 00,
fax 73 67 55 99
E-post: raadhus@bovkommune.dk
Internet: www.bovkommune.dk
Borgmester: Allan Niebuhr
Kommunaldirektør: Bent Sørensen

Bredebro Kommune

6261 Bredebro, tlf. 74 71 16 50, fax 74 71 12 54
E-post: raadhus@bredebro.dk
Internet: www.bredebro.dk
Borgmester: Ib Lindegaard
Kommunaldirektør: Thorkild Præstegaard

Broager Kommune

6310 Broager, tlf. 74 44 10 33
E-post: raadhuset@broager.dk
Borgmester: Jørn Lehmann Petersen
Kommunaldirektør: Erik Breum

Christiansfeld Kommune

6070 Christiansfeld, tlf. 74 26 74 26
Borgmester: Jørgen From
Kommunaldirektør: Ib Østergaard Rasmussen

Gram Kommune

6510 Gram, tlf. 73 82 11 00 · fax 73 82 11 89
E-post: post@gramkom.dk
Borgmester: Hans Peter Geil
Kommunaldirektør: Niels A. Koustrup

Gråsten Kommune

6300 Gråsten
tlf. 74 65 12 30 · fax 74 65 30 70
Borgmester: Bendt Olesen
Kommunaldirektør: Ejner Stølting

Haderslev Kommune

6100 Haderslev
tlf. 74 22 23 24 · fax 74 22 21 24
E-post: post@haderslev.dk
Internet: www.haderslev.dk
Borgmester: Karen From
Kommunaldirektør: Jens Kaptain

Højer Kommune

6280 Højer, tlf. 74 78 23 27
Borgmester: Knud Hansen
Kommunaldirektør: Asger Wind

Lundtoft Kommune

Gråstenvej 1, Felsted, 6200 Aabenraa
tlf. 74 68 55 11
Borgmester: Villy Jakobsen
Kommunaldirektør: Jes Schramm

Løgumkloster Kommune

Rådhusstræde 2, 6240 Løgumkloster
tlf. 73 74 55 55 · fax 73 74 55 56
E-post: raadhuset@loegumkloster.dk
Internet: www.loegumkloster.dk
Borgmester: Kaj Armann
Kommunaldirektør: Hans Holt

Nordborg Kommune

6430 Nordborg, tlf. 74 15 16 17 · fax 74 15 16 16
E-post: nordborg@nordborg.dk
Internet: www.nordborg.dk
Borgmester: Jan Prokopek Jensen
Kommunaldirektør: Lisbeth Binderup

Nørre-Rangstrup Kommune

6520 Toftlund, tlf. 73 21 21 00 · fax 73 21 22 21
E-post: post@nrkadm.dk
Borgmester: Birte Thyssen
Kommunaldirektør: Mathias M. Achner

Rødding Kommune

Østergade 28, 6630 Rødding,
tlf. 73 84 24 00 · fax 73 84 24 24
E-post: kommunen@roedding.dk
Internet: www.roedding.dk
Borgmester: Peter Holst
Kommunaldirektør: Normann Pedersen

Rødekro Kommune

6230 Rødekro, tlf. 73 36 36 36 · fax 74 66 29 80
E-post: epost@roedekro.dk
Internet: www.roedekro.dk
Borgmester: Tove Larsen
Kommunaldirektør: Ervin Mølgaard

Skærbæk Kommune

6780 Skærbæk
tlf. 73 95 95 95 · fax 73 95 95 73
Borgmester: Peter A. Petersen
Kommunaldirektør: Gunnar Vinge-Hansen

Sundeved Kommune

Avnbølvej 12, Sundeved, 6400 Sønderborg
tlf. 74 46 12 16 · fax 74 46 10 12
E-post: sundeved@sundeved.dk
Borgmester: Ruth Jørgensen
Kommunaldirektør: Frank Larsson

Sydals Kommune

6470 Sydals
tlf. 73 11 50 00 · fax 73 11 51 00
Borgmester: Jens Peter Kock
Kommunaldirektør: Henning Popp

Sønderborg Kommune

6400 Sønderborg
tlf. 74 42 93 00 · fax 74 42 93 90
E-post: raadhus@sonderborg.dk
Internet: www.sonderborg.dk
Borgmester: A. P. Hansen
Kommunaldirektør: Alfred Holm-Petersen

Tinglev Kommune

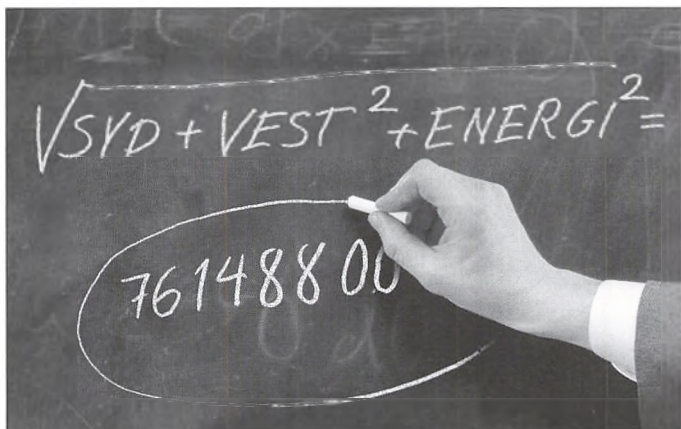
6360 Tinglev
tlf. 73 34 35 36 · fax 74 64 20 24
Borgmester: Thorkild Dahl Nielsen
Kommunaldirektør: Morten Knudsen

Tønder Kommune

6270 Tønder
tlf. 74 72 18 10 · fax 74 72 08 72
Borgmester: Rudi Jensen
Kommunaldirektør: Niels Johannesen

Vøjens Kommune

6500 Vøjens
tlf. 74 20 30 40
Borgmester: Nis Mikkelsen
Kommunaldirektør: Mogens Olsen

Vi har besluttet at samle Sydvest Energi og Vest Energi i ét elselskab – under navnet Sydvest Energi. Og det har vi gjort, fordi vi vil mange ting.

Først og fremmest vil vi sikre vores kunder stabil og konkurrencedygtig strøm, også i fremtiden. Vi vil være klar til det frie elmarked i 2003. Vi ønsker også at yde bedre service, og så vil vi gerne have mere pondus som kundernes repræsentant over for dem, der bestemmer energipolitikken. Med alle disse ønsker er der kun én løsning på regnestykket – at slå os sammen og blive stærkere.

Så enkelt er det

Har du spørgsmål, kontakter du os bare på 76 14 88 00. Så enkelt er det.

Sydvest Energi

Ravnevej 12 - DK 6705 Esbjerg Ø
Tlf. 76 14 88 00 - Fax 76 14 88 25
e-mail: svenergi@sydvestenergi.dk
www.sydvestenergi.com

Sydvest Energi leverer stabil og konkurrencedygtig strøm til vores ejere, de 155.000 elforbrugere i den sydvestlige del af Jylland.

Foreninger, organisationer, institutioner m.v.

Sønderjyds Skoleforening

Formand: Lisbet Skau,
Hasselvej 4, Hammelev, 6500 Vojens,
tlf. 74 50 79 22

Næstformand: Peder Moltesen Ravn,
Høgsbrovej 52, Høgsbro, 6760 Ribe

Kasserer: Hanne Clausen,
Sydbank, 6270 Tønder
Privat: Møllevvej 33, Møgeltønder, 6270 Tønder

Sekretær: Inger Rahbek Andersen
Hofmannsvej 3, Roost, 6535 Branderup,
tlf. 74 83 40 81

Povl Callesen,
Varnæsvej 700, Varnæs, 6200 Aabenraa

Jens Østergaard,
Københovedvej 11, Københoved,
6630 Rødding

Steffen Oxholm,
Bevtoftvej 28, Tirslund, 6541 Bevtoft

Johan Philipsen,
Højsvej 3, Ullerup, 6400 Sønderborg

Inger Langhede,
Varnæsvej 559, Felstedskov, 6200 Aabenraa

Birthe Boe,
Jættevej 17, Hostrupskov, 6200 Aabenraa

Ellen Christensen,
Nyrøjsvej 6, Lavensby, 6430 Nordborg

Kern Haurum Pedersen,
Vestergade 14, 6240 Løgumkloster

Hans Diderik
Kloppenborg-Skrumsager,
Sjølund Landevej 24, 6093 Sjølund

Uffe Bjerre,
Mølleparken 97, 6240 Løgumkloster

Kirsten Dahlmann,
Rømmøvej 5, 6780 Skærbæk

Marie S. Simonsen,
Mjang Bygade 13, Mjang, 6470 Sydals

Henrik Nissen,
Surreroj 4, Bylderup, 6372 Bylderup-Bov

Københavnsafdelingen

Niels Jørgen Nørgaard,
Halls Allé 1, 1802 Frederiksberg C

Almanakudvalget

Formand: Kern Haurum Pedersen,
Vestergade 14, 6240 Løgumkloster,
tlf. 74 74 31 20

Ansvarshavende redaktør: Hans-Ole Mørk,
Farverhus 21, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 62 80 62, fax 74 62 80 49
E-post: hom@sja.dk

Hans Schmidt,
Slotsvej 21, Arrild, 6520 Toftlund

Hanne Clausen,
Møllevvej 33, Møgeltønder, 6270 Tønder

Johann Mikkelsen,
Flensburger Strasse 109, D-25917 Leck

Inger Rahbek Andersen,
Holmannsvej 3, Roost, 6535 Branderup

Lisbet Skau,
Hasselvej 4, Hammelev, 6500 Vojens

Uffe Bjerre,
Mølleparken 97, 6240 Løgumkloster

Andreas Andresen
Tårnvej 5, 6520 Toftlund

Sprogforeningen

Folkehjem, Haderslevvej 7,
6200 Aabenraa,
tlf. 74 62 11 50

Bestyrelse:

Formand: Skoleinspektør Ove Nissen,
Dalsmark 3, Rinkenæs, 6300 Gråsten,
tlf./fax 74 65 07 45

E-post: ove.nissen@mail.tele.dk

→

Ingolf Haase,
Slotsgaden 28, Møgeltønder, 6270 Tønder,
tlf. 74 73 85 69

Kordegner Povl Verner Hansen,
Damgårdsparken 51, 6070 Christiansfeld,
tlf. 74 56 22 48
E-post: p.v.hansen@mail.tele.dk

Vandrelærer Volker Bock,
Meiereistrasse 7, D-24891 Schnarup-Thumby,
tlf. 0049 462 37 189
E-post: henning.bock@debitel.net

Lærer Johann Mikkelsen,
Flensburger Strasse 109, D-25917 Leck,
tlf. 0049 4662 3185

Gårdejer Thomas Rodenberg,
Vester Terpvej 10, 6240 Løgumkloster,
tlf. 74 74 33 83
E-post: th.rodenberg@post.tele.dk

Lærer Signe Andersen,
Osterwung 5, D-25856 Hattstedt,
tlf. 0049 4846 590
fax 0049 4846 63948
E-post: signe_andersen@skoleforeningen.de

Grænseforeningen

Kontor: Peder Skrams Gade 5,
Postboks 1530, 1020 København K,
tlf. 33 11 30 63, fax 33 32 73 76
E-post: info@graenseforeningen.dk
Internet: <http://www.graenseforeningen.dk>
Protektor: H.K.H. Prins Joachim
Formand: Tidl. minister Torben Rechendorff
Direktør: Niels Henriksen

Haderslev Østeramts Grænseforening

Formand: Lisbet Skau,
Hasselvej 4, Hammelev, 6500 Vojens,
tlf. 74 50 79 22

Haderslev Vesteramts Grænseforening

Formand: Sigrud Andersen,
Rangstrupvej 20, 6534 Agerskov,
tlf. 74 83 31 56

Sønderborg kreds

Formand: Marie Hess,
Frydenlund 5, 6430 Nordborg
tlf. 74 45 62 65

Tønder kreds

Formand: Svend Kristiansen,
Østerbyvej 32, 6280 Højer,
tlf. 74 78 32 15, fax 74 78 32 17

Aabenraa kreds

Formand: Ove Nissen,
Dalsmark 3, Rinkenæs,
6300 Gråsten, tlf./fax 74 65 07 45

Grænseforeningens Landbrugsudvalg

Formand: Fhv. forstander Filt Jensen,
Langager, Stenderup 11, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 46 58 74

Slesvigsk Samfund

Formand: Direktør Andreas Nicolaisen,
Bukkeballevvej 54 A, 2960 Rungsted Kyst,
tlf. 45 86 71 79
Kontor: Vagtelvej 65 ^{4. tv.}, 2000 Frederiksberg,
tlf. 38 88 80 04

Den Nordslesvigske Kvindeforening

Formand: Elise Jensen, Højtoftgård,
Gammelbyvej 40, Fjelstrup, 6100 Haderslev
Næstformand: Kirsten Schmidt,
Blåmose 15, Høruphav, 6470 Sydals
Sekretær: Rita Jespersen,
Dimen 55, 6200 Aabenraa
Kasserer: Kirsten Nissen,
Sandemandsvej 3, Brøns, 6780 Skærbæk
Adresse: Rømmø Kur og Rekreation
Havnebyvej 119, 6792 Rømmø,
tlf. 74 75 52 14

Historisk Samfund for Sønderjylland

Sekretariat og ekspedition:
Haderslevvej 45, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 62 46 83
E-post: hist.samf.sdj@netbruger.dk
Internet: www.hist-samf-sdj.dk
Åbningstider: Mandag-torsdag kl. 9-14

Forretningsudvalg:

Formand: Lars N. Henningsen
Næstformand: Hans Schultz Hansen
Kasserer: Henning Mathiesen
Kim Furdal

Øvrige medlemmer af styrelsen:

Henrik Becker-Christensen
Elsemarie Dam-Jensen

→

Lennart S. Madsen
 Henrik Skov Kristensen
 Carsten Porskrog Rasmussen
 O. Perch Nielsen
 Hans H. Worsøe
 Inge Adriansen

Redaktionsadresser:

Sønderjyske Årbøger:

Lars N. Henningsen
 Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig
 Postboks 528, 6330 Padborg, tlf. 0049-461 86970

Sønderjysk Månedsskrift:

Kim Furdal
 Institut for Sønderjysk Lokalhistorie
 Haderslevvej 45, 6200 Aabenraa, tlf. 74 62 58 60

Skriftrækken:

Hans Schultz Hansen
 Landsarkivet for Sønderjylland
 Haderslevvej 45, 6200 Aabenraa, tlf. 74 62 58 58

Amtsudvalgsformænd:

Karl Erik Olesen, Starup (Haderslev amtskreds)
 Finn Clemmensen, Skærbæk (Tønder amtskr.)
 Hans H. Bang, Bov (Aabenraa amtskreds)
 Lene Junker-Hansen, Broager
 (Sønderborg amtskreds)
 Jesper Bolund Nielsen, Slesvig (Sydslesvig)

Historisk Samfund for Als og Sundeved

Formand: Provst Lorenz P. Christensen,
 Stationsgade 1, Vester Sottrup,
 6400 Sønderborg, tlf. 74 46 74 70
 Sekretariat: Museet på Sønderborg Slot,
 6400 Sønderborg, tlf. 74 42 25 39,
 (bedst tirsdag kl. 13 - 16)

Landsforeningen

Danske Forsamlingshuse

Formand: Otto Hallberg,
 Sidingevej 23, 4560 Vig, tlf. 59 31 65 85
 E-post: ldf@pc.dk
 Næstformand: Henrik Nielsen, Guldbjergvej 5,
 Brændstrup, 6630 Rødding, tlf. 74 82 06 01

Sønderjysk Forsamlingshusforening

Formand: Anders Sørensen,
 Åbenråvej 133, Øster Gasse, 6780 Skærbæk,
 tlf. 74 75 22 73

Næstformand: Henrik Nielsen,
 Guldbjergvej 5, Brændstrup,
 6630 Rødding, tlf. 74 82 06 01
 Kasserer: Metha Balle Sørensen,
 Rolighedsvej 10, Fårhus,
 6330 Padborg, tlf. 74 67 65 20
 Sekretær: Jens Knudsen,
 Nørbygårdvej 40, Marstrup, 6100 Haderslev,
 tlf. 74 57 51 65

Institut for grænseregionsforskning

Persillegade 6, 6200 Aabenraa,
 tlf. 74 62 55 50, fax 74 62 51 69,
 E-post: ifg@ifg.dk
 Internet: www.ifg.dk
 Direktør: Jørgen Kühl

Naturhistorisk Forening for Sønderjylland

Formand: Cand. scient. Vagn Heckmann,
 Rosenbakken 109, 6100 Haderslev,
 tlf. 74 52 27 65

DGI Sønderjylland

Øbeningvej 1, 6230 Rødekro,
 tlf. 73 66 90 50, fax 74 66 96 42,
 tlf.tid: Mandag-torsdag kl. 8.00-12.30 og
 13.00-16.00 samt fredag kl. 8.00-12.30
 Formand: Sverre Jørgen James Olsen,
 Stolligvej 4, 6200 Aabenraa, tlf. 74 62 74 30
 1. næstformand: Anne Marie Christensen,
 Bygaden 15, Hønsnap, 6340 Kruså,
 tlf. 74 60 84 24
 2. næstformand: Kim Lindberg,
 Kløvermarken 79, 6440 Augustenborg,
 tlf. 74 47 22 77
 Haderslev/Rødding-egnen: H. K. Christensen,
 Bakkevej 9, 6560 Sommersted,
 tlf. 74 50 46 70
 Sønderborg-egnen: Knud Møller,
 Skolegade 14, Guderup, 6430 Nordborg,
 tlf. 74 45 97 68
 Tønder-egnen: Birgitte Bang Schmidt,
 Vinklen 5, 6270 Tønder, tlf. 74 72 41 92
 Aabenraa-egnen: Birgit Langelund,
 Søndergade 7, 6392 Bolderslev, tlf. 74 64 64 68
 SI Skyttegruppen:
 Formand: Holger Hansen,
 Humlegaardsbæk 16, 6100 Haderslev,
 tlf. 74 52 89 47

Løgumkloster Refugium

Refugievej 1, 6240 Løgumkloster,
tlf. 74 74 33 01, fax 74 74 33 25,
E-post: mail@loegumkloster-refugium.dk
Internet: www.loegumkloster-refugium.dk
Forstanderpar: Svend og Kirsten Stidsen

Danmarkssamfundet

Amtsformand: Helge Moosmann,
Hjort Lorenzensvej 47, 6100 Haderslev,
tlf. 74 52 14 43

Amnesty International

Dyrkøb 3, 1166 København K,
tlf. 33 11 75 41, fax 33 93 37 46
E-post: amnesty@amnesty.dk
Internet: www.amnesty.dk

Foreningen »Venner af Rømøs natur«

Formand: Rosa Schmidt, Ternevej 11, Havneby,
6792 Rømø, tlf. 74 75 52 10

Foreningen Hjemmeværnsmuseets Venner

Formand: Oberstløjtnant Jørn Nielsen,
Hjemmeværnsdistrikt Sønderjylland,
Søgaardlejren, 6200 Aabenraa

Bund Deutscher Nordschleswiger

Deutsches Generalsekretariat, Vestergade 30,
6200 Aabenraa, tlf. 74 62 38 33
Formand: Dyrklæge Hans Heinrich Hansen,
Fredeshøj 3, Hejsager, 6100 Haderslev,
tlf. 74 57 12 52
Generalsekretær: Peter Iver Johannsen

**Deutscher Jugendverband
für Nordschleswig**

Jørgensgaard 5, 6200 Aabenraa, tlf. 74 62 38 45
Formand: Lærer Hans-Werner Nissen,
Burkal Kirkevej 26, 6372 Bylderup-Bov,
tlf. 74 76 22 76
Forretningsfører: Knut Lippert, Jugendhof
Knivsberg, Haderslevvej 484, Genner, 6230
Rødekro, tlf. 74 69 88 20, fax 74 69 84 24

**Deutscher Schul- und Sprachverein
für Nordschleswig**

Ramsherred 49A, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 62 41 03, fax 74 62 73 61
Skolekonsulent: Franz Christiansen
Formand: Gårdejer Joachim Schramm,

→

Karlsmindevej 1, Lydersholm, 6270 Tønder,
tlf./fax 74 73 42 37

Kirkelige foreninger og organisationer

**Den Sønderjydske Forening
af Menighedsrådsmedlemmer**

Formand: Fhv. viceskoleinspektør
Bent F. Petersen, Parkvej 11, Brøns
6780 Skærbæk, tlf. 74 75 34 39
Næstformand: Sognepræst Hans Fabricius,
Søndergade 7, Skodborg, 6630 Rødding,
tlf. 74 84 81 14
Sekretær: Fru Bodil Bjerre,
Tøndervej 13, 6780 Skærbæk, tlf. 74 75 14 10

Sønderjyske landsstyrelsesmedlemmer:

Sognepræst Hans Fabricius, Søndergade 7,
Skodborg, 6330 Rødding, tlf. 74 84 81 14

Dansk Kirke i Udlandet

Nørrevænget 43B, Postboks 83, 5100 Odense C,
tlf. 66 13 95 31, fax 66 13 96 69
Postgiro 900 13 95
Præsident: Biskop Søren Lodberg Hvas,
Thulebakken 1, 9000 Aalborg, tlf. 98 18 80 88
Formand: Domprovst Jens Arendt,
Domkirkepladsen 4, 4000 Roskilde,
tlf. 46 35 08 74
Medlem af bestyrelsen: Kirsten Vigen Clausen,
Dyssevej 7, Hostrupskov, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 61 41 25

Generalsekretær og kasserer:

Egon Christiansen, Store Klaus 39,
5270 Odense N, tlf. 66 18 20 17

Brødremenighedens Danske Mission (BDM)

Nørregade 14, 6070 Christiansfeldt,
tlf. 74 56 22 33, fax 74 56 13 34
E-post: bdm@dmr.org
Generalsekretær: Svend Søe

Dansk Ethioper Mission

Nørregade 14, 6070 Christiansfeld,
tlf. 74 56 22 33

E-post: info@dem-dk.dk

Internet: www.dem-dk.dk

Sudanmissionen

Folkekirkelig Mission i Afrika

Nørregade 14, 6070 Christiansfeld,
tlf. 74 56 22 33, fax 74 56 06 33

E-post: sum@dmr.org

Internet: www.sudanmissionen.dk

Generalsekretær: Carsten Haugaard Nielsen

Den Danske Israelsmission

Nørregade 14, 6070 Christiansfeld,
tlf. 74 56 22 33

E-post: kontor@israel.dk

Internet: www.israel.dk

Generalsekretær: Heinrich W. Pedersen

DANMISSION

Strandagervej 24, 2900 Hellerup,
tlf. 39 62 99 11

Generalsekretær: Harald Nielsen

Formand: Thorkild Schousboe Laursen,

Storegade 7, 6240 Løgumkloster

Løgumkloster Refugium

Et sted til
ferie, studier, hvile og rekreation

- * Refugiedage med foredrag, fortælling, sang, koncerter og udflugter i grænselandet
- * Åbent hele året - perioder med pensionistrabat
- * Tæt ved byen, klosterkirken, eng og skov
- * Velegnet som kursussted for mindre grupper

Løgumkloster Refugium
6240 Løgumkloster
tlf. 74 74 33 01 - fax. 74 74 33 25
www.loegumkloster-refugium.dk
mail@loegumkloster-refugium.dk
Kirsten og Svend Stidsen

Fonde

Dansk Kultursamfund af 1910

Formand: Fhv. minister J. K. Hansen,
Strandparken, Sundgade 58 D,
6400 Sønderborg

Sekretær: Jutta Petersen,
Bjerggade 4C, 1., 6200 Aabenraa,
tlf. 73 62 10 80, fax 73 62 10 81

Fonden til bevarelse af gamle Rømhuse

Formand: Rosa Schmidt,
Ternevej 11, Havneby, 6792 Rømmø

H. P. Hanssens Mindefond

Formand: Margrethe Wind,
Foldingbrovej 3, Hjerting, 6630 Rødding,
tlf. 74 84 14 66

Næstformand: J.P. Caspersen,
Kirkebakken 6, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 62 22 23

Kasserer: Finn Dyhr,
H. P. Hanssensvej 23, 6100 Haderslev

Danske og frisiske foreninger og institutioner i Sydslesvig

Sprogforeningen

Sydslesvigafdelingen
Formand: Signe Andersen, Osterwung 5,
D-25856 Hattstedt, tlf./fax 04846/63948
E-post: schaltzand@aol.com

Kgl. dansk Generalkonsulat

Generalkonsul: Henrik Becker-Christensen
Konsul: Hanne Eder
Nordergraben 19, D-24937 Flensburg,
tlf. 0461/144000, fax 0461/17928

Sydslesvigsk Forening (SSF)

Formand: Heinrich Schultz
Jarplunder Weg 14, D-24941 Jarplund-Weding,
tlf. 0461/9041286, fax 0461/9041294

Flensburg by

Formand: Maren Schultz,
Stuhrsallee 19, D-24937 Flensburg,
tlf. 0461/51120
Sekretariat: Sekretær Viggo Petersen,
Schiffbrücke 42, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/14408-125+126+127,
fax 0461/14408-128

Flensburg amt

Formand: Peter Kreutzer,
Kallhoi 6, Kupfermühle, D-24955 Harrislee,
tlf. 0461/75810
Sekretariat: Sekretær Monika Jansen,
Norderstrasse 74, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/14408-155+156, fax 0461/14408-157

Gottorp amt

Formand: Chr. Ulrich Terp,
Mansteinstr. 9, 24837 Schleswig,
tlf. 04621/32566
Sekretariat: Sekretær Gudrun Petersen,
Lollfuss 69, D-24837 Schleswig,
tlf. 04621/23888, fax 04621/21105

Husum amt

Formand: Lass Erhardsen,
Dörpumer Weg 75, D-25821 Bredstedt,
tlf. 04671/4227
Sekretariat: Sekretær Peter Johannsen,
Neustadt 95, D-25813 Husum,
tlf. 04841/2612, fax 04841/63618

Ejdersted amt

Formand: Erik Johansen, Yurian-Ovens-Str. 17,
25832 Tönning, tlf. 04861/5129
Sekretariat: Am Hafen 30, D-25832 Tönning,
tlf. 04861/5493, fax 04861/1607

Rendsborg/Egernsførde amt

Formand: Preben Holl, Fleckebyer Landstr. 7,
Lehrade, D-24811 Brekendorf, tlf. 04353/581
Sekretariat: Sekretær Jan Svendsen, →

»Amtmandsgården«,
Torstrasse 4, D-24768 Rendsburg,
tlf. 04331/23376 og
H. C. Andersen-Weg 8,
D-24340 Eckernförde,
tlf. 04351/2527, fax 04351/5183

Sydtønder amt

Formand: Johann Mikkelsen, Flensburger
Strasse 109, D-25917 Leck,
tlf. 04662/3185, fax 04662/698906
Sekretariat: Sekretær Uwe Petersen,
Lorenz Janssen Strasse 1, D-25899 Niebüll,
tlf. 04661/2755, fax 04661/2432

Aktivitetshuset

Norderstr. 49, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/150140, fax 0461/150420
Leder: Hans Harald Sørensen

»Christianslyst«

Lejrskole og kursushjem,
D-24392 Süderbrarup,
tlf. 04641/92229, fax 04641/922229
Forstander: Vagn Porsmose Andersen

Dansk Alderdomshjem

Nerongsallee 27, D-24943 Flensburg,
tlf. 0461/513111, fax 0461/582397
Forstander: Bodil Bjerregaard-Brocks

Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig

Norderstrasse 59, D-24939 Flensburg,
Dansk postadresse:
Box 528, 6330 Padborg
tlf. 0461/86970, fax 0461/8697220
Åbent: Sommerhalvåret kl. 10-18,
lørdag kl. 9-13. Vinterhalvåret kl. 10-19,
lørdag kl. 9-13. Overgangsdatoer mellem
halvårene meddeles i Flensburg Avis
Overbibliotekar: Alice Johansen
Studieafdelingen og arkivet:
Arkivar, dr. phil. Lars N. Henningsen

Dansk Erhvervsforening i Sydslesvig

Formand: Gerd Pickardt,
Annenweg 11, D-24955 Harrislee,
tlf. 0461/75900, fax 0461/78299

Dansk Generalsekretariat

Flensborghus, Norderstrasse 76,
D-24939 Flensburg eller
Postfach 2664, D-24916 Flensburg,
tlf. 0461/144080, fax 0461/14408-130
Generalsekretær: Jens A. Christiansen
Regnskabsafdelingen: Petra Erichsen
Kulturafdelingen: Fuldmægtig Marianne Wulff
Dansk postadresse: Box 369, 6330 Padborg

Dansk Gymnastikforening Flensburg

Formand: Heinz Dieter Franz,
Nikolaiallee 1-3, D-24937 Flensburg,
tlf. 0461/55836
Klubhuset: Marienhölzungsweg 62,
D-24939 Flensburg (Frueskovens Idrætspark),
tlf. 0461/5700477

Dansk Kirke i Sydslesvig

Dansk Kirkekontor,
Wrangelstrasse 14, D-24937 Flensburg,
tlf. 0461/52925, fax 0461/9091596
Provst: Viggo Jacobsen
Forretningsfører: Jytte Nickelsen

Dansk Lærerforening for Sydslesvig

Süderstr. 31, D-24955 Harrislee,
tlf. 0461/773230, fax 0461/73073
Formand: Niels Nielsen

Dansk Menighedspleje, Flensburg

Waldstrasse 45, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/57058-0, fax 0461/57058-88

Dansk Menighedspleje, Slesvig

v/ pastor Morten Mortensen,
Bismarckstrasse 18A, D-24837 Schleswig,
tlf. 04621/25815

Dansk Menighedspleje, Tønning

v/pastor Susanne Bramsen Bøll,
Herrengården 3, D-25832 Tønning
tlf. 04861/453, fax 04861/5044

Dansk Skoleforening for Sydslesvig

Formand: Lone Schuldt,
Heidewinkel 1, D-24955 Harrislee,
tlf. 0461/74426

Skoledirektør: Anders Molt Ipsen
Kontor: Stuhrs Allee 22, D-24937 Flensburg
eller Postfach 1461, D-24904 Flensburg,
tlf. 0461/50470, fax 0461/5047137
Dansk postadresse: Box 389, 6330 Padborg
Børnehavensinspektørens kontor:
Waldstrasse 43, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/5047161, fax 0461/581816
Feriekontoret: Marienhölzungsweg 41,
D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/56664, fax 0461/54372
Skolepsykologisk kontor:
Waldstrasse 43, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/570870, fax 0461/581816
Centralen for Undervisningsmidler:
Stuhrs Allee 33, D-24937 Flensburg eller
Postfach 1461, D-24904 Flensburg,
tlf. 0461/5047146, fax 0461/5047153

Dansk Spejderkorps Sydslesvig

Formand: Dieter Matthiesen,
Richard-Wagner-Strasse 17,
D-24943 Flensburg, tlf. 0461/62788
Korpschef: Anne Margrethe Jessen,
Haferstieg 20, D-24941 Flensburg-Weiche,
tlf. 0461/9576100

Dansk Sportsfiskerklub Sydslesvig

Formand: Heinz Boehme,
Kappelner Strasse 3, D-24996 Sterup,
tlf. 04637/275

Dansk Sundhedstjeneste for Sydslesvig

Waldstrasse 45, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/570580, fax 0461/5705888
E-post: dansk.sundhedstjeneste@t.online.de
Dansk postadresse: Box 119, 6330 Padborg
Formand for sundhedsrådet og
forretningsudvalget: Hans-Erik Hansen,
Fritz-Graeff-Weg 15, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/9091190
Kontorchef: Georg Hanke
Ledende sygeplejerske: Jochen Arndt,
tlf. 0461/57058-26

Dansk Tunghøreforening

Formand: Helmuth Autzen, Drosselweg 2,
D-24939 Flensburg, tlf. 0461/41830

→

De Sydslesvigske Husmoderforeninger

Formand: Inge Nielsen, Sesklint 22,
D-24358 Ascheffel, tlf. 04353/991955

Den slesvigske Kvindeforening

Formand: Annemarie Erichsen,
Ulstrupfeld 5, D-24999 Wees, tlf. 04631/1478

Det danske Bibliotek i Husum

Neustadt 81, D-25813 Husum, tlf. 04841/82280
Leder: Bibliotekar Keld Klemith Madsen

Det danske Bibliotek i Slesvig

Lollfuss 69, D-24837 Schleswig,
tlf. 04621/988054
Leder: Bibliotekar Carsten F. Reyhé

Det lille Teater

Hjemmet, Marienstr. 20, D-24937 Flensburg,
tlf. 0461/24835
Formand: Hans Jørgen Henningsen,
Fischerweg 2, D-25927 Aventoft, tlf. 04664/868
Foreningspost til: Else Fanø,
Gertrudenstr. 1, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/52795

Det sydslesvigske Samråd

Formand: Heinrich Schultz,
Jarplunder Weg 14, D-24941 Jarplund-Weding,
tlf. 0461/9041286, fax 0461/9041294
Næstformand: Viggo Jacobsen, Wrangelstr. 14,
D-24937 Flensburg, tlf. 0461/52565
Sekretær: Georg Hanke,
Waldstr. 45, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/57058-0, fax 0461/57058-88

Duborg-Samfundet

Formand: Elva Thorup Nielsen, Teichweg 2,
Kupfermühle, D-24955 Harrislee,
tlf. 0461/75668

Duborg-Skolen

Ritterstrasse 27, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/144390, fax 0461/22430
Dansk postadresse: Box 380, 6330 Padborg
Privat dansk gymnasium
Rektor: Erik Jensen
Pedel: Tlf. 0461/22282

Flensburg Avis

Hovedredaktion og lokalredaktion Flensburg
Wittenberger Weg 19, D-24941 Flensburg
tlf. 0461/50450, fax 0461/5045140
Chefredaktør: Bjarne Lønborg
Direktion: Bjarne Lønborg
Husum: Neustadt 95, D-25813 Husum,
tlf. 04841/3593, fax 04841/62739
Nibøl: Hauptstr. 46, D-25899 Niebüll,
tlf. 4661/5904, fax 04661/2886
Slesvig: Lollfuss 69, D-24837 Schleswig,
tlf. 04621/26228, fax 04621/27976

Flensburg danske Journalistforening,

Formand: Hans Chr. Davidsen,
Wittenberger Weg 19, D-24941 Flensburg,
tlf. 0461/50450

Flensburg Y's Men's Club

v/Hans Jørgen Refslund,
Svangkærvej 31, 6340 Kruså, tlf. 74 67 14 87

Foriining for nationale Friiske (Friserforeningen)

Formand: Jørgen Jensen Hahn,
Dorfstr. 91, D-25920 Risum-Lindholm,
tlf. 04661/5620, fax 04661/6498
Sekretariat: Moose 4, D-25842 Bargum,
tlf. 04672/77520, fax 04672/77521
Sekretær: Manfred Nissen

Foreningen »Norden«, Sydslesvig afdeling

Formand: Lone Anker Jacobsen, Ostseebadweg 47,
24939 Flensburg, tlf. 0461/45271
Nordisk Informationskontor: Norderstrasse 76,
D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/14408329, fax 0461/14408332
Forretningsfører: Anette Jensen

Frivilligt Dreng- og Pigeforbund i Sydslesvig

Distriktsleder: Knud Morsing, Waldstr. 39B,
D-24939 Flensburg, tlf. 0461/57854

Lejrskoler og hytter:

»Trenehytten«, Markielweg 2, D-24963 Tarp,
tlf. 04638/527,
udlejning v/Arne Hou, Emmerlev,
DK-6280 Højer, tlf. 74 78 25 93 →

»Kongenshus«, D-25882 Tetenbüll,
udlejning v/Ole Hübertz Knudsen,
Yurian-Ovenstrasse 19,
D-25832 Tönning, tlf. 04861/476

Gamles Værn

Formand: Svend Lekkat,
Mistelhof 11, D-24944 Flensburg,
tlf. 0461/315003

Hejmdal Blæseorkester

v/Ejnar Geipel, Industrieweg 47,
D-24955 Harrislee, tlf. 0461/75983

Historisk Samfund for Sønderjylland

Sydslesvigs Amtskreds
Formand: Jesper Bolund Nielsen,
Hafengang 8, D-24837 Schleswig,
tlf. 04621/25509

I. C. Møller-Fonden

v/Henrik Geipel, Osterlücken 13 A,
D-24955 Harrislee, tlf. 0461/71969

Idrætshallen

Moltkestrasse 20 C, D-24937 Flensburg,
tlf. 0461/5035021
Inspektør: Ullrich Schmitzkowski

Jaruplund Højskole

Lundweg 2, D-24941 Jarplund-Weding,
tlf. 04630/343+344, fax 04630/690
Forstander: Dieter Paul Küssner

KFUM og KFUK i Sydslesvig

Formand: Ole Rinneberg,
Timm-Kröger-Weg 40, 24939 Flensburg,
tlf. 0461/582510

Kunstkredsen, Flensburg

Formand: Kisten Hansen,
Reepschlägerbahn 32 C, D-24937 Flensburg,
tlf. 0461/27295

Ladelund Ungdomsskole

Karlumer Str. 1, D-25926 Ladelund,
tlf. 04666/714, elevtlf. 1200, fax 04666/853
Forstander: Asger Gyldenkærne

Landboforeninger

Fælleslandboforeningen for Sydslesvig
Kontor: Schiffbrücke 42, 24939 Flensburg,
tlf. 0461-14408-600, fax 14408-603
Formand: Bo Hallberg,
Kragstedtmoor 4, D-24997 Wanderup,
tlf. 04606/96337,
Sekretær: Joachim Spitz,
Birkenweg 12, D-25923 Süderlügum,
tlf. 04663/187020, fax 04663/187019

Landboforeningen for Flensburg og Omegn

Formand: Bo Hallberg,
Kragstedtmoor 4, D-24997 Wanderup,
tlf. 04606/96337
Konsulent: Jes Simonsen,
Schiffbrücke 42, 24939 Flensburg,
tlf. 0461-14408-600, fax 14408-603

Landboforeningen for Gottorp og Ejdersted amter

Formand: Preben Holl,
Fleckebyer Landstr. 7, Lehmrade,
D-24811 Brekendorf,
tlf. 04353/581, fax 04353/584
Konsulent: Dirk Hansen,
Straussweg 5, D-25887 Winnert,
tlf 04845/535, fax 04845/536

Landboforeningen for Sydthønder amt (Gest)

Formand: Frede Andresen,
Sprakebüll Str. 2, D-25917 Achtrup,
tlf. 04662/4802
Konsulent: Joachim Spitz,
Birkenweg 12, D-25923 Süderlügum,
tlf. 04663/187020, fax 04663/187019

Den nordfrisiske Landboforening (Marsk)

Formand: Karl-Heinz Matthiesen, Dammsusum,
Bundesgarderweg 10, D-25927 Neukirchen,
tlf. 04664/815
Konsulent: Joachim Spitz,
Birkenweg 12, D-25923 Süderlügum,
tlf. 04663/187020, fax 04663/187019

Lejrskolehjemmet »Skipperhuset«

Am Hafen 30, D-25832 Tönning,
tlf. 04861/5493, fax 04861/1607

Nordfriisk Instituut

Süderstrasse 30, D-25821 Bredstedt,
tlf. 04671/2081, fax 04671/1333
Institutleder og direktør: Dr. Thomas Steensen

Sct. Georgs-Gildet

Gildemester: Helmuth Werth,
Tydal 1, D-24852 Eggebek,
tlf. 04609/91030, fax 04609/494

Sct. Knuds-Gildet

Oldermand: Heinz Rudebeck,
Jarplunder Weg 14, D-24941 Jarplund-Weding,
tlf. 0461/979393

Slesvigsk Kreditforening

Formand for tilsynsrådet:
Hans Christian Paulsen,
Am See 6, D-24850 Lürschau,
tlf. 04621/4445, fax 04621/41192
Kontor: Süderstrasse 89, D-24955 Harrislee,
tlf. 0461/71975, fax 0461/78617
Forretningsfører: Frank Baasch

Sydslesvigs danske Kunstforening

Formand: Hans Jessen, Holstengang 1,
D-24937 Flensburg, tlf. 0461/13562

Sydslesvigs danske Ungdomsforeninger

Formand: Anne Kämper,
Kappelnerstr. 22, D-24975 Husby,
tlf. 04634/346 fax 04634/9616
Dansk Ungdomssekretariat:
Norderstr. 76, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/14408-0, fax 14408-222
Forretningsfører: Horst Schneider

Sydslesvigs Museumsforening

Formand: Dieter Paul Küssner,
Jarplund Højskole,
Lundweg 2, D-24941 Jarplund,
tlf. 04630/343+344, fax 04630/690

Sydslesvigsk Pressetjeneste

Norderstrasse 76, D-24939 Flensburg, eller
Postfach 2664, D-24916 Flensburg,
tlf. 0461/14408-120+122, fax 0461/14408-131

Sydslesvigsk Selvhjælp SSH

Formand: Anne Kathrine Terp, Mansteinstr. 9,
D-24837 Schleswig, tlf. 0461/32566

Sydslesvigs Skakkreds

Kontaktmand: Horst Wesoly, Stenbusch 1,
D-24885 Sieverstedt, tlf. 04603/541
Post til: Svend Kjems Hove,
Marienhölzungsweg 45, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/57279

Sydslesvigsk Vælgerforening (SSW)

Landsformand: Gerda Eichhorn,
Lornsenstr. 2, D-24392 Süderbrarup,
tlf. 04641/2970, fax 04641/2920
Landssekretariat: Schiffbrücke 42,
D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/14408-310, fax 0461/14408-313
Landssekretær: Dieter Lenz
SSW-Landdagsfraktionen i Flensburg:
Norderstr. 76, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/14408-300, fax 0461/14408-305
Landdagsmedlemmer: Anke Spoorendonk,
Achter de Möhl 35, D-24955 Harrislee,
tlf. 0461/73187, fax 0461/75398
Lars Harms, Mühlenfenne 40, D-25840
Koldenbüttel, tlf. 04881/381
Silke Hinrichsen, Burgstr. 33, D-24939
Flensburg, tlf. 0461/13635
SSW-Landdagsfraktionen i Kiel:
Schleswig-Holsteinischer Landtag,
Düsternbrooker Weg 70, D-24105 Kiel,
tlf. 0431/988-1380 eller 0431/988-1381,
fax 0431/988-1382

Sydslesvigske Folkedansere Flensburg

Formand: Inge-Marie Christensen,
Rudekamp 36, D-24960 Glücksburg,
tlf. 04631/2800

Sønderjysk Arbejdsforening (SAF)

Formand: Hans Hinrichsen, Carstenstr. 32,
D-24837 Schleswig, tlf. 04621/29671

Torsdagskoret

Formand: Kirsten Anthonisen,
Westerstr. 30B, D-24955 Harrislee,
tlf. 0461/74102

»Tydal« Spejdergård

D-24852 Eggebek,
tlf. 04609/91030, fax 04609/494
Bestyrer: Helmuth Werth

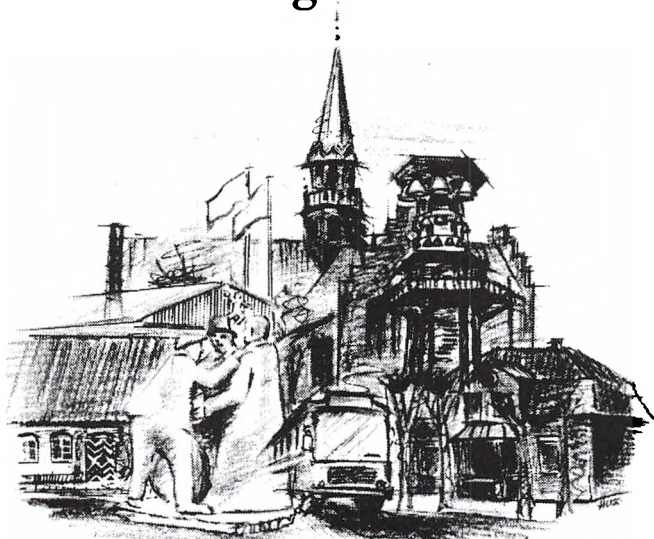
Ungdomskollegiet

Marienhölungsweg 66, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/52444, fax 0461/5002795
Forstander: Uwe Becher

Union-Bank A/S

Grosse Strasse 2, D-24937 Flensburg,
tlf. 0461/8414-0, fax 0461/8414-290
Süderstrasse 89, D-24955 Harrislee,
tlf. 0461/700320, fax 0461/7003232
Schleswiger Str. 85, D-24941 Flensburg,
tlf. 0461/902100, fax 0461/9021010
Direktion: Volker Andersen, Uwe Axen
tlf. 0461-14408-600, fax 14408-603

**Kulturelle værdier
og traditioner med plads,
miljø og grobund
for meget mere...**

Løgumkloster kommune

Rådhusstræde 2 · 6240 Løgumkloster · Telefon 73 74 55 55

Voksenundervisningsnævnet for Sydslesvig

Formand: Inger Pedersen,
Heinrich Schuldt-Str. 2 A, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/51108
Sekretær: Signe Andersen,
Osterwung 5, D-25856 Hattstedt,
tlf./fax 04846/63948

Æ' Amatører

Formand: Johann Mikkelsen,
Flensburger Strasse 109, D-25917 Leck,
tlf. 04662/3185, fax 04662/698906

Musik, teater og kunst

Sønderjyllands Symfoniorkester

Musikhuset, Skovvej 16, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 42 61 61, fax 74 42 61 06
E-post: info@sonderjyllands-symfoniorkester.dk
Internet: www.sonderjyllands-symfoniorkester.dk
Repræsentantskab:

Formand: Amtsrådsmedlem

Anna Margrethe Ikast

Bestyrelse:

Formand: Amtsrådsmedlem

Anna Margrethe Ikast

Orkesterchef:

Henrik Wenzel Andreasen

Der eksisterer mange private ensembler i Sønderjyllands Symfoniorkester, og man kan rette henvendelse til ensemblerne på nedenstående telefonnumre:

Den Danske Harpeduo

Benedikte Johansen, Torill Hald-Nielsen
Henv. tlf. 74 43 20 67

Fløjte og Harpeduo

Thomas Jensen, Benedikte Johansen
Henv. tlf. 74 40 75 18

Wiener Ensemblet

Atli Sigfusson, Eliane Karecki, Jan Åkerlind,
Finn Sigfusson
Henv. tlf. 74 46 74 53 og 74 41 62 22

Duo Virtuoso

Cello og kontrabas:
Anna Kristina Hindø, Jesper Hindø
Henv. tlf. 74 43 12 13

Symphonic Brass

Sønderjyllands Symfoniorkesters
Messingkvintet
Henv. Martin Gottschalck, tlf. 23 47 45 50

2 Trompeter og Orgel

John Frederiksen, Bo Fuglsang, Helge Granum
Henv. tlf. 74 42 94 23

Strygetrio

Lars Rimer, Johan Korsfeldt, Henrik Steensgaard,
Henv. tlf. 74 42 93 55

Two Gents

Mogens Eskildsen,
Flemming Neergaard Pedersen
Henv. tlf. 74 43 20 67

Dream Band (selskabsmusik)

Henv. Jesper Hindø, tlf. 74 43 12 13

Trio Tre Træ

Bettina Zielke, fløjte, Susanne Cornelius,
klarinet, Karen Andersen, fagot
Henv. Susanne Cornelius, tlf. 74 43 43 37

Duo Corto (klarinet og marimba/slagtøj)

Susanne Cornelius, Henrik Cornelius
Henv. tlf. 74 43 43 37

Plankeværks Ekvilibristerne

(vibrafon og marimba)
Henrik Thrane, Henrik Cornelius
Henv. 74 43 43 37

Slagkraft

(dynamisk underholdning på et hav af slagtøj)
Henrik Cornelius, Henrik Termansen,

Henrik Thrane, Bo Valbjørn
Henv. tlf. 74 43 43 37

Trioen „So What“ Rockband
Henv. Henrik Termansen,
tlf. 74 42 92 09 eller 51 60 89 09

Madsens Partyband
Henv. Lars Kristiansen, tlf. 74 40 36 94

Duo „Pesante“ 2 violiner
Hedvig Oftedahl, Mikaela Oprea, tlf. 74 43 01 05

Dybbøl Duoen
Violin & bratsch/klaver,
Hanne Askou, Christine Larsen
Henv. tlf. 20 73 43 05

Sønderjysk Amatørsymfoniorkester (SASO)
Jens Petri, Jomfrusti 9, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 42 32 92

Slesvigske Musikkorps
Haderslev Kaserne, Postboks 1059
Louisevej 2A, 6100 Haderslev,
tlf. 74 22 44 24, fax 74 22 44 87
E-post: slmuk@mail.tele.dk
Internet: www.slesvigskemusikkorps.dk

Haderslev Musikforening af 1987
Formand: Gitte Hørup, Rolighedsvej 20,
6100 Haderslev, tlf. 74 53 41 18

Midtlandets Musik- og Teaterforening
Erik Stent Pedersen,
Herredstedgade 3, 6520 Toftlund,
tlf. 74 83 28 66/74 83 01 04

Nordschleswigsche Musikvereinigung
Hans H. Lodemann,
Klostervænget 1, 6100 Haderslev,
tlf. 74 52 36 55
Musikkonsulent Peter von der Osten,
Dyrhave 37, 6200 Aabenraa, tlf. 74 67 72 79

Sønderborg Musikforening
Jens Petri, Jomfrusti 9, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 42 32 92

Tønderegnens Musikforening
Max Kjær Nielsen, Markgade 14, 6270 Tønder,
tlf. 74 72 45 61

Aabenraa Kunst- og Musikforening
Mogens Mølskov,
Hipholm 2, Varnæs, 6200 Aabenraa
tlf. 74 68 08 44

Sønderjydsk Teaterforening
Formand: Henrik Flygare,
Tækkerløkke 26, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 62 05 26
Sekretær: Erik Stent Pedersen,
Herredstedgade 3, 6520 Toftlund,
tlf. 74 83 28 66

Dansk Amatør Teater Samvirke
Landsformand: Villy Dall,
Fiskervej 17, Nr. Vorupør, 7700 Thisted,
tlf./fax 97 93 87 75, mobil 28 19 69 75
Generalsekretær: Thomas Hauger
Redaktør af »Rampelyset«: Thomas Hauger
Landssekretariat:
Nygade 15, 6300 Gråsten,
tlf. 74 65 11 03, fax 74 65 20 93
E-mail: dats@dats.dk
Internet: <http://www.dats.dk>
Teaterforlaget DRAMA: Nygade 15,
6300 Gråsten, tlf. 74 65 11 41, fax 74 65 20 93

Sønderjydsk Forsøgsscene
Formand: Randi Jepsen,
Ryes Møllevej 33, 6100 Haderslev,
tlf. 74 52 23 25
Sekretær: Poul Dannow,
Nystadvej 3, Bylderup, 6372 Bylderup-Bov,
tlf. 74 76 21 83

Forsøgsscenen, Haderslev
Formand: Marianne Møller,
Grubesvej 20, Kelstrup, 6100 Haderslev,
tlf. 74 58 20 03

Det lille Teater, Gråsten
Formand: Ole Gaul Nilum,
Smedebakken 2, Adsøl, 6300 Gråsten,
tlf. 74 65 37 67, fax (arb.) 62 69 12 23

Det lille Teater, Aabenraa

Formand: Lise Bekker,
Svinget 2 A, 6200 Aabenraa, tlf. 74 63 03 63
E-post: detlilleteater@mail.dk
Internet: www.home8.inet.tele.dk/teater

Amatørteaterforeningen Stjernen

Formand: Per Mølgaard,
Digevej 9, Brøns, 6780 Skærbæk,
tlf. 74 75 36 03

Teatergaleasen, Højer

Formand: Kai Kjær-Andersen,
Prilen 14, 6280 Højer, tlf. 74 78 92 41

Teatret Møllen

Møllepladsen 4, 6100 Haderslev
Administrator: Kristian Hald Jensen,
tlf. 74 52 66 79 mellem kl. 10 og 15
E-post: post@teatretmoellen.dk
Internet: www.teatretmoellen.dk

Tønder Festival Fond

Vestergade 80, Postboks 113, 6270 Tønder,
tlf. 74 72 46 10 - Information
tlf. 74 72 10 00 - Billetsalg

Broagerlands Kunstforening

Jane Schmidt Jensen,
Solskrænten 19, 6310 Broager,
tlf. 74 44 28 28

Christiansfeld Kunst- og Museumsforening

Formand: Ilse Søgaard,
Lystestøbervej 3, 6070 Christiansfeld,
tlf. 74 56 16 73

Haderslev Kunstforening

Ellen Olesen,
Øsby Stadionvej 9, Øsby, 6100 Haderslev,
tlf. 74 58 41 31

Kunstforeningen Vandtårnet

Nr. Rangstrup Kommune
Formand: Alice Meyer
Toldbodgade 11, 6520 Toftlund,
tlf. 74 83 22 07

Lokalhistoriske foreninger, arkiver og samlinger

Landsarkivet for Sønderjylland

Haderslevvej 45, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 62 58 58, fax 74 62 32 88
E-post: mailbox@laa.sa.dk
Internet: www.sa.dk/laa
Landsarkivar: Hans Schultz Hansen

Institut for Sønderjysk Lokalhistorie

Haderslevvej 45, 6200 Aabenraa, tlf. 74 62 58 60
Leder: Kim Furdal
E-post: isl@isl.dk

Lokalhistoriske Arkiver og Samlinger i Sønderjylland (LASS)

Formand: Erik Manthei Nielsen,
Fribjerg 32, 6430 Nordborg, tlf. 74 45 18 10

Dansk Slægtsgaardsforening

Formand: Gårdejer Carl Martin Christensen,
Kaaregård, Badstrupvej 39, Badstrup,
5485 Skamby, tlf. 64 85 11 74

Haderslevkredsen:

Formand: Elise Jensen,
Højtoftegård, Gammelbyvej 40, 6100 Haderslev,
tlf. 74 56 63 16

Det sydlige Sønderjylland:

Formand: Gårdejer H. C. Clausen,
Rosenvvej 69, Ullerup, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 46 19 61

Hjemmeværnsregion III's historiske udvalg

v/Mette M. Andersen, Pilehaven 36,
6520 Toftlund, tlf. 74 83 15 37

Slægtshistorisk Forening Sønderjylland

Formand: Ole H. Jensen,
Kløvermarken 3, 6430 Nordborg,
tlf. 74 45 02 35
E-post: ohj@adr.dk

Augustenborg Kommune

Lokalhistorisk Arkiv

for Augustenborg Kommune

Slotsallé 10, 6440 Augustenborg

tlf. 74 47 18 08

Formand: Paul Hartmann,

Vibevej 10, 6440 Augustenborg,

tlf. 74 47 10 50

Åbent: Onsdag kl. 9-12 og 16-18.

Første mandag i hver måned kl. 19-21.

Arkivleder: Ruth Forum Møller

Bov Kommune

Bov lokalarkiv

Bov Bibliotek, Bovvej 4, 6330 Padborg,

tlf. 74 67 34 54, fax 74 67 34 88

E-post: bov.bibliotek@bovkommune.dk

Åbent: Som biblioteket og efter aftale

Historisk forening for Vis Herred

v/Henrik Meyer, Fjordvejen 55, 6340 Kruså

Bredebro Kommune

Historisk Forening for Bredebro Kommune

Formand: Lauge Jepsen, Møllevej 5, Visby,

6261 Bredebro, tlf. 74 78 36 40

Lokalhistorisk Arkiv for Bredebro Kommune

Arkivets adresse: Brede Bygade 14,

6261 Bredebro (biblioteket)

Åbent: Tirsdag kl. 14.00-16.30

Arkivleder: Søren H. Schmidt

Randerup 66, 6261 Bredebro, tlf. 74 71 63 39

E-post: randerup@post7.tele.dk

Broager Kommune

Lokalhistorisk Forening for Broagerland

Formand: Christian Frederiksen,

Klør-Fire 20, 6310 Broager, tlf. 74 44 29 23

Arkiv: Storegade 33, 6310 Broager,

tlf. 74 44 93 51

Åbent: Tirsdag kl. 15-17 og efter aftale

Leder: Randi Demuth,

Østerhøj 3, 6310 Broager, tlf. 74 44 01 47

Christiansfeld Kommune

Christiansfeld lokalhistoriske forening

Formand: N. P. Wiborg,

Bojskov Byvej 25, 6070 Christiansfeld,
tlf. 74 56 35 07

Arkiv: Nørregade 1, 6070 Christiansfeld,
tlf. 74 56 25 98

Åbent: Fredag og lørdag kl. 14-16

Leder: Annelise Gram,

Kongensgade 19^{1.tv.}, 6070 Christiansfeld,

tlf. 74 56 19 92

Fjelstrup Lokalhistoriske Forening

Formand: Anne-Kirsten Glumsø,

Fjelstrup Nørrevej 70, 6100 Haderslev,

tlf. 74 56 62 14

Arkiv: Skolebakken 2, Fjelstrup, 6100 Haderslev

Åbent: Efter aftale med formanden

Lokalhistorisk Forening og

Arkiv for Hejls-Hejlsminde

Formand: Gunnar M. Krag,

Trappendalvej 29, 6094 Hejls,

tlf. 75 57 47 54

Arkiv: Hejls Landevej 57, 6094 Hejls

Åbent: Sept.-april onsdag kl. 15.30-17.30 og
1. onsdag i måneden kl. 19-21

Leder: Gunnar Krag

Vejstrup lokalhistoriske Forening og Arkiv

Formand: Johannes Larsen, Toldbakken 53,

6094 Hejls, tlf. 75 57 50 97

Arkiv: »Lærkebo«, Sjølundgade 28,

6093 Sjølund

Åbent: 1. mandag i måneden kl. 19-22

og efter aftale

Leder: Jørgen Hesselberg, Vejstruprødvej 17,

6093 Sjølund, tlf. 75 57 48 77

Gram Kommune

Lokalhistorisk Arkiv for Gram og Omegn

v/Gunnar Lundgaard,

Kirkeallé 13, 6510 Gram, tlf. 74 82 21 61

Arkiv: Østergade 10, 6510 Gram

Åbent: Sept.-april tirsdag kl. 9-11 og 1. mandag
i måneden kl. 19.30-21.30 samt efter aftale

Leder: Gunnar Lundgaard

Tiset Lokalhistoriske Forening

Formand: Arne Skafsgård Stenholtvej 6, Tiset,

6510 Gram, tlf. 74 82 12 96

→

→

Arkiv: Kongevej 248, Tiset, 6510 Gram
 Åbent: I ulige uger mandag kl. 14-17 og 19-21
 samt efter aftale
 Leder: Niels Schmidt, Gammel Kirkevej 3,
 Tiset, 6510 Gram

Højrup Sogns Lokalhistoriske Forening

Formand: Andreas Petersen,
 Kastrupvej 27, 6510 Gram, tlf. 74 82 63 74
 Arkiv: Kongevej 248, Tiset, 6510 Gram
 Åbent: I lige uger torsdag kl. 15-17 og 19.30-22
 samt efter aftale
 Leder: Agnes Trans, Kastrupvej 12, Arnum,
 6510 Gram, tlf. 74 82 64 31

Gråsten Kommune

Lokalhistorisk Arkiv for Graasten By og Egn

Ahlmannsparken, 6300 Gråsten, tlf. 74 65 13 75
 Åbent: Mandag kl. 14-16, torsdag kl. 16-18 og
 efter aftale
 Leder: Kirsten Thomsen, Lyshøj 14, Rinkenæs,
 6300 Gråsten, tlf. 74 65 29 77

Historisk Forening for Gråsten By og Egn

Formand: Frede Ihle,
 Mågevej 16, 6300 Gråsten, tlf. 74 65 11 99

Haderslev Kommune

Haderslev Arkiv- og Museumsforening

Formand: Jens Peter From,
 Grarupvej 65, 6100 Haderslev, tlf. 74 57 13 48

Haderslev Byhistoriske Arkiv

Stadsarkiv for Haderslev Kommune
 Bispegade 15-17, 6100 Haderslev,
 tlf. 74 22 21 18, fax 74 22 21 27
 E-post: hba@haderslev.dk
 Internet: www.bispen.dk
 Åbent: Mandag-torsdag kl. 10-16,
 1. sept. - 31. marts torsdag tillige kl. 16-19.
 Kontortider: Mandag-torsdag kl. 9-16,
 fredag kl. 9-14
 Leder: Bent Vedsted Rønne

Haderslev Slægtsforsknings Forening

Formand: Orla Iver Madsen,
 Skovbrynet 15, 6100 Haderslev, tlf. 74 52 15 15
 E-post: oim@get2net.dk

Halk-Hejsager Lokalhistoriske Forening

Formand: Jørgen D. Schmidt,
 Halkvej 100, 6100 Haderslev, tlf. 74 57 13 64
 Arkiv: Halk Skole,
 Hejsagervej, 6100 Haderslev
 Leder: Jørgen D. Schmidt

Hoptrup sogns Lokalhistoriske Forening

Formand: Holger Bonde, Lysmosen 34,
 Marstrup, 6100 Haderslev, tlf. 74 57 52 74
 Arkiv: Hoptrup Hovedgade 62, 6100 Haderslev
 Åbent: Torsdag kl. 14-16 (ikke i skoleferier)
 og efter aftale
 Leder: Holger Bonde

Lokalhistorisk Forening

for Gl. Haderslev Sogn

Arkiv: Haderslev Bibliotek,
 Bispegade 15-17, 6100 Haderslev
 Leder: Mogens Nielsen

Moltrup sogns lokalhistoriske Forening

Formand: Karin Bonde, Bramdrup Lillefort 5,
 6100 Haderslev, tlf. 74 52 23 98
 Arkiv: Bramdrup Vestergade 7, 6100 Haderslev
 Åbent: Efter aftale
 Leder: Hans Skøtt, Rovstrupvej 61,
 6100 Haderslev, tlf. 74 52 24 25

Starup sogns lokalhistoriske Arkivforening

Formand: Karl Erik Olesen,
 Starup Kirkevej 25, 6100 Haderslev,
 tlf. 74 52 54 20
 Arkiv: Starup Skole, Starup Skolevej,
 6100 Haderslev
 Åbent: Medio september - ultimo april
 hver anden torsdag (lige uger) kl. 19.30 og
 efter aftale
 Leder: N. P. Bladt, Bjørnøvej 3, Starup,
 6100 Haderslev, tlf. 74 52 41 95

Vilstrup Sogns Lokalhistoriske Forening

Formand: Orla Iver Madsen,
 Skovbrynet 15, 6100 Haderslev, tlf. 74 52 15 14
 Arkiv: Midlertidigt på Haderslev
 Byhistoriske Arkiv
 Åbent: Efter aftale
 Leder: Orla Iver Madsen

Lokalhistorisk Forening for Vonsbæk Sogn

Formand: Holger Eskildsen,
Kildager 30, Bæk, 6100 Haderslev,
tlf. 74 57 91 10
Arkiv: Vonsbæk Skole, Vonsbækvej 88,
6100 Haderslev
Åbent: Tirsdag kl. 15.30-17.00 samt efter aftale

*Højer Kommune***Højeregnens Lokalhistoriske Forening**

Formand: Svend Kristiansen,
Østerbyvej 32, 6280 Højer,
tlf. 74 78 32 15, fax 74 78 32 17
E-post: sv.kristiansen@mail.tele.dk

Højeregnens Lokalhistoriske Arkiv

Møllegade 12, 6280 Højer
Åbent: Mandag kl. 14.30-17 og efter aftale
Brevadresse: Lis Hindrichsen,
Nørregade 38, 6280 Højer, tlf. 73 78 20 45

*Lundtoft Kommune***Historisk Forening for Felsted Sogn**

Formand: Andreas Asmussen,
Kirkevej 2, Felsted, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 68 53 30
Arkiv: »Patsches Hus«, Præstegårdsvej 4,
Felsted, 6200 Aabenraa
Åbent: Torsdag i alle ulige uger kl. 15-17 eller
efter aftale
Leder: Eigil Dyrmosé,
Østergade 8, Felsted, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 68 57 81

Lokalhistorisk Forening for Kliplev Sogn

Formand: Jørgen Hansen,
Lillegade 3, Kliplev, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 68 76 28
Arkiv: »Straagaards Smedie«, Skolegade 4,
Kliplev, 6200 Aabenraa
Åbent: 1. juni - 1. oktober: Tirsdag og fredag
kl. 15-17 og efter aftale
Leder: Jørgen Hansen

**Historisk Sogneforening
for Varnæs og Bovrup**

Formand: Anne Marie Jensen, Stenagervej 1 B,
Bovrup, 6200 Aabenraa, tlf. 74 68 03 17 →

Arkiv: Bovrup Aktivcenter, Bytoften 13,
Bovrup, 6200 Aabenraa
Åbent: Efter aftale
Leder: Knud Krog,
Blansvej 28, Bovrup, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 68 00 37

*Løgumkloster Kommune***Historisk forening****for Løgumkloster Kommune**

Formand: Vagn Lauritzen, Ved Dammen 56,
6240 Løgumkloster, tlf. 74 74 43 03
Arkiv: Løgumkloster kommuneskole,
Grønnevej, 6240 Løgumkloster
Åbent: Mandag (skoledage) fra efterårsferie til
påskeferie kl. 19.30-21.00 samt efter aftale
Leder: Frede Gotthardsen,
Ringgade 15, 6240 Løgumkloster, tlf. 74 74 42 04

*Nordborg Kommune***Lokalhistorisk Arkiv for
Nordborg Kommune**

Løjtetoft 32, 6430 Nordborg, tlf. 74 45 08 29
Åbent: Mandag-torsdag kl. 10-14 samt mandag
kl. 17-20 i tiden 1. september-1. maj
Leder: Erik Manthei Nielsen,
Fribjerg 32, 6430 Nordborg, tlf. 74 45 18 10

Egen Sogns Lokalhistoriske Forening

Formand: Ove Bragh Jørgensen, Gl. Guderup 8,
6430 Nordborg, tlf. 74 45 86 78
Arkiv: Præstevænget 3, Guderup,
6430 Nordborg, tlf. 74 45 93 01
Åbent: Torsdag kl. 16-18 og efter aftale
Leder: Egon Hangård, Dyssevænget 13,
Guderup, 6430 Nordborg, tlf. 74 45 85 84

Oksbøl Sogns Lokalhistoriske Arkiv

v/Evald Laursen, Vikkebjergvej 6,
6430 Nordborg, tlf. 74 49 07 83

*Nørre-Rangstrup kommune***Lokalhistoriske Forening for Agerskov Sogn**

Formand: Egon Petersen, Boldershøj 24,
6534 Agerskov, tlf. 74 83 32 97
Arkiv: Agerskov skole, Nørregade 17,
6534 Agerskov
Åbent: Tirsdag kl. 15-17 og efter aftale →

(lukket i skoleferier)

Leder: Niels E. Baunsgaard,
Bovlund Bjergvej 17, 6535 Branderup J.,
tlf. 74 83 51 20

Lokalhistorisk Forening for Arrild Sogn

Formand: Inger Rahbek Andersen,
Hofmannsvej 3, Roost, 6535 Branderup,
tlf. 74 83 43 84
Arkiv: Arnumvej 29 B, Arrild, 6520 Toftlund
Åbent: Efter aftale
Leder: Inger Rahbek Andersen

Branderup-Rurup Lokalhistoriske Forening

Formand: Verner Bruhn, Smedegade 1,
6535 Branderup, tlf. 74 83 52 51
Arkiv: Branderup Bygade 17, 6535 Branderup
Åbent: Efter aftale
Leder: Mads Kjergård, Sandbjergvej 26,
6535 Branderup, tlf. 74 83 52 81

Lokalhistorisk Forening for Toftlund og Omegn

Formand: Tove Rasmussen, Østergade 41,
6520 Toftlund, tlf. 74 83 17 33
Arkiv: Søndergade 56, 6520 Toftlund
Åbent: Mandag kl. 16-18 og efter aftale
Leder: Tove Rasmussen

Lokalhistorisk forening for Bevtoft og Tirslund Sogne

Formand: Søren Kjær, Bevtoftvej 27, Tirslund,
6541 Bevtoft, tlf. 74 83 19 67
Arkiv: Bevtoft skole, Krügersvej 45, 6541 Bevtoft
Åbent: Onsdag kl. 14.30-16.30
Leder: Grethe Iversen, Hyrupvej 43,
6541 Bevtoft, tlf. 74 51 42 60

Rødding Kommune

Rødding lokalhistoriske Arkiv

Vestergade 9, 6630 Rødding,
tlf. 73 84 25 85 eller 74 84 11 28
Åbent: Tirsdag kl. 9-12 og torsdag kl. 15-17.30
og efter aftale
Leder: Hans Carlo Jensen

Brændstrup Hjemstavnsforening

Formand: Johan Roos, →

Brændstrup Røddingvej 12, 6630 Rødding,
tlf. 74 82 30 16

Arkiv: Brændstrup Hjemstavnsforening,
Låsledvej 16 A, 6630 Rødding
Åbent: 1. mandag i hver måned (undt. juni og
juli) kl. 19-21 og efter aftale.
Leder: Johan Roos

Hjerting sogns lokalhistoriske forening

Formand: Jes Friis, Hjerting Skovvej 1,
Hjerting, 6630 Rødding, tlf. 74 84 13 61
Arkiv: Hjerting Forsamlingshus,
Skovvej 1, Hjerting, 6630 Rødding
Åbent: Efter aftale. Leder: Jes Friis

Hygum lokalhistoriske Forening

Formand: Peter Madsen, Skolegade 4, Hygum,
6630 Rødding, tlf. 74 84 12 69
Arkiv: Ribevej 42, Hygum, 6630 Rødding
Åbent: 1. tirsdag i hver måned kl. 15-17
og efter aftale.
Leder: Peter Madsen

Lokalhistorisk forening for Jels sogn

Formand: Margit Falkenberg Ottosen,
Jelsvej 39, Grønnebæk, 6630 Rødding,
tlf. 74 55 22 45
Arkiv: Jels Torvet 2, Jels, 6630 Rødding
Åbent: Efter aftale
Leder: Niels Clausen, Jels Toftevej 6,
6630 Rødding, tlf. 74 55 30 50

Lintrup Sogns lokalhistoriske udvalg

v/Mogens Lorentzen,
Grænsevej 1, Foldingbro, 6660 Lintrup,
tlf. 74 85 53 45
Arkiv: Lintrup skole, Kirkepladsen 1,
6660 Lintrup
Åbent: 1. og 3. tirsdag i måneden kl. 16-18
og efter aftale.
Leder: Mogens Lorentzen

Skodborg Hjemstavnsforening

Formand: Kirsten Fynbo,
Rugtoften 43, Skodborg, 6630 Rødding,
tlf. 74 84 81 48,
Arkiv: Vestergade 3, Skodborg,
6630 Rødding, tlf. 74 85 01 04 →

Åbent: Onsdag kl. 9.30-12, torsdag kl. 17.30-19.30 og efter aftale
 Leder: Kristian Holmgård, Mølletofte 16, Skodborg, 6630 Rødding, tlf. 74 84 84 85
 E-post: skodborg-hjemstavnsarkiv@mail.tele.dk

Skrave Hjemstavnsforening

Formand: Karl Kristoffer Juhl, Skravevej 28, Langetved, 6630 Rødding, tlf. 74 84 71 75
 Arkiv: Skrave Skole
 Åbent: 1. mandag i måneden kl. 19.30-20.30 (i vinterhalvåret) og efter aftale

Lokalhistorisk Forening for Øster Lindet Sogn

Formand: Arne Buhrkal, Villavej 7, Ø. Lindet, 6630 Rødding, tlf. 74 84 61 54
 Arkiv: Vestergade 9, 6630 Rødding
 Åbent: 1. torsdag i måneden kl. 14-17 og efter aftale
 Leder: Hanne Flebo, Østervænge 22, Ø. Lindet, 6630 Rødding, tlf. 74 84 62 05

Røde Kro Kommune

Lokalhistorisk Forening for Røde Kro Kommune

Formand: Ellen Jensen, Stationsvej 36, Hovslund, 6230 Røde Kro, tlf. 74 66 44 04
 Arkiv: Borgerhuset, Østergade 40C, 6230 Røde Kro
 Åbent: Hver mandag kl. 15-17 og efter aftale
 Leder: Inger Danielsen, Skovvænget 11, 6230 Røde Kro, tlf. 74 66 26 42

Skærbæk Kommune

Rejsby-arkivet

Formand: Niels L. Petersen, Hovedvejen 33, Kærbølling, 6780 Skærbæk, tlf. 74 75 33 64

Rømø lokalhistoriske Forening

Formand: Rosa Schmidt, Ternevej 11, Havneby, 6792 Rømø, tlf. 74 75 52 10
 Arkivleder: Arne Jørgensen, Strømmen 10, 6792 Rømø, tlf. 74 75 63 47

Historisk Samfund i Brøns

v/ Godfred Degn, Astrupvej 68, 6780 Skærbæk

Historisk Forening for Skærbæk og Omegn

Formand: H. E. Sørensen, Melbyvej 27, 6780 Skærbæk, tlf. 74 75 17 04
 Arkiv: Skærbækegnens Museum, Storegade 47, 6780 Skærbæk, tlf. 74 75 20 52
 Åbent: Juni-oktober mandag-fredag kl. 10-17
 Leder: H. E. Sørensen

Sundeved Kommune

Historisk Forening for Sundeved

Formand: Jørgen Schmidt, Kirkeagervej 3, V. Sottrup, 6400 Sønderborg tlf. 74 46 71 94
 Arkiv: Truenbrovej 21 A, Avnbøl, 6400 Sønderborg
 Åbent: Onsdag kl. 15-18 og efter aftale (juli kun efter aftale)
 Leder: Inga Christensen, V. Snogbæk 10, 6400 Sønderborg, tlf. 74 46 75 35

Selskabet for Nydamforskning

Formand: Vincent Jessen, Peberbjerg, Skovbyvej 14, 6470 Sydals, tlf. 74 41 57 47
 Arkiv: Nydamskolen, Vester Sottrup, 6400 Sønderborg
 Åbent: Efter aftale
 Leder: Ejgild Dyrmosé, Bøgevang 18, Felsted, 6200 Aabenraa, tlf. 74 68 57 81
 Udstilling: Nydamhuset, Nydamvej 41, Øster Sottrup, 6400 Sønderborg

Sydals Kommune

Lokalhistorisk forening for Kegnæs sogn

Formand: Peter Wehl, Torsthoved 3, Kegnæs, 6470 Sydals, tlf. 74 40 51 92
 Arkiv: Kegnæs Skole, Østerbyvej 11, Kegnæs, 6470 Sydals
 Åbent: 1. mandag i måneden kl. 18-19.30 og efter aftale
 Leder: Anna Hansen, Stortoft 25, Kegnæs, 6470 Sydals, tlf. 74 40 51 85

Tandslet Sogns Lokalhistoriske Forening

Formand: E. Bauer, Mommarkvej 259, Tandslet, 6470 Sydals, tlf. 74 40 75 24 →

Arkiv: Tandslet skole, Ertebjergvej 2,
6470 Sydals
Åbent: 1. oktober- 1. april torsdag kl. 14-17 og
efter aftale
Leder: Sven Iversen, Østkystvej 117, Ertebjerg,
6470 Sydals, tlf. 74 40 77 85

Lysabild Sognehistoriske Forening

Formand: Viggo Vandkær Thomsen, »Degne-
gården«, Lysabildgade 1, Lysabild, 6470 Sydals,
tlf. 74 40 42 84 (kl. 9-10, 17-18), fax 74 40 30 30
Arkiv: Lysabild Skole, østfløjen,
Lysabildgade 2, Lysabild
Åbent: 1. torsdag i hver måned kl. 18-20 og
efter aftale med arkivlederen: Bent Bonefeld,
Mommærkvej 368, Mommærk, 6470 Sydals,
tlf. 74 40 77 82

Lokalhistorisk Forening for Hørup sogn

Formand: Chresten Wolf, Østerbakken 11,
Høruphav, 6470 Sydals, tlf. 74 41 53 06
Arkiv: Hørup centralskole, Vestervej 42,
Kirkehørup, 6470 Sydals
Åbent: Efter aftale med arkivlederen
Anna Kirstine Nielsen, Mjanghøj 11,
6470 Sydals, tlf. 74 41 52 65

Sønderborg Kommune

Lokalhistorisk Forening for Dybbøl, Ulkebøl og Sønderborg

Formand: Bent Lundt, Søndergade 22,
6400 Sønderborg, tlf. 74 42 93 35

Lokalhistorisk Arkiv

for Dybbøl, Ulkebøl og Sønderborg

Formand: H. C. Carstensen, Sundquistgade 7,
6400 Sønderborg, tlf. 74 42 52 75
Arkivafdeling: Kirkegade 8, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 43 27 10
Åbent: Mandag kl. 9-12, onsdag kl. 15-17
Leder: Kai Viggo Jørgensen, H. P. Hanssensvej 2,
6400 Sønderborg, tlf. 74 42 61 19
Arkivafdeling: Torvet 2, Ulkebøl,
6400 Sønderborg, tlf. 74 42 93 66
Åbent: Tirsdag kl. 10-12, onsdag kl. 19.30-21
og efter aftale
Leder: Sophie Rasmussen, Sneppevej 5, Skovby,
6470 Sydals, tlf. 74 40 48 63

Tinglev Kommune

Lokalhistorisk Forening for Tinglev Kommune

Formand: Benny Lau,
Kværnholtvej 16, 6372 Bylderup-Bov,
tlf. 74 76 11 00
Arkiv: Bylderup-Bov Bygade 17,
6372 Bylderup-Bov, tlf. 74 76 21 41
Åbent: Mandag kl. 15-18 og onsdag kl. 15-22
og efter aftale
Postadresse: Tinglev Bibliotek,
Tinglev Midt 2, 6360 Tinglev
Leder: Ina Juhl, Porsevænget 4, 6360 Tinglev,
tlf. 74 64 32 61

Tønder Kommune

Lokalhistorisk Forening for Tønder Kommune

Formand: Kaj Elkjær Larsen,
Grev Schacksvej 3, 6270 Tønder, tlf. 74 72 20 20
Arkiv: Biblioteket, Richtsensgade 10,
6270 Tønder, tlf. 74 72 33 26
Åbent: Tirsdag kl. 13-18, onsdag-torsdag
kl. 13-17 og efter aftale (lukket i juli)
Leder: Britta Bargfeldt, Østergade 19,
6270 Tønder, tlf. 74 72 33 11

Vojens Kommune

Lokalhistorisk Forening for Vojens Kommune

Formand: Preben Nørup, Kædevænget 1,
6500 Vojens, tlf. 74 54 16 02
Arkiv: Møllerens Hus, Tørning Mølle,
Tørningvej 7, Hammelev, 6500 Vojens,
tlf. 74 50 70 31
Åbent: Tirsdag kl. 19-21, torsdag kl. 14-16
og efter aftale
Leder: Laurids Lund, Hovedgaden Vest 104,
Over Jerstal, 6500 Vojens, tlf. 74 54 73 45

Lokalhistorisk Forening for Jegerup sogn

Formand: Mathias Nørregaard, Haderslevvej 2,
6500 Vojens, tlf. 74 50 61 84
Arkiv: Jegerup skole, Bygaden 16, Jegerup,
6500 Vojens
Åbent: 1. mandag i måneden kl. 19-21
Leder: Kaj Sandholdt, Kærager 8, Jegerup,
6500 Vojens, tlf. 74 54 29 80

Lokalhistorisk Forening for Oksenvad Sogn og Omegn

Formand: Ernst K. Svennesen, Vadstedvej 10,
Oksenvad, 6560 Sommersted, tlf. 74 50 43 05
Arkiv: Øster Lindetvej 5, Oksenvad,
6560 Sommersted, tlf. 74 50 46 07
Åbent: Efter aftale.
Leder: Ernst K. Svennesen

Aabenraa Kommune

Ensted sogns lokalhistoriske forening
Formand: Hans Damm, Buen 114, Stubbæk,
6200 Aabenraa, tlf. 74 61 46 96
Arkiv: Dybkærvej 2, Stubbæk, 6200 Aabenraa
Åbent: Torsdag kl. 14-16 og efter aftale
Leder: Frederik Daabeck, Ågade 12, Kliplev,
6200 Aabenraa, tlf. 74 68 81 25

Løjt lokalhistoriske Forening

Formand: Erling Madsen, Dybvighoved Mølle-
vej 1, 6200 Aabenraa, tlf. 74 61 78 04
Foreningens billedarkiv er åbent efter aftale med
formanden.
Arkiv og Lokalmuseum: Rundemølle
Henv.: Erling Madsen, tlf. 74 61 78 04 eller
Jacob Holdt, tlf. 74 61 77 90

Aabenraa Byhistoriske Forening

Formand: Carlo Daus-Petersen, Kaholt 12,
6200 Aabenraa, tlf. 74 62 23 17

Biblioteker

Augustenborg Kommune

Augustenborg Kommunebibliotek
6440 Augustenborg, tlf./fax 74 47 16 71
Filialer i Asserballe og Fynshav

Bov Kommune

Bov Bibliotek 6330 Padborg,
tlf. 74 67 34 54, fax 74 67 34 88
E-post: bov.bibliotek@bovkommune.dk
Internet: www.bovbibliotek.dk
Filial i Holbøl

Bredebro Kommune

Bredebro Bibliotek
6261 Bredebro, tlf. 74 71 14 28
Biblioteket har overenskomst
med Tønder Bibliotek

Broager Kommune

Sundeved & Broagerlands Biblioteker
Storegade 6 A, 6310 Broager, tlf. 74 44 16 13
E-post: biblioteket@broager.dk
Åbent: Mandag, tirsdag, torsdag og
fredag kl. 13-18, onsdag kl. 9-15

Christiansfeld Kommune

Christiansfeld Bibliotek
Nørregade 12, 6070 Christiansfeld
tlf. 74 56 18 37, fax 74 56 11 49

Gram Kommune

Gram Bibliotek, Østergade 10, 6510 Gram,
tlf. 73 82 11 90, fax 73 82 11 99
Filial i Arnum, tlf. 74 82 68 11

Gråsten Kommune

Gråsten Bibliotek
6300 Gråsten, tlf. 74 65 13 75, fax 74 65 03 95
E-post: graasten.bibliotek@graasten.dk
Internet: www.graasten.dk

Haderslev Kommune

Haderslev Bibliotek
Bispegade 15-17, 6100 Haderslev,
tlf. 74 22 21 20, fax 74 22 21 23
E-post: biblioteket@haderslev.dk
Internet: www.haderslevbibliotek.dk
Åbent: Mandag-torsdag kl. 9.30-19,
fredag kl. 9.30-17, lørdag kl. 9.30-13

Højer Kommune

Højer Bibliotek, Digeskolen, 6280 Højer,
tlf. 74 78 26 86, fax 74 78 26 85
Åbent: Mandag, torsdag og fredag kl. 14-17,
onsdag kl. 16-19

Lundtoft Kommune

Felsted Bibliotek
Sønderborgevej 137, Felsted, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 68 53 20

Klipleve Bibliotek

Skolegade 12, Klipleve, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 68 78 37

Søgård Bibliotek

Søgård Ringvej 1, Søgård, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 68 79 01

Bovrup Bibliotek

Bytoften 13, Bovrup, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 68 01 08

Løgumkloster Kommune

Løgumkloster Bibliotek,
Storegade 16, 6240 Løgumkloster,
tlf. 74 74 30 42, fax 74 74 30 57
E-post: loegumkloster.bibliotek@adr.dk
Åbent: Man. kl. 15-19, tirs. og ons. kl. 13-17,
tors. kl. 10-18, fre. kl. 15-17 og lør. kl. 10-13

Filial: Skolegade 9, Øster Højst,
6240 Løgumkloster, tlf. 74 77 53 44
Åbent: Tirsdag kl. 17.30-19 og
torsdag kl. 18.30-20

Nordborg Kommune

Nordborg Bibliotek, Løjteroft, 6430 Nordborg,
tlf. 74 45 03 36 , fax 74 45 08 20
E-post: bibliotek@nordborg.dk
Filialer i Guderup og Havnbjerg

Nørre-Rangstrup Kommune

Toftlund Bibliotek, Torvegade 1, 6520 Toftlund,
tlf. 73 21 22 33, fax 73 21 22 34
Filialer i Agerskov og Bevtoft

Sønderjysk litteratur i stort udvalg

**Thomsens
Boghandel**

Storetorv 2 · 6200 Aabenraa
Telefon 74 62 37 20 / 74 62 22 29

Rødding Kommune

Rødding Bibliotek
Kongevej 6, 6630 Rødding,
tlf. 73 84 25 85, fax 73 84 25 86
E-post: bibl@roedding.dk
Åbent: Mandag kl. 14-19, tirsdag og torsdag
kl. 11-17, onsdag og fredag kl. 14-17

Afdelingen i Jels,
Søndergade 7, 6630 Rødding, tlf. 74 55 23 96
Åbent: Mandag kl. 14-16,
tirsdag kl. 16-18, torsdag og fredag kl. 15-17
Afdelingen i Skodborg, Søndergade 2, 6630
Rødding, tlf. 74 84 85 69
Åbent: Mandag og fredag kl. 15-17,
onsdag kl. 14-16, torsdag kl. 17.30-19.30

Hygum sogns bibliotek
Ribevej 42, 6630 Rødding
Åbent: Mandag kl. 10-11, onsdag kl. 16-17.30
og fredag kl. 19-20

Rødekro Kommune

Rødekro Bibliotek Vestergade 20,
6230 Rødekro, tlf. 74 66 26 23

Skærbæk Kommune

Skærbæk Bibliotek, Jernbanegade 2,
6780 Skærbæk, tlf. 74 75 17 80

Sundeved Kommune

Sundeved & Broagerlands Biblioteker,
Skolevej 8, Vester Sottrup, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 46 74 30
E-post: biblioteket@sundeved.dk

Sydals Kommune

Sydals Bibliotek, Vestervej 42, Kirke-Hørup,
6470 Sydals, tlf. 73 11 50 96, fax 74 41 60 73
E-post: sydalsbib@po.ia.dk

Sønderborg Kommune

Sønderborg Kommunes Biblioteker,
Kongevej 19, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 42 26 31, fax 74 43 09 18
Sekretariatet: Fax 74 42 26 18
Filialer: Ulkebøl, Torvet 1, tlf. 74 42 82 58
Dybbøl, Gl. Aabenraavej 20, tlf. 74 48 84 88

Tinglev Kommune

Tinglev Bibliotek og Turistinformation
Tinglev Midt, 6360 Tinglev
tlf. 73 34 36 45, fax 74 64 22 64

Bolderslev Lokalbibliotek

Smedefod 10A, 6392 Bolderslev, tlf. 74 64 64 35

Bylderup-Bov Lokalbibliotek

Bylderup-Bov Bygade 17, 6372 Bylderup-Bov,
tlf. 74 76 21 41

Tønder Kommune

Tønder Bibliotek, Richtsensgade 10,
6270 Tønder, tlf. 74 72 33 26, fax 74 72 33 21

Vojens Kommune

Vojens Bibliotek, Rådhuscentret 5, 6500 Vojens
tlf. 74 54 16 80, fax 74 59 02 11
E-post: biblioteket@vojens.dk

Aabenraa Kommune

Det sønderjydske Landsbibliotek, Haderslevvej 3,
6200 Aabenraa, tlf. 74 62 25 62, fax 74 62 14 80
E-post: dsl@dslbibl.dk
Internet: www.dslbibl.dk

TYSKE BIBLIOTEKER

Aabenraa

Deutsche Zentralbücherei Apenrade
Vestergade 30, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 62 11 58, fax 73 62 07 36
E-post: zentral@buecherei.dk
Internet: www.buecherei.dk
Åbent: Mandag og tirsdag kl. 10-18,
onsdag kl. 13-18, torsdag og fredag kl. 10-18,
lørdag kl. 10-13
Desuden 3 bogbusser

Haderslev

Deutsche Bücherei Hadersleben, Åstrupvej 9,
6100 Haderslev, tlf. 74 52 15 29, fax 74 52 15 29
E-post: hadersleben@buecherei.dk
Internet: www.buecherei.dk
Åbent: Mandag, tirsdag og
fredag kl. 10-12 og 14-17, torsdag kl. 10-12
og kl. 14-18.
1. lørdag i måneden kl. 10-13

Sønderborg

Deutsche Bücherei Sønderburg
Rønhaveplads 12, 6400 Sønderborg
tlf./fax 74 42 57 65
E-post: sonderburg@buecherei.dk
Internet: www.buecherei.dk/sonderburg/htm
Åbent: Mandag, tirsdag og fredag kl. 9-13.30 og
15-17, torsdag kl. 9-13.30 og kl. 15-18
1. lørdag i måneden kl. 10-13

Tinglev

Deutsche Bücherei Tingleff
Hovedgaden 100, 6360 Tinglev,
tlf./fax 74 64 35 77
E-post: tingleff@buecherei.dk
Internet: www.buecherei.dk
Åbent: Mandag, tirsdag og fredag kl. 10-12 og
13.30-17, torsdag kl. 10-12 og 13.30-18
1. lørdag i måneden kl. 10-13

Tønder

Deutsche Bücherei Tøndern
Popsensgade 6, 6270 Tønder, tlf. 74 72 33 59
Åbent: Mandag, tirsdag og fredag kl. 10-12 og
13.30-17, torsdag kl. 10-12 og 13.30-18
1. lørdag i måneden kl. 10-13

Frøslevlejrens Efterskole *- et godt sted at lære*

- * Gode faglokaler bl.a. 2 nye musiklokaler
- * Solid boglig undervisning
- * 8. - 10. klasse (FSA og 10. klasses prøve)
- * Dobbeltværelser med eget toilet og bad

Vi sender gerne materiale

Frøslevlejren, Lejrvejen 85, 6330 Padborg
tlf: 74 67 66 44, Fax: 74 67 67 94
e-mail post@froeslevlejrens-efterskole.dk
www.froeslevlejrens-efterskole.dk

Frie skoler

Ungdoms- og efterskoler

Foreningen af Frie Ungdoms- og Efterskoler

Sekretariat: Vartov, Farvergade 27, opg. H,
1463 København K,
tlf. 33 12 86 80, fax 33 93 80 94
E-post: sekretariat@efterskole.dk
Formand: Lærer Kurt Gjerrild,
Plantagevænget 11, 4340 Tølløse,
tlf. 59 18 56 61

Agerskov Ungdomsskole

Vellerupvej 25, 6534 Agerskov,
tlf. 74 83 33 15, fax 74 83 39 62
E-post: au.525300@skolekom.dk
Internet: www.agerskov-ungdomsskole.dk
Oprettet 1919 (hvilende 1930-42)
Forstanderpar: Kirsten og Henrik Juul-Dam

Broagerlands Efterskole

Dyntvej 113, 6310 Broager, tlf. 74 44 27 62
Oprettet 1992
Forstanderpar: Ingeborg og Georg Pedersen

Deutsche Nachschule Tingleff

Grønnevej 51, 6360 Tinglev,
tlf. 74 64 48 20, fax 74 64 48 79
E-post: nachschule@tingleff.dk
Internet: www.nachschule.dk
Oprettet 1951
Forstander: Bendix Brodersen

Dybbøl Efterskole

Ragebølskovvej 3, 6400 Sønderborg
tlf. 74 48 70 80, fax 74 48 70 81
Oprettet 1992
Forstanderpar: Evelyn og
Erik Rosenbæk Bollerslev

Efterskolen Strand

Strandvej 1A, 6400 Sønderborg, tlf. 74 42 21 60
Oprettet 2001
Forstander: Lone Plesner

Emmerske Efterskole

Åbenråvej 14, St. Emmerske, 6270 Tønder,
tlf. 74 72 44 33
Oprettet 1978
Forstanderpar: Mette og Niels Johansen

Frøslevlejrens Efterskole

Lejrvejen 85, 6330 Padborg,
tlf. 74 67 66 44, fax 74 67 67 94
E-post: post@froeslevlejrens-efterskole.dk
Internet: www.froeslevlejrens-efterskole.dk
Oprettet 1996
Forstanderpar: Heidi og Bjarne Flyman

Gram Efterskole

Slotsvej 19-21, 6510 Gram,
tlf. 74 82 04 82, fax 74 82 03 94
Oprettet 1998
Forstander: Werner Sternberg

Højer Ungdomsskole

Nørrevej 68, 6280 Højer,
tlf. 74 78 21 40, fax 74 78 22 40
Oprettet 1951
Forstanderpar: Bodil og Wolfgang Dibbern

Kongedals Efterskole

Foldingbrovej 19, Dover, 6660 Lintrup,
tlf. 74 85 53 33, fax 74 85 50 00
E-post: info@keskole.dk
Internet: www.kongeaadals-efterskole.dk
Oprettet 1979
Forstander: Jes Imer

Løgumkloster Efterskole

Tønder Landevej 6, 6240 Løgumkloster →

Løgumkloster Højskole

Lange kurser 3 og 5 måneder
fra januar og marts. Også dag-
elever. Gode støttemuligheder.
Ca. 40 korte kurser sommer
og efterår. Få vores program.

LØGUMKLOSTER HØJSKOLE
Tlf. 74 74 40 40 • Fax 74 74 45 51

tlf. 74 74 36 52

Oprettet 1951

Forstanderpar: Ulla og Jens Peter Rejkjær

Nordborg Slots Efterskole

6430 Nordborg,

tlf. 74 45 15 28, fax 74 49 11 51

Oprettet 1922

Forstanderpar: Merete og Arley D. Bastiansen

Rejsby Europæiske Efterskole

Kogsvej 3, 6780 Skærbæk,

tlf. 74 75 36 22, fax 74 75 30 04

Oprettet 1994

Forstanderpar: Anne og Lars Brudvig

Rens Ungdomsskole

Pebersmarkvej 21, Rens, 6372 Bylderup-Bov,

tlf. 74 64 83 70

Oprettet 1921

Forstander: Olav Velds

Rinkenæs Ungdomsskole

Sejrsvej 100, Rinkenæs, 6300 Gråsten

tlf. 74 65 13 08, fax 74 65 36 08

E-post: mail@rinkenaes.dk

Internet: www.rinkenaes.dk

Oprettet 1952

Forstanderpar: Margit Skov og

Erik Back Pedersen

Skamlingsbanke Ungdomsskole

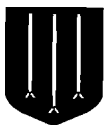
Gl. Skamlingsvej 1, 6093 Sjølund, tlf. 75 57 40 26

Oprettet 1955

Forstander: Ole-Kristian Warthoe

De fleste kender Skærbæk og alle kender Rømø

*...og vi synes selv, at vi er værd
at lære nærmere at kende,
fordi vi har meget at byde på!*

Skærbæk Kommune

Storegade 51 · 6780 Skærbæk
Telefon 73 95 95 95 · Fax 73 95 95 73
www.skaerbaek.dk

Sommersted Ungdomsskole

Talind 2, 6560 Sommersted,

tlf. 73 50 40 40, fax 74 50 49 55

E-post:

kontoret.543300@sommersted-ungdomssk.dk

Internet: www.sommersted-ungdomssk.dk

Oprettet 1951

Forstander: Torsteen Nielsen

Sundeved Ungdomsskole

Storegade 5, Bovrup, 6200 Aabenraa,

tlf. 74 68 03 11

Oprettet 1957

Forstander: Bjarne Ebbesen

Sønderjyllands Idræts- og Naturefterskole

Idrætsvej 23, 6240 Løgumkloster,

tlf. 74 74 49 90, fax 74 74 59 90

E-post: sine@sine.dk

Internet: www.sine.dk

Oprettet 1997

Forstander: René Jacobsen

Vojens Ungdomsskole

Ungdomsskolevej 8, 6500 Vojens,

tlf. 74 54 11 29, fax 73 20 22 09

Oprettet 1939

Forstander: Bjarne Friis Pedersen

Aabæk Efterskole

Jørgensgård Skovvej 101, 6200 Aabenraa,

tlf. 74 62 50 63, fax 74 62 53 55

Oprettet 1970

Forstander: Jørgen Kusk

Højskoler

Danebod Højskole

Fynshav, 6440 Augustenborg,

tlf. 74 47 41 12, fax 74 47 45 99

E-post: epost@danebod.dk

Internet: www.danebod.dk

Oprettet 1920

Forstander: Martin Taarup

Hoptrup Højskole

Hoptrup Hovedgade 11, 6100 Haderslev,

tlf. 74 57 52 13, fax 74 57 60 13

→

E-post: info@hoptrup.dk
 Internet: www.hoptrup.dk
 Oprettet 1920
 Forstanderpar: Stefan Maksten

Løgumkloster Højskole

Brorsonsvej 2, 6240 Løgumkloster,
 tlf. 74 74 40 40, fax 74 74 45 51
 E-post: loegumkloster.hoejskole@grundtvig.dk
 Internet: www.loegumkloster-hoejskole.dk
 Oprettet 1960
 Forstanderpar: Vita og Bent Andreasen

Rødding Højskole

Flors Allé 1, 6630 Rødding, tlf. 74 84 22 84
 Oprettet 1844
 Forstander: Annemarie Morris

Rønshoved Højskole

Højskolevej 4, Rønshoved, 6340 Kruså,
 tlf. 74 60 83 18, fax 74 60 85 46
 E-post: ronshoved@grundtvig.dk
 Internet: www.ronshoved.dk
 Oprettet 1921
 Forstander: Thue Damgaard Kjærhus

Idrætshøjskolen i Sønderborg

6400 Sønderborg, tlf. 74 42 18 48, fax 74 42 17 89
 E-post: admin@ihs.dk
 Internet: http://www.ihscole.dk
 Oprettet 1952
 Forstander: Ivan Skjoldager

BOV KOMMUNE

Vi går lige til grænsen.....

Bov Rådhus - Kirkestien 1, Bov - 6330 Padborg
 Telefon 73 67 55 00 - Telefax 74 67 55 99
 raadhus@bovkommune.dk - www.bovkommune.dk

Den Sønderjyske Højskole for musik og teater

Herredstedgade 6-8, 6520 Toftlund,
 tlf. 74 83 01 04
 E-post: kontor@musikogteater.dk
 Internet: www.musikogteater.dk
 Oprettet 1984
 Forstander: Erik Stent Pedersen

Højskolen Østersøen

Flensborgvej 50, 6200 Aabenraa,
 tlf. 74 62 47 00, fax 74 62 47 01
 E-post: adm@hojoster.dk
 Internet: www.hojoster.dk
 Oprettet 1993
 Forstanderpar: Birthe og Knud-Erik Therkelsen

Husholdningsskoler og håndarbejds-skoler

Kost & Tekstilskolen

Præstegårdvej 11, 6630 Rødding
 tlf. 74 84 25 00, fax 74 84 25 08
 E-post: mail@kostogtekstilskolen.dk
 Internet: www.kostogtekstilskolen.dk
 Oprettet 1981
 Forstander: Annelise Zander

Kirkemusikskoler

Løgumkloster Kirkemusikskole

Vestergade 9-13, 6240 Løgumkloster
 tlf. 74 74 40 70
 E-post: lkms@km.dk
 Telefontid: Mandag-fredag kl. 8.30-12.30 samt
 tirsdag, onsdag og torsdag kl. 13.30-15.30
 Rektor: Peter Langberg
 Telefontid: Tirsdag, onsdag og torsdag
 kl. 9.30-12.30
 Horsens afdeling, tlf. 74 74 40 70

Erhvervsskoler

AMU SYD

Kallemosen 20, 6200 Aabenraa, tlf. 76 37 37 37
Forstander: Mogens Jørgensen

EUC SYD

Erhvervs-Uddannelses-Center Syd
Grundtvigs Allé 88, 6400 Sønderborg
tlf. 74 12 42 42, fax 74 12 42 00
Direktør: Svend Aage Olsen

Gråsten Landbrugsskole

Fiskbækvej 15, 6300 Gråsten
tlf. 74 65 10 24, fax 74 65 06 24
E-post: adm@graastenls.dk
Oprettet 1924
Forstander: Peder Damgaard

KØBMANDSSKOLEN

Aabenraa Business College

Dronning Margrethesvej 6-12, 6200 Aabenraa
Dagskolen: Tlf. 73 62 73 00
Kompetence Centret: Tlf. 73 62 73 62
Fax 73 62 73 01
Forstander: Torben Jessen

Mommark Handelskostskole

Mommarkvej 376, 6470 Sydals, tlf. 74 40 79 13
Forstander: Jens Schultz
Viceforstander: Karen Marie Madsen
Administrationschef: Bente E. Jensen
Inspektør: Vakant

F L E N S B O R G

AVIS

Tættere på i grænselandet

Tlf. 00 49-4 61 / 50 45-0
www.flensborg-avis.de

Skolen for Social- og Sundhedsuddannelser

Bjergparken, Postboks 120, Bjerggade 4M,
6200 Aabenraa, tlf. 73 33 43 00, fax 73 33 43 01

Sønderborg Handelsskole

Sdr. Landevej 30, 6400 Sønderborg, tlf. 73 42 55 25
Forstander: Direktør Frede Kühl

Tønder Handelsskole

Martin Hammerichsvej 2, 6270 Tønder
tlf. 74 72 43 53, fax 74 72 05 84
E-post: toendhs@toendhs.dk
Internet: www.toha.dk

Gymnasier og voksen- uddannelsescentre

Gymnasier

Amtsgymnasiet i Sønderborg

Grundtvigs Allé 86, 6400 Sønderborg
tlf. 74 42 05 01, fax 74 43 32 38
E-post: ags@amtsgym-sdbg.dk
Internet: www.amtsgym-sdbg.dk
Rektor: Birgitte Vedersø

Deutsches Gymnasium für Nordschleswig

Svinget 26-28, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 62 26 36, fax 74 62 76 60
Rektor: Ilse Friis

Haderslev Katedralskole

Christiansfeldvej 31, Postboks 135,
6100 Haderslev, tlf. 74 52 27 21, fax 74 53 46 27
E-post: adm@haderslev-gym.dk
Internet: www.haderslev-gym.dk
Rektor: Jørn Jul Pedersen

Studenterkurset og

Kostskolen i Sønderjylland

Vestergade 8, 6520 Toftlund
tlf. 74 83 20 62, fax 74 83 20 63
Rektor: Niels Leth Sørensen
Afdelingsinspektør: Hans Erik Erichsen

Sønderborg Gymnasium og HF

Kongevej 37, 6400 Sønderborg
tlf. 74 42 34 27, fax 74 42 80 27
E-post: sg@sndrborg-gym.dk
Internet: www.sndrborg.gym.dk
Rektor: Karl Kristian Højberg

Tønder Gymnasium og HF

Astronom Hansens Gade 9, Postboks 143,
6270 Tønder, tlf. 74 72 10 28, fax 74 72 17 08
Rektor: Jesper Vildbrad

Aabenraa Gymnasium og HF

Forstallé 14, Postboks 50, 6200 Aabenraa
tlf. 74 62 23 11, fax 74 62 33 24
Internet: www.aabgym.dk
Rektor: Ole Daneved

Voksenuddannelsescentre

VUC Sønderjylland

Vestergade 12, 6200 Aabenraa,
tlf. 73 32 37 37, fax 73 32 37 38
E-post: post@vucsyd.dk
Leder: Hans Jørgen Hansen

VUC-Tønder

Richtsensgade 12, 6270 Tønder,
tlf. 74 72 30 14, fax 74 72 17 08
E-post: toender@vucsyd.dk
Afdelingsforstander: Hans Pilegaard Hansen

VUC-Gram

Åvej 3, 6510 Gram,
tlf. 74 82 22 21, fax 74 82 04 05
E-post: gram@vucsyd.dk
Afdelingsforstander: Ole Stryhn

VUC-Haderslev

Christiansfeldvej 31D, 6100 Haderslev
tlf. 74 52 59 77, fax 74 52 59 38
E-post: haderslev@vucsyd.dk
Afdelingsforstander: Lise S. Laursen

VUC-Sønderborg

Sct. Jørgens Skole, Asylvej 18,
6400 Sønderborg, tlf. 74 42 70 57, fax 74 42 20 49
Afdelingsforstander: Elin Lunding

VUC-Aabenraa

Nygade 20, 6200 Aabenraa
tlf. 74 62 40 30, fax 74 62 99 77
Afdelingsforstander: Torben Bjerring

Videregående uddannelser

Den Sønderjyske Sygeplejeskole

Agervang 2, 6400 Sønderborg, tlf. 74 43 65 30
Rektor: Hanne Thaysen

Haderslev Seminarium

Lembckesvej 7, 6100 Haderslev
Rektor: Søren Vang Rasmussen
Læreruddannelsen:
tlf. 73 22 24 24, fax 73 22 24 98
Pædagoguddannelsen:
tlf. 73 22 24 54, fax 73 22 24 99
Kursus- og projektafdelingen:
tlf. 73 22 24 74, fax 73 22 24 97

Seminarieret i Aabenraa

Sønderjyllands Pædagogseminarium
Dr. Margrethesvej 11-13, 6200 Aabenraa
tlf. 74 62 40 06, fax 74 62 27 03
Rektor: Peder Andersen

Design Seminarieret

Søndergade 21, 6280 Højer
tlf. 74 78 27 33, fax 74 78 92 25
Internet: www.designsem.dk
Rektor: Ove G. Nielsen

Bredebro Kommune

Stationsvej 5
6261 Bredebro
Tlf. 74 71 16 50
Fax 74 71 12 54

E-mail: raadhus@bredebro.dk
Hjemmeside: www.bredebro.dk

-satser på trivsel og vækst!

Turistforeninger

Samvirkende danske Turistforeninger

Formand: Arne Waage Beck, Plantagevej 5,
9982 Aalbæk, tlf. 98 48 92 03
Sekretariat: Skeelslund, 9440 Aabybro
tlf. 98 24 47 33

Sønderjyllands ErhvervsCenter Turist-Marketing Sønderjylland

Bjerggade 4C, 6200 Aabenraa,
tlf. 73 62 10 24, fax 73 62 10 11
Formand: Anna Margrethe Ikast
Leder: Michael Hansen

Destination Als A/S

Hovedkontoret: Kegnæsvej 52 A, 6470 Sydals,
tlf. 70 10 41 00
Direktør: Karsten Dykær
Destination Als - Augustenborg:
Storegade 28, 6440 Augustenborg
, tlf. 74 47 17 20
Destination Als - Nordborg: Stationsvej 14,
6430 Nordborg, tlf. 74 45 05 92
Destination Als - Sønderborg:
Rådhusortvet 7, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 42 35 55, fax 74 42 57 47

Broagerlands Turistforening

Formand: Stefanie Boyens,
Brunsnæs Fjordvej 35, 6310 Broager,
tlf. 74 44 90 66, fax 74 44 28 87

Turistforeningen for Christiansfeld og Omegn

Formand: Restauratør Erik Petersen,
Seggelund Hovedvej 55, 6070 Christiansfeld,
tlf. 74 56 11 09
Bureau: Kongensgade 5, 6070 Christiansfeld,
tlf. 74 56 16 30, fax 74 56 32 18

Gram Turistbureau

Gram Bibliotek, Østergade 10, 6510 Gram,
tlf./fax 74 82 01 11.
Leder: Lars Thomassen,
tlf. 73 82 11 90, fax 73 82 11 99
E-post: turistkontoret@gramkom.dk

Haderslev Turistforening

Formand: Christian Bork, Favrdalen 37,
6100 Haderslev
Bureau: Honnørkajen 1, 6100 Haderslev,
tlf. 74 52 55 50
Turistchef: Kerstin Pedersen

Højer Turistbureau

Møllegade 12, 6280 Højer,
tlf. 74 78 29 93, fax 74 78 28 93
E-post: h-t@mail.tele.dk

Turistforeningen for Rødding Kommune

Formand: Overlærer O. Finnemann,
Barsbøl Markvej, Jels, 6630 Rødding,
tlf. 74 55 23 56
Bureau: Midtsønderjyllands Turistbureau,
Møllegade 5, Jels, 6630 Rødding,
tlf. 74 55 21 10, fax 74 55 32 77
Leder: Lone Skøtt

Rømø-Skærbæk Turistforening

Formand: Bernd Hougaard, Midtpunkt,
Lakolk Butikstovr, 6792 Rømø, tlf. 74 75 53 68
Bureau: Havnebyvej 30, Tvismark,
6792 Rømø, tlf. 74 75 51 30
Turistchef: Bodil Glistrup,
Havnebyvej 30, 6792 Rømø, tlf. 74 75 51 30
E-post: romo@romo.dk

Tønder Turistforening

Formand: René Bunch,
Jernbanegade 20, 6270 Tønder, tlf. 74 72 00 75
Bureau: Torvet 1, 6270 Tønder,
tlf. 74 72 12 20, fax 74 72 09 00
Turist- og centerchef: Lis Langelund-Larsen

Vojens Turistforening

Formand: Ove Soltendick,
Spætmejsvej 3, 6500 Vojens
Bureau: Vojens Bibliotek,
Rådhuscentret 5, 6500 Vojens, tlf. 74 54 06 00
E-post: turist@vojens.dk
Internet: www.vojens.dk
Turistchef: Lone Nissen

Turistforeningen for Aabenraa og Omegn

Formand: Bjarne Kock, tlf. 74 62 86 84 →

Bureau: H. P. Hanssens Gade 5, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 62 35 00
Turistchef: William Klinker

Vandrerhjem

Danhostel Enderupskov Vandrerhjem

Ribelandsvej 30, 6510 Gram
tlf. 74 82 17 11, fax 74 82 07 82

Danhostel Haderslev Vandrerhjem

Erlevvej 34, 6100 Haderslev
tlf. 74 52 13 47, fax 74 52 13 64

Danhostel Jels Idrætscenter og Vandrerhjem

Ørstedvej 10, Jels, 6630 Rødding
tlf. 74 55 28 69, fax 74 55 31 07
Centerleder: Leif Andersen

Danhostel Rudbøl Vandrerhjem

Rudbølvej 21, Rudbøl, 6280 Højer
tlf. 74 73 82 98, fax 74 73 80 35
E-post: danhostelrudb@mail.tele.dk

Danhostel Sønderborg Vandrerhjem

Kærvej 70, 6400 Sønderborg
tlf. 74 42 31 12, fax 74 42 56 31
E-post: sonderborg@danhostel.dk

Danhostel Tønder Vandrerhjem

»Kogsgården«, Sønderport 4, 6270 Tønder
tlf. 74 72 35 00, fax 74 72 27 97

Danhostel Sønderborg/Vollerup

»Abildgården«, Mommarkvej 17 og 22,
6400 Sønderborg,
tlf. 74 42 39 90, fax 74 42 52 90

E-post: vollerup@post1.tele.dk
Internet: www.visit-sonderborg.dk

Danhostel Aabenraa Vandrerhjem

Sønderskovvej 100, 6200 Aabenraa
tlf. 74 62 26 99, fax 74 62 29 39

Museer m.v.

Augustenborg Slot

Slotskirken, slotsparken og minimuseet
er åbent året rundt i dagtimerne.
Henv. til Augustenborg Turistbureau,
Storegade 28, 6440 Augustenborg,
tlf. 74 47 17 20

Banegården Kunst & Kultur

Jernbanegade 2, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 62 74 20

Bov Museum

„Oldemorstoft“, Bovvej 2A, 6330 Padborg,
tlf. 74 67 51 50
Åbent: 1. april-31. okt. tirsdag-fredag kl. 10-16,
lørdag-søndag og helligdage kl. 14-17
Besøg uden for disse tider modtages efter aftale

Bronzealderhuset

Syd for Brdr. Grams Fabrikker, 6500 Vojens

Brødremenighedens Museum

Enkehuset, Nørregade 16, 6070 Christiansfeld.
Åbent: 1. juni-31. aug. tirsdag-søndag kl. 14-17
Besøg uden for disse tider efter
aftale med Ella de Molade,
Lindegade 3, 6070 Christiansfeld,
tlf. 74 56 12 37

Cathrinesminde Teglværksmuseum

Illerstrandvej 7, Iller Strand, 6310 Broager,
tlf. 74 44 94 74, fax 74 44 17 20
E-post: cmt@mail.tele.dk
Åbent: 23. marts-30. apr. kl. 10-16,
1. maj-31. aug. kl. 10-17, 1. sept.-27. okt.
kl. 10-16, mandag lukket
Rundvisninger kan bestilles minimum en uge
i forvejen

Christiansdal Vandkraftanlæg

Christiansdalvej, Hammelev, 6500 Vojens

Christiansfeld Apoteker Have

Lindegade 21, 6070 Christiansfeld,
tlf. 74 56 13 14

Danfoss Museum & Teknorama

Gl. Fabrikvej 7, Elsmark, 6430 Nordborg,
tlf. 74 88 30 91/74 88 59 77, fax 74 88 53 35
E-post: museum@danfoss.com
Internet: www.danfoss.com/museum
Åbent: Mandag-lørdag kl. 10-16
Specialarrangementer for skoleklasser efter aftale

Danmarks Mekaniske Dukkemuseum

Havnebyvej 227, 6792 Rømø,
tlf. 74 75 50 13, fax 74 75 50 14

Dansk Klokkemuseum

Over Lerte Kirke, Farrisvej 12,
6560 Sommersted,
tlf. 62 21 39 68 eller 75 42 38 73
Åbent: 1. maj-24. okt.
onsdag-søndag kl. 13-17

Deutsches Museum Nordschleswig

Rønhave Plads 12, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 43 54 23
Åbent: tirsdag kl. 13.30-16.15 og
fredag kl. 9.30-12.15

Dybbøl Mølle

Dybbøl Banke 7, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 48 69 91, fax 73 48 50 52
Åbent: 1. april-31. okt. kl. 10-17

Egns- og Landbrugsmuseet i Egen

Sebbelundvej 26, Egen, 6430 Nordborg,
tlf. 74 45 89 19

Ehlers-Samlingen

Slotsgade 20, 6100 Haderslev, tlf. 74 53 08 58
Åbent: 1. juni-31. aug. tirsdag-fredag kl. 10-17,
lørdag-søndag samt helligdage kl. 14-17,
1. sept.-31. maj tirsdag og torsdag kl. 10-17,
lørdag-søndag og helligdage kl. 14-17
Besøg eller studier herudover kan aftales

Elstrup Mølle museum

Fynshavvej 12, Elstrup, 6430 Nordborg,
tlf. 74 45 89 89

FN-Museet

Frøslevlejren, 6330 Padborg, tlf. 74 67 68 55 →

Åbent: 1. april-31. okt. daglig kl. 9-17

Frøslevlejrens Museum

Lejrvej 83, Frøslev, 6330 Padborg,
tlf. 74 67 65 57, fax 74 67 60 77
E-post: froeslevlejrensmuseum@mail.tele.dk
Åbent: tirsdag-fredag kl. 9-16,
lørdag-søndag og helligdage kl. 10-17,
18. juni-10. aug. hver dag kl. 10-17
December og januar lukket

Genforenings- og Grænsemuseet

Koldingvej 52, Frederikshøj,
Postboks 58, 6070 Christiansfeld,
tlf. 75 57 30 03, fax 74 56 18 79
E-post: info@genforeningsmuseet.dk
Internet: www.genforeningsmuseet.dk
Åbent: 1. juni-31. aug. tirsdag-søndag kl. 10-17

Gram Lergrav

Midtsønderjyllands Museum,
Slotsvej 63 C, 6510 Gram, tlf. 74 82 10 00
Lergraven er altid tilgængelig
Lergravshuset er åbent: 1. apr.-30. sept.
kl. 10-16, 1. okt.-31. mar. lørdag og søndag
kl. 10-16. Hverdage lukket. 1. juni-31. aug.
kl. 10-17. December, januar og februar lukket

Gram Slotspark

Slotsvej, 6510 Gram

Haderslev Domkirke

Domkirkepladsen, 6100 Haderslev,
tlf. 74 52 51 31

Haderslev Museum

Dalgade 7, 6100 Haderslev, tlf. 74 52 75 66
Åbent: 1. juni-31. aug. tirsdag-søndag kl. 10-16,
1. sept.-31. maj tirsdag-søndag kl. 13-16

Historiecenter Dybbøl Banke

Dybbøl Banke 16, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 48 90 00

Hjemmeværnsmuseet

Barak H2, Lejrvej 101, Frøslevlejren,
6330 Padborg, tlf. 74 67 68 38,
fax 74 67 60 17

→

Åbent: 1. marts-30. nov. alle dage kl. 9-17
Rundvisning og foredrag aftales på
tlf. 74 67 68 38 eller 74 67 65 58

Hjemsted Oldtidspark

Museum samt aktivitets- og oplevelsespark
Hjemstedvej 60, 6780 Skærbæk,
tlf. 74 75 08 00, fax 74 75 08 42
Åbent: 1. marts-11. maj og 1. okt.-30. dec.
mandag-fredag kl. 10-14, i efterårsferien
kl. 10-16, 12. maj-30. juni og 1. sept.-30. sept.
tirsdag-søndag kl. 9-16,
1. juli-31. aug. alle dage kl. 10-17.30
E-post: oldtidspark@hjemsted.dk
Internet: www.hjemsted.dk

Højer Mølle- og marskmuseum

Møllegade 13, 6280 Højer,
tlf. 74 78 29 11, fax 74 78 29 11
Åbent: 1. april-31. okt. kl. 10-16
Lejrskole- og gruppebesøg uden for
åbningstiden kun efter aftale på
tlf. 74 78 29 11 eller 74 72 26 57

Jacob Michelsens Gård i Kolstrup

Toften 37B, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 62 26 45
Åbent: Ved bageweekender og
efter aftale med Aabenraa Museum,
tlf. 74 62 26 45

Jels Mølle

Jels Møllegade 5, Jels, 6630 Rødding,
tlf. 74 55 21 10

Jørgen Riecks

Arkæologiske Samling

Egebjergvej, Svenstrup, 6430 Nordborg,
tlf. 74 45 05 92

Klosterkirkegården

Præstegade, 6100 Haderslev

Kunstmuseet Brundlund Slot

6200 Aabenraa, tlf. 74 63 36 49,
fax 74 63 24 07
E-post: kunstmuseet@aabenaaroom.dk
Åbent: Tirsdag-søndag kl. 11-17

Landbrugsmuseet

Kalvetofte 1, Ullerup, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 46 11 04

Den levende Landsby

Hygum Hjemstavngård

Ribevej 74, Sdr. Hygum, 6630 Rødding,
tlf. 74 84 55 66
Åbent: medio juni-ultimo aug. tirsdag-søndag
kl. 11-16.30. Mandag lukket.

Lorenzens Gård

Nørrevej 29, Bådsbøl-Ballum, 6261 Bredebro,
tlf. 74 71 61 11
Åbent: Hver dag i juli måned kl. 14-18

Løgumkloster Kirke og Kloster

Slotsgade 11, 6240 Løgumkloster,
tlf. 74 74 52 40

Midtsønderjyllands Museum

Gram Slot, 6510 Gram, tlf. 74 82 10 00,
fax 74 82 04 23, aften evt. 74 82 24 24
Åbent: 1. maj-31. aug. kl. 10-17, mandag lukket
1. sept.-30. april tirsdag-lørdag kl. 13-16,
søn- og helligdage kl. 10-16, mandag lukket

Museet Holmen

Østergade 13, 6240 Løgumkloster,
tlf. 74 74 41 65, fax 74 74 41 22
E-post: museet_holmen@mail.tele.dk
Skiftende kunst- og kulturhistoriske udstillinger

Museet på Sønderborg Slot

6400 Sønderborg, tlf. 74 42 25 39, fax 74 43 06 55
E-post: mss@sja.dk
Kontortid: Mandag-torsdag kl. 9-15,
fredag kl. 9-13
Åbent: Alle årets dage undtagen 24., 25. og 31.
december samt 1. januar.
April kl. 10-16, maj-sept. kl. 10-17, oktober
kl. 10-16 og november-marts kl. 13-16

Nationalmuseets

Kommandørgård

Juvrevej 60, Toftum, 6792 Rømpø,
tlf. 74 75 52 76
Åbent: Påskeåbent fra palmesøndag til lørdag →

efter påskedag kl. 10-15, 1. maj-30. sept.
kl. 10-18, 1.-31. okt. kl. 10-15. Mandage lukket

Naturcentret Tønninggård

Havnebyvej 30, Tvismark, 6792 Rømø,
tlf. 74 75 52 57

Orion Planetarium

Søvej 36, Jels, 6630 Rødding,
tlf. 74 55 24 00

Rømø Minimuseum

Lakolk, 6792 Rømø

Skærbæk Museum

Storegade 47, 6780 Skærbæk,
tlf. 74 75 20 52

Åbent: maj-okt. mandag-fredag kl. 10-17 samt
1. weekend i hver måned kl. 14-17

Slesvigske Vognsamling

Grønlandsvej 39, 6100 Haderslev

Søbergs Have

Præstegårdsvej 21,
Ø. Lindet, 6630 Rødding,
tlf. 74 84 64 71
E-post: kmk@post4.tele.dk
Internet: www.soebergs-have.dk

Sønderjydsk Brandværnsmuseum

Fabriksvej 5, 6510 Gram,
tlf. 74 82 24 95 eller 40 17 31 47
Åbent: 1. maj-31. aug. søndag-fredag kl. 10-16,
lørdag efter aftale

Sønderjyllands Kunstmuseum

Kongevej 51, 6270 Tønder,
tlf. 74 72 26 57, fax 74 72 08 50
E-post: oj@sonderjyllandskunstmuseum.dk
Åbent: 1. juni-31. aug. alle dage kl. 10-17,
1. sept.-31. maj tirsdag-søndag kl. 10-17

Tønder Museum

Kongevej 51, 6270 Tønder,
tlf. 74 72 26 57, fax 74 72 08 50
Åbent: 1. juni-31. aug. alle dage kl. 10-17,
1. sept.-31. maj tirsdag-søndag kl. 10-17

Tønder Museums Byanneks

Drøhses Hus,
Storegade 14, 6270 Tønder,
tlf. 74 72 49 90
Åbent: 1. april-31. dec. mandag-fredag
kl. 10-17, lørdag kl. 10-13, 1. lørdag i måneden
kl. 10-15

Tøndermarskens Naturcenter

Møllegade 12, 6280 Højer,
tlf. 74 78 92 22, fax 74 78 90 32
E-post: igr@sns.dk

Tørning Mølle

Tørningvej, Hammelev, 6500 Vojens,
tlf. 74 50 76 57

Vibæk Vandmølle

Vibæk Mølle 3, 6470 Sydals

Wellings Landsbymuseum

Mejlbyvej 10, 6660 Lintrup, tlf. 74 85 52 86

Zeppelin Museet

Gasværkvej 1, 6270 Tønder,
tlf. 74 72 72 54, fax 74 72 72 55
E-post: zeppelin@tonder-net.dk
Internet: www.tonder-net.dk/zeppelin
Åbent: 1. april - 31. okt. lørdag-søndag kl. 12-17

Aabenraa Museum

H.P. Hanssens Gade 33, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 62 26 45, fax 74 63 29 50
Åbent: 1. juni-31. aug. tirsdag-søndag kl. 10-16,
1. sept.-31. maj tirsdag-søndag kl. 13-16

Højer Kommune - en god bokommune

Kirkegårdsgade 1-3
6280 Højer
Telefon 74 78 23 27
Telefax 74 78 91 85

E-mail: Raadhuset@Hoejer.dk
Hjemmeside: www.Hoejer.dk

Museer m.v. i Sydslesvig

BREDSTED

Naturcentrum Nordfrisland

Bahnhofstr. 23, D-25321 Bredstedt,
tlf. 04671/4555

Åbent: maj-okt. mandag-lørdag kl. 14-18
eller efter aftale

DANEVIRKE

Danevirkegården

Ochsenweg 5, D-24867 Dannewerk,
tlf. 04621/37814, fax 04621/31025

Åbent: 15. febr.-25. marts og
26. okt.-30. nov. tirsdag-søndag kl. 10-16,
26. marts-25. okt. tirsdag-fredag kl. 9-17,
lørdag-søndag og helligdage kl. 10-18.
1. dec.-14. febr. vinterlukket

EGERNFØRDE

Det gamle rådhus

Rathausmarkt 8, D-24340 Eckernförde,
tlf. 04351/712547 + 48,
fax 04351/712549

Åbent: tirsdag-lørdag kl. 11-13 og
kl. 14.30-17, søndag kl. 11-17,
helligdage kl. 14-17

FLENSBORG

„Museumsbjerget“

Lutherplatz 1, D-24937 Flensburg,
tlf. 0461/852956, fax /852993

Åbent: tirsdag-søndag kl. 10-17

Naturhistorisk Museum

Süderhofenden 40-42, D-24937 Flensburg,
tlf. 0461/852579, fax /852504

Åbent: tirsdag-fredag kl. 10-13 og 15-17

Phänomena

Norderstrasse 159-161, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/144490,
fax /1444920

Åbent: mandag-fredag kl. 9.30-16.30,
lørdag kl. 14-18, søndag kl. 10-17

Søfartsmuseum

Schiffbrücke 39, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/852970, fax /851665

Åbent: tirsdag-søndag kl. 10-17

FREDERIKSSTAD

Museet „Gammel Mønt“

Am Mittelburgwall 21-23,
D-25840 Friedrichstadt,

tlf. 04881/939315

Åbent: 22. marts-15. april og
okt. lørdag-søndag kl. 11-17,
16. april-sept. tirsdag-søndag kl. 11-17
og efter aftale

GARDING

Mindeværelse for historikeren

Theodor Mommsen

„Præsteboligen“, D-25836 Garding,
tlf. 04862/17267

Åbent: juni-aug. tirsdag-fredag kl. 8.30-11.30
og efter henv., sept.-maj tirsdag-fredag kl. 15-17

HALLIG HOOGE

Kongepeselen, Hanswarft

D-25859 Hooge,
tlf. 04849/219 + 259, fax /337

Åbent: daglig efter skibenes ankomst
eller efter aftale

HALLIG LANGENÆS

Friserstue, Honkenswarft

Hermann Johannsen, D-25863 Langeness
(Hallig), tlf. 04684/260

Åbent dagligt efter behov undtagen
mellem kl. 12 og 15

Kaptajn Tadsen museet, Ketelswarft

D-25863 Langeness (Hallig),
tlf. 04684/217

Åbent: fra påske til okt. mandag-lørdag
kl. 10.30, 13.30 og 15.30 og efter aftale

HATSTED

Mikkelberg, Nordisk center for kunst & cricket

v/Henry Buhl, D-25856 Haststedt,
tlf. 04846/6604, fax /1790

→

Åbent: fredag, lørdag og søndag kl. 14-18
eller efter aftale

HUSUM

Nissenhaus - Nordfrisisk Museum

Herzog Adolf-Str. 25, D-25813 Husum,
tlf. 04841/2545, fax /63280

Åbent: april-okt. daglig kl. 10-17, nov.-marts
søndag-fredag kl. 10-16. Grupper efter aftale

Ostenfeldhuset

Nordhusumer Str. 13, D-25813 Husum,
tlf. 04841/4334, fax /8973120

Åbent: april-okt. kl. 10-12 og 14-17
eller efter aftale. Mandag lukket

Nordfrislands Skibsfartsmuseum

Am Zingel 15, D-25813 Husum,
tlf. 04841/5257 + 2545

Åbent: fra påske til oktober kl. 10-16
Grupper efter aftale

Husum Slot

Prof.-Ferdinand-Tönnies-Allee,
D-25813 Husum, tlf. 04841/89730, fax /8973130

Åbent: marts-okt. tirsdag-søndag kl. 11-17
Grupper desuden efter aftale

Theodor Storm-Huset

Wasserreihe 31, D-25813 Husum,
tlf. 04841/666270

Åbent: april-okt. tirsdag-fredag kl. 10-12
og 14-17, lørdag-mandag kl. 14-17, nov.-marts
tirsdag, torsdag og lørdag kl. 14-17 eller
efter aftale

ISTED

Isted-mindehallen

D-24879 Idstedt üb. Schleswig,
tlf. 04625/402 eller 04621/87352

Åbent: april-sept. tirsdag-søndag kl. 8-18,
okt.-marts søndag-fredag kl. 9-17
Grupper efter aftale

KAPPEL

Sli-museet

Mittelstr. 7-8, D-24376 Kappeln,
tlf. 04642/1428

Åbent: 15. marts-okt. onsdag, fredag
og lørdag kl. 14-17 og efter aftale,
nov.-medio marts efter aftale

Møllen „Amanda“

Schleswiger Str. 1, D-24376 Kappeln,
tlf. 04642/4027 eller /920102

Åbent: mandag-fredag kl. 10-12 og 15-17,
rundvisning efter aftale

Angel Museumsjernbane mellem

Kappel og Sønderbrarup

Tlf. 04621/29348 eller 04642/4027

Åbent: april-okt. på nogle søndage,
køreplan fås ved henvendelse på
ovenstående telefonnumre

KEJTUM/SILD

Det frisiske Hus

Am Kliff 13, D-25980 Keitum/Sylt,
tlf. 04651/32895 eller /31101

Åbent: april-okt. daglig kl. 10-17, nov.-marts
torsdag-lørdag kl. 13-16

Hjemstavns museet på Sild

Am Kliff 19a, D-25980 Keitum/Sylt,
tlf. 04651/32805 eller /31669

Åbent: april-okt. kl. 10-17, nov.-marts
torsdag-lørdag kl. 13-16

KOBBERMØLLE

Kobbermøllesamlingen

Zur Kupfermühle 14, D-24955 Harrislee,
tlf. 0461/7935

Åbent: hver tirsdag kl. 14.30-17
og efter aftale

LADELUND

KZ-mindelund ved den

evangelisk-lutherske kirke St. Petri

Raiffeisenstr. 3, D-25926 Ladellund,
tlf. 04666/449 eller /4461

Åbent: 15. marts-14. dec. tirsdag og
fredag kl. 14-17, lørdag og
søndag kl. 14-18 og efter aftale.
15. dec.-14. marts efter aftale,
søndag hele året en time før og
en time efter gudstjeneste

→

LYKSBOG

Lyksborg Slot

D-24960 Glücksburg, tlf. 04631/2243

eller /2213, fax /2450

Åbent: nov.-marts lørdag og

søndag kl. 10.30-16,

påskedagene kl. 10-16, maj-sept. kl. 10-17,

okt. kl. 10-16.30, julen-5. jan. kl. 10.30-16

Mandag lukket undt. i juni, juli og aug.

NEBEL/AMROM

Hjemstavnsmuseum

An der Mühle, D-25946 Nebel/Amrum,

tlf. 04682/2289

Åbent: forår-efterår mandag-onsdag kl. 10-12,

torsdag-søndag kl. 15-18

NIBØL

Naturhistorisk museum

Hauptstr. 108, D-25899 Niebüll,

tlf. 04661/5691, fax /6281

Åbent: april-okt. tirsdag-søndag kl. 14-17.30

eller efter aftale

Frisisk Hjemstavnsmuseum

Osterweg 76, D-25899 Niebüll,

tlf. 04461/3656 eller /4535

Åbent: maj-sept. kl. 14-16

og efter aftale

Richard-Haizmann-museet

Rathausplatz 2, D-25899 Niebüll,

tlf. 04661/1010, fax /60166

Åbent: tirsdag-fredag kl. 11.00-16.30,

lørdag kl. 10-12, juni-aug.

desuden søn- og helligdage kl. 14-17

OEVENUM/FØR

Oevenum-museet

Buurnstraat 48, D-25938 Oevenum/Föhr,

tlf. 04681/2673 efter kl. 20

Åbent: daglig kl. 14.30-17 og efter aftale

PELLWORM

Ø-museet

Uthlandstr. 2, D-25849 Pellworm,

tlf. 04844-18935

Åbent: vinter mandag-torsdag kl. 8-12

og 14-16, fredag kl. 8-12,

sommer mandag-torsdag

kl. 8-12 og 14-18, fredag kl. 8-12

RENDSBORG

Historisk museum og**Det nordtyske Trykkerimuseum**

Arsenalstr. 2-10, D-24768 Rendsburg,

tlf. 04331/206632, fax /55504

Åbent: tirsdag-fredag kl. 10-12 og 15-18,

lørdag-søndag kl. 10-13 og 14-17

Elektricitetsmuseet Schleswig

Kieler Str. 19, D-24768 Rendsburg,

tlf. 04331/2012465 eller /182465

Åbent: mandag-fredag kl. 10-17

Grupper efter aftale

Jødisk museum - galleri for billeder**Dr. Bamberger-Haus**

Prinzessinstr. 7, D-24768 Rendsburg,

tlf. 04331/25262, fax /24714

Åbent: tirsdag-lørdag kl. 11-13 og 16-18,

søndag kl. 15-18. Mandage samt

langfredag og 2. påskedag lukket

Grupper efter aftale

Kunststøberimuseet

Glück-Auf-Allee 4,

D-24782 Rendsburg-Büdelndorf,

tlf. 04331-38711

Åbent: tirsdag-lørdag kl. 15-18, onsdag

kl. 9-12, søndag kl. 10-12 og efter aftale

SKT. PETER-ORDING

Ejdersted Hjemstavnsmuseum

Olsdorfer Str. 6, D-25826 St. Peter-Ording,

tlf. 04863/1226

Åbent: april-sept. tirsdag-lørdag kl. 10-12 og

15-17, søndag kl. 10-12, okt.-marts tirsdag-

lørdag kl. 15-17, søndag kl. 10-12

SLESVIG

**Det slesvig-holstenske Landsmuseum for
forhistorie samt for kunst- og kulturhistorie**

Schloss Gottorf, D-24837 Schleswig,

tlf. 04621-8130, inf.: 04621/813222,

fax /813555

→

→

Åbent: marts-okt. daglig kl. 9-17, mandag dog kun Nydamhallen, nov.-febr. tirsdag-søndag kl. 9.30-16. Lukket på den tyske Bededag samt 24., 25., 31. dec. og 1. jan.

Arkæologisk Landsmuseum

Schloss Gottorf, D-24837 Schleswig, tlf. 04621/813300, fax /813535
Åbent: Se ovenfor

Holm-museet

Süderholmstr. 2, D-24837 Schleswig, tlf. 04621/936820
Åbent: maj-31. okt. daglig kl. 8-21, nov.-30. april daglig kl. 8-20

Slesvig Bymuseum

Friederichstr. 9-11, D-24837 Schleswig, tlf. 04621/936820, fax /936819
Åbent: tirsdag-søndag kl. 10-17

Slesvig-Holstenske landsarkiv

Prinzenpalais, Gottorfstr. 6, D-24837 Schleswig, tlf. 04621/861800, fax /861801
Åbent: mandag-fredag kl. 8.30-17

Vikingemuseet Hedeby

Haddeby ved D-24837 Schleswig, postadr. Schloss Gottorf, tlf. 04621/813300
Åbent: april-okt. daglig kl. 9-17, nov.-marts tirsdag-søndag kl. 10-16

SATRUP

Landsbymuseet „Satruphuus“

Flensburger Str. 8, D-24786 Satrup, tlf. 04633/228
Åbent: lørdag kl. 16-18, søndag kl. 10.30-12.30 eller efter aftale

SVAVSTED

Sognets hjemstavnhistoriske samling

Kurgæstehuset, D-25876 Schwabstedt, tlf. 04884/420 eller /283
Åbent: marts-okt. kl. 9-18
Rundvisning efter aftale

SØBØL

Nolde-museet

Neukirchen, D-25927 Seebüll, tlf. 04664/364, fax /1475

Åbent: marts-okt. daglig kl. 10-18, nov. kl. 10-17

TETENBØL

„Haus Peters“

Dörpstraat 16, Eiderstedt, D-25882 Tetenbüll, tlf. 04862/681, fax /103028
Åbent: marts-dec. tirsdag-søndag kl. 14-18

TYDAL

Tydal Spejdermuseum

Beliggende på Spejdergården Tydal, D-24852 Eggebek, tlf. 04609/263 eller /91030
Åbent: efter aftale med bestyrelsen

TØNNING

Hjemstavnsmuseum

Neuweg 17, D-25832 Tønning, tlf. 04861/1470
Åbent: april-okt. tirsdag-søndag kl. 10-12 og 14-17

Historisk pakhuis ved havnen

Usedomer Str. 4, D-25832 Tønning, tlf. 04861/6200
Åbent: maj-sept. tirsdag-fredag kl. 10-12 og 14-17, lørdag kl. 10-12, søn- og helligdage kl. 14-17

UNDEVAD

Museumslandsby

Unewatt, D-24977 Langballig, tlf. 04636/1021
Åbent: maj-sept. tirsdag-søndag kl. 10-16, april og okt. fredag-søndag kl. 10-16

VYK/FØR

Haeberlin-museet

Rebbelstieg 34, D-25938 Wyk/Föhr, tlf. 04681/2571
Åbent: marts-okt. tirsdag-søndag kl. 10-17, nov.-febr. tirsdag-søndag kl. 14-17

WITZWORT

Roter Haubarg

Eiderstedt, D-25889 Witzwort, tlf. 04864/845
Åbent: tirsdag-søndag fra kl. 10.00 til restauranten lukker ca. kl. 22.00

→

Forbruger- organisationer

Familie og Samfund Sønderjylland

Regionsformand: Edel Petz,
Smedegade 35, 6535 Branderup,
tlf. 74 83 53 77, fax 74 83 52 24
Næstformand: Kristine Justesen,
Korup Markvej 27, 6372 Bylderup-Bov,
tlf. 74 64 72 32
Kasserer: Marianne Schmidt, Heimdalsvej 26,
6100 Haderslev, tlf. 74 52 39 81

Lokalforeningsformænd:

Als og Sundeved: Ida Nielsen, Mjang Mark 6,
6470 Sydals, tlf. 74 41 65 50
Højer: Hanne Rosenberg, Nørremarken 10,
6280 Højer, tlf. 74 78 22 47
Daler: Sonja Jensen, Gærupvej 13,
6280 Højer, tlf. 74 78 34 90
Emmerlev: Marie Holst, Sejerslevvej 3,
6280 Højer, tlf. 74 78 27 14
Ballum: Karen Madsen, Byvej 16, Ballum,
6261 Bredebro, tlf. 74 71 63 65
Haderslev: Marianne Schmidt, Heimdalsvej 26,
6100 Haderslev, tlf. 74 52 39 81
Løgumkloster: Maren Eriksen, Koldingvej 8,
6240 Løgumkloster, tlf. 74 74 45 24
Bedsted: Ulla Abild, Haderslevvej 8,
6240 Løgumkloster, tlf. 74 77 75 28
Arrild: Lene Schmidt, Skovvænget 29,
6520 Toftlund, tlf. 74 83 43 66
Toftlund: Ingeborg Asmussen, Skovsbjergvej 4,
6520 Toftlund, tlf. 74 83 14 80
Agerskov: Alice Jessen, Lillebjergvej 1A,
6534 Agerskov, tlf. 74 51 92 75
Ravsted: Kristine Justesen, Korup Markvej 27,
6372 Bylderup-Bov, tlf. 74 64 72 32
Lintrup/Hjerting: Inga Hjort Hansen,
Kongeåvej 10, 6660 Lintrup, tlf. 74 85 52 66
Kassø: Jytte Katborg, Kassøvej 46,
6230 Rødekro, tlf. 74 66 64 96
Egvad: Marie Wollesen, Nr. Hostrupevej 19,
6230 Rødekro, tlf. 74 66 20 88
Vis herred: Edel Christiansen, Kragelundvej 26,
6330 Padborg, tlf. 74 67 66 51

Hovslund: Astrid Raun, Nr. Hjarupvej 3,
6230 Rødekro, tlf. 74 66 41 07
Hjordkær: Sonja Beuschau, Agertoften 49,
6230 Rødekro, tlf. 74 66 68 90

Husholdnings- foreninger

Aktive Kvinder, Rødding

Formand: Aase Lausen, Bregnegårdsvej 15,
6630 Rødding, tlf. 74 84 22 00
Sekretær: Birthe Clausen, Galgetofte 81,
6630 Rødding, tlf. 74 84 24 51

Aktive Kvinder, Skodborg

Formand: Hanne Andersen, Knagemøllevej 47,
Skodborg, 6630 Rødding, tlf. 74 84 82 15

Jels og Omegns Husholdningsforening

Formand: Anna-Marie Bertelsen,
Søndermarken 5, Jels, 6630 Rødding,
tlf. 74 55 21 76

Kegnæs Husholdningsforening

Formand: Karen Rasmussen, Nørre Landevej 38,
6470 Sydals, tlf. 74 40 53 30

Sundeved Husholdningsforening

Formand: Ulla Johansen, Søndre Landevej 46,
6400 Sønderborg, tlf. 74 42 18 12

Sønderjysk Familielandbrug

Husholdnings- og havebrugsudvalget:

Amtsformand, Haderslev: Nanna Petersen,
Christiansfeldvej 124, 6100 Haderslev,
tlf. 74 52 10 99
Næstformand, Aabenraa: Lone Jensen,
Hovslundvej 34, 6230 Rødekro,
tlf. 74 66 45 57
Nørre Rangstrup: Else Larsen, Skovbjergvej 5A,
Stenderup, 6520 Toftlund, tlf. 74 83 14 82
Haderslev: Meta Hansen, Gl. Skovbyvej 2,
6500 Vojens, tlf. 74 54 55 36
Tønder: Karin Jensen, Ottersbølvej 6, →

6780 Skærbæk, tlf. 74 75 23 58
 Sønderborg: Bodil Lund, Nedergade 12,
 Mjang, 6470 Sydals, tlf. 74 41 65 22
 Knud Strøm, Øster Løgumvej 63, Genner,
 6230 Rødekro, tlf. 74 69 87 41

Konsulent:

Inga Boldt,
 DSH Faglige Center,
 Guldagervej 2, 6240 Løgumkloster,
 tlf. 74 74 30 51, fax 74 74 54 40

Havebrugsudvalget:

Formand: Ole Brink, Hølleskovvej 3,
 6520 Toftlund, tlf. 74 83 17 12

Landboforeninger

De danske Landboforeninger

Kontor: Axelborg, Vesterbrogade 4A, 4. sal,
 1620 København V,
 tlf. 33 12 75 61, fax 33 32 76 62
 E-post: ddl@ddl.dk

Formandskab:

Formand: Gårdejer Peter Gæmelke,
 Røjgård, Egholtvej 38, 6600 Vejen,
 tlf. 75 55 52 87, fax 75 55 50 89
 1. viceformand: Gårdejer Henrik Høegh,
 Møllevej 31, 4960 Holeby,
 tlf. 54 60 69 72, fax 54 60 68 72
 2. viceformand: Gårdejer Hans Bang-Hansen,
 Provstlund, Silkeborgvej 130, 8700 Horsens,
 tlf. 75 61 36 68, fax 75 65 47 04

Sønderjyder i bestyrelsen:

Gårdejer Gert Karkov, Hærvejen 14, Immervad,
 6500 Vojens, tlf. 74 66 46 36, fax 74 66 46 39
 Gårdejer Jens Peter Kaad,
 Tandsgårdsvej 6, Neder Tandslet, 6470 Sydals,
 tlf. 74 40 72 44, fax 74 40 71 44

Foreningen af jydsk Landboforeninger

Kontor: Udkærsvvej 15, 8200 Århus N,
 tlf. 87 40 55 40
 Formand: Gårdejer Peter Gæmelke,
 Røjgård, Egholtvej 38, 6600 Vejen,
 tlf. 75 55 52 87, fax 75 55 50 89

Sønderjyder i bestyrelsen:

Gårdejer Gert Karkov, Hærvejen 14, Immervad,
 6500 Vojens, tlf. 74 66 46 36, fax 74 66 46 39

Fælleslandboforeningen for Nordslesvig

Formand: Gårdejer Gert Karkov, Hærvejen 14,
 Immervad, 6500 Vojens,
 tlf. 74 66 46 36, fax 74 66 46 39
 Regionssekretær: Helge Petersen, Billundvej 3,
 6500 Vojens, tlf. 73 20 26 00, fax 73 20 26 05

Sønderjysk Landboforening

Billundvej 3, 6500 Vojens, tlf. 73 20 26 00,
 fax 73 20 26 05

Aabenraavej 22, 6240 Løgumkloster,
 tlf. 73 74 23 00, fax 73 74 23 05

Bestyrelse:

Formand: Gert Karkov, Hærvejen 14,
 Immervad, 6500 Vojens,
 tlf. 74 64 46 36, fax 74 64 46 39
 Næstformand: Hans Petersen Schmidt,
 Vestergade 55, Arnum, 6510 Gram,
 tlf. 74 82 63 21, fax 74 82 64 21
 Hans R. Andersen, Friskærvej 15, Rurup, 6520
 Toftlund, tlf. 74 83 10 77, fax 74 83 09 77
 Nis Fallesen, P. Hansensvej 2, Ustrup, 6500
 Vojens, tlf. 74 54 51 26, fax 74 54 51 27
 Jørgen Gram, Gabøl Byevej 11, 6500 Vojens,
 tlf. 74 87 16 18, fax 74 87 16 11
 Peter Mamsen, Gammelmark 2, Brøstrup,
 6630 Rødding, tlf. 74 84 56 40, fax 74 84 57 40
 Anders Madsen, Skodborgvej 7, Langetved,
 6630 Rødding, tlf./fax 74 84 72 63
 Jan Toft Nørregaard, Nørremarksvej 31, Birkelev,
 6780 Skærbæk, tlf. 74 75 71 51, fax 74 75 70 51
 Hans Petersen, Flensborg Landevej 14, Rørkær,
 6270 Tønder, tlf./fax 74 72 38 52
 Karsten Rindom, Flensborgvej 124, 6360
 Tinglev, tlf. 74 64 20 33, fax 74 64 27 57
 Jens Frandsen, Jelsvej 37, Grønnebæk,
 6630 Rødding, tlf. 74 55 31 50, fax 74 55 31 50
 Bjarne Skou, Midtervej 10, Stenderup, 6520
 Toftlund, tlf. 74 83 20 26, fax 74 83 20 36
*Sønderjysk Landboforening er en fusion af
 Haderslev Amts Landboforening, Den nordsles-
 vigske Landboforening, Nr. Rangstrup Herreds
 Landboforening og Landboforeningen for
 Vestslesvig*

Landboforening SYD

Peberlyk 2, 6200 Aabenraa, tlf. 74 36 50 00
 Formand: Gårdejer Jens Peter Kaad, Tandsgård,
 Tandsgårdsvej 6, Neder Tandstet, 6470 Sydals,
 tlf. 74 40 72 44

Sekretær: Direktør Gunnar Fink, Landbogården,
 Peberlyk 2, 6200 Aabenraa, tlf. 74 36 50 00

Landboforening SYD er en fusion af Landboforeningen for Als og Sundeved og Aabenraa Amts Landboforening

Landwirtschaftlicher Hauptverein für Nordschleswig

Formand: Jørgen Popp Petersen, Solderupvej 9, Søvang, 6240 Løgumkloster, tlf. 74 77 51 70
 Sekretær: Planteavlskonsulent Claus Erichsen, Industriparken 1, Postboks 61, 6360 Tinglev

Sønderjyllands Landboudom

Kontor: Landboudomscentret, Billundvej 3, 6500 Vojens, tlf. 73 20 26 00
 Formand: Peter Jørgensen

Familielandbrug

Dansk Familielandbrug

Kontor: Vester Farimagsgade 6, 1606 København V, tlf. 33 12 99 50
 Formand: Husmand Peder Thomsen, Godrimsvvej 7, Sir, 7500 Holstebro, tlf. 97 43 21 58
Sønderjyder i bestyrelsen:
 Peter Petersen, Tørvebjergvej 2, Ellum, 6240 Løgumkloster, tlf. 74 74 31 69

Sønderjysk Familielandbrug

DSH Faglige Center, Guldagervej 2, 6240 Løgumkloster, tlf. 74 74 30 51, fax 74 74 54 40
 E-post: dsh@dsh.dk
 Centerleder: Mogens W. Birch
 Formand: Peter Petersen, Tørvebjergvej 2, Ellum, 6240 Løgumkloster, tlf. 74 74 31 69

Haderslev Østeramts Familielandbrug

Formand: Arne Nielsen, Tapagervej 40, Knud, →

6100 Haderslev tlf. 74 56 63 60
 Sekretær og kasserer: Jørgen Peter Sørensen, Elsager 34, 6100 Haderslev, tlf. 74 58 21 97

Haderslev Vesteramts Familielandbrug

Formand: Antoni Stenger, Ribevej 99, Harrebø, 6510 Gram, tlf. 74 84 54 02
 Sekretær: Villy Johansen, Lindholmvej 4, 6520 Toftlund, tlf. 74 83 18 40

Familiebruget Als og Sundeved

Formand: Kristian Staadsen Petersen, Dybbøl Banke 33, 6400 Sønderborg, tlf. 74 48 69 99

Tønder Amts Familielandbrug

Formand: Erik Obling Petersen, Barsbølgaard, Barsbølvej 1, 6780 Skærbæk, tlf. 74 75 12 90

Aabenraa Amts Familielandbrug

Formand: Knud Strøm, Øster Løgumvej 63, Genner, 6230 Rødekro, tlf. 74 69 87 41

Land- og skovbrug

Det danske Hedeselskab

Hovedkontor: Klostermarken 12, postboks 110, 8800 Viborg, tlf. 87 28 10 00
 Direktion: Ove Kloch, adm. direktør, K. E. Bornhardt, direktør, og Carsten With Thygesen, direktør
 Formand: Hofjægermester, godsejer Peter Skak Olufsen, »Quistrup«, Hjernvej 59, 7600 Struer
 Hedeselskabet, Miljø og Energi A/S, Klostermarken 12, Postboks 110, 8800 Viborg, tlf. 87 28 10 00
 Direktør: K. E. Bornhardt
 Hedeselskabet, Skov og Landskab, Klostermarken 12, Postboks 110, 8800 Viborg, tlf. 87 28 10 00
 Direktør: Carsten With Thygesen
 Skovregion Syd: Regionschef Asger Olsen, Søvangen 20, 5884 Gudme, tlf. 62 25 20 99, mobil 40 31 40 99

Direktoratet for Fødevarerhverv

Kampmannsgade 3, 1780 København V, tlf. 33 95 80 00, fax 33 95 80 80

Direktør: Arent B. Josefsen
Kontor i Tønder: Allégade 24, 6270 Tønder,
tlf. 74 72 13 80, fax 74 72 19 80

Jordbrugskommissionen

Formand: Kontorchef Peter Jørgensen,
Amtsgården, Skelbækvej 2, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 33 50 50

Medlemmer:

Gårdejer Tøge Tychsen, Krammarksvej 22,
6310 Broager, tlf. 74 44 17 46
Husmand Vagn Madsen, Hornsgårdvej 3, Fole,
6510 Gram, tlf. 74 82 27 67

Tiltrædende formand

i henhold til jordfordelingsloven:

Dommer Frida Liebach,
Retten i Haderslev

Realkreditkyndigt medlem:

Landmand Bendix Nielsen, Harris 63,
6261 Bredebro, tlf. 74 71 11 86

Landbrugsraadet

Kontor: Axelborg, Axeltorv 3,
1609 København V, tlf. 33 14 56 72,
fax 33 14 24 96

E-post: landbrugsraadet@landbrug.dk

Præsident: Gårdejer Peter Gæmelke,
Røjgård, Egholtvej 38, 6600 Vejen,
tlf. 75 55 52 87,
fax 75 55 50 89

Adm. direktør: Klaus Aa. Bustrup

Det Kgl. Danske Landhusholdningsselskab

Grevevej 20, 2670 Greve,
tlf. 43 71 17 69, fax 43 41 02 10
Præsident: Godsejer Jon Krabbe, Frederiksdal,
Frederiksdalsvej 30, 4912 Harpelunde

Skovdyrkerforening Syd

Formand: K. Sejer Sørensen, Bramdrupgård,
Bramdrupgårdsvej 3, 6580 Vamdrup,
tlf. 75 59 82 38

Konsulent: Skovrider T. W. Stranddorf,
Billundvej 3, 6500 Vøjens,
tlf. 73 20 28 00, fax 73 20 28 09

*Skovdyrkerforening Syd er en fusion af Skov-
dyrkerforeningen Syd og Skovdyrkerforeningen
Sønderjylland*

Haveeselskaber

Det Jydske Haveeselskab

Clausholmvej 316, 8370 Hadsten,
tlf. 86 49 17 34, fax 86 49 17 35

Det Jydske Haveeselskab, Region IV Sønderjylland

Formand: Jørgen Hansen, Skansebakken 7,
6400 Sønderborg, tlf. 74 48 62 14

Konsulenter i området:

Birgit Møller Bach, Valmuevænget 28,
6710 Esbjerg V, tlf. 75 11 64 08

Kredse/Formænd:

Aabenraa: Frode Christiansen, Dyssevej 13,
6200 Aabenraa, tlf. 74 61 32 85

Christiansfeld: Helge Mariegaard,
Damgårdsparken 15, 6070 Christiansfeld,
tlf. 74 56 24 44

Føvling-Holsted-Gørding: Kirsten Lauridsen,
Lourupvej 22, 6690 Gørding, tlf. 75 17 84 29

Gråsten og Fjordeggen: Anne Carstensen,
Lyshøj 26, Rinkenæs, 6300 Gråsten,
tlf. 74 65 00 23

Haderslev: Lisbeth Fredslund, Ærøvej 16,
Starup, 6100 Haderslev, tlf. 74 53 01 04

Jels-Oksenvad-Sommersted: Nis Thomsen,
Helletvej 4, Grønnebæk, 6630 Rødding,
tlf. 74 55 29 50

Nordals: Willy Nielsen, Skovbrynet 18,
6430 Nordborg, tlf. 74 45 36 43

Padborg: Tove Nielsen, Grønningen 2, Smedeby,
6340 Kruså, tlf. 74 67 19 73

Ribe: Rita Dueholm, Farup Kirkevej 10,
6760 Ribe, tlf. 75 42 24 33

Rødding: Susanne Kjeldsen, Mojbølvej 1,
Ø. Lindet, 6630 Rødding, tlf. 74 84 62 34

Rødekro: Karen M. Jakobsen, Skovvænget 9,
6230 Rødekro, tlf. 74 66 16 05

Sønderborg: Bent Adamsen, Humlehaven 19,
6400 Sønderborg, tlf. 74 42 94 14

Toftlund: Børge Christensen, Gyvelvej 4, 6520
Toftlund, tlf. 74 83 13 97

Tønder: Frank Clausen, Hjejlen 90, 6270
Tønder, tlf. 74 72 54 88

Vamdrup: Ejvind Gram, Hjarupvej 24,
Skanderup, 6640 Lunderskov, til. 75 59 41 80 →

Vestslesvigs Havekreds: Svend Christensen,
Lindevej 8, Bedsted, 6240 Løgumkloster,
tlf. 74 77 73 86

Vojens-Skrydstrup: Theodor Schmidt,
Vojensvej 14, Over Jerstal, 6500 Vojens,
tlf. 74 54 78 64

Husdyrbrugs- organisationer

Sønderjydske Avlsforening SDM Dansk Holstein

Formand: Gårdejer Gudmund Katborg,
Kassøvej 46, Kassø, 6230 Rødebro,
tlf. 74 66 64 96

Avlsforeningen Den jyske Hest

Formand: Kresten Møller,
Nedre Vej 77, Ålbæk, 8900 Randers
Sekretær: Grethe Busk, Kolstrupvej 4,
8581 Nimtofte

Bestyrelsesmedlemmer fra Sønderjylland:

Birgit Jørgensen, Nørrevang 8, 6230 Rødebro

Kontaktperson:

Birgit Jørgensen,
Nørrevang 8, 6230 Rødebro

Sønderjysk Fællesledelse af Kvæg

Kontor: Østergade 11, 6500 Vojens,
tlf. 74 54 00 00

Formand: Gert Karkov, Hærvejen 14,
Immervad, 6500 Vojens, tlf. 74 66 46 36

Landbrugets Rådgivningscenter

Landskontoret for Fjerkrærådgivning,
Udkørsvej 15, 8200 Århus N,
tlf. 87 40 50 00, fax 87 40 50 93

Mejeriforeningen Danish Dairy Board

Kontor: Frederiks Allé 22, 8000 Århus C,
tlf. 87 31 20 00

Formand: Gårdejer Kaj Ole Pedersen,
Hirtshalsvej 15, 9881 Bindslev, tlf. 98 93 81 64
Direktører: K. Thaysen (adm.), Ole Thing og
Preben Mikkelsen

Slagterier

Danske Slagterier

Axelborg, Axeltorv 3, 1609 København V
tlf. 33 11 60 50

Formand: Gårdejer Bent Claudi Lassen,
Båring Lykkegård, Lykkegårdsvej 2,
5466 Asperup, tlf. 64 48 16 17

Adm. direktør: Anne Birgitte Lundholt,
Ålegårdsvænget 41, 2791 Dragør,
tlf. 32 53 91 94

Slagteriselskabet Danish Crown A.m.b.a.

Formand: Niels Mikkelsen,
Volstrupvej 2, 7560 Hjerm
Hovedkontor: Marsvej 43, 8900 Randers
Adm. direktør: Kjeld Johannesen

Afdelinger i Sønderjylland:

Blans/Sønderborg, tlf. 74 46 16 11,
fax 74 46 14 21

Skærbæk, Aabenraavej 11, 6780 Skærbæk,
tlf. 74 75 19 11, fax 74 75 16 33

Vojens, Nørregade 27, 6500 Vojens,
tlf. 74 54 11 11, fax 74 54 09 79

Rødding, Gl. Hygumvej 3, 6630 Rødding,
tlf. 74 84 11 24, fax 74 84 24 50

Tønder, Viddingherredsgade 26 A, 6270 Tønder,
tlf. 74 72 23 56, fax 74 72 49 12

Handel

Brugsforeningsbevægelsen

FDB, Roskildevej 65, 2620 Albertslund
Formand: Ebbe Lundgaard

*FDB's bestyrelsesmedlem i
valgdistrikt 7 Sydjylland:*

Gårdejer Jørgen Bjerrum,
Bjerrumvej 16, 6760 Ribe, tlf. 75 42 03 64

Formandsrådsformænd:

Formandsområde 38 Kolding:
Lærer Bent Mortensen, Engdraget 38,
6091 Bjert, tlf. 75 57 26 92

→

Formandsområde 39 Ribe-Tønder:
Gårdejer Thorkild Fink,
Nørre Hostrup Bygade 15, 6230 Rødekro,
tlf. 74 66 25 62
Formandsområde 40 Sønderborg:
Kontorassistent Ingrid Callesen, Stenholt 1,
6400 Sønderborg, tlf. 74 42 76 70

Det danske Handelskammer

Formand: Adm. direktør Bent Larsen,
København, tlf. 33 95 05 00
Sekretariat: Børsen, 1217 København K,
tlf. 33 95 05 00
Lokalkontorer:
Ny Banegårdsgade 45, 8100 Århus C,
tlf 86 13 53 55
Boulevarden 20, 9000 Aalborg, tlf 98 16 06 00
Albani Torv 4, 5000 Odense C, tlf. 66 14 47 14
Madevej 9, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 62 49 62

Indkøbsforeninger

Dansk Landbrugs Grovvarereselskab
Hovedkontor: Axelborg, 1503 København V
tlf. 33 15 11 13
Formand: Gårdejer Niels Skadhauge
Sønderjyske medlemmer af repræsentantskabet:
Gårdejer Preben Snedker, Hørløkkevej 5, Raade,
6100 Haderslev, tlf. 74 58 46 19
Gårdejer Jens Bonde,
Sømosegård, Tirslundvej 2, 6541 Bevtoft,
tlf. 74 83 19 79
Gårdejer Tage Petersen, Raaholt,
Goldbækvej 6, Øbening, 6230 Rødekro,
tlf. 74 66 92 11
Gårdejer Peter Hanquist,
Bovlundbjergvej 38, Vellerup, 6535 Branderup J,
tlf. 74 83 51 97
Gårdejer Bent Villadsen, Ørbygård,
Sillerup Møllevej 70, Ørby, 6100 Haderslev,
tlf. 74 57 92 08
Gårdejer Oluf Lorentzen, Hovslundvej 45,
Hovslund, 6230 Rødekro, tlf. 74 69 88 90

Købmandsforeninger

*Centralorganisationen
af Købmandsforeninger i Jylland*
Formand: Købmand Kim Poulsen,

Vesterhavsgade 103, Voruprør, 7700 Thisted

Handelsstandsforeninger

Graasten Handelsstandsforening
H. P. Toft, Postboks 18, 6300 Gråsten

Haderslev Handelsstandsforening af 1844
Sekretariat: Udviklingscenter Haderslev,
Honnørkajen 1, 6100 Haderslev,
tlf. 74 53 00 53, fax 74 53 46 67
E-mail: sekretariat@uch.dk

Toftlund Handels- og Håndværkerforening
Formand: Thea Kloster, Vestergade 7,
6520 Toftlund, tlf. 74 83 29 00, fax 74 83 29 50

Vojens Handelsstandsforening
Formand: Leif Holm, Matas Vojens,
tlf. 74 54 17 44

Erhvervsråd og håndværker- og industriforeninger

Bredebro Erhvervsforum

Bredebro Kommune, Rådhuset,
Stationsvej 5, 6261 Bredebro,
tlf. 74 71 16 50, fax 74 71 12 54

Center for Erhvervsudvikling

Augustenborg, Broager, Gråsten, Nordborg,
Sundeved, Sydals og Sønderborg Kommuner
Rådhusvej 7, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 42 92 22, fax 74 42 92 33
E-post: kas@futurepoint.dk

Christiansfeld Udviklingsråd

Poul E. Jørgensen, udviklingschef,
Postboks 15, 6070 Christiansfeld,
tlf. 74 26 74 30, fax 74 26 74 22

Erhvervsrådet for Tinglev Kommune

Tinglev Rådhus, Tinglev Midt 2, 6360 Tinglev,
tlf. 73 34 35 36, fax 74 64 20 24

→

E-post: adn@tinglev-kommune.dk
Erhvervschef: Alice Damm

Gråsten Håndværkerforening

Formand: Vognmand Hans-Uwe Jochimsen,
Egenæs 7, 6300 Gråsten,
tlf. 74 65 04 92

Håndværksrådet

Organisation for små og mellemstore virksomheder i Danmark.

Kontor: Amaliegade 31,
1256 København K, tlf. 33 93 20 00

E-post: hvr@hvr.dk

Internet: <http://www.hvr.dk>

Formand: Poul Ulsøe, Horsens

Jyllands-afdeling: Lille Sct. Hansgade 20,
8800 Viborg, tlf. 86 62 77 11

Haderslev Erhvervsråd

Honnørkajen 1, 6100 Haderslev,
tlf. 74 53 00 53

Løgumkloster Erhvervsråd

Vicekommunaldirektør Keld Hansen,
Rådhusstræde 2, 6240 Løgumkloster,
tlf. 73 74 55 55,
fax 73 74 55 56

E-post: raadhuset@loegumkloster.dk

Internet: www.loegumkloster.dk

Løgumkloster Handels- og Håndværkerforening

Formand: Hans Chr. Bomskov,
Bispegade 13, 6760 Ribe,
tlf. 75 42 54 27

Midtsønderjyllands UdviklingsCenter

Udviklingschef Torsten Østervig,
Toldbodgade 10, 6520 Toftlund,
tlf. 73 21 22 23

E-post: muc@muc.dk

Nordborg Erhvervsråd

Mads Clausens Vej 13, 6430 Nordborg,
tlf. 74 15 16 09, fax 74 15 16 16

Padborg Udviklingscenter

Sekretariat: Hærvejen 11C, 1., Bov, 6330
Padborg, tlf. 74 67 27 02, fax 74 67 40 23

Formand: Direktør Niels Christensen

Udviklingschef: Klaus Berg

Rødekro Erhvervsråd

Hærvejen 8, Boks 21, 6230 Rødekro,
tlf. 73 36 36 50, fax 74 66 27 47

E-post: post@rodekro-erhverv.dk

Internet: <http://www.rodekro-erhverv.dk>

Skærbækegnens Erhvervsråd

Skærbæk Kommune, Storegade 51,
6780 Skærbæk, tlf. 73 95 95 95, fax 73 95 95 73

Sundeved Kommune, Erhvervsrådgivning

Poul V. Nielsen, Kommunekontoret,
6400 Søndersborg,

tlf. 74 76 12 16, fax 74 76 10 12

E-post: pvn@sundeved.dk

Sønderborg Håndværker- og Industriforening

Formand: Afdelingsleder Tage Nielsen,
Rønsdam 9, Ragebøl, 6400 Sønderborg

SYDBANK

Hvad kan vi gøre for dig!

Udviklings- og oplysningscenter
for det Midtsønderjyske
(Gram, Nørre-Rangstrup
og Rødding kommuner) erhvervs-
og turistliv.

MUC er også **området's erhvervskontor.**

Erhvervskontoret yder hjælp og
rådgivning til bl.a.
etablering af ny virksomhed,
udvikling af virksomheden,
tilskudsmuligheder m.m.

Yderligere oplysninger fås
ved at kontakte
MUC på kontoret i Toftlund eller
pr. tel., fax. eller pr. mail.

**Midtsønderjyllands
Udviklings-
Center**

Toldbodgade 10
6520 Toftlund
Tel. 73 21 22 23
Fax. 73 21 22 24
Email: muc@muc.dk

Kontorets åbningstider:
Man-tors. 9-15
Fre. 9-13
ell. efter aftale.

Sønderjyllands TIC & ErhvervsCenter

Bjerggade 4C, 6200 Aabenraa,
tlf. 73 62 10 10, fax 73 62 10 11

Formand: Direktør Jens Sejer Sørensen,
Præstegårdsvej 9, 6534 Agerskov

Næstformand: Willy Sahl,
LO Sønderjyllands Amt,
Bjerggade 4L, 6200 Aabenraa

Amtsdirektør Finn Hansen, Sønderjyllands Amt,
Skelbækvej 2, 6200 Aabenraa

Regionschef Poul Erik Henriksen,
Byg, Vestergade 21, 6500 Vojens

Borgmester H. P. Geil, Gram Kommune,
Kongevej 14, 6510 Gram

Formand Anna Margrethe Ikast,
Turist-Marketing Sønderjylland,
Bjerggade 4C, 6200 Aabenraa

Regionschef Poul Erik Henriksen
BYG, Vestergade 21, 6500 Vojens

Direktør Finn Rask Pedersen,
Danfoss Drives A/S, Ulsnæs 1, 6300 Gråsten

Direktør Mogens Therkelsen,
H. P. Therkelsen A/S, Eksporthvej 1,
6330 Padborg

Adm. direktør Finn Buus Nielsen,
Mærsk Container Industri A/S
Bjerndrupvej 47, 6360 Tinglev

Kredsformand Thorkild Jacobsen,
Stegholt 25, 6200 Aabenraa

Direktør for Sønderjyllands ErhvervsCenter:
Asmus Peter Asmussen

Euro Info Center:
Afdelingsleder Egon Sveistrup
EIC Manager Claus Nissen

Tønder Håndværkerforening

Formand: Reiner Larsen, Galgestrømvej 3,
6270 Tønder, tlf. 74 72 46 51

Tønder Kommunes Erhvervssekretariat

Kongevej 57, 6270 Tønder, tlf. 74 72 18 10

Vojens Erhvervsudvalg

Borgmester Nis Mikkelsen, Rådhuset,
6500 Vojens, tlf. 74 20 30 07, fax 74 54 39 19

Finansiering

DLR Kredit A/S

Nyropsgade 21, 1780 København V,
tlf. 70 10 00 90

E-post: dlr@dlr.dk
Internet: www.dlr.dk

Direktion: Adm. direktør J. Fløysturp Jensen
Formand for bestyrelsen: Sparekassedirektør
Svend Jørgensen, Sparekassen Himmerland

Foreningen Landeværnet

Kontor: Jernbanegade 4, 6360 Tinglev
tlf. 74 64 40 54

Formand: Gårdejer Thomas Rodenberg,
Vester Terpvej 10, Vester-Terp,
6240 Løgumkloster, tlf. 74 74 33 83

Næstformand: Gårdejer Jørgen Rode Andersen,
Ribelandevej 79, Abild, 6270 Tønder,
tlf. 74 72 33 89

Sekretær: Gårdejer Regnar Jensen,
Kværsløkke 18, 6300 Gråsten, tlf. 74 65 94 82

Forretningsfører: Ingeborg Knudsen,
Åløkke 1C, 6372 Bylderup-Bov,
tlf. 74 76 29 50

Foreningen Landeværnet administrerer tillige:
Sønderjydsk Lånefond H.K.K.
Gårdejer Wilhelm Carstens legat
Elna og Louis Schottlænders Legat

Nykredit

Formand: Gårdejer Axel Ladegaard Jensen,
Elbokrogen 11, Pjedsted, 7000 Fredericia,
tlf. 75 95 41 14

*Stort udvalg i
sønderjysk litteratur*

Padborg

Klaus Pedersen · Nørregade 16 · 6330 Padborg
Telefon 74 67 31 08 · 74 67 10 59
Fax 74 67 57 16 · e-mail: 6982@bogpost.dk

– den aktive og kreative familiebutik...

Hovedkontor:

Åstrupvej 13, 6100 Haderslev,
tlf. 73 22 57 00, fax 73 22 57 01

Erhverv, Åstrupvej 13, 6100 Haderslev,
tlf. 73 22 57 10

Landbrug, Åstrupvej 13, 6100 Haderslev,
tlf. 73 22 57 20

Støttet byggeri, Åstrupvej 13, 6100 Haderslev,
tlf. 73 22 57 30

Områdekontorer:

Områdekontor Haderslev,
Åstrupvej 13, 6100 Haderslev,
tlf. 73 22 57 57, fax 73 22 57 58

Områdekontor Sønderborg,
Jernbanesti 3, 6400 Sønderborg,
tlf. 73 42 08 20, fax 73 42 08 21

Områdekontor Aabenraa,
Madevej 13, 6200 Aabenraa,
tlf. 73 62 08 50, fax 73 62 08 51

Områdekontor Kolding,
Slotsgade 22, 6000 Kolding,
tlf. 76 30 89 00, fax 76 30 89 01

Realkredit Danmark

Områdecenter Syd: Albani Torv 2-3,
5100 Odense C, tlf. 65 48 82 00

Direktion: Peter Cederfeld

Distriktschef for Sønderjyllands Amt:

Tommy Jensen, tlf. 73 32 57 10

Kontor: Sct. Nicolai Gade 5, 6200 Aabenraa,
tlf. 73 32 57 00

Sønderjyllands Investeringsfond

Bjerggade 4C, 1., 6200 Aabenraa,
tlf. 73 62 10 80, fax 73 62 10 81

Formand: Direktør Oskar Tygesen,
Sydbank, Jernbanegade 35, 6400 Sønderborg

Næstformand: Direktør C. C. Hagedorn,

Broager Spare- og Lånekasse,

Storegade 27, 6310 Broager

Filioldirektør Lauritz Matthiesen,

Danske Bank, Nørregade 23,

6100 Haderslev

Forretningsfører Arne Lunding,

Nørremarken 38, 6360 Tinglev

Fhv. borgmester Lauge Nielsen Jepsen,

Møllevvej 5, Visby 6261 Bredebro

Forretningsfører: Paul-Chr. Kongsted

CapitalNet A/S

Bjerggade 4C, 6200 Aabenraa,
tlf. 73 62 10 80,

fax 73 62 10 81

Stiftet 26. april 1995 med flg. formål:

- at drive udviklingsvirksomhed ved tilførsel af ansvarlig kapital
- at yde bistand og rådgivning til små og mellemstore erhvervsvirksomheder i Sønderjyllands Amt

Aktiekapital: 30 mio. kr.

Bestyrelse:

Formand: Direktør Vagn Therkel Pedersen,
Midsommervej 110, Brede, 6261 Bredebro

Adm. direktør Preben Fogtmann,

Kohberg Rugbrød A/S,

Kernesvinget, 6392 Bolderslev

Afdelingsformand Orla Frandsen,

Dansk Metalarbejderforbund,

Møllegade 64, 6400 Sønderborg

Direktør Ole Jespersen,

N. H. Jespersen A/S, Præstegårdsvej 14,

Ulkebøl, 6400 Sønderborg

Direktør Hans Jørgen Pedersen,

Søndermarken 13, Stevning, 6430 Nordborg

Fhv. borgmester Lauge Nielsen Jepsen,

Møllevvej 5, Visby, 6261 Bredebro

Direktør: Paul-Chr. Kongsted

Jagt- og vildtforvaltning m.v.

Administration

Skov- og Naturstyrelsen,

Vildtforvaltningskontoret, Haraldsgade 53,

2100 København Ø, tlf. 39 47 20 00,

fax 39 27 98 99

Jagttegn

Skov- og Naturstyrelsen

Jagttegn

Haraldsgade 53, 1., 2100 København Ø,

tlf. 39 47 24 21 (kl. 9-12), fax 39 47 24 22

Danmarks Miljøundersøgelser

Afdeling for Kystzoneøkologi,
Afdeling for Landskabsøkologi,
Grenåvej 12, Kalø, 8410 Rønde,
tlf. 89 20 17 00, fax 89 20 15 14

Reservatsektionen

Ålholtvej 1, 6840 Oksbøl,
tlf. 76 54 10 40, fax 76 54 10 46

Vildtforvaltningsskolen, Kalø

Molsvej 34, 8410 Rønde, tlf. 87 91 06 00

Dansk Jagtforsikring A/S

Købmagergade 3, II, 1150 København K,
tlf. 33 11 07 47, fax 33 11 23 31

Danmarks Jægerforbund

Hovedkontor: Højnæsvej 56, 2610 Rødovre,
tlf. 36 73 05 00

Formand: Kristian Raunkjær

Direktør: Marcell Thistrup

Medlemsblad: Jæger

Vildtforvaltnings- områder og vildtkonsulenter i Sønderjylland

Vildtforvaltningsopgaverne sorteres under
statsskovdistrikterne og varetages primært af
vildtkonsulenterne.

Vildtkonsulenterne varetager bl.a. jagtprøverne,
vildtplantninger, dispensation til skadevoldende
vildt, vildtreservater og rådgivning generelt om
jagtloven.

Henvendelse med spørgsmål om jagt og vildt
kan ske til de lokale statsskovdistrikter på disse
adresser og telefonnumre:

Haderslev Statsskovdistrikt

Ulfshus, Christiansfeld Landevej 69,
6100 Haderslev tlf. 74 52 21 05

eller 20 98 35 53

Vildtkonsulent Bent Junker-Hansen

Lindet Statsskovdistrikt

Lindetskovgård, Skovridervej 1, 6510 Gram,
tlf. 74 82 61 05

Vildtkonsulent Jeppe Ebdrup, Mandbjergvej 1,
6520 Toftlund, tlf. 74 83 25 70

Aabenraa Statsskovdistrikt

Vesterlund, Skinderbro 31, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 62 31 82 eller 40 30 73 63

Vildtkonsulent Klaus Sloth

Gråsten Statsskovdistrikt

Egene, Felstedvej 14, 6300 Gråsten,
tlf. 74 65 14 64

Vildtkonsulent Leo Vindahl Olsen, Nygård,
Nørreskovvej 41, 6430 Nordborg
tlf. 74 45 82 11, mobil 24 24 90 50

Uddrag af Lov om jagt- og vildtforvaltning

Miljø- og Energiministeriets lovbekendtgørelse nr. 114 af 28. januar 1997.

Kapitel 4*Jagttrettens udøvelse*

§ 22. Ingen må jage på en måde, der

- 1) udsætter vildtet for unødige lidelser,
- 2) skader personer, husdyr eller genstande eller udsætter personer for nærliggende fare for at blive skadet eller
- 3) medfører haglnedfald på anden persons bolig, have eller gårdsplads.

Stk. 2. Personer under 18 år, der har gyldigt jagttegn, må kun udøve jagt i følge med en person over 18 år, der også har gyldigt jagttegn.

§ 23. Nedlæggelse eller ombringelse af vildt må kun finde sted med skydevåben.

Stk. 2. Rovfugle og ugler må ikke anvendes til jagt.

→

Stk. 3. Jagt må ikke finde sted ved anvendelse af levende lokkedyr.

Stk. 4. Miljø- og Energiministeren fastsætter nærmere regler om, hvilke typer våben og ammunition der må anvendes, herunder regler om salg af visse typer ammunition og regler om, at visse typer ammunition ikke må medtages på jagt.

Stk. 5. Miljø- og Energiministeren kan fastsætte regler om anvendelse af hjælpemidler, lokkemidler og lignende til jagt, herunder forbud mod at anvende visse midler.

§ 24. Ved jagt med glatløbet haglgevær på ikke-klovbærende vildt på og fra landarealer og i rør- og sivbevoksninger skal egnet apporierende hund medbringes.

§ 25. Jagt må ikke finde sted fra motordrevet køretøj og luftfartøj.

§ 26. Jagt fra motordrevet fartøj må ikke finde sted på søer og andre ferske vande.

§ 27. Miljø- og Energiministeren kan fastsætte regler om jagt på fisketerritoriet, herunder forbyde særlige jagtformer inden for bestemte områder.

§ 28. Udfodring af vildt med jagt for øje må ikke finde sted. Vildt må ikke beskydes på jorden eller på vandet i umiddelbar nærhed af foderplads.

§ 29. Miljø- og Energiministeren kan fastsætte regler om jagt fra platforme og andre kunstige skjul, herunder regler om forbud mod at medtage jagtvåben på platforme og i andre kunstige skjul.

§ 30. Hegn, der tillader passage af vildt, skal indrettes således, at vildtets mulighed for passage er ens fra begge sider af hegnet.

Stk. 2. Undtaget fra reglen i stk. 1 er

- 1) hegn, der er etableret i forbindelse med udsætningspladser for vildt,
- 2) hegn, der har til formål at hindre vildtets adgang til skovkulturer, og
- 3) hegn langs veje og jernbaner.

§ 31. Uvedkommende må ikke færdes med skydevåben eller fangstredskaber på en anden persons jagtgrund uden for de veje og stier, der er åbne for almindelig færdsel. I skove er færdsel med skydevåben eller fangstredskaber dog kun tilladt på de offentlige veje, der fører gennem skoven.

Stk. 2. Reglerne i naturbeskyttelsesloven om offentlighedens adgang til naturen giver ikke adgang til at medbringe skydevåben eller fangstredskaber.

§ 32. Den jagtberettigede er beføjet til selv eller ved sine folk at anholde enhver, der overtræder § 13, og føre den pågældende til politiet. Samme beføjelse tilkommer brugeren af arealet, selvom denne ikke har jagtret. Brugeren skal underrette den jagtberettigede om den skete anholdelse.

Stk. 2. Den anholdte kan fratages skydevåben og andre jagtredskaber samt skudt eller fanget vildt, som den pågældende er i besiddelse af ved anholdelsen. De nævnte genstande skal straks afleveres til politiet, der foranlediger, at der træffes afgørelse om eventuel beslaglæggelse.

Jagttider og fredningsbestemmelser

Miljø- og Energiministeriets bekendtgørelse nr. 874 af 19. september 2000 om jagttid for visse pattedyr og fugle m.v. (Gældende fra 1. oktober 2000)

I medfør af § 3, stk. 2 og 3, § 4, stk. 2, § 7, stk. 1, § 20, stk. 4, § 49, stk. 3 og § 54, stk. 3, i lovbekendtgørelse nr. 114 af 28. januar 1997 om jagt og vildtforvaltning fastsættes:

Kapitel 1

Generelle jagttider

■ § 1. Følgende jagttider gælder for de vildtarter, der er nævnt nedenfor.

1) Hovdyr:

Kronhjort	01.09-31.01
Kronhind og kalv	01.10-31.01
Dåhjort	01.09-31.01
Då og kalv	01.10-31.01
Sikahjort	01.09-31.01
Sikahind og kalv	01.10-31.01
Råbuk	16.05-15.07
	og 01.10-15.01
Rå og lam	01.10-15.01
Muflonvædder	01.09-31.01
Muflonfår og lam	01.10-31.01
Vildsvin, orne	01.09-31.01
Vildsvin, so og grise	01.10-31.01

2) Rovdyr:

Ræv	01.09-31.01
Husmår	01.09-31.01

3) Gnavnere:

Hare	01.10-31.12
Vildkanin	01.09-31.01

4) Andefugle:

Grågås	01.09-31.12
Blisgås	01.09-31.12
Sædgås	01.09-31.12
Kortnæbbet gås	01.09-31.12
Gråand	01.09-31.12
Atlingand	01.09-31.12
Krikand	01.09-31.12
Spidsand	01.09-31.12
Pibeand	01.09-31.12
Skeand	01.09-31.12
Knarand	01.09-31.12
<i>Ovenstående andefugle på fisketerritoriet</i>	
desuden	01.01-15.01
Canadagås	01.09-31.12
<i>Canadagås på fisketerritoriet</i>	
desuden	01.01-31.01
Taffeland	01.10-31.01
Troldand	01.10-31.01
Bjergand	01.10-31.01
Hvinand	01.10-31.01
Havlit	01.10-31.01
Ederfugl	01.10-31.01

*Ederfugl på fisketerritoriet uden for
EF-fuglebeskyttelsesområderne*

desuden	01.02-29.02
Sortand	01.10-31.01
Fløjlsand	01.10-31.01
Stor skallesluger	01.10-31.01
Toppet skallesluger	01.10-31.01

5) Hønsfugle:

Agerhøne	16.09-30.11
Fasanhane	01.10-15.01
Fasanhøne	16.10-31.12

6) Vandhøns:

Blishøne	01.09-31.01
----------------	-------------

7) Vadefugle:

Dobbeltbekkasin	01.09-31.12
Enkeltbekkasin	01.09-31.12
Skovsneppe	01.10-31.12

8) Mågefugle:

Sildemåge	01.09-31.01
Sølvmåge	01.09-31.01
Svartbag	01.09-31.01

9) Duer:

Ringdue	01.09-31.01
Tyrkerdue	01.10-31.12

10) Kragefugle:

Husskade	01.09-31.01
Krage	01.09-31.01

Kapitel 2

Lokale jagttider

■ § 2. Uanset bestemmelsen i § 1 gælder følgende jagttider for visse vildtarter i de områder, der er nævnt nedenfor:

1) Den del af fisketerritoriet, der ligger syd for bredden 55° 40':

Stor skallesluger	ingen jagttid
Toppet skallesluger	ingen jagttid

2) Vestsjællands Amt:

Øen Sejerø:

Hare	01.11-31.12
------------	-------------

- Agerhøne 16.10-31.10
 Fasanhane 01.11-15.01
 Fasanhøne 16.11-30.11
- 3) Storstrøms Amt:**
 Stor skallesluger ingen jagttid
 Toppet skallesluger ingen jagttid
Øen Fejø:
 Hare 16.10-31.12
 Fasanhane 16.10-30.11
 Fasanhøne 16.10-31.10
Øen Femø:
 Hare 01.11-31.12
 Fasanhane 16.10-31.12
 Fasanhøne 01.11-02.11
 Agerhøne ingen jagttid
Øen Nyord:
 Hare 16.10-30.11
 Agerhøne 16.10-31.10
 Fasanhane 16.10-31.12
 Fasanhøne 16.10-31.10
- 4) Bornholms Amt:**
 Ræv ingen jagttid
 Stor skallesluger ingen jagttid
 Toppet skallesluger ingen jagttid
- 5) Fyns Amt:**
 Stor skallesluger ingen jagttid
 Toppet skallesluger ingen jagttid
Sydlangeland og Rudkøbing kommuner:
 Då ingen jagttid
Tranekær kommune:
 Då 01.01-31.01
Øen Lyø:
 Råbuk, rå og lam 01.10-15.10
Øen Strynø:
 Hare 1. og 2. lørdag i oktober
 samt 1. og 2. lørdag i november
 Fasanhane 1. og 2. lørdag i oktober,
 1. og 2. lørdag i november
 samt alle lørdage i december
 Fasanhøne 1. og 2. lørdag i november
Øen Ærø:
 Råbuk 16.06-30.06
 og 01.10-07.10
 Rå og lam 01.10-07.10
 Hare 01.10-31.10
- Fasanhøne 16.10-31.10
**Bogense kommune samt den del af fiske-
 territoriet, der indgår i EF-fugle-
 beskyttelsesområde nr. 76, Nordfyn:**
 Blisgås ingen jagttid
- 6) Sønderjyllands Amt:**
 Stor skallesluger ingen jagttid
 Toppet skallesluger ingen jagttid
Øen Als:
 Råbuk 16.05-15.07
 og 01.11-31.12
 Rå og lam 01.11-31.12
 Hare 01.11-31.12
 Fasanhane 01.11-31.12
 Fasanhøne 16.11-30.11
Halvøen Kegnæs:
 Råbuk, rå og lam ingen jagttid
Øen Rømø:
 Kronhjort, kronhind og kalv ingen jagttid
- 7) Ribe Amt:**
Øen Mandø:
 Råbuk ingen jagttid
 Rå og lam ingen jagttid
 Agerhøne ingen jagttid
- 8) Vejle Amt:**
Øen Endelave:
 Råbuk 01.10-08.10
 Rå og lam ingen jagttid
 Hare 16.12-31.12
- 9) Viborg Amt:**
**Den del af amtet, der ligger nord for
 Limfjorden:**
 Kronhjort, kronhind og kalv 01.11-31.01
 Sædgås ingen jagttid
- 10) Nordjyllands Amt:**
**Den del af amtet, der ligger nord for
 Limfjorden og vest for hovedvejen mellem
 Ålborg og Løkken:**
 Kronhjort, kronhind og kalv 01.11-31.01
 Sædgås ingen jagttid
- Den del af amtet, der ligger nord for
 Limfjorden og øst for hovedvejen mellem**

Ålborg og Løkken:

Kronhjort, kronhind og kalv 01.12-15.12
 Sædgås ingen jagttid

Kapitel 3**Andre bestemmelser**

■ § 3. Jagt må kun finde sted i tiden mellem solopgang og solnedgang. Ænder og gæs må dog jages i tiden fra 1 1/2 time før solopgang til 1 1/2 time efter solnedgang.

■ § 4. Reder og ynglesteder med æg eller yngel må ikke ødelægges. Æg må ikke ødelægges.

■ § 5. Kolonirugende fugles redetræer må ikke fældes i tiden 1. februar - 31. juli.

Stk. 2. Rovfugles og uglers redetræer må ikke fældes i tiden 1. februar - 31. august.

Stk. 3. Digesvalereder må ikke ødelægges i tiden 1. april-31. august.

Stk. 4. Hule træer og træer med spættehuller må ikke fældes i tiden 1. februar - 31. august.

■ § 6. Grundejeren må ikke overdrage retten til at jage ande- og vadefugle, bortset fra skovsnepper og opdrættede gråænder, til andre for en periode, der er mindre end 1 år.

■ § 7. Skov- og Naturstyrelsen kan i særlige tilfælde gøre undtagelse fra reglerne i §§ 1-5.

Stk. 2. Skov- og Naturstyrelsens afgørelser efter stk. 1 kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed.

Den obligatoriske jagtprøve og riffelprøve

Tilmelding til jagtprøven, der afholdes i 2 perioder hvert år, sker ved indbetaling af et af Miljø- og Energiministeriet fastsat gebyr til Skov- og Naturstyrelsen.

Indbetaling skal ske ved anvendelse af særlige giroindbetalingskort, der fås ved henvendelse til Skov- og Naturstyrelsen, herunder statsskovdistrikterne.

Ønskes prøven aflagt i årets første prøveperiode (1. april - 30. juni), skal tilmelding ske inden udgangen af februar måned.

Ønskes prøven aflagt i årets anden prøveperiode (1. september - 31. oktober), skal tilmelding ske inden udgangen af juli måned.

Jagt med jagtriffel må kun udøves af personer, der har bestået riffelprøve, og som har påtegning på jagttegnet om tilladelse til jagt med jagtriffel. Riffelprøven afvikles af Danmarks Jægerforbund.

Tid og sted for riffelprøverne annonceres i dagspressen.

Tilmelding sker ved indbetaling af et af Miljø- og Energiministeriet fastsat gebyr til Skov- og Naturstyrelsen. Også her sker indbetaling på særligt girokort, som fås enten hos Danmarks Jægerforbund eller samme steder som indbetalingskort til obligatorisk jagtprøve.

Ferieplan for skolerne i Sydslesvig m.v.

Ferieplan for skolerne i Sydslesvig i 2002, fastlandet

Påskeferie 2. april - 15. april
 Sommerferie 4. juli - 14. august
 Efterårsferie 14. oktober - 18. oktober
 Juleferie 23. december - 3. januar 2003

Sidste skoledag før hver ferie er en hel skoledag

Danske helligdage i 2002, som er hverdage i Sydslesvig

28. marts Skærtorsdag
 26. april St. Bededag

Sydslesvigske fest- og helligdage i 2002, som er hverdage i Danmark

1. maj Maj-festdag
 3. oktober Tysk enhedsdag

Flagregler

Flaget hejses ved solopgang, dog tidligst kl. 8.00, og nedhales ved solnedgang.

Ved flagning på halv stang hejses flaget først til top, forbliver der nogle sekunder, hvorefter det sænkes til halv. Den korrekte position er, når flagets underkant befinder sig ud for midten af flagstangen. Flaget nedtages ved først at lade flaget gå til tops, hvor det forbliver nogle sekunder, derefter hales det langsomt ned.

Hejsning og nedhaling af flaget bør altid foregå langsomt.

Ophalerlinen skal være stram, nedhalerlinen skal være løs (slæk) så flaget vajer frit ud fra stangen - det skåner flaget i stærk blæst.

Bortset fra de nordiske flag, FN-flaget, og EU-flaget, der frit kan benyttes sammen med

eller uden Dannebrog, består der et almindeligt forbud mod at flage med fremmede nationers flag på dansk territorium. Tilladelse skal i hvert tilfælde indhentes hos den lokale politimyndighed.

Ved flagning med Dannebrog i forbindelse med andre nationers flag skal Dannebrog hejses først og have den fornemste plads.

Ved ulige antal stænger er den fornemste plads i midten. Ved 2 stænger skal Dannebrog være til venstre for beskueren (set forfra). De fremmede nationers flag må ikke være større end Dannebrog.

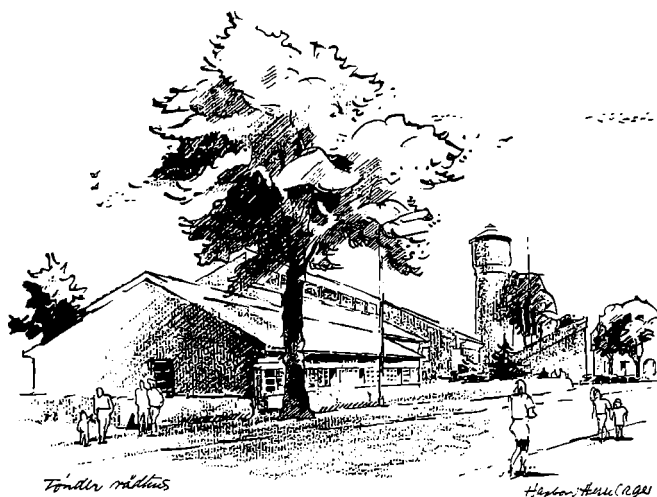
Rul aldrig et vådt flag sammen.

Et flag med itublæste hjørner bør repareres hurtigst muligt.

Flagets højde skal være 1/5 af stangens længde.

TØNDER KOMMUNE

STEDET, HVOR BÅDE MENNESKER
OG VIRKSOMHEDER TRIVES

Tønder Kommune
Kongevej 57
6270 Tønder

Telefon 74 72 80 00
Telefax 74 72 80 01
E-mail@tonderkom.dk

Officielle civile flagdage 2002

(som fastsat af Justitsministeriet)

- 1. januar - Nytårsdag
- 29. marts - Langfredag
(halv stang til solnedgang)
- 31. marts - Påskedag
- 9. april - Danmarks besættelse 1940
(halv stang til kl. 12, derefter på hel stang)
- 16. april - Dronning Margrethe II
- 29. april - Prinsesse Benedikte
- 5. maj - Danmarks befrielse 1945
- 9. maj - Kr. Himmelfartsdag
- 19. maj - Pinsedag
- 26. maj - Kronprins Frederik
- 5. juni - Grundlovsdag
- 7. juni - Prins Joachim
- 11. juni - Prins Henrik
- 15. juni - Valdemarsdag
- Genforeningsdag
- 30. juni - Prinsesse Alexandra
- 25. december - Juledag

Et højskoleophold giver mulighed for selv at skabe de øjeblikke, der er værd at huske.

Ring efter en brochure eller besøg vores hjemmeside.

Lange kurser starter august og januar.

Korte kurser i sommerperioden.

DEN SØNDERYSKE HØJSKOLE FOR
musik & teater

Herrestedgade 6-8 · 6520 Toftlund
Tel. 7483 0140 · www.musikogteater.dk

Sønderjysk Almanak 2002
9. årgang

Udgivet af Sønderjydsk Skoleforening ©

ISBN-nr. 87-988609-0-9